

ant. Bot

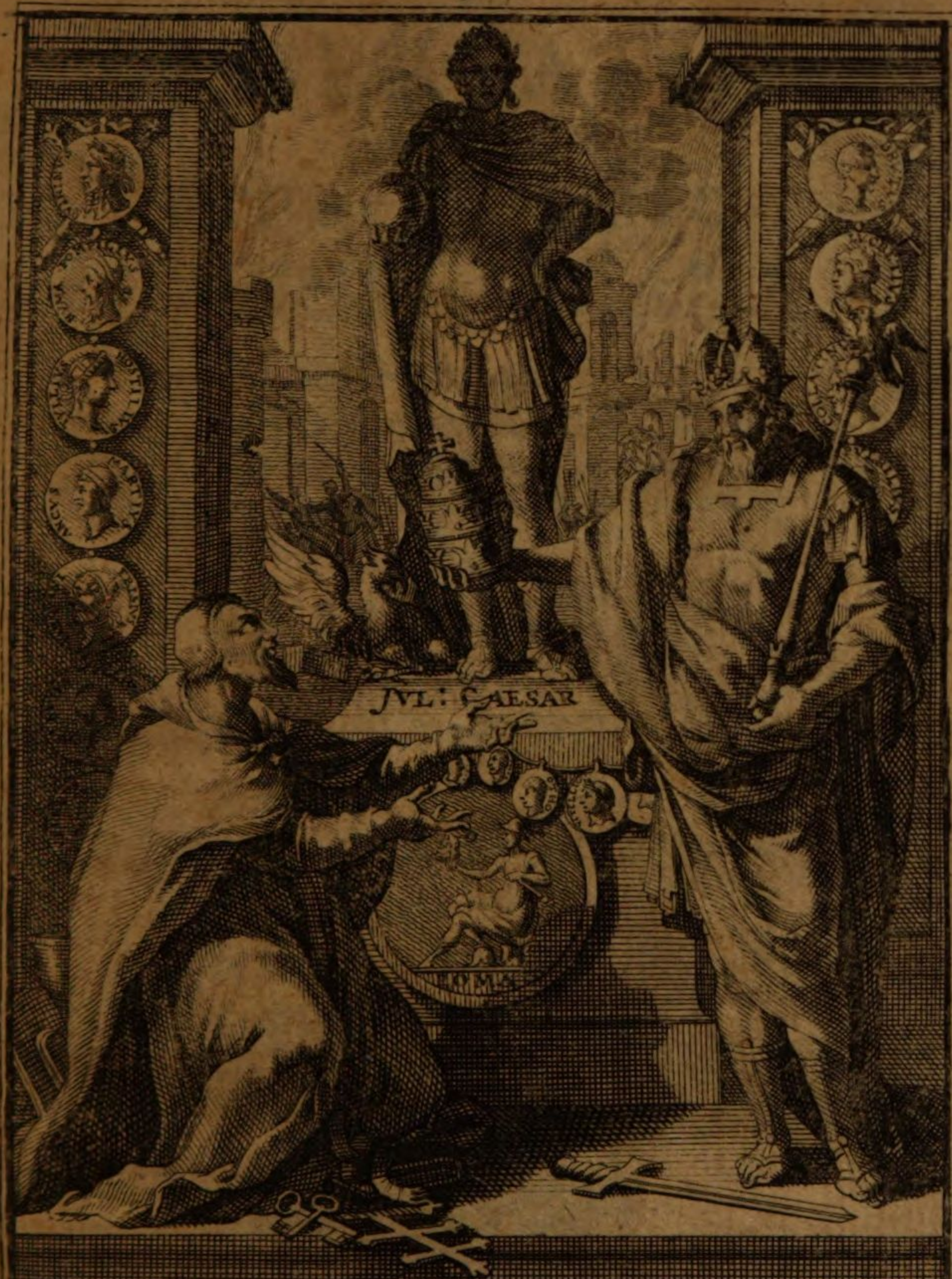
H. ant.

379 a

+ / 33

1/2 12

+

G. vander MVELEN
DISSERTATIO
De
ORTV et INTERITV
Imperii Romani.

DISSERTATIO
DE
ORTU ET INTERITU.
IMPERII ROMANI,

Qua examinatur
*Anea, quæ olim fuerint Romani Imperii,
jam sint Germanici regni, propter translatio-
nem Imperii Romani in Carolum M. factam.*

ACCEDIT
DISSERTATIO
DE
Sanctitate Summi Imperii Civilis;
EDITIO SECUNDA

A plurimis mendis purgata & INDICE aucta.

AUCTORE
G. VANDER MUELEN,
D. d'Oudbrouckhuysen &c.

ULTRAJECTI,
Apud HERMANNUM BESSELING.
clō. lccc. xxxviii.

Wb 56/192

Bayerische
Staatsbibliothek
MÜNCHEN

ДИССЕРТАЦІЯ

IMPERII ROMANI

Ades, que olim fuerunt Romanorum.

1887-1888

DISSEMINATION

EDITH LEECH

WILSON

U. S. E. I. A. T. O. I.

WILLIAM MURRAY JR.

P R Æ F A T I O.

Fortunam in omni re domi-
nari, inveterata & con-
stans apud omnes fere gen-
tes, a veri Dei, id est,
supremi numinis, cuncta moderantis,
cognitione alienas, invaluit opinio.
Quamobrem rerum domina vocatur
à Cicerone pro Marcello. Propterea
quod tot subiti & inopinati rerum
eventus, tot mutationes & vicissi-
tudines, quibus res humanas obnoxias
perspiciebant, aliunde derivari non
posse ipsis videbantur, quam ab ejus-
modi principio, quod & ipsum incon-
stans & mutabile, brutum ac cæcum
quid sua oporteret esse natura, nec
futura prævidens, nec aliquid cer-
nens, quo sese cum ratione applicet.
Quamobrem quorundam stupidita-
tem eo processisse audaciæ ex veterum
monumentis constat, ut negare non
erubescerent, Deos sese rebus huma-
nis immiscere, vel earum cura affici
aut tangi, sed ad astra & fata sive
* 3. cæcam

P R Æ F A T I O.

*cæcam fortunam transferrent, quæ
nisi divina regerentur sapientia, bre-
vi omnia ad primum Chaos, id est,
omnium rerum confusionem, rever-
terentur. Sic omnia fortuito ferri
agitarique sibi relicta, & a Diis
quasi destituta, in vulgus dissemina-
re, & omnium animos impiissima &
fœdissima hac doctrina imbueret &
quasi contaminare, inter omnes Gen-
tilium Philosophos pessimum Epicu-
rum nisum fuisse, neminem latere
potest, qui diligenter ejus examina-
verit dogmata, a scriptoribus literis
consignata. Nec ab eo aliena, quæ
Lucretius, istiusmodi inopinatos e-
ventus, & subitas rerum mutationes
fortunæ, omnia gubernantis, vim esse
statuens, canit lib. 5. vers. 105. & seqq.*

*Sed tamen effabor; dictis dabit ipsa
fidem res*

*Forfitan, & graviter terrarum moti-
bus orbis*

*Omnia conquassari in parvo tempore
cernes.*

*Quod procul a nobis flectat fortuna
gubernans.*

Sic

P R Æ F A T I O.

Sic apud Euripidem Thaltbybius, Hecubæ post captam excisamque Trojam, tristia mariti liberorumque fata & miseros casus, quibuscum luctandum, & tot ærumnas, quibus premebantur, videns, in ejusmodi prorumpit verba

Ω Ζεῦ τί λέξω, πότερά σ' ἀνθρώπους ὄρᾳ;
 Ἡ δόξαν ἄλλως τήνδε κεκτῆσθαι μάτην
 Ψευδῇ δοκῶντας δαιμόνων εἶναι γένος
 Τύχην δὲ πάντα τ' ἂν βροτοῖς ἰπισκοπεῖν.

Tal. O Juppiter quid dicam? utrum te homines respicere?

An illos opinionem temere hanc habere frustra

Falsam, existimantes esse Deorum genus,

Fortunam vero omnia mortalia gubernare.

Quamobrem Apulej. lib. i. Næ, tu fortunarum lubricas ambages & instabiles incursiones, & reciprocas vicissitudines ignoras. Eadem ratione motus Cebe Thebanus Philosophus, fortunam depinxit insistentem lapidi mobili & rotundo, ut doceret mortales, quemadmodum ipsa rerum

P R Æ F A T I O.

gubernatrix instabilis, ita quoque omnia humana, quæ eadem moderatur, fluxa esse, atque variis mutationibus jaçtari. Hinc volubilem, vagam, incertam, variam, inconstantem a plerisque vocari testatur ad Cæs. Vespasian. Plin. Sed merito exclamare licet, o cæca hominum pectora, & admirandam stupiditatem! Hi ipsi subiti & inopinati rerum eventus, tot mutationes & vicissitudines, quibus exposita omnia sublu-naria cernimus, nihil aliud sunt, quam tot indicia & testimonia immu-tabilis naturæ cursus, & certi ac perpetui ordinis, omnibus rebus juxta æternum Dei decretum præscripti, ad certo modo existendum & operan-dum. Quamvis autem non semper eodem modo existant ac operentur, ipsa tamen illa existendi & operandi mutatio certus & constans est respe-ctu divini decreti ordo & modus; itaque licet nobis non eadem semper videantur, quoniam sæpius in eodem statu;

P R Æ F A T I O.

statu, in quo ab initio collocata, manere desinunt, nihil tamen accidit temere vel fortuito, quoniam juxta naturæ a Deo destinatum & determinatum cursum ac ordinem, & cujusque individui ab æterno decretam status mutationem suo modo & ordine existunt atque operantur. Non uti putamus incidunt cuncta, sed veniunt; olim constitutum est, quid gaudeas, quid fleas, inquit Seneca, quamvis subita & inopinata sæpe gaudii cum dolore commutatio. Nos itaque saniori opinione imbuti, cum nihil constans, nihil fixum aut stabile in rerum natura esse cernamus, sed omnia fluxa atque variis mutationibus obnoxia esse, non incusamus insanæ, brutæ, cæcæ, incertæ & instabilis, ut perhibent Philosophi, fortunæ lusus, sed miramur supremi numinis cum profundam sapientiam, tum mirabilem providentiam, qui ab æterno decrevit, quæ suo tempore evenirent, non temere & fortuito, sed

* 5

P R Æ F A T I O.

sed ordine certo, ita ut quod nobis homuncionibus fluxum & inconstans videatur, non fortunæ vim, sed divini decreti efficaciam dicamus, quo singulis rebus naturale quoddam fatum assignavit, atque suis periodis tempora constare voluit, quibus peractis & adimpletis per vices suas, toties mutari videntur mortalia, quæ & in tempore fiunt & quasi cum eo circumaguntur. Verum quis non videt in hisce omnibus divinam providentiam cuncta moderantem dominari? Quis non a supremi numinis nutu & placito omnes hasce rerum vicissitudines pendere perspicit? Qui omnibus certa constituit tempora tum existentiae, tum mutationis suæ. Cuique enim rei sua tempestas, inquit Ecclesiast. 3. Aliud est tempus nascendi, aliud vitam cum morte commutandi. Aliud est tempus plantandi, aliud saltandi. Aliud ferendi, aliud metendi. Rerum omnium est vicissitudo perpetua a Deo præfinita.
Nam

P R Æ F A T I O.

Nam ut inquit Daniel vates cap. 2. Ipse mutat tempora, & quæ fiunt in tempore, id est, penes Deum sunt cunctæ temporum revolutiones & vicissitudines. Is solus potest mutare tempus diurnum in nocturnum, & res cum temporibus. Annotarunt ad hunc locum viri docti, vatem hic corrigere peruersam communemque illam opinionem, quod scil. mundus vel fortuito volvatur, vel quod natura sit summum numen. Deum asserit cuncta moderari sua sapientia & providentia, & opera sua mirifice dispensare. Quamobrem omnes vicissitudines & mutationes ab hac prima causa derivandæ. Quod tamen obstare nequit, quo minus & nos, si quid prosperi vel aduersi nobis evenerit, fortunæ id ipsum tribuamus, modo sano & dicto a nobis sensu intelligamus vocabuli vim & significationem. Quippe nihil aliud quam rudem Pedantismum & deridendam severitatem atque fucatam pietatem redolet eorum opinio,

* 6

qui

P R Æ F A T I O.

qui ne quidem fere in sermonibus & colloquiis appellanda hæc vocabula censent, ad significandum prosperi vel adversi nobis aliquid accidisse. Verba valent usu, nos enim fortunam non ut Deam vel Moderatricem rerum humanarum, sed divini decreti & placiti effectum & adimplentionem consideramus. Quod de Rhetore quis fiat Consul, de Consule Rhetor, fortunæ lusus, sed a divino proveniens decreto & providentia. Quales mutationes & rerum vicissitudines nos cautos oportet efficere, ut rebus humanis utamur tanquam humanis, quarum vanitatem & inconstantiam nos rerum usus docet, et proinde admodum semetipsum fallit, qui in hisce acquiescit, quasi earum usura perpetua. Habent suas vires prospera & adversa, sæpius & plerumque unius cum altero commutatio, qua comperta sapientis est animo omnibus superiorem evadere, & utrumque ferre æquanimiter,

Æquam

P R Æ F A T I O.

Æquam memento rebus in arduis
Servare mentem. non fecus in bonis
Ab insolenti temperatam lætitia,
Horat. lib. 2. Od. 3. Quos enim for-
tuna a parvis initiis ad summum ho-
noris & dignitatis provexit fasti-
gium, eos aliquando ab eodem gra-
du egit præcipites. Sæpius enim
Tolluntur in altum, ut lapsu graviore
ruant.

Sic obscuro loco natos, & e fece plebis
homines ad summos honores & digni-
tates pervenisse, testantur & annales,
et rerum usus confirmat. Quam subita
enim status mutatio, quæ Davidi con-
tigit, qui ortus parentibus agrariis &
ipse pastor armentorum ad regiam di-
gnitatem provectus. Sic etiam non-
nulli Imperatores Romani a sordidis
& tenuissimis initiis ad summum il-
lud majestatis culmen pervenerunt.
Publio Helvio Pertinaci pater liber-
tinus Helvius Successus fuit, qui fi-
lio nomen ex continuatione lignariæ
negotiationis, quod pertinaciter
eam rem gereret, imposuisse fertur,
* 7 teste

P R Æ F A T I O.

teste *Jul. Capitol.* Sic et *Macrinum* filium libertini fuisse testatur *Herodianus*, & *Pupienum* obscurissimo genere natum dicit *Capitolinus*, ejusque patrem fabrum ferrarium, vel ut alii *rhediarium vecticularium* fabricatorem fuisse dicunt. Sic *Philippum* humillimo loco ortum patre nobilissimo latronum ductore, imperii fasces arripuisse testatur *Aurel. Vict.* Sic & *Diocletianus*, *Aurelius Maximianus*, *Galerius Maximinus*, aliique quidam Imperatores obscuro loco nati ad Imperatoriam majestatem pervenerunt. Quorum multi etiam ab eodem gradu deturbati & quidem eodem sæpius modo, quo adepti erant imperium. Sed & stante repub. ab aratro Consules creati summæ rerum præfuerunt; imo testatur *Gellius Noct. Att. lib. 15. cap. 4.* *Ventidium Bassum* genere & loco humilem, utpote qui victum sibi quærebat comparandis mulis & vehiculis, quæ magistratibus, qui sortiti provincias forent,

rent,

P R Æ F A T I O.

rent, præbenda, publice conducere solitus erat, favore Cæsaris & Antonii per omnes fere honorum gradus ad Pontificatum & Consulatum pervenisse. Eamque rem tam intoleranter tulisse populum Romanum, ut vulgo per vias urbis versiculi proscriberentur:

Concurrите omnes augures haruspices:
Portentum inusitatum conflatum est
recens,

Nam mulos qui fricabat, consul factus est.

Fortasse ejusmodi exempla in proverbium abire effecerunt, quod dici solet, neminem oportere temere liberos suos exponere vel abdicare, utpote ignarum conditionis, quam aliquando adepturi. Sed viri sapientis & prudentis est reminisci, quam fluxa & incerta sint fortunæ muneræ.

- - - Quicquid in altum

Fortuna tulit, ruitura levat.

Modicis rebus longius ævum est.

monet Seneca in Agamemnone. Quam multa imperia & regna ab imis incrementis

P R Æ F A T I O.

mentis ad stupendam magnitudinem creverunt, quæ interjecto tempore uno fortunæ ictu pessundata & ever-
sa. Ubinam terrarum Assyriorum, Persarum, Græcorum & Romano-
rum florentissima imperia? Concide-
runt atque evanuerunt. Imo quantas mutationes singula passa, quam mul-
tis jactata cladibus atque motibus variis concussa, quam sæpius ruinæ proxima atque jamjam intermoritu-
ra visa, reviviscere cæperunt, donec tandem eorundem fatorum conditio-
ni, cui omnia humana exposita esse de-
sierint. Habent enim corpora hæc ar-
tificialia id commune cum naturali-
bus, quod eodem momento, quo existere incipiunt, ad interitum properant.
Quippe quemadmodum omnia caduca atque fluxa, quæ existendi initium habuerunt; ita nec minus regna & imperia, sicuti nascuntur, ita quoque consenescent, ac denuo denascuntur juxta communem naturæ cursum, & rerum humanarum naturale quod-
dam

P R Æ F A T I O.

*dam fatum, ac peculiare tempore
periodos, quibus cuiusque rei existen-
di, & in eodem statu permanendi con-
tinuatio & duratio definita atque de-
terminata. Sic quatuor illa summa
imperia, quorum statim mentionem
fecimus, suas habere periodos, quibus
nata & aucta, tum iterum denata, do-
nec tandem plane evanuisse rerum
usus docet. Quamobrem Vopiscus in
Car. Imperatore, Romani imperii va-
rias mutationes reminiscens, in hæc
verba prorumpit: Fato Rempubl. re-
gi, eamque nunc ad summum evehi,
nunc ad minima retrahi, Probi mors
fatis prodidit. Nam quum dicta per
tempora variis vel erecta motibus
vel afflicta, nunc tempestate aliqua,
nunc felicitate variata, omnia prope
passa esset, quæ patitur in uno homi-
ne mortalitas, videbatur post diversi-
tatem malorum jam secura conti-
nuata felicitatis mensura, post Aure-
lianum vehementem Principem,
Probo ex sententia Senatus & populi
leges*

P R Æ F A T I O.

leges & gubernacula temperante.
Sed neque hæc perpetua felicitas ;
excepit enim hanc ruina ingens sub
seqq. Impp. Itaque si aliquod exem-
plar longe lateque patentis imperii,
variis quondam vel erecti motibus,
vel afflicti, & fortunæ cladibus mi-
sere lacerati & depressi, donec tan-
dem conciderit & plane intermor-
tuum, ita ut vix ulla tam florentis
imperii vestigia reliqua intueri li-
ceat, Romanam ob oculos nobis po-
nemus rempubl. utpote quæ a tenuis-
simis initiis ad tantam magnitudi-
nem crevisset, ut mole sua laborasse
testetur Livius, ad omnes cum ter-
ræ marisque plagas, qua patet or-
bis, arma sua circumtulerant Ro-
mani, & cunctas fere nationes de-
bellaverant, suis legibus obtempe-
rare & venerari imperium adege-
rant, quamobrem & orbis sese do-
minos dixerint Imperatores. Verum
quibus cum cladibus conflictata,
quam variis & continuis fere moti-
bus

P R Æ F A T I O.

bus concussa, quot quantisque incommodis afflicta fuerit, produnt annales & historiae illorum temporum, ita ut tandem Barbarorum incursionibus & armis subacta, urbe devastata, populo in exilium & captivitatem abducto, non in varias tantum divulsa partes & dilacerata, sed penitus deleta, ita ut hodie nulla fere imperii vestigia, sed urbis quædam rudera conspiciantur oculis. Quamobrem profiteor me non posse concipere, quænam rationes potuerint summum Grotium eam in opinionem adducere, ut in elegantissimo suo opere de Jur. Bel. & Pac. lib. 2. cap. 9. defendendum suscepit, eundem hodie populum Romanum esse, qui olim fuit, & proinde idem imperium, eadem imperii jura, penes eum mansisse, tanquam penes corpus, in quo esset ac viveret. Qualis assertio mihi adeo repugnare videtur sanæ rationi & a præsentis rerum humanarum

præ-

P R Æ F A T I O.

præcipue Romanæ reipub. facie aliena, ut mirari satis nequeam errorem, in quem forte incidit author, ut Papæ blandiretur, quem tamen graviter offendere animadvertit Celeberr. Gronov. in suis comment. cum omnem ejus circa eligendum Imperatorem potestatem adeo a nutu & arbitrio populi pendere statuat, ut quicquid agit, illud agat vice populi, quem nomine tenus Romanum dicimus. Sane si dignitas Papalis supra omnem humanam potestatem, imo & conditionem eum evehit, multum detrahatur ejus majestati, si æqualis cæteris civibus, & quod magis dependens tanquam pars a toto, nullam habens autoritatem a semetipso tanquam prima causa, sed a populo, cujus quidem primus civis & caput, sed simul quoque pars respectu totius corporis, suis ex partibus compositum. Quoniam vero nobilis, ut eam merito vocat Grotius, hæc sit
quæ-

P R Æ F A T I O.

*quæstio, cum apud Historicos, tum etiam
Jctos, mereri quoque nobis videtur altio-
rem indaginem & uberiores explicatio-
nem, quam commentandi rationi convenit;
quamobrem mihi non abs re alienum fore
visum, ut, dum in Grotium de Jur. Bel-
li ac Pac. elegantissimum opus nostris com-
mentariis absolvendis & perficiendis in-
cumbimus, peculiari dissertatione eam com-
plecterer & paulo altius repeterem, quæ
in illis de hac quæstione breviter delibavi-
mus. Quod lectori nec ingratum, nec in-
jucundum fore mihi persuasum. Sin in
quibusdam forte erraverim, quod huma-
num est, quamobrem nec a me alienum pu-
to, omnes, quorum in manus hæc mea dis-
sertatio posset venire, vehementer rogo, ut
meliora me velint docere. Non enim adeo
pertinaciter opinionibus meis inhæreo, quin
libens sententiam mutare paratus sim, si
quis erroneam illam esse mihi persuaserit.
Idque eo magis, quod multa attigi & dis-
putare suscepi, quæ magis ad antiquitates
Romanas, in quibus indagandis & expli-
candis tot viri eruditi suam consumunt æ-
tatem, atque egregios indies faciunt pro-
gressus, quorum idcirco arbitrio examinan-
da relinquere volui, quæ hujus generis de-
libavi in hac dissertatione argumenta, quam*
ad

P R Æ F A T I O.

ad publici juris scientiam pertinent, cui excolendo me totum tradidi & proinde neminem me arrogantia arguere jure posse mihi persuadeo, si circa ea, quæ ex juris publici scientia dimanant & ejusdem fori sunt, paulo majori cum fiducia opinionem meam dico, quam quæ spectant alia literarum humaniorum studia; quamvis nec ea omnino a me deserta & abjecta. Quippe cum juris publici scientia ceteras omnes disciplinas conjungendas censeo, & cujuscunque generis studia excolenda semper mihi fuit persuasissimum. Verum ut diversa & varia sunt hominum desideria & ingenia, & quisque inservire studet voluptati suæ, sic quoque in addiscendis disciplinis & excolendis variis artibus & studiis alius alium sibi scopum eligit, ad quem potissimum collimat. Nec mirum, quod ceteris in alicujus artis vel discipline scientiæ præcellat, qui unice & præcipue ei navavit operam, atque ad illam excolendam per totius fere vitæ cursum animum applicuit, tanquam unicum scopum, quem consequi enixe elaboravit. Unde non absque ratione in proverbium abiit, cuique artifici credendum in sua arte, quia præsumitur exactiorem scientiam & notitiam ejus artis & discipline habere, cui
addis-

P R Æ F A T I O.

addiscendæ summa cum diligentia operam
dedit, quam quisquam alius, qui obiter
forte eam attigerit, & idcirco illius po-
tius, quam alterius iudicio & opinioni
acquiescendum in omnibus, quæ cum
ejusmodi arte vel disciplina ac scientia ha-
bent convenientiam. Non omnia possu-
mus omnes. Vita enim brevis est, nec
sufficit ad omnes excolendas artes & disci-
plinas, ut parem nedum perfectam earum
omnium nobis comparemus scientiam, cito
labens hominum ætas. In eandem opinio-
nem adductus Cicero i. offic. & sibi ali-
quid deferendum existimat in iis, quæ di-
cendi rationem spectant, quamobrem admo-
net filium, ut & sua legeret, quibus posset
orationem Latinam pleniorē efficere.
Nec vero id arroganter, inquit, hoc
dictum existimari velim. Nam philo-
sophandi scientiam concedens multis:
quod oratoris proprium est aptè, di-
stinctè, ornatè dicere, quoniam in eo
studio ætatem consumpsi, si id
mihi assumo, videor id meo jure quo-
dammodo vindicare. Quamobrem, si
parva licet componere magnis, cum in pu-
blici juris scientia mihi comparanda &
tractanda hac arte ætatem hucusque con-
sumpsi, omnem a me arrogantiae suspicio-
nem

P R Æ F A T I O.

nem remove me posse arbitror, si meum in iis, quæ ad hujus scientiæ culturam pertinent, majori cum fiducia iudicium, quam alienum, sequor. In cæteris vero studiis eorum opinio magni apud me ponderis est, quos scio sese ad ea excolenda non sine fructu assidua cum diligentia applicuisse. Quamvis cuique libera facultas reservata vel amplectendi, vel rejiciendi, quæ ab aliis dicta, licet forte minus in eadem disciplina exercitatus. Eamque libertatem, quam in aliorum scripta mihi vindico, etiam omnibus in mea concedo libens, modo calumniis abstineant, quas scurras, id est, societatis humanæ & reip. pestes, terræ inutilia pondera, potius, quam virum honestum & reipub. bonum civem, decet tractare & meditari.

DISSER-

DISSERTATIO

DE

ORTU & INTERITU

IMPERII ROMANI.

Imméritò à quibusdam
 sciolis & umbraticis ju-
 ris publici doctorcu-
 lis, quorum doctrina
 nihil aliud redolet quam magi-
 stralem disciplinam, cui omnes
 cedere necessum habent, quot-
 quot in terrarum orbe virorum
 doctorum ordini adscribi meren-
 tur, tanquam humani ingenii
 commenta habentur, quæcunque
 de hominis statu naturali, id est,
 libertatis, à quo omne imperi-
 um civile exulat, & proinde nul-
 la legum, nisi naturalium, reve-
 A ren-

2 *Dissert. de Ortu & Interitu*

rentia, nullus poenarum metus, quo deterrentur à malefaciendo homines improbi, sibi in eo locum vindicat, ita ut quicquid agendi facultas cuique libera in foro externo competat, ubi stat pro ratione voluntas, quoniam quisque suo, non alieno, vivit arbitrio, traduntur, & à viris ingenio & doctrina florentissimis disputantur: quasi cum ipsa societate naturali prodiisset quoque civilis societas, & in ipso statu libertatis obtinuisset imperium civile, quo nihil ei magis contrarium fingi potest vel excogitari. Deploro eorundem tam densis tenebris involutum ingenium; sed interim non possum non mirari summam arrogantiam, qua suam crassam ignorantiam prætexere volunt, & tanquam veritatem, falli nesciam, innocenti vulgo obtrudere, quasi coelitus missam disciplinam, vel saltem Pythii cum
sum-

summa quondam veneratione Apollinis tradita oracula. Rationes ad doctrinam suam corroborandam, & nostram evertendam excogitatas, & ab illis adductas, diluere non videtur mihi operæ pretium; tum quod ab aliis hoc actum; tum etiam cum ad utiliora animum applicandi nobis sese obtulerit occasio, quæ lectori spero allatura aliquam voluptatem, ejusmodi næniis refutandis operam & tempus impendere mihi religio est. Ratio, cujus sumus participes, omnes gentes docuisse videtur, humani, præ cæteris animantibus, generis præstantiam illustriori modo nobis ob oculos poni non posse, nec clarius, quam ex illa nulla legibus alligata libertatis à natura nobis tributa usura perspicui. Si homo tanquam princeps, & summus omnium rerum arbiter à Deo collocatus in hujus universi inferiori parte, tanquam in theatro,

4 *Dissert. de Ortu & Interitu*

unde posset sua jussa imponere cæteris creaturis , leges dare & non accipere , nisi à se ipso , id est ratione , qua præditus , quia omnia ejus dominio subjecerat divina benevolentia , ubinam civilis tunc temporis societas ? ubi imperium civile ? Non inficior domesticum , multiplicata familia , in liberos obtinuisse protoplasten imperium , quod & monarchicum meritò alibi diximus , sed illud ipsum civile perperam diceretur , quamvis ad ejus exemplar introductum : quippe nec perpetuum illud in familiæ membra ; evanescebat enim patria potestas , ubi ad maturum judicium pervenissent liberi , atque excessissent familia paterna , quod ipsis integrum videtur fuisse ; quippe quamdiu erant pars familiæ , jus regendi atque etiam coercendi competebat patri , quatenus vel cogendi sunt vel emendandi liberi.

Grot.

Grot. *de jur. bell. & pac. lib. 2. cap. 5. §. 4. 6.* In societate vero civili quemadmodum civis nunquam exlex, ita nec ab imperii vinculo, id est, obedientia & subjectione, liber esse potest. Et quamvis posset aliò migrare & excedere civitate, nequit tamen societatis civilis expers esse, cum omnes fere gentes in societatem coiverint natura duce propriæ salutis conservandæ causa. Qui vero paterna excesserat familia, sui juris erat, & propriam habebat familiam, ita ut quemadmodum homines, ita quoque familiæ multiplicatæ. Quæ civitatis quidem imaginem aliquam referebant, verum si quis eas contendit cum civitatis fabrica, in multis ab hisce differre, perspiciet. Quod si itaque singuli homines, vel singulæ familiæ, cujus caput paterfam. totius familiæ gerens personam, tanquam in statu

naturali constituti considerantur, apparebit non à mundi primordio, nec ab ipsa natura, sed ingravescentibus, multiplicato humano genere, malis & periculis, quæ homines inferre sibi invicem & volebant & meditabantur, atque ab humano consilio & facto summi imperii civilis & societatis originem derivandam facile perspiciemus. Illa causa remota, hæc proxima. Civitas, quam Cain constituit, non politicæ fuit alicujus societatis, sed privatæ suæ familiæ domicilium & quasi privata domus. Sic *חיר* hir, urbs Hebræis dicitur vel unum ædificium, à cæteris sejunctum fossa aut aliquo simili munimento. Ita Sionis arcem passim *urbem Davidis* vocari perspiciamus 2. Sam. 5. 7. & ut ait de Roma Florus, *imaginem urbis magis quam urbem fecerat: incolæ deerant.* Quoties enim apud scriptores civi-

tatis

tatis vel societatis civilis nomen
occurrit, eo denotatur coetus per-
fectus liberorum hominum natura
æqualium, juris fruendi & commu-
nis utilitatis causa sub uno eodem-
que imperio sociatus. Per coetum
perfectum ejusmodi societas sive
sociata hominum multitudo intel-
ligenda, quæ sufficit ad depellen-
da ea pericula & incommoda, quæ
in statu naturali homini ab homine
imminebant, cujus vinculum impe-
rium aliquod summum, quod sin-
gulorum voluntates ad communem
societatis & utilitatem & salutem
tuendam dirigere valet. Qualis au-
tem coetus fuerit, qui civitatem
à Caino constructam incoluit, fa-
cile constabit cuique ejus genera-
tiones enumeranti. Præterquam
quod imperium nullum paternum
ex generatione dimanans civile di-
ci potest, ex consensu civium de-
scendens sibi jure æqualium. Non eo

inficias interjecto tempore ad majorem crevisse magnitudinem familiam, ita ut fere potuerit comparari cum parva civitate seu societate, sed & iterum decrevit, cum verosimile sit, ejus posteros propriam sibi constituisse familiam; donec tandem in varias gentes coiverint mortales, & diversas coaluerint in societates, ingravescentibus, ut statim diximus, malis atque periculis, quæ homini ab homine imminabant, ita ut nec hospes ab hospite tutus, nec focer à genero. Nullum vero remedium efficacius ad ea est coercenda mala, quibus in statu naturali obnoxii mortales, quam ab ipso homine, à quo eadem imminabant, peti potuit, scil. societatem ineundo cum sui simillimis, quorum ope & auxilio munitus, adeo potens evadere posset, ut nisi cum invasoris summo periculo opprimi posse videretur. Quippe cum homo

mo sit animal, cui innatus tenerri-
mus amor, quo ad semet ipsum con-
servandum vehementer impellitur,
non facile illum oppugnaturus est,
quem non videt sine morte dubia
debellari posse. Qualem securitatem
cum præstare nequeat conspiratio
duorum vel trium, aut exiguus ho-
minum numerus, facile perspici-
mus familiam vel civitates ex fa-
milias una aut altera compositas aut
sociatas æquali fœdere, vix dici
posse civilem societatem, sed oportet
numerum in mutuam societa-
tem conspirantium adeo validum
esse, ut accessio duorum vel pluri-
um ab altera parte nullum ipsi me-
tum incutere valeat, & invasori cer-
tam victoriam deportandi spem ad-
dere. Quod cum mortales perspi-
cerent, in gentes & numerosas ca-
tervas, ut ita dicam, coiverunt;
hinc societates civiles, inde regna,
respub. aliæque id genus societa-

tum civilium ac regiminis formæ. Non me fugit à parvis initiis imperia & regna olim cæpta esse, & ab exigua aliquando hominum multitudine repetenda incunabula latissimè patentis imperii. Verum, quod interjecto tempore exiguum visum, primis temporibus, nondum multiplicato adeo humano genere, cum relatione ad alias gentes & societates, satis validum erat ad præstandam ejusmodi securitatem, qualem optabant mortales sibi parare. Verum quid juvaret in unam eandemque societatem coeuntium multitudo, nisi ad unum eundemque finem obtinendum conspirarent omnes, id est, communem tuendam societatem & utilitatem promovendam. Cum vero, ut diximus, fui amantissimus homo, sæpius privata publicis potiora habeat, eo contingeret, ut, quoque naturæ suæ propensionem sequente, in varias
par-

partes distracta societas corrueret, & opus fuit aliquod remedium excogitare, quo illa conspiratio & animorum concordia, collimans ad unum eundemque societatis finem, haberi posset & conservari; cum vero unitas & concordia haberi nequeat, ubi omnes velle & facere possunt, quæ volunt, necessum fuit; ut quisque renunciaret facultati faciendi, quæ sibi utilia fore perspiciebat, suamque voluntatem submitteret voluntati societatis: atqui societas, quamvis ex diversis constet partibus, unum attamen corpus repræsentat; ad ita ad unitatem tot partes earumque varias & diversas voluntates & inclinationes redigendum, opus fuit, ut conferrent in unum vel plures illud imperium, quod quisque in statu naturali in se suaque bona habuerat, quod consistit in libertate & facultate naturali faciendi ea, quæ volu-

mus, cujus voluntati singula ejusdem societatis membra suam voluntatem subjiciant, & simul juri suo resistendi renuncient. Ita ut voluntas ejus, quem societati tuendæ præfecissent, esset pro voluntate omnium, quo fit, ut summus imperans sibi acquirat horum omnium submissione potestatem satis validam ad arcendas à civibus suis injurias & pravas machinationes, quibus expositus quisque in statu libertatis, id est naturali, atque ab hisce initiis imperium civile derivandum & societates omnes descendunt. Quæ quamvis interiore structura & fabrica à se nihil differant, attamen interjecto tempore propter varia composita hominum desideria, variæ ipsis impositæ regiminis formæ & gubernandi rationes inductæ. Unde & diversa civitatum nomina, quibus à se invicem feceruntur diversa corpora. Hinc regnum

gnum, id est Monarchicum Imperium ab Aristocratico, & hoc iterum à Democratico distinctum, civilia tamen omnia imperia & uno eodemque societatis civilis nomine veniunt variæ hæ regiminis formæ, & rerumpub. constitutiones ac facies. Tres gubernandi hæc formas ita describit Seneca: *Interdum populus est, quem timere debeamus; interdum, si ea civitatis disciplina est, ut plurima per senatum transigantur, gratiosi in ea timentur viri; interdum singuli, quibus potestas populi & in populum data est.* Populus autem potuit talem gubernationis formam reipub. imponere, quam suo desiderio maximè convenire ratus est. Quippe ut inquit Grotius, *sicut multa sunt vivendi genera, alterum altero præstantius, & cuique liberum est id eligere ex tot generibus, quod ipsi placet; ita &*

*populus eligere potest qualem vult
gubernationis formam: verum om-
nium vetustissima, optima, &
perfectissima abstractè considerata,
nulla habita ratione subjecti, cui
demandatum imperium, Monar-
chica; quando unus fulminat
Iuppiter, unius exaudiuntur iussa,
& adoratur purpura. Perfectissi-
ma meritò, quia cœlestis imperii
imago, cum hoc universum ab
uno regatur Deo, nec possit regi
aliter. Sane si unitas & concordia
est firmissimum & arctissimum so-
cietatis civilis vinculum, ubi ea
magis sperari atque conservari po-
test, quam ubi unus summæ re-
rum præest, ab unius arbitrio &
voluntate pendet reipub: admini-
stratio; *Non potest geri respub:
multorum imperiis, ut ait Salust.
Non bonum esse multorum Domi-
nium, apud Homerum est. Faci-
lius enim est unius viri iudicio fa-*
tis-*

tisfacere, quam operam dare, ut multis & variis ingeniis placeas. Quin & inconstantia magna & crebra, tanquam tempestatum, sic & sententiarum mutatio, ubi plures ad reipub. clavum sedent, præfertim ubi omnes regiminis participes, semper enim inconstans & mutabile ingenium vulgi. Si gubernatores in re nautica plures uno demus, qui simul clavum torquere velint, etiamsi artem gubernatoriam teneant, nihilominus se ipsos in nave dirigenda impediunt: idem in Democratia populum, idem quoque in Aristocratia patres, quantacumque sapientia præditi sint, facturos opinor: quousque uni, tametsi artis gubernatoriæ minus perito, clavum, id est, imperii summam, permittant. Unum imperii corpus unius regendum esse animo omnes fere gentes censuere; quam ob rem omnes antiquæ gentes quondam

16 *Dissert. de Ortu & Interitu*
dam regibus paruerunt. Hanc ob
causam regum se olim potestati
tradebant, quia rarum erat in-
venire viros multos virtute præ-
stantes. Inquit Arist. 3. Polit. Hinc
principio rerum gentium natio-
numque imperium penes reges
erat: quos ad fastigium hujus ma-
jestatis non ambitio popularis, sed
spectata inter bonos moderatio pro-
vehebat. Justin. lib. 1. cap. 1. Cui
convenit illud Cic. 2. off. 12. Mi-
hi quidem non apud Medos, ut
ait Herodotus, sed etiam apud
maiores nostros justitiæ fruendæ
causa videntur olim bene morati
reges constituti. Sed quid hisce im-
moremur diutius, nullum illu-
strius exemplar nobis ob oculos
ponere possumus, quam Romanam
republicam, quæ quemadmo-
dum, si ejus initia, & coalitionem,
tum etiam imperium, quo funda-
ta, in memoriam revocamus, fa-
cile

cile constabit vero esse consentanea, quæ hucusque de societatis & imperii civilis origine, tum etiam monarchica optima reipub: forma disputavimus. Originem ejus nobis tradit Livius ac Dionysius, dum ex agrestium hominum & pastorum incondita multitudo coaluisse scribit in unum corpus, sub Romuli imperio, qui suis rempub: fundavit legibus, & imperio, tanquam arctissimo vinculo, omnes partes, e quibus compositum, sibi invicem adeo devinxit, ut unum veluti corpus constituerent. Atque meritò inde incunabula repetenda reipub. Imo illud ipsum corpus, quod sub Romuli auspiciis, urbem, quam Romam à conditoris sui nomine appellatam tradit Livius, incolere coepit, revera subjectum dicitur Romani Imperii, utpote quod cum eo coepit, adolevit, consenuit, ac tandem concidit & evanuit, corpore

pore distracto non solum, sed plane dissoluto, ita ut nihil nisi rudera & vestigia quædam non populi, sed urbis, hodie reliqua. Quemadmodum enim curricula vitæ hominibus per ætates distinguimus, sic imperii sua sunt temporum intervalla, quibus ab exiguis rebus sumpto initio veluti adolescunt, inde ad majorem potentiam excrescunt & intermoriuntur, ut inquit Textor Synops. jur. gent. cap. 30. Quod ex Romanarum rerum variante fortuna satis perspicimus. Si quis enim populum Romanum quasi hominem consideret, totamque ejus percenseat ætatem, ut cæperit, utque adoleverit, ut quasi ad quendam juventæ florem pervenerit, ut postea velut consenuerit, quatuor gradus processusque ejus inveniet, ut inquit. Flor. lib. 1. cap. 1. Prima ætas sub regibus fuit, atque hæc

hæc erit ejus infantia. Sub confu-
libus adolevit; sub Augusto Cæ-
fare ad robustam quandam maturi-
tatem pervenit. Sub posterioribus
Imperatoribus iterum consenuit at-
que decoxit. Nisi quod sub Tra-
jano revirescere cœperit. Donec
interjecto tempore paulatim decre-
scens & jactata variis mutationibus,
mox debellata & dilacerata popu-
lorum barbarorum invasionibus,
quasi suppressa & immerfa tan-
ta colluvione exterarum gentium
nationumque conciderit ac plane
dissoluto imperii corpore, evanue-
rit, ita ut nil nisi Romani populi
quondam florentissimi memoria ex-
tet, & veteris urbis terrarum do-
minæ rudera quædam supersint.
Sed notandum ad confirmanda, quæ
statim de optima monarchici regi-
minis forma disputavimus, quem-
admodum sub regio imperio nata
est respub, Romana, ita quoque
sub

sub unius imperio renatam, & ad
pristinum splendorem vigoremque
reductam. Cum enim perpetuis dis-
cordiis bellisque intestinis misere
distracta atque concussa ruinæ jam
videretur proxima, non aliud dis-
cordantis patriæ remedium fuisse
inquit Tacitus, quam ut ab uno
regeretur. *Gratulandum tamen in
tanta perturbatione est, quod po-
tissimum ad Octavium Cæsarem
Augustum summa rerum rediit:*
qui sapientia sua atque solertia,
undique perculsum & perturbatum
ordinavit imperii corpus. Quod
haud dubiè nunquam coire & con-
sentire potuisset, nisi unius præ-
sidis nutu, quasi anima & mente
regeretur, Flor. lib. 4. cap. 3. Hu-
jus imperii atque reipub: ut dice-
re incepimus; incunabula petenda
à Romuli temporibus, qui, quem-
admodum conditor urbis, ita
quoque imperii fundator & auctor
fuit,

fuit, atque ut agrestis illa hominum multitudo, ex qua constabat civitas, in unum corpus coalesceret, jura & leges illi dedit atque præscripsit, quibus fundavit rempub:, & tot varia hominum composita desideria in unam reduxit harmoniam atque consonantiam, moresque populi perpolivit, atque ad vitæ agendæ optimam rationem formavit rudem ac simplicem pastorum multitudinem. Sine dubio tamen ad genium populi accommodatis & attenuatis legibus, ut paulatim assuesceret severiori vivendi disciplinæ. Quamobrem non ex plenitudine potestatis inconsulto populo jura sanxit, sed vocata ad concilium multitudine, ut omnium desideria sibi innotescerent, fixit leges; tum etiam, quia summi imperii partes in corpore, id est populo, tanquam communi subiecto, ut alibi annotavimus, insunt, quam

quamobrem non sibi vindicavit imperium Romulus propria auctoritate, nec reipub. eam imposuit formam, quæ sibi placuit, sed permisit arbitrio populi talem eligere formam, qualem optimam & sibi utilem fore judicaret. *Equidem*, inquit, *quamcunque reipub. formam institueritis, ad eam recipiendam paratus sum, nec principatu me indignum existimans, nec detrectans imperata facere. Honorum, quibus me dignati estis, tributo primum coloniae deducendæ principatu, deinde urbe a me denominata, satis habeo &c.* Illi autem communicato inter se consilio responderunt in hunc modum. *Nobis nova reipub. forma non est opus; nec à majoribus probatam & per manus traditam mutabimus; sed & priscorum consilium sequimur, quos non sine insigni prudentia illam reipub. formam impos-*

po-

posuisse credimus & præsentī fortuna contenti sumus. Cur enim illam incusemus, cum sub regibus contigerint nobis bona, quæ apud homines habentur præcipua, libertas & imperium in alios. Cæterum honorem eum non alii magis quam tibi convenire persuasum nobis est, tum ob genus regium, ac virtutem, tum vero maxime, quod te hujus coloniae ducem habuimus &c. Hoc modo omnes societates civiles excitatae, hæc est origo civilis imperii, scil. populi consensus. Verum cum non ubique præsens esse possit Rex ipse, nec superesse omnibus negotiis, & per se expedire, quæcunque reipub. salus & utilitas exigit, atque efflagitat, necessum fuit aliis nonnullas imperii partes demandare, qui omnes tamen à Regis nutu & arbitrio tanquam à capite dependent, & quicquid agunt vel imperant, ejus nomi-

24 *Dissert. de Ortu & Interitu*
nomine sese ea facere meminerint.
Quippe ut inquit Ulpianus, *Is, cui*
mandata jurisdictio est, fungitur
vice ejus, qui mandavit, non sua.
l. 16. ff. de jurisd. Quemadmo-
dum omnia membra suam relatio-
nem habent ad corpus humanum,
tanquam partes ad totum, ita om-
nes magistratus suam habent rela-
tionem ad corpus civile, scil. ci-
vitatem, tanquam partes totius,
cui subjiciuntur eo ipso, quod non
subsistunt per se, sed cum corpore,
cum quo unitæ totum aliquod com-
ponunt. Si enim ejusmodi sub-
jectionis non esset ordo, nulla par-
tibus cum toto harmonia vel con-
cordia intercederet, & proinde
omnia corruerent individua. Hinc
ipse mundi opifex rerum quandam
subordinationem esse voluit, ut al-
ter alterius servitio posset uti.
Ut autem partes sint subordinatæ
toti, quid magis rationi consenta-
neum

neum. Et quoniam non possunt dici partes, nisi cum relatione ad totum vel corpus, quod componunt, ideoque quicquid operantur, illud operantur tanquam partes, id est nomine totius, quia totum operari nequit, nisi per partes, quoniam ex iis compositum. Sic quicquid in repub. agunt magistratus, fit nomine civitatis, cuius personam gerunt. Quod quis vero per alium facit ipse fecisse videtur. Et nisi in repub. ejusmodi ordo observaretur, ac personarum sive membrorum esset subordinatio, ut ita dicam, vix diu posset subsistere reipub. corpus, nec aliqua expediri negotia. Quemadmodum omnia corporis humani membra brevi collaberentur, nisi ventri obedirent ac inservirent ejus conservationi, qui dum alitur, alit corpus omnesque artus, fervat, dum fervatur, suum cuique tribuens alimentum necessarium; ita quoque

B

brevi

brevi corrueret respub. si membrorum suorum non posset ad se conservandum ac tuendum uti servitio, vel hæc recusarent suum ipsi præstare officium, & quicquid agerent non ad communem, sed propriam referrent utilitatem. Postquam itaque Romulus imperii fasces acceperat, summamque penes eum majestatem residere voluit populus, ad rempub. formandam animum adjecit, ad omnem vitandam confusionem, quæ cum reipub. interitu sæpius conjuncta est. Itaque quemadmodum principem prudentem decet, primum, ut tradit Dionysius, ordinavit reipub. corpus, ut singula membra suum facerent officium, atque ita communi ope tanquam partes ejusdem corporis, totius conservationem junctis viribus tuerentur. Nihil enim magis æquum, quam ut illi, qui commodum sentirent, etiam ferrent incommodum, & oneris partem

partem quisque in se susciperet, in quantum de eo participat. Quippe cum in omnes redundaret commodum, quod a conservatione totius corporis pervenit ad partes, nihil magis æquitati consentaneum, quam ut quisque suas operas conferret ad corporis conservationem tuendam. Quoniam vero corpus hoc artificiale ex variis partibus constat, quæ non sunt ejusdem generis ac naturæ, ita nec omnia membra idonea ad eadem suscipienda officia, verum ea eo modo distribuenda sunt, ut convenientur cuiusque aptitudini, quod ut commode fieri posset, inferioris a potioris fortunæ civibus secrevit, postquam universum populum in tres partes divisisset, manente tamen eodem toto, utpote quæ ad deliberandum, si quod de repub. consilium capiendum erat, conveniebant tanquam unum idemque corpus constituentes.

Quippe hac divisione non tam ipsum corpus divisum, quam ut hac ratione possit haberi partium optima inter se dispositio & harmonia, ne quid inordinate & confuse & proinde quod corpori noxium est in administranda repub. contingeret aut fieret. Præterquam quod sub uno eodemque imperio constrictæ & colligatæ permanebant, societatis arctissimum vinculum, quo dissoluto revera concidisse & interiisse dicitur respub: est enim tam arcta conjunctio societatis cum imperio, ut una sine altero nequeat subsistere, sed unius interitus etiam alterius ruina est atque privatio. Verum donec illud subsistit, consistit corpus imperii. Alterutro evanescente, ambo intereunt. Partes, in quas divisit universam multitudinem, id est, totum populi corpus, cujus nomine & plebs venit, abjecti & egeni, *tribus* appellatæ. Has iterum in minores

nores partes dispescit, quæ *curiæ* dictæ, atque singulas tribus ex decem curiis constare voluit; ita ut triginta fuerint *curiæ*. Ex hac divisione perspicimus ex partium subordinatione commode totum confici atque componi. Sic decem *curiæ* tanquam tot partes perficiebant tribum, tribus populum componebant, & sic alter alterius intuitu partis vicem sustinet ad suum totum constituendum, sibi autem invicem interserviunt ad formandum reipub. corpus ejusque statum, universo populo hac ratione in tres partes diviso. Hisce singulis iterum in decem minores partitis, quæ, ut diximus, *curiæ* dictæ, curiisque insuper in decurias distributis, singulis suos præfectos præposuit, qui nomen suum habuere ab ordine, cui præerant. Sic, qui tribus præfecti, tribuni dicti. Curiarum duces curiones vocati. Qui decuriis præpositi

decuriones appellati. Postquam Romulus populum Romanum primum ordine, deinde etiam dignitate dividere, ut concinnam reipub. formam imponeret, coepit. Quamobrem antiquitate generis & gloria majorum illustres, fortunæ atque animi dotibus insignes, tum etiam liberorum procreationi navantes operam, ac natos natasque habentes, secrevit ab obscuro loco natis, abjectis, & quibus erat res angusta domi. Hujus ordinis & conditionis homines vocavit plebejos. Illius patres, sive, ut inquit Dionysius, quod ætate anteirent alios, sive quod liberos haberent, sive propter natalium splendorem ac decus familiæ, sive propter hæc omnia. Hinc distinctio familiarum in patricias & plebejas. Hisce bene ordinatis, mox legibus latis præscripsit, quid utriusque conditionis civibus faciendum incumberet, & sua cuique munia obeunda

obeunda assignavit atque distribuit, ut omnia ordine peragerentur, quæ ad reip. gubernationem pertinent negotia, quippe, ut statim dicere incipimus, nihil majus adfert detrimentum reipub. quam confusio, utpote quæ sæpius conjuncta cum everfione & interitu totius corporis. Voluit itaque ut Patricii sacris faciendis atque curandis præessent, tum etiam magistratus gererent, ac jus redderent, secum imperium tractarent, administrarentque & res urbanas obirent. Plebejis mandatum, ut agros colerent, pecus alerent, quæstuarias res exercerent. Patricii vero ordinem iterum ita partitus est, ut alii essent senatores, alii equites, alii neque senatores, neque equites, sed tantum in Patriciorum haberentur numero, centumque viros in ordinem senatorium allegit, hac ratione, ut testatur Dionysius, ex omnibus unum ipse declaravit præ-

cipuum , cui rerum urbanarum regimen committeret , quoties ipse foras duceret exercitum : Deinde singulis tribubus edixit , ut tres omnium præstantissimos , genere , iudicio , & rerum usu conspicuos , ex unaquaque eorundem suis feligerent suffragiis crearentque ; post hos novem ; imperavit rursus singulis curiis , quæ , ut diximus , triginta erant , ut e Patriciis ternos eligerent fortunæ & animi dotibus cæteris præstantes , ac natu grandiores & maxime idoneos , adjectisque ad illos novem his XC. qui electi curiarum suffragiis , & his omnibus præfecto duce , quem ipse suo addiderat arbitrio , centenarium senatorum numerum explevit. Senatores propter senectutem , cum vetustissimi Patriciorum essent , sive ab honore & virtute appellavit. Quemadmodum apud Lacedæmonios senes appellabantur , qui summum

mum aliquem magistratum gerebant, ut Cicero testatur *lib. 1. de senect.* vid. *exercitationes nostras. in Hist. Pompon. de Orig. Jur. §. 9.* Ex reliquis vero, qui non erant senatorum ordini adscripti, omnibusque tam patriciis quam plebejis familiis Romulus trecentos juvenes, quorum ministerio & ad corporis custodiam & ad necessaria munia obeunda uteretur, denos ex singulis curiis legit, qui *celeres* appellati. Quod nomen ipsis impostum a primo eorum duce Fabio Celere nonnulli tradunt. Alii ab ipsa re, id est, celeritate ministerii nomen habere volunt. His ita constitutis, honores & potestates in singulos ordines distribuit teste Dionys. *Halic. lib. 2.* aliisque rerum Rom. Scriptoribus, ut quisque sua posset obire munia. Penes se esse voluit principatum sacrificiorum & reliquorum sacrorum, atque ipse voluit

obire quicquid ad placandos deos attinebat. Cum enim vulgus ob in-
natum omnibus hominibus sensum de primi alicujus entis existentia, qui sua decernit sceleribus suppli-
cia, virtutibus præmia, quod uno verbo Deum nuncupamus, solent maximam habere venerationem pro cultu divino, tum etiam pro iis, qui illam in se susceperunt curam, quasi in deorum ordinem assumpti, prudenter fecisse Romulus dicen-
dus videtur, ad conciliandam sibi majorem venerationem apud plebem, & ad obtemperandum sibi paratiores redderet cives, utque vulgus omnino a suo nutu & arbitrio penderet, quod ipse sibi sacrificiorum & reliquorum sacrorum, quæ ad cultum divinum pertinebant, vindicavit principatum. Cui summa reipub: salutis cura commissa est, ea quoque commissa putare oportet, sine quibus salus reipub. procurari

curari non potest, inter quæ si quicquam aliud, primum locum sibi vindicat religio. Is enim, qui religionis moderamen habet, uno ictu rempub. evertere & subditos majestati subtrahere, ut est vulgus, dicente Tacito 1. *annal.* ad superstitionem mobile, potest, quamobrem cum summo imperio pari passu ambulare oportet, neque ab eo separari potest, quin in partes distraheretur reipub. corpus. Quoniam id ipsum cum ad imperii majestatem, tum etiam publicam tranquillitatem, a qua dependet conservatio reipub. summopere est necessum. Quemadmodum enim unitas & concordia societatis civilis vinculum, ita quoque oportet, ut unum sit tantum summum aliquod imperium, a quo omnia tum sacra tum profana dependent. Vix enim diu posset consistere reipubl. corpus, si alter hanc partem, alter illam indepen-

denter sibi posset vindicare admini-
strandam atque curandam. Hoc
esset imperium in imperio constitu-
ere, qua ratione misere dilacerata,
atque in partes distracta respub.
breui collaberetur. Non potest enim
dividi imperium & summum esse,
hoc enim contradictionem involve-
ret, sed quod summum dicitur, hoc
eo sensu summum est, ut nihil ei
æquale vel par, sed omnia sub se
habet, & proinde universæ reipub.
curam gerit. Quamobrem & inter-
jecto tempore Cæsares eandem sibi
curam & potestatem vindicarunt.
Constat enim penes eos fuisse su-
premam sacrorum & religionum cu-
ram, quamobrem PONTIFICIS
MAXIMI dignitate ornati, qua ap-
pellatione usi sunt ab Augusto us-
que ad Gratianum Imperatorem.
Hinc & in nummis P. M. *Pontifi-
cis Maximi* titulus apponi solitus,
ut ex inscriptionibus patet. Scribit
de

de Hadriano Spartianus, eum sacra Romanorum diligentissime curasse, peregrina contempsisse, PONTIFICIS MAXIMI officium peregerisse. Et Servius *Æneid.* 3. notavit majorum fuisse hanc consuetudinem, ut Rex esset etiam sacerdos, vel Pontifex. Unde hodieque IMPERATORES dicimus PONTIFICES. Nec novam, sed antiquissimam hanc fuisse consuetudinem, vel sacra scriptura testatur de Melchisedek, quem & regia & pontificia dignitate ornatum fuisse legimus. Hinc apud Aristot. *polit.* 3. Rex Imperator erat & iudex, & rerum divinarum arbiter. Et Diogenes Pythagoricus apud Stobæum *Serm.* 96. *necesse est perfectum Regem, Imperatorem esse strenuum, & iudicem & sacerdotem.* Sic patresfam. tanquam principes suæ familiæ sacra curabant, cujus exemplum nobis esse possunt Patriarchæ; sic

Abraham circumcisionis sacramen-
tum administravit. Sic inter *Ara-
bes* vir pietate inclytus Job pro
universa familia sacrificavit *Job.* 1.
5. etiam ex Dei mandato *Job.* 42. 8.
9. quamobrem principibus & sacer-
dotibus commune dari nomen ob-
servatum a viris doctis *יהוה* ut in so-
cero Mosis *Exod.* 2. 16. 3. 6. 18. 1.
ubi interpretes, vocantur autem
magistratus & principes sacerdotes
etiam in scripturis, eo, quod olim
utrumque officium & sacerdotale &
politicum penes illos erat, etiam
apud Ethnicos; & quod magistratus
imprimis cultum Dei & quæ ad glo-
riam illius faciunt promovere de-
bet. Quamobrem maxime *Dei mi-
nister* vocatur *Rom.* 13. 4. Quamob-
rem & primogeniti, quia principatus
familiaë ad ipsos devoluturus post
patris mortem, præ aliis fratribus
sacerdotali munere fungebantur, ut
volunt Hebræi. Hinc Hieron. *Ep-
ist.*

ist. ad Euagrium; simul & hoc tradunt, quod usque ad sacerdotium Aaron omnes primogeniti ex stirpe Noë, cujus series & ordo describitur, fuerint sacerdotes, & Deo victimas immolarint, & hæc esse primogenita, quæ Esau fratri suo vendiderit Jacob. Huic addi possunt, quæ clariss. Heideggerus differtit de potestate patrumfam. tanquam principum & capitum familiæ, tum etiam primogenitorum prærogativa paterni tanquam imperii proximorum successorum, circa sacra faciunda, & muneris sacerdotalis functionem obtinendam, vi ejusmodi principatus in familiam paternam. Illa, inquit, primogenitorum prærogativa cum limitatione accipienda videtur, ut quamvis iis competeret ordinarium munus sacrificandi & primaria post Patriarcham in sacerdotio dignitas, sive in familia paterna adhuc hærentibus.

40 *Dissert. de Ortu & Interitu*
bus; sive extra eam constitutis, ta-
men reliqui a sacrificandi munere
non plane exclusi intelligantur.
Probabile igitur est, cuique patri-
fam. seu capiti familiæ fas pium-
que fuisse sacrificare, & peculiare
fuisse primogenito, ut ipsius vici-
bus defungi posset; patre autem de-
functo, sicut primogenitus succede-
bat in locum patris & fiebat fami-
liæ caput, quamdiu ipse cum fra-
tribus unam familiam conflabat, sic
illi soli hoc jus sacerdotii conve-
nerit, non aliis, ita tamen, ut cæ-
teri fratres, quam primum in aliam
familiam commigrantes & ipsi fa-
miliæ caput facti sint, idem sacer-
dotii jus acquirerent, etsi non ea-
dem dignitate qua primogeniti, qui
in rebus omnibus antecellebant. Oe-
con. Pat. Exerc. I. §. 19.

Ita ut maxima semper fuerit con-
sonantia magistraturæ cum sacra
functione, usque adeo, ut in una
per-

persona conspiraverit per bis mille annos. Et quamvis posterioribus temporibus non ipsa sacra curarent principes atque summi magistratus, quoniam aliis negotiis occupati, hisce vacare non poterant, demandabant tamen curanda, reservata sibi facultate ordinandi ea, quæ ad sacra peragenda, eorumque curam pertinebant. Hinc Mosi jus gladii, id est summum imperium in fratrem Aaronem, qui sacris curandis præerat, Jehova concessit atque tribuit, cum inquit *Aaron Levita frater tuus erit tibi oris loco, & tu eris ei instar Dei*. Loquendi formula, quæ & subjectionem & summi imperii delationem significat. *Tu eris illi Deus*, textus habet Hebraicus, id est, te illi præficiam, ut tu sis princeps, summi enim magistratus dii vocari solent, a quorum nutu & arbitrio pendent omnia, quæ ad societatis procurationem, cujus & sacra

facra pars, pertinent. Quamobrem, principis esse curare salutem animarum, ac ejusdem saluti corporum prospicere, inquit quidam Theologus. Sic quoque reges Judæorum non sacerdotum, sed suo imperio religionem ordinarunt. Sic David Levitas instituit; *Chron.* 23. 24. 25. Salomon abdicato summo sacerdote Abjatharo, in Sadocum hanc dignitatem contulit. Ezechias congregavit Judæos ad Pascha celebrandum, Levitas constituit, iisque suo jussu convocatis imperavit, ut templum sanctificarent 2. *Parl.* 29. 30. Josaphat sacerdotes & Levitas ordinavit. Imo obligatur magistratus, quatenus est nutritius Ecclesiæ, curare ea, quæ ad religionem & res sacras pertinent, constituti enim *ad muros ejus* ædificandos. *Esai.* 60. Pertinet ad Reges seculi Christianos, ut temporibus pacatam velint habere matrem suam Ecclesiam inquit Augustinus. Et

Et ut scribit Leo Pontifex I. ad Imperatorem Leon. *c. ult. dist. 26.* *Debet Imperator advertere, regiam potestatem sibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesie præsidium esse collatam. Non in eis tantummodo rebus diffundi nostram solertiam, quibus populi sub nostro regimine positi pacatissime gubernentur & vivant. Sed etiam in adiutorio Christi extendimus nos ad ea, quæ sunt cælestia, cogitare, quæ populos fideles faciunt, satagimus non nescire. Quamobrem Imperatores Orientis sibi jus vindicabant, ut sine eorum consensu & scientia Pontifex Romanus creari non posset. Unde Platina in Pelag. 2. Nihil tum actum fuisset a clero, in eligendo Pontifice, nisi ejus electionem Imperator approbasset. Sic etiam & abdicandi jus habebant; sic Henricus II. abdicavit Gregorium VI. Imo ipse Cle-*

Clemens II. decretum fecit, Henrico imperante, ne sine ipsius auctoritate Pontifex Rom. crearetur. Hinc Gregorius VII. legatis Henrici respondit, *se consecrationem nunquam accepturum, nisi Imperator consensisset.* Sic & reges Angliæ jus habuerunt investiendi Episcopos, ut perspicui potest ex epistola, quam ad Clementem VI. misit.

Admodum itaque falluntur, atque alios fallere conantur, qui hodie idem jus, eandem sacrorum curam magistratui incumbere negare non erubescunt. Nequit enim dari Ecclesiæ regimen separatum a regimine politico, quasi per se subsistens. Repugnaret illud ipsum fabricæ societatis civilis, quæ tanquam unum corpus & aliquod totum nequit dividi in partes, quin interire oporteat. Quemadmodum ex partium coalitione componitur, ita ex earum distractione dissolvitur & esse desinit, quod

quod fuit; si Ecclesia est pars separata ab altera, quæ politica vocatur, non una sed duæ societates efficiuntur, duo constituuntur imperia, ita ut in illa insit imperium ecclesiasticum, in hac politicum, utrumque tanquam in communi suo subiecto. Cujusmodi divisio tollit unitatem & concordiam, qua sublata, corrui reipub, fabrica. Ubi vero una pars alteri subordinata, sub uno eodemq; imperio confociatæ & sibi devinctæ in unum corpus commode coalescere possunt. Sunt quidem in repub. & civili societate diversa separata & distincta collegia, quibus quorundam negotiorum ad reipub. pertinentium gubernationem cura demandata, sed hæc omnia subordinata sunt summo civili imperio, quemadmodum etiam conventus & collegia synodalia & classica, quibus cura demandata, ut Ecclesia gubernetur juxta præscri-

scriptum a summo magistratu ordinem. Sic in singulis oppidis ac pagis collegium ecclesiasticum oratoribus, sive verbi divini ministris, senioribus ac diaconis constans, quibus incumbit sacra ministrare, atque curare, ut omnia peragantur juxta ordinem præscriptum. Tum etiam facultas ipsis concessa in locum demortui pastoris alium eligere, non privata autoritate, & proprio arbitrio, sed interveniente consensu & rati habitione magistratus, cujus jurisdictioni subest Ecclesia. Meminerint itaque non suæ esse jurisdictionis propriæ quæ agunt, sed alieno sese ea habere beneficio, si qua sibi commoda & jura imperii demandata, & proinde discant uti prudentia, & animi moderatione ac æquitate, ne plus juris sibi vindicent, quam demandatum atque concessum.

Quemadmodum Aaron pendebat
ab

ab ore Mosis fratris sui, tanquam summi magistratus, eodem modo meminerint sese pendere ab ore & nutu sui magistratus verbi divini ministri & quotquot Ecclesiæ curam gerunt ejusque regiminis participes, non solum qua subjecti & cives, sed etiam fungentes vice ejus, a quo, si quam habent potestatem, eam tanquam precario acceperunt, quamobrem diutius eam possidere nequeunt, quam placet ei, cujus vicem gerunt. Hæc iis dicta sunt, qui in hisce, quæ ad sacrorum curam pertinent, spernere non erubescunt magistratus auctoritatem, cui reverentiam, & obedientiam debemus in omnibus, ut inquit Apostolus, quasi non esset fori humani eorum procuratio & cura. Hinc dolos nectere, concussionem & pravas machinationes meditari proh dolor! etiam illos rerum usus docet ad evertendam magistratum circa
sacra

sacra potestatem & auctoritatem omnem, quibus incumbit civium instillare animis illam doctrinam, quam Apostolus docet *Rom. 13. 1. Ut omnis anima potestatibus subiecta sit*, sine exceptione conditionis, vel status, vel muneris, sed unusquisque homo, etiam Apostoli, vates. Episcopi & Prophetæ ac summi sacerdotes veteris fœderis sub Regum & synedrii potestate erant, ut annotarunt viri docti ad hunc locum. Quamobrem inquit Molinæus, *Potestatem in foro externo indivisam esse potestatem, tum a pastoribus, ecclesia, synodis; tum a curiis, comitiis, cætu ducum, familiis, societatibus quibuscunque habitam, in quibus legibus ab iis latis, homines vel ad obsequium vel ad pœnam obstringuntur, unam esse & ab uno summo magistratu emanare & derivari; neque eatenus divisam, ut den-*
tur

tur duæ potestates coordinatæ in rep: Christiana, quarum altera à viris ecclesiasticis, altera à laicis sustineatur, sed plane alteram alteri subordinari. Cui & conveniunt, quæ habet Musculus loc. com. Non docet magistratus, neque administrat sacramenta, sed faciunt hæc ministri; in consistorio non judicat magistratus, sed qui ad id officii sunt ab eo constituti, & tamen superior horum omnium autoritas & potestas, non est ministrorum, sed magistratus: perinde atque in domo bene instituta, omnium eorum, quæ agenda sunt, autoritas & potestas ad patremfam. labores vero & ministeria ad æconomum & familiam pertinent: hac distinctione satis multum relinquitur Ecclesiæ ministris. Imo & ipsam functionem pastoralem subjici imperio magistratus meritò statuit Pet. Martyr. Reformatæ Ecclesiæ Helveticæ confessionis

50 *Dissert. de Ortu & Interitu*
fionis est, *Docemus religionis cu-*
ram imprimis pertinere ad magi-
stratum sanctum. Hinc Justinianus
cunctos populos, quos clementiæ no-
stræ regit imperium, in tali volu-
mus religione versari. *Cod. de fi-*
de Cath. Nullus dubito, quin si ma-
gistratus superesse & adesse posset
omnibus negotiis, quæ ad sacrorum
curam pertinent, omnia meliori
modo & ordine peragerentur. Sunt
enim multi, quorum pectora ambi-
tio, invidia, odium internecinum,
aliaque id genus & societatis huma-
næ & civilis ac Ecclesiæ tranquilli-
tati noxia studia obsederunt, qui
in id unice incumbunt, ac omnes
suas cogitationes conferre solent,
qua potissimum ratione animum tot
vitiis contaminatum possint exple-
re suum, non Ecclesiæ, sed sui curam
potiorem habentes, magno cum Ec-
clesiæ & reipub. detrimento. Hinc
tot certamina, tot discordiæ & rixæ,
tot

tot artes inventæ, ad arcendum a cura sacrorum & pastoralis munere illum, hunc admittendum, quia vel iisdem vitiis inquinatus, id est, magistratus autoritatis invidus, vel eadem circa sacra opinione imbutus, iisdem favens doctrinæ dogmatibus. Qualis distinctio penitus eradicanda & exterminanda cum e reipub: tum hominum animis. Utpote quæ mater & radix ac fons immortalis invidiæ & internecini odii, quo homo hominem, frater fratrem, collega collegam prosequitur. Hinc factiones, dissidia; invidia enim contentionem, contentio scissuram parit. Item verborum pugnæ & partium studium, ac tandem Ecclesiæ & reipub: misera dilaceratio & in partes distractio. Unde illud *Ego sum Pauli, alter ego sum Apollos; quis est Paulus, aut quis Apollos, nisi ministri, per quos credidistis, 1. Cor. 3.* Eodem enim

C 2

do-

doctrina nititur fundamento, quod est Jesus Christus. Ad eundem finem & scopum collimare nobis est animus, id est, ut vos doceamus Christum crucifixum, ultra quod sapere nihil sese amplius dicit alibi Apostolus. Ejus cognitione vos imbueri, ad eum sincera fide amplectendum, tanquam & salutis ac æternæ beatitudinis nobis acquisitæ autorem, & adipiscendæ spem unicam vos excitare nostra doctrina nitimur. Hisce incommodis nulla alia ratione obviam iri posse mihi videtur, quam interventu magistratus, tum etiam cavendo, ne ad cœlitus nobis missam S.S. disciplinam, quam Theologiam vocamus, docendam cuivis, nulla habita ratione generis, status, conditionis, pateret aditus; obnoxii enim magis hisce vitiis, qui a sordidis profecti initiis ad victum & amictum sibi comparandum potius, quam ad ædificandam Christi Ecclesiam, &

& propagandam fidem, reducidos in viam salutis aberrantes, abutuntur veneranda hac disciplina, quasi esset ars mercenaria, quam qui parati ab iis rebus, quæ ad colenda hæc studia necessariæ, de cæteris non solliciti, iis unice se devovent atque tradunt, non necessitate coacti, sed animi propensione & sincero desiderio inflammati. Hi veritatem indagando & perscrutando intimos oraculorum divinorum recessus, veri evadunt Theologi, concordia & pacis amantissimi. Virtutis ope sibi famam quærunt, non malis artibus. Illi sæpius ambitioni inservientes, dum famæ suæ consulere nequeunt bonis artibus, id est doctrinæ sublimitate & cœlesti sapientia, aliis sibi egregiis facinoribus famam parare student, & ad altius surgere vel muneris fastigium, vel nominis famam celebriorem reddere conantur. Et si quis ecclesiasticos evolvat annales, inveniet

hoc genus hominum & Ecclesiæ & reipub. pacem ac tranquillitatem semper fere perturbasse. Non tamen velim omnibus interclusam ad colenda Theologiæ studia esse viam, cum & ipse nonnullis in hoc deesse non voluerim, quorum probitas, animi candor, morum integritas, erga Deum pietas, magistratus reverentia, mihi testata fuit, pacis studiosissimis, invidia & odio vacuis; sed iis tantum, qui nec diligentia, nec iudicii aut ingenii, vel moderati & æqui ac candidi animi aliquod ediderunt testimonium. Quamobrem in veteri Ecclesia moris fuisse testatur Apostolus, ut nemo sacris curandis præficeretur, nisi qui essent probatæ atque spectatæ probitatis, qui aliorum testimoniis tales esse probantur, quales oportet eligi ad docendos alios & sacris ministeriis, sive pastoris sive senioris præfici. *Adhibenda est sum-*

ma religio, inquit Calvinus, in Act. Apost. c. 6. ne quis ad sacram Ecclesiae functionem, multo magis ad munus pastorale sumatur, nisi qui experimentum sui dederit.

Quod facile constare potest, quibus demandata cura, ne quid respubl. vel Ecclesia detrimenti capiat. Hac ratione posset præveniri, ne tam illois sæpe sacra tractarentur manibus, atque illi, qui destinati pastoralis muneris suscipiendo, tam cruda in forum propellerent sua studia, imo non sua, sed quæ ex ore magistri acceperunt, cuius si verba teneant & recitare sciant, sacri oratoris fat cum laude sustinuisse partes sibi persuadent. Deum precor, ut suo eos velit illuminare spiritu, & dissipare tenebras, quæ offusæ eorum mentibus, vel Evangelii doctrinam ipse infundere animis rudis & innocentis sæpe vulgi. Sed pace hæc eorum dixerim qui

suum cuique jus tribuunt, & juxta Christi doctrinam Cæsari concedunt, quæ Cæsaris sunt, id est, magistratui debitam reverentiam, venerationem & obedientiam præstant, non alienis sese rebus immiscentes, sed in timore domini suo officio funguntur, Qui omnes suas operas conferunt ad ædificandam Christi Ecclesiam & erudiendum vulgus ea, quæ saluti & æternæ beatitati comparandæ inserviunt; qui omnem consumunt ætatem in perscrutando & indagando divinorum oraculorum vero sensu, in explicandis dextre orthodoxæ & sanæ religionis ac fidei capitibus, qui doctrinam de testamentis & fœderibus Dei, quibus nititur & fides nostra & omnis divinus cultus, clare & distincte non inanibus verborum flosculis vel ambagibus, quibus nulla doctrinæ vis inest, nec confuse proponunt? qui ex umbris ipsum corpus

pus

pus, ex tenebris lucem protrahunt. Qui enim prophetat, loquitur hominibus ædificationem & exhortationem & consolationem, inquit Apostolus. Hos admiror, hos veneror; nullam quippe disciplinam majori in existimatione & pretio habendam censeo, quam illam, quæ nobis viam aperit, qua grassamur ad summæ & omnibus numeris perfectæ cœlestis beatitudinis, ac nulla cogitatione assequendæ consummatæ gloriæ adipiscendam possessionem, cui nulla terrena voluptas & felicitas componi potest, quamobrem omnes, quibus hoc docendi munus incumbit, licet non pari fortasse, saltem ea, qua decet veneratione prosequi, mihi religio est. Detestor itaque quorundam petulantiam, qui abominandis & detestandis calumniis cum proximi, tum etiam magistratus autoritate sacræ Scripturæ interpretis famam proscindere & conspurcare ausi sunt. Summo-

pere enim interest reipub. ut cuique sit fama sua salva, quæ quibusvis rebus præstantior, quarum conservandarum intuitu homines in societatem coaluerunt, & civili sese summo subjecerunt imperio, quam obrem capitalis olim ll: xii. tabb. sancita poena, si quis occentasset, sive carmen condidisset, quod infamiam faceret, flagitiumve alteri. Vid. August lib. 2. de civ. Dei: tum etiam Dion. lib. 56. Tum etiam ut venerationem habeamus pro iis, quibus docendi hoc munus a magistratu impositum; utpote qui ad efformandos hominum animos ad vitam civilem colendam summopere in repub: necessarii. Nam ut inquit Calvinus, pastorum autoritas eo intacta servanda, quia instar fræni esse debet, ad coercendos plebis impetus, ne ultra modum exultent; sublata quippe reverentia & veneratione, quam debemus personæ & doctrinæ autoritas evanescit, & summa quoque læditur majestas, cui placuit
ejus.

ejusmodi functiones in rempub. introducere. Ac ita tandem ad effrœnatam licentiam & efferatos mores & inconditam vivendi rationem delabuntur cives. Sublato quippe metu divino, cujus sensum nobis infundit sacrarum literarum doctrina, tollitur & magistratus autoritas, cui obtemperandum, quia divinæ est ordinationis, ut docet Paulus. Autoritate autem erepta magistratibus, actum de societate civili; nihil salvum, nihil intactum atque illibatum, nihil sanctum ab improborum hominum pravis machinationibus & concussionibus haberi potest. Si quæ habent sua ministri vitia, humanæ imbecillitati condonanda, & corrigenda a magistratu, si reipub: inde immineret aliquod damnum. Nemo enim sine vitiis nascitur; optimus ille, qui minimis urgetur. Duplici vero honore, veneratione & benevolentia dignus, qui adimplet officia, quæ cum magistratui, cum reip: cujus civis, tum doctrinæ,

cujus minister est Theologus, debet
1 *Timoth.* 6. 17. Testantur veterum
monumenta Numam Pompilium,
vana ac falsa divini cultus supersti-
tione tunc temporis inclytum Ro-
manorum Regem, summam sibi cum
autoritatem, tum & venerationem
conciliaſſe apud populum, quod
ipsis perſuaſiſſet ſe omnia ſacra, ce-
remóniasque, omnemque cultum
Deorum quaſi monitu Deæ Egeriæ,
cum qua ſæpius colloquendi ſibi
concedi facultatem populo perſua-
ſum, docuiſſe atque introduxiſſe.
Sane non minori veneratione pro-
ſequor, imo & benevòlentia ample-
ctor verbi divini miniſtros, quibus
tranquillitas & concordia civium,
fratrum gratia & mutua benevo-
lentia cordi eſt. Qui unice inten-
dunt ſuo officio & munere fungi, ut
decet virum probum, pium Euan-
gelicæ doctrinæ præconem, quæ pa-
cem inſpirat hominum animis. De-
us enim non Deus diſſenſionis, ſed
paciſ

pacis & ordinis. 1 *Corinth.* 14. 13. quorum vis orationis & doctrinae sublimitas mihi persuadet eam hausisse ex ipso fonte, eosque a Spiritu Sancto edoctos. Sed omnes tamen velim monitos, ne nimis altum sapere cupiant; est modus in rebus; detestor luxuriantis ingenii nimiam curiositatem, nostrum est credere; quæ aperte revelare nobis Deo non placuit, & amplecti sincera fide, quorum rationem propter ingenii nostri imbecillitatem indagare nequimus. Spero mihi lectorem condonaturum, quod paulo longius a scopo aberraverim, quam par fuit. Magistratus auctoritatem, dignitatem & honorem tueri cujusque boni civis est, excitare & admonere nos mutuo hominis Christianorum facris initiati officium efflagitat. Sed e diverticulo in viam. Ut omnia a suo nutu & arbitrio penderent in repub. negotia, non sufficere sacro-

rum penes se esse principatum arbitrabatur Romulus, sunt quippe plura summi imperii jura, quæ divelli ab eo nequeunt, quin concidat simul majestas, quæ penes plures esse nequit. Quamobrem legum ac consuetudinum patriarum sibi quoque custodiam vindicavit. Omnis juris; quod vel natura dictabat, vel patris aut tabulis sancitum, curam suscepit. De gravissimis delictis cognoscendi aut decernendi sibi reservavit facultatem, leviora permisit senatui, providendo interim, ne quid in judiciis vel amor, vel odium, vel ira, vel avaritia judicis animum deflecteret ab eo, quod justum & æquum est. Senatum cogere, populum in concionem advocare tanquam summi imperii notas sibi soli existimavit competere. Quamobrem summæ consulum majestatis maximam partem in eo collocat, Polyb. lib. 6. quod convocare potuerint

runt concionem, proferre edicta, & quæ in jure decreta fuerint, ad eos perferre. Primo loco sententiam dixit, quod pluribus placuisset, id demum ratum esse voluit, si ipse approbasset, quo enervavit omnem eorum, qui secum rempub. administrabant, auctoritatem potestatemque. Senatui vero hæc munia tribuit, ut, de quibus a Rege ad ipsum referretur, de his decerneret & ferret calculum, ita ut semper obtineret plurium sententia. Plebi autem tria hæc commisit, magistratus creare, leges sancire, de bello, si Rex permisisset, decernere. Non tamen absolutam in his populo potestatem esse voluit, nisi & senatus, qui a principis omnino pendebat nutu, in iisdem accessisset auctoritas. Ferebat autem populus suffragium non viritim, sed per triginta curias divisus, & quod pluribus curiis visum esset, ad senatum

referebant , ut approbaret , quæ plebi placuissent. Qui mos postea paulatim delabi cœpit , & interjecto tempore , obtinuit , ut de plebis scitis non decerneret senatus , sed de senatusconsultis plebi permissum fuit suffragium. Dionys. Halicarn. lib. 2. Quemadmodum & omnis fere reipub. potestatem & majestatem penes populum , exactis regibus , fuisse , neminem fugere potest , qui non plane hospes in humanioribus literis. Verum ejusmodi imperii devolutio non ipsum mutavit reipub. corpus , cum iisdem legibus , quibus fundaverat eam Romulus , innixa manebat. Hisce ita constitutis & in ordinem redactis , atque his jactis fundamentis ex incondita hominum multitudine perfectum ex suis partibus compositum corpus politicum efformatum , quod veluti anima corpore circumdata , ita quoque novæ urbis muris amplectebatur.

batur. In ea corpus quasi colligatum & coagulatum, non tantum conspiratione & confociatione animorum, sed & juris ac imperii, ejusdem arctissimum, ut dicere incipimus, vinculum societatis civilis. Cujus ipsi quemadmodum autores fuerant cives, ita penes eos radicaliter manet, & tanquam in suo subjecto inest, cum quo & subsistit, & interit ac evanescit. A Romulo itaque petenda reip. & imperii Romani origo, ille formavit & fundavit rempubl, ille genitor urbis Quirinus, & reipub, fundator fuit; ei sua debet incunabula & ortus sui quasi parentem nuncupare necessum habet, a quo efformata, ille primum corpori vitalem spiritum indidit, vel potius ipse fuit anima & vitæ quasi principium, qui summo ornatus imperio, toti corpori suam vim communicabat, ad operandum & agendum quicquid sibi

bi

bi utile & conveniens fore judicabat. Diximus quidem in populo tanquam communi subjecto radicaliter imperium inesse, neque ab eo posse divelli, verum quia exercitium penes principem, quasi corpus mortuum debet considerari, quia quicquid agere potuisset reservata sibi ejus moderatione, agit jam princeps tanquam gerens personam populi; imo quia universa respub. quasi in sua persona consistit, hinc quicquid agit princeps, ipsa fecisse videri debet quoad illa, quæ delationi imperii ipso jure cohærent, & sine quibus non posset tractari, quemadmodum data jurisdictione ea quoque concessa esse videntur, sine quibus non potest explicari jurisdictione *l. 2. de Jurisd.* Atque in eo statu, quem reip. imposuit Romulus, omnia a suo quidem nutu pendebant, sed ea conditione, ut salus populi suprema ipsi lex esset, & tra
ctandi

standi imperii norma & regula. Populi enim commodum primum in causa fuit societatis constituendæ & ineundæ, tum etiam creandorum magistratuum. Sit reipub. Romanæ origo nobis exemplar, populos non a magistratibus dimanasse, sed quicumque vel ab uno principe, vel ab electis a se primatibus regi voluerunt, antiquiores suis magistratibus fuerunt. Unde sequitur non populos propter magistratum, sed magistratus propter populum fuisse creatos. Quemadmodum tutor pupillo, non pupillus tutori constituitur: & pastor ob gregem, non grex ob pastorem. Quod & Homerus agnovit, Reges populi pastores appellans. Quamobrem optime Cic. 2. offic. Omnes, qui reipub. præfuturi sunt, duo Platonis præcepta teneant: unum, ut utilitatem civium sic tueantur, ut quæcunque agunt, ad eam referant, obliti
com-

68 *Dissert. de Ortu & Interitu*
commodorum suorum. Ut enim tu-
tela, sic procuratio reip. ad utilita-
tem eorum, qui comissi sunt, non ad
eorum, quibus commissa est, geren-
da est.

Quamobrem Romulus populo
facultatem tribuendam ratus eli-
gendi talem reipub. formam, quam
sibi utilem fore judicaret. Atqui mo-
narchicum cæteris cum prætulissent
imperium, etiam ea usus potestate,
suoque arbitrio ordinavit rempub.,
atque populum in unum idemque
corpus datis legibus coalescere sua
opera effecit. Sed quantum est jura
& leges esse in civitate, nisi sint, qui
jura regere possint, cui cum non
unus sufficiat homo, varii magistra-
tus constituti. Quemadmodum &
aliis reipub. negotiis procurandis &
peragendis suos magistratus præfe-
cisse Romulum jam demonstravi-
mus. His itaque omnibus in ordinem
suum redactis, perfectum corpus
poli-

politicum, ut diximus, efformavit. Confociato vitæ civilis & communicatio juris ejusdem ac imperii recte societas civilis dicitur, verum ut ejusmodi confociatio perficiatur, & perfecta subsistat, multa oportet requisita adesse, quibus diligenter perspectis a Romulo, nihil ab eo prætermissum, quod ad rempubl. constituendam & formandam requirebatur. Verum cum ea omnia suam habeant relationem & convenientiam cum suo subiecto, cui inhærent inseparabiliter qua tali, quemadmodum qualitates personales insunt in singulis hominibus, quæ aliis nequeunt communicari, necessum est sublato subiecto, illa quoque evanescere, quæ ei inseparabiliter inhærent, quia specialem cum eo habent convenientiam. Atqui imperium est accessorium, quid, inhærens corpori politico, quod cum eodem singularem habet relationem, aliis societatibus
non

non communicabilem. Ita ut Romanum imperium illud tantum dici possit, quod in illo corpore radicaliter inest, cujus autor & fundator Romulus, consensu multitudinis in unam eandemque societatem coalescere animum habentis, Rex electus, data eidem facultate ejusmodi statum imponendi civitati, qualem judicaret optimum & communi conservationi & utilitati fore. Hoc corpus idem manet, quamdiu ejusdem juris & imperii confociatio & communicatio, unum ex altero fluit, quippe, qui idem imperium agnoscunt, necesse quoque habent eodem uti jure, iisdem legibus obtemperare, qui autem necessum habent eadem observare jura, idem quoque venerari debent imperium, quia leges condere & jura dare est vis & effectus imperii, quamobrem hæc semper pari passu ambulant. Ita ut, qui idem imperium venerentur, inter
eos

eos quoque juris communio obtineat necessum est. Per juris vocabulum potissimum intelligimus jus illud, quo fundata respublica, quo respub. sustinetur, quamvis ad omnes leges & jura, quæ quandoque a summa majestate proficiscuntur quocunq; tempore, stante rep. & salva societate applicari possit. Verum cum sermo nobis sit de successione & continuatione temporis, quo subsistunt nationes vel gentes diversæ, illud jus potius significare volumus, quod tanquam immutabile, quemadmodum cum ipso corpore sive societate incepit existere, ita etiam cum ejus interitu evanescit. Cujusmodi leges & jura cum imperio, id est, gubernandi ratione, tam arcte conjuncta, ut alterum ab altero nequeat divelli, quin ambo corruant. Quo vinculo dissoluto, etiam concidit corpus, quia tollitur hac ratione confociatio ejusdem juris & imperii.

72 *Dissert. de Ortu & Interitu*
rii. Quamobrem ipsum matrimo-
nium, quo nulla arctior societas,
dicitur esse communicatio ejusdem
juris cum divini tum humani. Sic
eadem gens & familia eadem cole-
bat sacra, testimonium, quod sibi in-
vicem sanguinis conjunctione de-
vinctissimi. Ubi itaque quædam so-
cietas, ibi & regulariter ejusdem ju-
ris communio, si non in omnibus, fal-
tem paucis exceptis. Hisce præmissis
indagandum nobis incumbit, quam-
diu corpus idem, idem populus Ro-
manus, eadem respub., idem impe-
rium dici potuerit, cujus a Romulo
deducenda origo. Videndum itaque
qualis mutatio efficere possit, ut
idem non esse videatur corpus. Pri-
mo autem notandum, quod corpus
hoc artificiale se habeat instar cor-
poris naturalis. Quod quemadmo-
dum idem esse non desinit, particulis
paulatim commutatis, una manente
specie seu forma; ita populus idem
manet,

manet, idem civitatis corpus videtur, licet non ex iisdem constet particulis, id est membris, ex quibus initio coalitum, modo eadem species eadem scil. forma manet, quæ initio ei imposita. Itaque licet partes seu membra intereant, atque in eorum locum subintrent alia, vel per nativitatem vel adjectionem aut migrationem & cooptationem in civium numerum & ordinem, manet tamen idem corpus, salva ejusdem specie. Quippe cujus rei eadem existit species, eadem quoque res existimatur. Species enim & forma illa est, quæ dat esse rei; quamobrem mutatis partibus, sed manente eadem forma dicitur eadem res, non minus secundum Philosophos quam JCtos, qui non simulatam, sed veram philosophiam profitentur. Sed non eodem sensu. Per formam philosophi intelligunt ipsam rei substantiam & ut loqui

D

amant

amant, quidditatem, quæ semper invisibilis est, & quæ non tam species ipsa est, quam speciem constituit simul cum materia, quæ nec ipsa videtur. Sola enim sunt accidentia, quæ videntur & tanguntur. At Icti formam accipiunt pro specie ipsa & ea constitutione rei naturali, quæ in sensus incurrit, statimque diversam esse rem dicunt, quæ diversam habet formam extrinsecam, licet ex eadem materia factam, Faber. *Rational. de jud. l. 76.* Sic idem videtur iudicium, etsi omnes iudices mutati, quia eadem species & forma manet iudicii *d. l. modo non omnes simul mutati, sed per vices, vid. Donel. lib. 17. cap. 26.* Sic idem populus nunc putatur, qui abhinc centum annis fuerit, licet ex illis, qui tunc temporis vivebant & civitatis membra erant, nullus superstes, modo non omnes simul mortui, sed paulatim & per vices alii in demortuorum

tuorum locum succedant. Quamdiu illa, quæ populum facit & mutuis nexibus vincit communio cum juris tum imperii jus unitatis suæ servat. Et ut optime inquit Grotius, *Hinc ortus mos loquendi; ut populum, qui nunc est alloquentes, ei tribuamus, quæ eidem populo ante multa sæcula acciderunt, ut videre est apud Historicos, tum in libris sacris ut Marci 10.3. Joh.6.32. Sic apud Tacitum Antonius Primus Vespasiano militans milites Tertianos veterum admonet, ut sub M. Antonio Parthos, sub Corbulone Armenios repulissent. Unde & illud Poetæ*

- - - *Habitante Camillo*

Illic Vejis scil. Roma fuit.

Et Plutarch. *De sera numinis vindicta. Civitas est res quædam unica & continens animalis instar, neque mutationibus secundum ætatem suam exuit naturam, aut ra-*

76 *Dissert. de Ortu & interitu*
tione temporis alius fit ex alio, sed
semper easdem erga se affectiones,
& naturæ suæ consentaneas servat,
quamdiu communitas, quæ mutuis
complexibus devincit unumque cor-
pus efficit, unitatem suam conser-
vaverit. Quamobrem nec accessio
externa alium non efficit populum,
quia sub eadem specie latent, id
est, ejusdem juris & imperiî fiunt
participes, ejusdem civitatis vel so-
cietatis membra. Sic eadem reip.
Romanæ facies, & species, Sabinis
in civitatem adscitis & ex duabus
civitatribus una facta, confociatoque
regno interiit Sabinorum civitas, au-
cta hac accessione Romana. Quam-
quam vero hæc omnia, de populi æ-
tate & continuatione prædicari pos-
sint, attamen quemadmodum nihil
stabile & perpetuum in rerum natu-
ra evenit, ut omnia, quæ existere at-
que esse ceperunt, ad interitum suum
properent, quamobrem & ipsum
hcc

hoc artificiale corpus instar naturalis corporis iisdem mutationibus obnoxium suum habet ortum & interitum, unumque cum altero commutando quod fuit, esse desinit. Itaque quamvis multa in secula propagata ejus fuerit ætas, tandem quoque per subitam sæpius mutationem interire rerum usus testatur, vel quasi jam senio confecta decrescit paulatim, donec intermoriatur & plane evanescat. Verum medium illud tempus, quod inter ortum & interitum intercedit, quia non tam speciem & formam, quam quidem interiorem corporis constitutionem accidentalem invisibilem mutat, non efficit, ut idem esse desinat. Quamvis enim quis sit decrepitæ senectutis, esse tamen non desinit idem homo, qui fuit, cum adhuc ab uberibus pendebat matris, sed per ætatis gradus, distinctis vitæ periodis sive temporibus, qui olim infans jam adolescens,

juvenis jam senex dicitur, atque hac appellatione homines a se distinguuntur, non figura nec forma, quæ omnibus ejusdem sexus eadem contigit, scil. humana, quæ integra manet usque in pulverem conversa. Ejusmodi ætatis mutationes subiisse Romanam rempub. Florus testatur, cum inquit. *Si quis ergo populum Romanum quasi hominem consideret, totamque ejus ætatem percerseat, ut cæperit, utque adoleverit, ut quasi ad quendam juventutis florem pervenerit, ut postea velut consenuerit, donec plane interiit, quatuor gradus processusque ejus inveniet.* Prima ætas sub regibus fuit, atque hæc ejus erit infantia. Sub consulibus adolevisse non immerito quis dixerit. Sub Cæs. Augusto maxime floruit, cujus sub imperio quasi ad juventam & robustam quandam maturitatem pervenisse dici potest: a Cæsare vero Augusto & deinceps con-

consenescere atque decoquere incepit, nisi quod sub Trajano optimo principe movet lacertos, & p̄t̄er spem omnium, senectus imperii, quasi reddita juventute, revirescere videretur, donec tandem, variis jactata fortunæ cladibus, irrumpentibus Barbaris, in diversa distracta regna & divisa imperia, rupto unitatis vinculo, concidisse & plane interiisse videretur, ita ut Romana respub. in ipsa Roma quæreretur. Quamdiu enim unum idemque imperium populus venerabatur, eadem consociatio & communitas juris, legum, urbis, fori, theatri, territorii, onerum & commodorum communicatio, idem corpus, eadem respub. videbatur. Sed diviso imperio, mutata specie, distracta communitate, sublatis legibus, quibus respub. innitebatur ac fundata erat, dissoluto societatis vinculo, dissolvebatur & corporis tam vasti

compages, quem excepit reipubl. totius interitus. *Rempub. nec dividi posse nec debere* vox olim fuit Cæsar's Constantii ad Gallum teste Marcell. *lib. 14.* Itaque, ut inquit Grotius, sicut particularum mutatio, nec etiam accessio & augmentum vel confociatio & coalitio duorum populorum non efficit, ut populus esse desinat, qui fuit, fieri tamen potest, ut alia ratione intereat populus. Fit autem hoc dupliciter, interitu corporis aut interitu speciei. Id est sublata aut omni aut perfecta juris & imperii communitate. Interit autem corpus vel sublatis simul partibus necessariis, ex quibus consistit vel compositum, vel sublata corporis ratione; illud contingit in everfione urbium & extinctione incolarum, deditione spontanea ad internecionem, tum etiam violenta occupatione; quod enim jure belli capit victor, nostrum esse definit,

definit, sic civitas esse definit aratro inducto *l. 21. ff. quib. mod. usufr. amitt.* Sic actum fuisset de Romana republ. capta a Gallis urbe, nisi excusso eorum iugo se in pristinam libertatem sua virtute vindicassent Romani. Interire quoque corpus diximus sublata corporis ratione, *quæ tollitur, si cives aut sponte ob pestilentiam, aut seditionem a societate discedant, aut vi ita distraherentur, ut coire non possint, quod bellis accidit interdum, Grot. de jur. bel. & pac. lib. 2. cap. 9. §. 5.* Quemadmodum unumquodque eodem modo dissolvitur, quo colligatur, ita societas sicuti coalitione partium nascitur, id est, mutuo congressu in unum conveniunt, ita earum dissolutione, id est, discessu interit, sublata enim connexionem mutua, tollitur illud, cui totum innititur. Quemadmodum partium connexus efficit totum, sive corpus,

D 5 quod.

quod concipi nequit nisi tanquam
totum ex partibus suis compositum:
ita earum divortium & dissolutio
corporis interitum adfert. Ejusmo-
di vero dissolutio vel coacta est
vel voluntaria; coacta, quæ fit per
violentam distractionem. Volunta-
ria, quæ sponte fit, discedentibus
civibus vel ob pestilentiam, sedi-
tionem, aut similes rationes. Quam-
vis hæc causæ necessitatem disce-
dendi videntur adferre, attamen
manet libera eligendi voluntas, an
manere velint vel discedere. Quod
secus, ubi vis discedendi causa.
Quando alienum non proprium ar-
bitrium agendi debellatis regula, ne-
que eligendi libera facultas relicta,
sed amplectendi, quæ ab alio pro-
ponuntur, necessitas cuique imposi-
ta veterum colonorum seu civium.
Cum hisce obtemperare dictis ne-
cessum est, hæc mea sunt, veteres
migrate coloni. Cum territorium
&

& coelum mutare non voluntatis, sed necessitatis est. Cujus nobis exemplum Senatusconsultum de rebus Campanis factum, præbet Liv. lib. 26. cap. 34. Alio modo corpus sive populum interire diximus, quando nulla forma, nulla species populi sive societatis civilis reliqua. Quod fit, vel sublata omni vel perfecta juris communitate. Omnis penitus juris & imperii communitas tollitur, quando cives singuli distracti passim diversis civitatibus accrescunt, sive libertatem personalem retineant, sive ad fervilem conditionem redigantur. Sic Capuam tanquam urbem habitari frequentarique placuit Romanis: corpus nullum civitatis, nec senatus, nec plebis consilium, nec magistratus esse, sine consilio publico, sine imperio multitudinem nullius rei inter se sociam ad consensum inhabilem fore, præfectum ad jura reddenda ab

c. 16. Hac ratione interioribus societatis civilis sive reipub. vinculis dissolutis, concidit ejus fabrica ac tota corruit, quamobrem ne imago quidem Capuæ reipub. reliqua sublatiis partibus necessariis, quæ corpus sustinent & quasi in unum coire ac coalescere efficiunt. perfecta autem tollitur juris communitas inter singula ejusdem populi vel civitatis membra, si singuli cives retinent quidem libertatem personalem, ita tamen ut alterius imperium subire necessum habeant. *Pufend. lib 8. cap. 12. de jur. natur. gent.* Quales populi in provinciæ formam redacti, Erant enim provinciæ regiones, quas Romani vi & armis subegerant & suæ adjecerant ditioni, & proinde parebant Romano imperio, ad quas administrandas magistratus cum imperio ac potestate mittebantur. In iis jus dicentes.

tes. Quarum aliæ dicebantur liberæ, in quibus scilicet jus dicendi facultas non erat magistratibus populi Rom. quia non parebant ejus imperio, sed suis legibus & magistratibus utebantur. Et proinde illæ vix dici poterant amisisse speciem veteris reipub. Mutatio vero loci, oppidorumque. vel munimentorum deductio efficere nequit, ut populus idem esse desinat, sive sponte, sive necessitate exigente facta. Modo eadem species maneat, id est, communitas juris & imperii obtineat. Sic aliquando integræ gentes ac nationes suas sedes mutasse tradunt Annales: territorium enim ad constituendum & componendum corpus hoc artificiale, nec compositum conservandum & sustinendum aliquid confert; quippe extrinsecum hoc est aliquid & separatum a corporis fabrica & constitutione interiori. Ut in loco aliquo consistat

necessum, sed non speciali & singulari, cum quo tam arctissimo vinculo conjunctum manere oporteret, ut a se invicem non possent separari nisi cum interitu utriusque. Corpus enim reipubl. per se subsistit ex ejusmodi partibus, quas annotavimus. Quamobrem non populus a territorio vel urbe, quas sibi ad inhabitandum excitavit, sed urbes & regiones a populo sive ejus principe. Hinc *Psalm 49. Induunt nomina suis regionibus, ut terra Canaam, Assur, sic Antiochus Rex excitavit Antiochiam, Seleucus Seleuciam, denominationem suam fortiuntur. Sic Roma a conditore suo Romulo dicta, sic testatur Livius Troja capta, Antenorem casibus variis cum multitudine Hænetum, qui seditione ex Paphlagonia pulsi sedes quærebant, venisse in intimum maris Adriatici Sinum: Euganeisque, qui inter mare Alpesque*

pesque incolebant, pulsus, Henetos, Trojanosque, eas tenuisse terras: & in quem primum egressi sunt locum, Troja vocatur; pagoque inde Trojano nomen est. Gens universa Veneti appellati. Aeneam autem ab simili clade domo profugum, sed ad majora initia rerum ducentibus fatis, primo venisse in Macedoniam: inde in Siciliam querentem sedes delatum: ab Sicilia classe Laurentem tenuisse agrum. Troia & huic loco nomen est. lib. 1. princ. Si autem loci vel oppidi mutatio non efficit, ut populus esse desinat, ergo multo minus, si muri tantum urbis disjecti, vel munimenta detracta, manet saluum, quod intus est & civitatem constituit; quemadmodum salva esse potest familia everfa domo vel ejus parte collapsa. Et contentum subsistere potest, licet non existat illud, quo continetur. Hinc urbs qua muro cincta
ut

ut ædificia intra muros extantia distinguuntur a civitate, quæ civium, ut supra annotavimus, cœtum seu congregationem significat. Ideo civitas a publico Cornelio Scipione dicta fuit civium unitas. Quamobrem legatum relictum civibus, intelligitur relictum ipsi civitati. *l. 2. ff. de reb. dub.* Quam distinctionem eleganter exprimit Cicero *in Orat. pro Sextio*, ubi ita inquit, *Cum conventicula hominum, quas postea civitates nominaverant, tum domicilia conjuncta, quas urbes dicimus.* Urbis itaque muri cum nihil ad ipsam pertineant civitatem, nisi quatenus ejus domicilium, eorundem mutatio non afficit corpus interius, quod muris ædificiisque continetur. Quemadmodum etiam nec forma accidentalis imperii mutat interiorem corporis constitutionem, & proinde nec ipsum corpus. Accidentalem imperii formam vocamus

mus

mus, quæ consistit in numero imperantium, unde variae illæ denominationes regiminis, quas supr. annotavimus, ut aliud dicatur monarchicum, aliud aristocraticum, aliud democraticum imperium pro ut unus, vel plures, vel omnes reipubl. administrationem suscipiunt. Lampadius hanc quæstionem ita explicat. *Forma cujusque imperii essentialis & subjectum adæquatum, non est monarchia, vel aristocratia; sed formæ hæ sunt accidentales, subjecto tantum communi differentes. Etenim respub. separatim & unum & paucos & multos potest habere dominos; qui quidem subjecto existentiae differunt, non vero actu essentialis. Potestas igitur toti reipubl. inhæret, ut subjecto adæquato, extra respectum unius vel plurium. Cui illa Grotii conveniunt. Neque refert, quomodo gubernetur populus seu civitas,*

90 *Dissert. de Ortu & Interitu*
tas, regiove, an plurium, an mul-
titudinis imperio. Idem enim est
populus Romanus sub regibus, con-
sulibus, Imperatoribus. Imo etiam-
si plenissimo jure regnetur, populus
idem erit, qui antea erat, cum sui
esset juris, dum rex ei præsitet ut
caput istius populi, non ut caput
alterius populi. lib. 2. cap. 9. §. 8,
Itaque accidentali forma mutata,
non desinit esse idem populus, dum
servat proprium sibi imperium, pro-
pria jura, separatum ab aliis corpus
est, suis partibus, suis visceribus
constans, quod sua gubernatur ani-
ma, id est, suo imperio regitur,
suos habet magistratus, penes quem
residet actu imperium, quod ori-
ginaliter & radicaliter consistit &
fundatum in ipso corpore, id est
populo, tanquam toto, cujus pars
præcipua princeps tanquam caput,
sed acquiescens & quasi intermor-
tuum, dum ejus exercitium & mode-
ratio

ratio in principem translata, & proinde penes eum residet imperii vis & majestas, quemadmodum in capite animæ sedem nonnulli statuunt. Ille repræsentat civitatem, atque ejus nomine agit, quæ vi imperii exequitur. Quicquid ille imperat imperare videtur universus populus. Salvo itaque populo salvum quoque imperium, eo vero extincto & evanescit ac interit imperium. Quia radicaliter in eo tanquam subjecto suo naturali, ut ita dicam, inest: quippe, quod proprium subjectum imperii vocamus scil. persona principis vel magistratus, cui summa rerum concessa, subjectum formale dici potest, quasi facto humano interveniente, ad moderandum imperium formatum & constitutum, in quo non inest ipsum imperium, sed ejus tantum moderamen & exercitium. Quamobrem eo mortuo non evanescit imperium, sed redit ad populum

lum, a quo nunquam nisi actu fuit separatum, facultas illud iterum conferendi vel in unum vel plures, si velit reip. gubernandæ formam mutare, cujusmodi mutatio regiminis, quia accidentalis, ut dicere incepimus, non ipsam civitatem, quæ consistit in coetu hominum sub uno eodemque imperio juris fruendi & communis utilitatis causa sociato. Grot. *lib. 1. cap. 1. §. 14.* in qua consociatione & communicatione posita essentia civitatis sive imperii civilis. Quod in unum coetum contrahit tot partes & diversa membra, quibus constat reipub. corpus, & æquali vinculo omnes sibi invicem alligat cives. Forma regiminis, a qua civitas certam denominationem accipit, nihil habet commune cum illa consociatione ejusdem juris & imperii, quæ sunt duo interiora vincula, quibus totum corpus tam arcte cum partibus suis unitum est, ut his-

ce

ce ruptis nequeat subsistere. Quid-
quid extrinsece ei accedit, modo hæc
unitas salva & integra maneat, cor-
poris forma quidem posset muta-
ri, nihil tamen ab eo pateretur ejus-
dem essentia. Sic ipso imperio sub-
lato corrueret, forma vero mutata
regiminis, quæ accidentalis est, con-
sistens, ut diximus, in numero impe-
rantium, non afficit ipsius corpo-
ris essentiam nec speciem ei semel
impositam, qua concipimus illud
esse quod est & fuit, cum existere
incepit: est enim ejusmodi conso-
ciatio prior omni civili potestate,
quatenus in actu consistit. Pactum
enim illud, quo inter se convenerunt
cives, idem se velle & idem nolle,
communem salutem junctis viribus
tueri, utilitatem promoturos, omnia
in commune collaturos, quæ huic
inserviunt; idem imperium venera-
turos, fundamentum est, quo con-
sociatio & conspiratio partium ad
unum

unum eundemque collimandum finem nititur, & reipub. fabrica sustinetur, idque præcessit ipsam imperii constitutionem & delationem, non tamen essentiam, utpote quæ cum ipsa conjunctione partium residere incipit apud universam societatem, quia imperium civile, ut alibi annotavimus, ideoque ex nullo fonte derivari potest, quam imperio, quod quisque paterfam. habuit in semetipsum & familiam ejusque membra, præcessitq; quoque habendi imperii ac deferendi modum. Necessarium quidem ut summum aliquod imperium actu constituatur, quod civitatem tanquam corpus ex tot partibus compositum quasi coagulat, quia ubi exultat unitas animorum & voluntatum ad unum eundem finem collimantium, civitatem concidere necessum est. Talis vero unitas & animorum concordia & voluntatum harmonia haberi nequit, nisi constitu-

stituto summo aliquo imperio, cui omnium voluntates subiectæ, ita ut voluntas principis sit pro voluntate omnium. Nihil enim constans vel durabile, quod ab unitate recedit. An vero illud imperium, quod habet suam relationem & arctissimam convenientiam cum corpore siue rep, sit penes unum vel paucos, nihil interest reip. neque ab eo mutationem patitur. Modo cætera ligamenta maneant integra & intacta, scil. qua coetus sociatus ut eodem jure & imperio, non forma, quæ accidentalis est, fruatur. In hac confociatione & communitate tota consistit essentia & vis societatis. Hinc publica omnium communia inter ejusdem civitatis membra, jura, leges, cum etiam fora, stadia, tellus, commoda & onera imperii. Oportet enim, ut qui æquales conditione & statu, jure etiam fruantur æquo, & communi. Quemadmodum

dum omnes artus corporis humani ejusdem alimenti fiunt participes, quo corpus alitur. Aliud dicendum mihi videtur, quando duæ civitates adeo miscentur, ut quæ propria jura propriumque imperium habuerint, jam in unum coeant & jungantur corpus, atque sub uno eodemque imperio coalescant, abolito pristino regimine, & sublatis legibus fundamentalibus, quibus innitebatur cujusque civitatis structura & fabrica. Ex ista coalitione novam quandam civitatem excitari arbitror; quemadmodum enim antequam unita & coalita quæque civitas erat corpus per se subsistens ex suis partibus compositum, jam partis vicem gerunt, ad constituendum novum corpus, sive aliud totum. Quapropter ob istam novam coalitionem, induunt sibi novam qualitatem & functionem, qua esse desinunt, quod antea fuere. Quippe
ser-

sermonem habemus de unione, quæ fit quasi per confusionem vel commixtionem unius populi cum altero, ut ita dicam. Quippe unio, quæ fit per modum pacti interpositi sive foederis, non mutat essentiam utriusque civitatis, sed pari jure conjungit. Limitatur quidem aliquando libertas agendi & faciendi, quæ velit liber populus, verum non tolluntur essentialia requisita, quibus societatis civilis fabrica nititur tanquam suo fundamento. Quamvis uterque sibi jura reservaverit populus, quibus usus est quisque, attamen ista juris communicatione tollitur confociatio imperii & juris, quod cum exclusione alterius inter utriusque civitatis membra obtinebat, qua ratione tanquam diversa corpora a se invicem separabantur duo populi diversi, qui quemadmodum in unum populum regnumque coalescere cupiunt; ita quoque

E eodem

dem jure vel ex utriusque proprio jure composito, vel plane novo uti ipsis placuit; *Nam, ut inquit Pufend. l. 8. c. 12. unir civitates diversæ, ut maneat quæque quod fuit, non possunt, nisi per modum arctioris fœderis; quod systema aliquod, non autem civitatem proprie dictam producere aptum est.* Ast vero ubi una civitas alteri ita conjungitur, ut uni quidem sua reip. sedes maneat, alterius vero cives relicta sede sua in alterius civitatis jura sedemque adsciscantur, non quidem novum regnum condunt vel novam civitatem constituunt, sed manet idem populus, qui sedem suam retinet & in societatem alterum populum adsciscit, perit vero, qui adsciscitur, incrementum enim non mutat corporis essentiam. Sic Sabinorum primo, deinde Albanorum jus in Romanos transfusum est & ex duabus una facta respub. Contra evenit, ut quæ
una

una civitas fuerat, dividatur, & ex uno imperio duo resultent, aut mutuo consensu aut vi bellica. *Sicut corpus imperii Persici divisum est in successores Alexandri. Quod cum fit, plura pro uno existunt imperia cum suo jure in partes singulas. Si quid autem commune fuerit, id aut communiter est administrandum, aut pro ratis portionibus dividendum.* Grot. l. 2. c. 9. §. 10. Huc etiam pertinere, inquit, discessionem, quæ ex consensu fit in colonias. Verum si rem accurate expendimus, non videtur civitas mutata unde emissa colonia, utpote quæ considerari debet tanquam proles urbis matricis, cujus & pars manebant, quæ olim a Romanis deducebantur coloniae. Deducendarum coloniarum mos institutus primum a Romulo. Quippe hostibus laceffentibus victis, agrique & regionis parte multatis, in agris de eis captis, quo imperium

Romanum stabilirent, vel novas urbes condebant, vel in antiquitus conditas, veteribus incolis ex iis pulsis, novos ex urbe cives per III viros ad id creatos deducebant, quotquot agro capto colendo sufficerent, quem novis colonis dividebant. Onuphr. Pavin. *descript. imper. Rom. lib. 3.* Etiamnum dependent a populo, a quo emissæ, cuius protectione & auxilio sæpe opus ipsis. Quamobrem constitutum, ut singulæ coloniae annuam pensionem in recognitionem majestatis, quæ apud populum Romanum residebat, quam & ipsæ venerari necessum habebant, penderent, nisi ipsis remissa. Sic Livius Drusus teste Plutarcho *in vita Gracchorum.* Duodecim colonias sine onere pensionis deduxit. Et Ilienſibus Claudius Romanorum Imperator, quasi Romanæ gentis authoribus, ut ex Livio constat, tributa

tributa in perpetuum remisit, & Seleuco regi societatem & amicitiam est pollicitus, si Ilienses ab omni onere immunes præstitisset, referente Suetonio *in ejus vita cap. 25.* utpote cum quibus Romanis magna intercedebat necessitudo, teste Livio. Quamobrem consanguineos suos appellat Claudius, unde Calistratus *lib. 7. §. 1. ff. de excus. tut.* Iliensibus senatusconsultis & constitutionibus principum plenissimam immunitatem tributam tradit. Appellabantur hæ coloniae juris Italici, quarum nonnullas recenset Ulpianus *l. 1. & 6. & Paulus l. 7. ff. de cens.* Ita erant quasi tenues imagines & effigies amplitudinis majestatisque Romani imperii. Et quemadmodum dicere incepimus, per coloniarum ejusmodi deductionem Romana civitas non tam mutata quam quidem propagata videbatur, utpote cujus referebant imaginem. Tradit

tamen Sueton. *in vita Aug. cap. 46.* Duodetriginta colonias per Italiam deductas etiam jure ac dignatione quodammodo pro parte aliqua adæquasse Augustum, *Excogitato genere suffragiorum*, inquit, *quæ de magistratibus urbicis decuriones colonici in sua quisque colonia ferrent*, & *sub diem comitiorum obsignata Romam mitterent.* In cæteris omnibus more, legibus, institutis Roman. vivebant. Hisce præmissis ad nobilem illam & arduam cum apud Historicos, tum etiam JCtos quæstionem dissertationis filum sequens transeo. An, ut eam proponit Magnus Grotius *lib. 2. cap. 9.* ea, quæ olim fuisse Romani imperii, pertineant ad illos, a quibus hodie possidentur, vel Germanici regni sive imperii propter translationem imperii Romani factam in Carolum Magnum. Negat author ullam mutationem Ro-
mani

mani imperii contigisse, vel translationem factam fuisse, quare & populum Romanum eundem esse statuit, qui olim fuit, quanquam extraneorum accessione admixtum, & imperium penes eum mansisse, tanquam penes corpus in quo esset ac viveret. Nam, inquit, quæ olim facere jure potuit populus Romanus antequam Imperatores Romani regnarent, idem faciendi jus habuit, ut quisque Imperator mortuus erat, alio nondum existente. Imo & electio Imperatoris ad populum pertinebat, & aliquoties a populo per senatum facta est: quæ autem a legionibus modo his modo illis fiebant electiones non erant ratæ ex jure legionum (nam in vago nomine jus certum esse non poterat) sed ex approbatione populi. In hac quæstione determinanda nec Germanorum partes, nec Grotii rationes amplecti possum, posito pro disputatio-

nis nostræ fundamento , iis , quæ in antecedentibus de populorum & rerum publ. mutatione & interitu delibavimus. Ut autem rectam disputandi rationem sequamur, prius examinabimus rationes, quibus author conatur confirmare ea, quæ tradit de imperii penes populum Romanum, qui hodie nomine tenus ita vocatur, existentia & continuatione; tum deinceps de imperii Romani ad Germanos translatione libere ea, quæ sentimus, dicere non erubescemus. Authoris eo collimat intentionis acies, primo ut probet populum Romanum eundem esse hodie, qui fuit olim. Deinde ut ostendat penes populum olim imperium fuisse tanquam subiectum commune, cui in hæret inseparabiliter, & proinde quamdiu ejusmodi subiectum existit, tamdiu penes idem quoque imperium residere, quamobrem posito, quod hodie populus Romanus idem sit,

fit, qui fuit olim, sequitur imperium penes eundem mansisse tanquam corpus, in quo esset ac viveret. Qua de causa nulla mutatio nec translatio imperii facta censerī potest. Miror virum in omnibus disciplinis & omni eruditionis genere versatum, adeo cæcutire potuisse circa ea, quæ ad hanc quæstionem determinandam referri possunt, & pertinent. Si ea, quæ de origine & constitutione reipubl. Romanæ princip. hujus dissertationis disputavimus, cum præsentī ejus facie conferre placet lectori, nullus dubito, quin mecum facile perspecturus dudum evanuisse reipubl. corpus, destitutum & visceribus suis & omnibus partibus, ex quibus constare voluit ejusdem conditor & author Romulus, ita ut hodie ne quidem ejus ulla supersint vestigia, nisi rudera quædam urbis, quæ civitatis corpus suis muris olim amplectebatur,

E 5

batur, atque ita corpore sublato ipsa species quoque esse desinit. Interit autem, ut dictum reip. corpus vel sublatis partibus, vel sublata corporis ratione. Utrumque contigisse in populo Romano dicendum mihi videtur, idque etiam antequam Carolus M. imperii fasces accepit, & proinde nec ea, quæ olim cum integrum adhuc corpus imperii Romani fuere, hodie Germanici sive regni sive imperii eadem esse dici nequeunt quasi injusto titulo ab eo distracta & avulsa. Primo enim cessante imperii titulo, cessant quoque effectus, quo res imperio subiectas sibi quasi jure suo vindicare potest ejusdem possessor. Deinde quemadmodum nihil magis naturale, quam quod unumquodque eodem modo dissolvatur, quo est colligatum, ita quoque quemadmodum jure belli & armis Romanum imperium ad tantam creverat magnitu-

gnitudinem, ut quasi mole laboraret sua, ita ut merito sese orbis dominos dicere possent Imperatores, ita quoque jure belli multas provincias & regiones amiserunt, quæ hodie eodem justo titulo a victoribus vel eorundem successoribus possidentur, quo olim Romanorum ditioni adjæ, &æ fuerunt. Cui etiam accedit, quod multa quoque vel conventionibus, vel foedere sive pacto interposito, vel permutationis, vel successionis sive ex testamento sive intestati, titulo alieno cesserunt imperio & dominio. posset sibi jus aliquod reservatum prætendere Imperator in illos populos, qui jure belli devictos se interjecto tempore in pristinam libertatem vindicarunt vi & armis, vel per rebellionem & discessionem ab illo corpore, cujus pars erant, & a quo discedere nisi consensu totius populi sive capitis id est legitimi principis ipsis nefas erat, divortium

fecerunt, verum quoniam hoc jus dimanare oporteret ex ficta aliqua translatione imperii Romani in Carolum M. qualis nunquam facta, vel saltem legitime fieri non potuit, quia corpore illo, penes quod residere debuisset, sublato vel extincto, imperium quoque evanuit, quod in eo tanquam subiecto suo est ac vivit, quatenus necessariam cum suo subiecto habet relationem mutuam. Quippe quoniam translatio esset imperii acquisiti titulus, nulla autem translatio fingi potest, nisi existat transferens ac habens sua in potestate jus illud, quod transferret, nemo quippe plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet, ergo sequitur extincto, ut ita dicam populo Romano, evanuisse quoque imperium ejusque jura in provincias & regiones ditioni suæ adjectas vel jure belli, vel alio justo titulo acquisitas. Quamobrem si
Ger-

Germani regni vel imperii ea dicuntur, quæ olim imperii Romani, prius probandum translationem ejusmodi factam; atqui fieri non potuit extincto jam populo eo tempore, quo factam fuisse dicendum, ergo & corrui omnis juris prætenfio in ea, quæ olim fuere imperii Romani, quasi per eam Germanici regni five imperii facta. Quia, ut dicere incepimus, in corpore inseparabiliter inhæret imperium, & quidem ejusmodi imperium, quod singularem ac peculiarem cum eo habet convenientiam & relationem, ita ut ne quidem communicabile sit, nisi per accessionem aliarum partium ad corpus commune, quemadmodum sese spiritus vitales communicant omnibus partibus, quæ cum eodem corpore junguntur & coalescunt. Quamobrem rex, qui præest huic populo ut ejus caput. (Hinc apud *Tac. an. 1. 13. Quousque*

110 *Dissert. de Ortu & Interitu*
patieris, Cæsar, non adesse caput
reipub.) non potest esse caput alte-
rius populi tanquam corporis sepa-
rati. Divelli nequit a suo corpore ni-
si cum utriusque interitu; quemad-
modum nec a patrefam. imperium in-
natos natasque ac servos & famulos
unum idemque omnes corpus con-
stituentes. Quamobrem recte statuit
Grotius, quamdiu successionis con-
tinuatione populus idem esse vide-
tur, penes eum quoque manere im-
perium ejusque deferendi faculta-
tem habet quoties vacat imperium,
id est, actu imperans deest. Ut ve-
ro idem videatur, non sufficit, ut
pars quædam superstes, sed oportet
idem corpus ex iisdem particulis,
non ex quibus initio compositum,
sed successive conservatum, consta-
re, & quidem eodem modo, id est, ex
iisdem visceribus, legibus fundamen-
talibus, regiminis ordine, eadem
anima scil. imperio, quo fundatum,
Quam-

Quamobrem de Capua tradit Livius, ut diximus, corpus nullum civitatis reliquum fuisse, cum placuisset Romanis, ne Senatus, plebisve consilium, neve magistratus esset, sed sine publico concilio sine imperio multitudinem fuisse. Ita ut nulla reip. Capuæ relicta imago. Quamdiu eodem modo coagulatum, ut ita dicam, manet, quemadmodum initio coaluit, idem esse non desinit, & proinde eandem vim & facultatem retinet, quæ ex ejusmodi coalitione toti infusa corpori inseparabiliter, illa vis est imperium illud, quod immediate ex partium coalitione accedit corpori & proinde radicaliter in populo sive coetu isto tanquam in corpore inest, a quo nequit divelli, neque ea lege transire in principem, ut eo mortuo simul interiret, quod jam sup. notavimus. Itaque eo ipso, quo coire in societatem cæperunt mortales & coetus cele-

112 *Dissert. de Ortu & Interitu*
celebrarunt, ut inquit Cicero, etiam
inter se convenerunt, ut in unum vel
plures hoc imperium sive potius ej-
us exercitium, quod exerceri vix
posset, & proinde aliquam utilita-
tem securitatemque præstare corpo-
ri, a multitudine, conferrent, quod
tanquam vinculum omnes partes si-
bi invicem quam arctissime devin-
ciret & conglutina-ret, quasi unum
esset corpus. Quippe quamvis impe-
rium erat radicaliter jam in corpo-
re, illud tamen non posset ejusmodi
unitatem, & ut ita dicam, congluti-
nationem producere, nisi in unum
vel plures translatum ejus exerci-
tium, quid enim funis per se ad li-
gandum præstaret, nisi illud in no-
dum contraheretur ab alio. Quam-
obrem ut imperium omnes societa-
tis partes in unum corpus coalescere
cogeret, necesse erat, ut ejus mode-
ratio & exercitium alicui e societa-
te demandaretur. Nullus itaque cæ-
tus,

tus, nulla civitas sine hoc vinculo, nec ullum imperium sine societate, propter necessariam illam inter se relationem. Quippe cum una sit origo & causa alterius sine qua non, ita sibi tam arcte cohærent, ut nequeant ulla ratione separari, imo ne concipi quidem possent sine ejusmodi relatione. Quamobrem recte argumentatur Grot. d. l. si populus Romanus idem qui olim fuit, ergo & imperium penes eum manfit, tanquam penes corpus, in quo esset ac viveret, si idem penes eum imperium, ergo quæ olim jure & vi hujus imperii, quod immediate descendit ex confociatione & coalitione in unum corpus, & proinde radicaliter in corpore inest, potuit facere populus Romanus antequam Imperatores regnarent, idem faciendi jus habuit, ut quisque Imperator mortuus erat, alio nondum existente, conjungitur enim ipsa confocia-

fociatione exercitium imperii cum facultate illud conferendi in alterum, ita tamen ut a se invicem disjungi possint. Mortuo igitur Imperatore vel potuere unum summæ rerum præficere, vel plures, vel sibi retinere exercitium imperii jure, licet de facto vi coactus aliquando commodis suis populus renunciare, si non expresse saltem tacite. Nisi in prima electione ordo succedendi certus constitutus, quod nec principio conditæ Romæ factum, nec etiam sub Imperatoribus obtinuisse legimus, hinc non jure sanguinis sed humano arbitrio sæpius delatum, electio enim videtur jure ad populum pertinuisse. Sic quemadmodum populus Romulum regem jussisset, ita & eo mortuo eandem sibi vindicarunt potestatem. Atque Numam Pompilium, cujus inclyta justitia pietasque ea erat tempestate, ad hoc dignitatis pro-

provexit fastigium. Eaque facultas ipsi integra mansit etiam sub consulibus, iuxta legem reipub. fundamentalem, qua populo Romulus concesserat jus magistratus creandi. Sic destituit populus Romanus regem Tarquinium Superbum, formamque imperii mutavit, dum ex perpetuo annuum placuit, ex singulari duplex, ne potestas solitudine vel mora corrumpereetur, consulesque appellavit pro regibus, ut consulere se civibus suis debere meminissent Flor. l. i. c. 9. Hinc curiata comitia magistratibus creandis instituta a Romulo, ac post ea classes a Servio rege institutæ, unde duo cœperunt esse comitiorum genera curiata & centuriata. Atque hisce duobus tantum generibus usus est populus Romanus usque ad iudicium Coriolani anno Urbis 263, quo primum anno cœperunt tributa comitia. Hisce comitiis populi jussu creaban-

116 *Dissert. de Ortu & Interitu*
bantur magistratus. Quamobrem
Cic. 2. in Rull. Ita cum maiores
binis comitiis voluerint vos de sin-
gulis magistratibus judicare, hic
homo popularis ne unam quidem po-
pulo comitiorum potestatem reli-
quit. Comitia centuriata indicendi
tres causæ fuere teste Dionysio. Ma-
gistratum creatio, legum latio, &
judiciorum exercitatio. Hisce cre-
abantur omnes magistratus majo-
res, consules, prætores, censores, duo
consules comitiis centuriatis a præ-
fecto urbis ex commentariis Servii
Tullii creati sunt, L. Junius Bru-
tus & L. Tarquinius Collatinus.
Liv. lib. 1. fin. Prætores illis comitiis
creatos testatur Gellius lib. 13 cap.
14. Iisdem enim auspiciis quibus
consul creabatur, id est iisdem co-
mitiis. De censoribus idem testatur
cit. loc. cum inquit, patriciorum
auspicia in duas divisa sunt pote-
states. Maxima sunt consulum,
præ-

prætorum, censorum &c. Quemadmodum igitur magistratuum creatio ad populum pertinuit & sub regibus & consulibus, ita quoque mutata iterum reipubl. forma & uni summa rerum permiffa, electio quoque Imperatoris penes populum mansit, quamobrem aliquoties a populo aut per se aut per senatum facta. Quid æquitati magis consentaneum, quam ut illud, quod radicaliter in populo fundatum, ejus exercitium ab eodem demandetur alii: quod enim meum est, in alium nequit transferri sine consensu & voluntate transferentis, atqui imperium naturaliter est populi, ergo sequitur illud nemo sibi propria posse autoritate vindicare, nisi in se translatum ex populi libera voluntate. Quemadmodum autem a voluntate & arbitrio transferentis dependet imperii delatio, ita etiam & transferendi

di modus, qui vel initio adjicitur & exprimitur, vel postea tacite introducitur. Potest enim imperium eo transferri modo, ut illo, cui primo imperium delatum, mortuo, ad ejus descendat successores, vel ut populus alium eligat in demortui locum, qualem facultatem populus sibi expresse servare non habet necessum, quoniam ipso jure ea reservata videtur populo, quoties imperium simpliciter delatum, nulla facta mentione devolutionis, aut successionis sive linealis agnaticæ sive cognaticæ, propterea quod hoc casu naturaliter revertitur ad populum, in quo inest radicaliter, & ut ita dicam fundamentaliter imperium. Dabat itaque vel ipse populus vel Senatus ejus vice

*Imperium, fasces, legiones,
omnia.*

Hæc jura semel populo quæsitæ eripi ei invito nequeunt, quamobrem
quæ

quæ populus sub regibus facere potuit, eadem & faciendi jus retinuit iis exactis, quamdiu duravit eadem confociatio, eadem corporis fabrica, idem imperium corpori cohærens, & proinde etiam sub Imperatoribus quamvis non eadem forma regiminis, idem tamen reip. corpus fuit, cui eadem affectiones, eadem jura intacta & integra mansere. Quamobrem Imperatores populum aliquando per se, aliquando per Senatum juxta reipub. leges fundamentales elegisse constat ex Dione, Spartiano, Capitolino, aliisque rerum Romanarum scriptoribus. Quamvis autem populus hæc jura propter vim majorem de facto exercere non potuerit, quamdiu tamen respub. fundata suis legibus, suo imperio confociata subsistebat, penes populum eadem potestas, idem imperium residebat, si non virtualiter, ut ita dicam in actu & exercitio, radicaliter
tamen

tamen erat in illo tanquam subiecto suo, cum omnibus commodis, quæ summo imperio cohærent naturaliter. Quippe non eo dissolvebatur corpus, manente inter cives ejusdem imperii & juris communitate & confociatione, quia majori vi cedere necessum habebat, quod pro tempore suspenditur, non in perpetuum amittitur; multa fecit Cæsar, quæ jure facere non potuit, utpote qui populi jura maxime imminuit, & Senatus potestatem admodum decoxit, ita ut vix aliqua species reipub. veteris superesse videretur. Suet. *in Jul Cæs* c. 77. At tamen non potuit omnino suis commodis spoliare, & imperium, quod radicaliter in populo, sibi vindicare, ita ut illud jure successionis in alium transferre potuisset propria auctoritate, quamobrem eo defuncto quasi jure postliminii multa recuperavit imperii jura & commoda, quæ
quasi

quasi pro tempore mortua revivificare cœperunt, depulsa vi. Sic imperium Romanorum & orbis, quod vi & dolo occupaverat Cæsar teste Eutrop. lib. 7. in Augustum, & eo fatis functo in Tiberium translatum ut ex Suet. *in Tib. c. 24.* electione Senatus colligi posse videtur, dum inquit, nunc precantem Senatum & procumbentem ad genua Tiberii, eum orasse ut principatum acciperet. Quamobrem *dabat famæ*, ut inquit Tacitus, *ut vocatus electusque potius a rep. videretur, quam per uxorium ambitum & senili adoptione inrepsisse.* Sic & Nerva, ac deinde Tacitus lecti a Senatu. Valerianus etiam a Senatu lectus. De Nerva Dio, *post Domitianum, Nervam Coccejum Romani*, quasi universum populum significare vellet, *renunciarunt Imperatorem.*

De Tacito Vopiscus tradit *Exercitum qui creare* (sive ut ego puto

122 *Dissert. de Ortu & Interitu*
despicere solebat a Senatu confir-
mandum) Imperatorem raptim so-
lebat, ad Senatum literas misit,
petens ut ex suo ordine principem
legerent. Verum Senatus sciens le-
tos a se principes militibus non
placere, rem ad milites detulit. Sed
notanda, quæ Velius Cornificius
Gordianus in Senatu verba habuit,
Referimus, inquit, ad vos P. C. quod
sepe retulimus. Imperator est di-
ligendus: Exercitus sine principe
recte diutius stare non potest, si-
mul quia necessitas cogit &c. Qua-
re agite P. C. & principem dicite:
Hinc omnis Senatus acclamavit: Ta-
cite Auguste, dii te servant. Te
deligimus, te principem facimus,
tibi curam reipub. orbisque man-
damus. Suscipe imperium ex Sena-
tus auctoritate. Sic & apud Capi-
tolinum acclamatum est in Senatu,
Maxime & Balbine Augusti, dii vos
servent, hinc Imperatores ut pri-
mum

mum creati, nihil prius habuere, quam ut primo in Senatum, deinde in castra se conferrent, ut illic quidem patribus, hic vero militibus, quod imperio suo consensissent gratum animi exhiberent testimonium. Atque cum Tacitus refert Augustum *nomine principis sub imperium accepisse*, quid aliud ex hisce verbis colligere possumus, quam oblatum a Senatu vel populo Romano ipsi imperium accepisse, ne illud usurpasse atque propria autoritate sibi vindicasse videretur, ad civium animos deliniendos, atque sibi populi favorem & benevolentiam conciliandam. Quem & *Patris patriæ* ipsi cognomen repentino maximo consensu detulisse quoque tradit Suet. *in Aug. c. 58.* hisce verbis. *Quod bonum, faustumque sit tibi domique tuæ, Cæsar Auguste: (sic enim nos perpetuam felicitatem reipub. & læta huic precari existimamus,*

Senatus te consentiens cum populo Romano consalutat PATRIÆ PATREM. Cui lachrymans respondit Cæsar. Compos votorum meorum factus P. C. Quid habeo aliud Deos immortales precari, quam ut hunc consensum vestrum ad ultimum vitæ finem mihi perferre liceat. Indiciū quod nondum enervata auctoritas Senatus nec potestas populo erepta saltem species ei reliqua mansisse videtur. Nedum omnino sublata, quod manifeste apparuit, cæso Caligula, quippe tradit in ejus vita Suet. cap. 60. Senatum in asserenda libertate adeo consensisse. ut coss. primo non in Curiam, quia Julia vocabatur, sed in Capitolium convocarent. Quidam vero sententiæ loco abolendam Cæsarum memoriam ac diruenda templa censuerunt, ex quibus perspicimus adhuc integrum reipub. corpus, imperium nisi actu in Cæsarem exigente

gente necessitate translatum, in populo sive corpore reipubl. radicaliter fundatum, quamobrem & de imperii mutanda forma deliberare Senatus ausus fuit, quod ad se reversum erat. Et notandum, quod cum Valentianum milites in Italia patre mortuo Imperatorem dixissent, eum nuncium Gratianum & Valentem indigne tulisse, quod præter sententiam eorum, a quibus renunciari debuerat, renunciatus erat. Uterque tamen in ejus imperium consenserat. *Socr. lib. 4. cap. 3.* Sic & Majoranus, *Imperator factus tum P. C. vestris militumque suffragiis.* Sic & Pertinacem ex senatusconsulto imperasse tradit Eutrop. *l. 8.* Aliquando etiam a legionibus facti Imperatores, sic a militibus in Septimium Severum translatum imperium teste Ælio Spartiano. Sed dicendum videtur populum ejusmodi electionem ratam ha-

buisse vel tacite vel expresse, ut reipubl. majus imminens ex dissensione malum ac damnum evitaretur hac ratione. Cum præstat qualecunque imperium in rep. obtinere, quam nullum: sapientis & prudentis est temporibus interservire, & cedere necessitati, ne forte per intestina bella & inter principem ac populum certamina & dissensiones respub. in partes distracta concidat, & totum hac ratione corpus dissoluto omnis imperii vinculo intereat. Poterant enim hæc pati salva reipubl. quamvis non salva ejus forma, quæ sine imperio sine capite diu non potuisset consistere. Interioribus adhuc corporis ligamentis integris, quamvis exterior forma mutata, posset videri fecisse populus vel Senatus, quod ejus quasi nomine miles fecerat, propter tacitam subsequutam ratihabitionem. Consentire enim videtur, qui non contradicit, cum

cum improbandi facultatem habeat. Senatum suam auctoritatem interponere solitum fuisse vel Eutropius indicare videtur *lib. 9.* cum tanquam inusitatum quid de Maximo Imperatore notat, *eum ex corpore militari primum ad imperium accessisse, cum Senatus nulla auctoritas intercessisset, neque ipse senator esset.* Victor tamen scribit legionum suffragia a patribus approbata. Majus fane damnum potuisset inferri reipub. de jure deferendi imperii inter patres vel populum & militum legiones per vim certatio, quam imperii jam a legionibus translata approbatio seu ratihabitio. Differendum hoc certamen in futurum, cum magis opportuna sese offerret juris, quod sibi quæsitum, exercendi occasio, quam cum reip. detrimento obstinate tuendum potius Senatus populusque rebatur. Modo ipsum

corpus reipub. posset integrum servari, cujus structuram atque fabricam quamvis labefactari quodammodo hac ratione videretur, attamen manebat ejus species & forma salva. Quod differtur non aufertur. Ratam electionem habuisse dicendus populus vel Senatus nomine populi, quoties Imperatorem ea, qua oportet veneratione prosequerentur cives, eique debitam reverentiam & obedientiam præstabant, ejus exsequebantur jussa, edicta observabant, legibus obtemperabant. Præstabat aliquam habere rempub. quam nullam sublato parendi & imperandi ordine. Præterquam quod cum fervire necessum, non multum intererat, cui fervirent. Nec servitus vel libertas corpori aliam formam induit, agendi quidem libertatem imminuit, sed non dissolvit societatem. Servus enim naturaliter non desinit esse homo, licet

cet libertatem amiserit. Non tollit juris & imperii confociationem ac communicationem morale illud vinculum, quo cohæret populus, extrinseca formæ mutatio sive modus transferendi; donec itaque hic populi coetus sub Romulo coaliti, hæc civitas ab eodem ordinata & fundata suis legibus eodem imperio & jure, id est suo & proprio, tanquam separata societas, & etiam distincta appellatione ab aliis nationibus & gentibus finitimis, usa fuerit, recte a primo conditore Romulo Romana, & Romanum dictum imperium, quod immediate ab eadem profluit, & translatum in Romulum a populo. Atque merito eadem civitas dicitur, multis ante seculis sub Romulo nata, quæ fuit, postquam a parvis hisce initiis (quippe qui una cum illo urbem condere coeperunt non plures fuisse quam ter mille pedites & pauciores trecentis e-

130 *Dissert. de Ortu & Interitu*
quites tradit Dionys.)ad illam magnitudinem creverit, ut quemque in sui admirationem raperet. Quamobrem Mantuan. *lib. 2. Sylv.*

Suis & ipsa Roma viribus ruit.
ad quam pervenire non potuit nec sine mutatione nec accessione partium, manente tamen eadem specie, id est, communitate juris & imperii, in qua consistit vitæ civilis confociatio plena atque perfecta, utpote quæ societatis civilis vinculum est arctissimum. Si qua jura & comoda populi inversa atque usurpata a legionibus, a principe, nulla tamen Romana civitas inde passa fuit mutationem, mansit idem populus, eadem confociatio, ergo & eadem civitas caput terrarum orbis & princeps urbium, imperii totius universi fedes Roma. Neque cum his pugnat, ut optime Grotius inquit, quod Antonini constitutione, quotquot in orbe Romano,
id

id est provinciis & ditionibus imperio Rom. adjectis, sunt, cives Romani effecti sunt, consecuti enim hac constitutione sunt subditi Romani imperii ea jura, quæ olim habebant coloniæ & municipia & provinciæ togatæ, ut & bonorum essent participes & jure Quiritium uterentur: non ut in aliis populis, itidem ut in populo urbis Romæ fons imperii esset. Quod non eo sensu intelligendum, quasi urbs ipsa esset subjectum & proprium imperii corpus, ut & supra dicere incepimus; verum quatenus illa hominum multitudo, quæ in unam eandemque societatem coaluit, & in hac urbe sedes suas ponere voluit, unde leges & jussa dimanarant ad omnes terrarum fere plagas, qua patebat imperium, quasi sua ab origine & fonte, vocata caput mundi, domicilium imperii

*Armorum legumque parens quæ
fudit in omnes*

Imperium.

Epi-

Epictetus in dialogo cum Hadriano: *Quid est Roma? fons imperii orbis terrarum, mater gentium, rei possessor.* Et Ammianus lib. 16. *Imperii virtutumque omnium la-rem vocat.* Herod. lib. 2. *Romam ubi domicilium regni est.* Et apud eundem. *In ea urbe imperii fortuna constituta est.* Urbs itaque, ut diximus, qua ædificiis & muris constat non imperii fedes ac fons, sed quatenus eam inhabitat illa multitudo in unum corpus contracta & confociata & fundata iis legibus, quibus in unum corpus optime coalituram arbitrabatur princeps. Potuisset enim populus hanc sedem & urbem deferere & alio migrare, sumque nomen eidem loco imponere, in quo lares ac penates suos constituerat, atque ibi quoque imperii fedem collocare, quod cum populo tanquam suo subiecto ubique circumfertur, quemadmodum cum

cor-

corpore anima. Quod Imperator a populo disjunctus nequit efficere, quia tum nihil aliud est quam umbra, quæ evanescit sublato corpore. Quamvis imperium personæ principis active inhæret, attamen suam habet relationem ad corpus, in quo est radicaliter, id est ad populum, a quo dimanavit tanquam ex suo fonte in principem, cui illud acceptum ferre debet. Imo principis appellatio, quæ generalis est, ad omnes pertinet, qui alicui societati præfunt, nihil aliud significat, quam primum & præcipuum ordinis, quippe cum omnes homines sibi æquales statu, conditione & dignitate, ita ut alter alteri cedere necessum non habeat quasi digniori, principem sive primum vocarunt in societatem coalescentes, quem ei præfecerant ac summo imperio, id est principatu ornarant, cui cedere cæteri, obtemperare, reverentiam & honorem

134 *Dissert. de Ortu & Interitu*
exhibere tenerentur, licet ejusdem
corporis quoque membrum, sed
principale factum cæterorum con-
sensu, id est caput corporis, cum
eo adeo unitum atque necessariam
relationem habens, ut idem esse de-
finat avulsum a corpore. Quippe
primum esse & principatum obti-
nere supponit coetum vel aliquam
hominum multitudinem ex pluri-
bus capitibus constantem atque
compositam, cujus intuitu primus
vel princeps dici quis potest: quip-
pe ubi quis solus primus esse nequit.
Quemadmodum itaque cum plurali
numero cohæret quam arctissime
hæc dignitas, ut sine eo nequeat
existere: sic etiam principatus &
imperium cum corpore sive socie-
tate civili, cui princeps præest, at-
que tam arcta principi cum civibus
in unum corpus coalitis intercedit
relatio, ut princeps dici nequiret
societate sive corpore sublato. Prin-
ceps

ceps quia dignitate & imperio primus coetus, cuius est ipse pars sed præcipua, verum quia fundatur necessaria in illa relatione, ergo non existente corpore cui præest, evanescit & ipse principatus. Quemadmodum enim caput a corpore separari nequit salvo toto, ita nec imperium cum principe ad alium potest transferri privative, ut ita dicam, & tanquam ad causam principalem salvo corpore, unde dimanavit. Præterquam quod transfereundo imperium hoc modo nihil videtur egisse princeps, sed redit ad propriarium, id est populum; illam enim relationem nequit tollere princeps, quia est naturalis, ubi princeps ibi quidem imperium, quia corporis, id est populi vicem gerit, a quo illud accepit, verum quia ejusmodi repræsentatio consistit in illa relatione, quæ principi intercedit cum corpore, quod existit, eatenus quo-

quodammodo est separatum a principe, quatenus subiectum commune imperii, ille proprium ratione exercitii, & proinde quatenus exercendi imperii modus relationem habet cum subiecto, a quo delatum, ut certo modo tractaretur, princeps tenetur agnoscere populum, a quo tanquam suo fonte in se vel per electionem, vel successionem, quæ a prima electione initium quoque habuit. Quamobrem populus, qui sibi elegit principem, ea mente id fecisse præsumitur, ut maneat unitum cum corpore, vel ab eo divortium faciens cadat imperio princeps, siue potius ejus exercitio & moderatione ipso actu privatur, pervenit iterum ad populum. Cum enim divelli aut separari nequeat a corpore, ergo nec a principe vindicari tanquam aliquid proprium, ita ut ipsi esset illud transferendi in quem vellet facultas invito populo

lo. Quamobrem recte Grotius statuit, nihil quicquam de jure populi Romani imminutum eo, quod Imperatores postea Constantinopoli quam Romæ habitare maluerunt, personalis illa mutatio nihil detraxit prærogativæ, quæ populo Romano tanquam fonti imperii acquisita erat, manebat eadem essentialis forma reip. eadem imperandi ratio observabatur. Et si quid de facto populi jura violarunt ac usurparunt, ac Senatus in se traxerunt munia, ut Tiberium fecisse testatur Tacitus, eo non imminutum jus populi ei qua populo concessum vel jure naturæ, vel positivo & legibus regni fundamentalibus, quæ in omni reipub. forma & imperii accidentali mutatione vim suam obtinent, quia hæc sunt interiora, ut diximus, ligamenta & vincula, quibus omnes partes in unum colliguntur ac coalescunt, sed vi cohibitum,
ne

ne eo uti potuerit. Et proinde nec thesin nostram impugnat usurpatio ab Imperatoribus facta, neque etiam usurpatio dici potest ejusdem juris & imperii confociationem sustulisse. Præterquam quod nobis sermo de eo, quid jure fieri debuit, non quid illegitima usurpatione & vi ac metu extortum, vel ademptum populo, sed & postquam Imperatores Constantinopoli quam Romæ habitare maluerunt integrum tamen populo Romano eligendi jus reservatum statuit summus Grotius, ac proinde electionem factam a parte sui, quæ Constantinopoli habitabat (ut Byfantinos Quirites vocat Claudianus) ratam totus populus habuit: jurisque sui monumentum non tenue servavit in urbis suæ prærogativa, & in honore consulatus aliisque rebus. Quare jus omne, inquit, quod hi, qui Constantinopoli habitabant, ad eligendum

dum Imperatorem Romanum habere poterant, pende-
bat a voluntate populi Romani: nam ut testatur
*Zonaras Romæ veteri ob ætatis
prærogativam & imperium huc
translatum, principatus relictus.*
Hinc non duo imperia sed unum
tantum scil. Romanum imperium,
quod divisum inter filios Constan-
tini M. unde & quæ in Oriente Con-
stantio obvenerant, Romanæ esse
ditionis, nuncupabantur. Quam-
obrem semper honoris dignitatis
prærogativa imperio Romano re-
servata. Ita ut etiam Anno Domi-
ni 383. Constantinopoli habitum
sit concilium secundum universale
180. coactis patribus, in quo, in-
ter cetera, regula lata est, ut Con-
stantinopolitanus Episcopus habe-
ret honoris privilegia post Pontifi-
cem Romanum, eo quo sit nova
Roma Byzantium. *Isidor. tom. 1.
concilior. Quamobrem & in lib. 1.*
Furis

140 *Dissert. de Ortu & Interitu*
Juris Orientalis penult. constitut.
quæ Michaelis Palæologi est sanc-
tum, ut liceret cuivis Romam ve-
terem quæ curia major & perfectior
esset appellare, deinde, ut illi prin-
cipatus in omnibus deferretur. Nec
usquam in nummis, quod sciam,
expressus titulus Imp. Orient. quasi
diversum esset imperium & separa-
tum ab Occidentali, sed communi
vel Cæsaris vel Imperatoris, vel
Augusti cognomine, cum Orientis
tum Occidentis Imperat. appella-
ti, imo & in plerisque nummis
Constantinop. cufis *Gloria Roma-*
norum, & utrumque imperium Ro-
manum sive Orientis sive Occiden-
tis partem spectaret, dictum. In-
ficiari tamen non possum propter
varii imperii Romani fata, quibus
sub diversis Imperatoribus fuit ob-
noxium, populi senatusque maje-
statem dignitatemque magis vel
minus aliquando conspici potuisse,
&

& ut solet contingere in omni regiminis mutatione semper in quantum possit fieri abolere, qui reip. præsentem statum imposuerunt, conantur priorem, ne ullum ejus existat vestigium, quia autem omnis subita mutatio periculosa, paulatim ei assuefacere populum prudentis & sapientis rectoris est. Sic etiam Imperatores Romani exosam habentes veterem reipub. formam, utpote quæ repugnabat imperio Regio, si-ve Monarchico, cujus non constat ratio, nisi uni reddatur, cum Senatus tum etiam populi jura ac munia in se trahere conati fuere, ut omnia a suo nutu penderent. Quo factum etiam, cum rari boni Imperatores fuerint, ut imperii majestas ac dignitas paulatim imminuta & contaminata eorum vitiis. Et ut ait Livius, labente paulatim disciplina tandem totum imperium concidit atque extinctum. *Romana enim*

142 *Dissert. de Ortu & Interitu*
im civitas Dioclet. & Maximian.
nimia rerum omnia prosperita-
te cæcata usque adeo luxuria dif-
fluebat, ut cum se in omnia deli-
ciarum genera intemperanter ef-
funderet, ipsa de felicitate sua
prope triumphare videretur. Sig.
Hist. de occid. imp. lib. i. Et paulo
post: non defuerunt ex nobilibus, qui
continuandis agris, & jungendis
possessionibus servientes, nihil al-
iud contenderunt, quam ut patri-
monium suum immensum augerent,
obliti veteres Romanos, quorum
virtute ipsa ad hanc amplitudi-
nem pervenissent, nihilominus,
quam de privatis colligendis opi-
bus laborasse, immo vero insigni
se paupertate admirandos omni-
bus mortalibus præbuisse. Canto-
res autem & scenicos artifices in
tanto precio habuerunt, ut ejus-
modi acromata atque ocii liberalis
oblectamenta pluris quam doctos
aut

aut disertos homines facerent; mensas vero vulgo sic instruebant, ut exquisitissimis dapibus conquirendis & conviviis intempestivis celebrandis insana perpotandi, pervigilandique libidine dies noctesque consumerent. Ex plebe autem alii in tabernis, vinariis pernoctabant, nonnullis velabris umbraculorum theatralium se abdebant, quidam aleis pugnaciter contendebant, omnes ferme totos dies in theatris, in Circis ludis, muneribusque dediti traducebant, ocium ipsum Imperatorum solertia comparatum ad voluptatum non ad virtutum incitamentum habentes. Atqui siquidem mores, pergit, licet posteriores aliquot Imperatore emendare conati sint, tamen indies corruptiores, deterioresque effecti sunt, quo usque tota Italia ocio marcescente, ac diuturno prope languore torpente barbari

im-

144 *Dissert. de Ortu & Interitu*
imperium ex omni parte debile in-
vaserunt, ac sævissime distraxe-
runt. Est enim, ut diximus, & rerum-
pub. durationi æque terminus, atque
singulorum hominum ætati præscri-
ptus. Sed inquirendum nobis restat,
quo tempore Romanum imperium,
extincto corpore evanuerit, ita ut
nulla veteris reip. species reliqua,
non solum penitus atque in uni-
versum sublata regiminis forma
accidentali, sed imperii majesta-
te & dignitate populo & senatui
adempta, interioribus corporis vin-
culis dissolutis, sublatis legibus
fundamentalibus, ita ut nec Senatus
nec plebis consilium, nec magistra-
tus, nec umbra reipubl. Quamvis
imperium Romanum sub primis
Cæsaribus & quidem Julio & Au-
gusto Cæsare imperii habenas mo-
derante, maxime floruisse videatur,
quippe inertia Cæsarum, qui Au-
gustum exceperunt, quasi conse-
nescere

nescere coepisse robustam ejus maturitatem, inquit Florus *lib. i. cap. i.* nisi quod sub Trajano principe optimo pristinos moverit lacertos; attamen cum minus vel magis non varient speciem, ut dici solet, ita nec imperii magis vel minus prospera aut adversa ejus statum mutant vel evertunt fabricam & constitutionem. Quæ extrinsece adveniunt, non statim mutant ea, quæ sunt intrinseca & interiorum partium, ex quibus totum compositum, inter se dispositionem, & ut ita dicam, connexionem dissolvunt. Sic etiam quamvis respub. Romana variis jactata fuerit fortunæ cladibus, multaue ei prospera vel adversa evenerint, ita ut aliquando jamjam intermoritura videretur, maximisque mutationibus concussa, attamen interioribus nondum dilaceratis visceribus & dissolutis vinculis, quibus quam arctissime omnes corporis partes

G

sibi

sibi invicem devinxerat Romulus, integra mansit. Imo & quandoque reviviscere ac quasi respirare coepit, cum ruinæ videretur propior. Quod maxime pendebat ab Imperatorum vel virtutibus vel vitiis, tum etiam bellorum successu & eventu, quo imperium brevi vel propagari vel imminui poterat, avulsis a corpore jure belli plurimis regionibus vel provinciis, aut eodem jure adjectis integris populis & nationibus, salvo tamen capite rerum & omnis mutationis experte imperii fonte Romano populo, & urbe Roma, in qua principatus fortunæ situs erat. Quam sæpissime seditionibus inter patres & plebem concussa, sed non distracta tamen adeo, quin interior fabrica consisteret, etiamsi ad tuendum reipub. corpus atque in tuto collocandum adversum imminentes tempestates, quæ ruinam ac inter-
itum

itum ejus portendere videbantur, mutando regiminis formam uni parere necessum habuerit. Cujus fundamenta jecit Cæsar, ac deinceps ejusdem imperii tractandi continuatio a populo approbata, imo & introducta ejusdem forma dici potest, cum ad idem majestatis & dignitatis fastigium Augustus, Tiberius, Caligula, Claudius Nero provehi non recusarint, & vel per electionem, vel saltem quod ab eadem non differt continuationem Senatus summa rerum potiti, quotquot stante republ. Romana, Augusti appellati. Merito autem Romanum dictum imperium, quamdiu in eodem consistebat corpore, tanquam suo subjecto, in quo esse ac vivere potuit. Sub Augusti vero imperio, ut dicere incepimus, maxime floruit, sed post aliquot annorum decursum, inertia sequentium Cæsarum decrescere videbatur,

G 2

tur,

148 *Dissert. de Ortu & Interitu*
tur, donec sub Trajano Principe
omnibus heroicis virtutibus & sin-
gularibus animi dotibus florentis-
simo, adeo ut merito amor & deli-
ciæ humani generis dici potuerit,
pristinum decus & splendorem, at-
que libertatem, ab aliis Imperatori-
bus imminutam & suppressam quasi
jure postliminii recuperaverit. *Con-*
tigit, inquit *Plinius*, *privatis ap-*
erire annum fastosque reserare:
& hoc quoque redditæ libertatis
indiciu[m] fuit, quod consul alius
esset quam Cæsar, Panegy. c. 58.
Sub hujus Principis auspiciis teste
Eutropio, *Romani imperii*, quod
post Augustum defensum magis
fuerat, quam nobiliter ampliaturum,
fines longe lateque diffusi. Quos
Trajanum excipiens Hadrianus co-
arctavit & contraxit Euphratem
finem esse imperii volens. Quem-
admodum & ejus successor T. An-
toninus cognominatus Pius defen-
dere

dere magis provincias , quam amplificare studebat. Post hunc imperavit M. Antoninus Verus & cum eo L. Annius Verus , quamobrem posset videri mutata respub. duobus Augustis æquo jure imperium administrantibus parens. Verum divisum dici nequit , cujus partes unitæ manent ; non dividebatur imperium , quod communicatis consiliis & summa animorum concordia & unanimi consensu pro indiviso tractabant Augusti. Postea & tres Augusti rempubl, administrarunt integro manente corpore, Pupienus, Balbinus & Gordianus. Quorum duobus prioribus interfectis soli Gordiano reservatum imperium. Verum ad Gallienum imperio devoluto multis maximisque cladibus affecta respub. *ita ut pene deletum videretur imperium tot provinciis devastatis & expugnatis , quippe in omnem lasciviam*

G 3

disso-

150 *Dissert. de Ortu & Interitu*
dissolutus, tenendæ reipub. habenas
probrosa ignavia & desperatione relaxavit, inquit Eutrop. lib.
9. *Et rem Romanam quasi naufragio dedisse* ait Aurel. Vict. *Salva*
tamen capite rerum Roma, imperium *salvum quoque, licet non*
tam amplum neque late patens *quam sub primis Cæsaribus fuerat.*
Sunt enim humana variis mutationibus *obnoxia, & proinde imperia*
ac civitates suas habent periodos *divinitus constitutas.* Aurelianus *vero*
imperium suscipiens, Romanam *ditionem ad fines pristinos varia*
bellorum felicitate revocavit. Tacitus *post hunc imperium suscepit* *vir*
egregie moratus. Huic *successit* Florianus, *quem imperium sine* *Senatus*
autoritate, nec militum electione, *sed suo motu arrepsisse* *testatur* *Aur.*
Eutrop. quamvis tradat Zonaras
annal. T. 2. Tacito sublato duos eo-
dem tempore declaratos esse Augg:
Probum

Probum in Oriente a militibus, Romæ a Senatu Florianum, ac utrumque imperasse. Potuit enim ratum habuisse Senatus factum Imperatoris, idque confirmasse. Quod verosimile : & si inscriptionibus habenda fides, videntur uterque electi a militibus ; occurrunt enim nummi, in quibus duo milites sibi invicem dextras porrigunt, cum hac inscriptione *concordia milit:* In aliis, *fides milit.* Atque hanc electionem etiam confirmare videntur ea, quæ apud Vopiscum legimus in *Probo*, cum inquit. *Recepit deinde omnes Europenses exercitus, qui Florianum & Imperatorem fecerunt & occiderunt.*

Uno

Uno eodemque tempore duos circiter menses Florianum & Probum imperasse affirmat Pagus *dissert. de consul. Cæsar.* Atque hisce imperantibus videtur Romanum imperium in Orientale & Occidentale divisum, Probus quippe in Ægypto & Syria, Phœnicia & Palæstina: Florianus a Cilicia usque ad Italiam & Occidentem imperavit, teste Zonara *d. l.* Mox Maximiani & Constantinus atque Galerius rerum Romanarum potiti, provincias inter se partiti sunt. Tandem vero Constantinus ad reipub administrationem Augustus creatus, inquit Eutrop. *lib. 10.* Qui sedem quidem suam & domicilium Constantino-polim transportavit, ipsum tamen imperium, salvo Romano populo, in quo tanquam corpore suo, a quo divelli non poterat, nisi cum interitu totius, radicaliter erat fundatum, mutatum & in Græciam trans-

translatum perperam dicitur, quatenus cum corpore, in quo esse & vivere debet, necessariam habet relationem & connexionem. Quippe quamvis eo mortuo ad tres orbis Romani dominatio redacta sit, hi singulas partes regendas non tanquam separatas & distinctas a corpore, sed ejusdem membra & partes sibi invicem unitas acceperunt, capite rerum salvo, salvis legibus, salva imperii & juris communitate in Romano orbe. Quamobrem brevi rebus in solum Constantium translatis, totum iterum in unum coaluit imperium. Qua de causa non tam imperii Romani distractio fuit, cujus partes quisque e Constantini liberis tanquam proprium patrimonium & quasi paternam hereditatem testamento delatam sibi posset vindicare & in proprium usum convertere, atque ad suos heredes transmittere, sed tantum assignationes

regionum & provinciarum, quas administrandas & gubernandas quisque eorum suscipiebat, quemadmodum parens eas inter liberos partitus fuerat. Quippe cum imperium Romanum non esset hereditarium, sed electione transferebatur, neque ultima voluntate neque donatione inter vivos poterat transire vel in totum vel pro parte ad alium principem quam eum, quem populo, vel Senatui, vel etiam militibus, qui jus illud aliquando vi sibi vindicarunt, eligere placuisset. Quamobrem imperium Romanum cum Occidentale, tum Orientale, non distractum & divulsum jure hereditario nec secundum sanguinis propinquitatem devolutum ad feros Constantini vel Theodosii etiam nepotes eorumque descendentes, sanguine sibi proximos, sed interjecto aliquo tempore iterum a militibus, cui vellet delatum, idque quoties ipsis displic-

plicebat successor, vel in consorti-
um imperii assumptus vivente Impe-
ratore, vel Cæsar factus atque de-
signatus imperii candidatus. Quam-
obrem vel ipse populus vel Senatus,
vel milites hanc usurpantes pote-
statem, imperii fasces vel ipsi defe-
rebant, vel saltem tacite aut expref-
se approbabant electionem vel de-
signationem factam ab antecessore.
Itaque non succedebatur jure fan-
guinis, nec ex testamento vel dis-
positione viventis Imperatoris, sed
ut diximus, populus vel Senatus, &
plerumque etiam milites imperium
fascesque dabant. Sic post imperii
divisionem sive potius assignatio-
nem regionum, ac provinciarum
quæ parebant imperio Romano in-
ter filios factam primum a Con-
stantino, deinde Theodosio Impe-
ratore, cui acquievisse dicendum
Senatum, militemque, postea ite-
rum sibi milites vindicarunt eligen-

di Imperatoris facultatem, propterea, ut verosimile est, ne jure hereditario transferendi mos invaluisse videretur per tacitum consensum vel Senatus vel militis, eaque per præscriptionem vel consuetudinem acquisita Imperatoribus censeretur facultas. Hinc sæpius interrupta hæc possessio cum Senatus, tum populi aut militum interventu & per dispositionem sive electionem contrariam. Quamvis ex patris voluntate filii Imperatoris cum Constantini tum Theodosii singulas suas tenerent regiones & provincias, tanquam portiones sibi assignatas imperii Romani, sequentes tamen Imperatores illud militum benevolentia acceptum ferre necessum habebant. Quamobrem Jovianus ad obtinendum imperium consensu exercitus electus est, & quidem commendatione patris. Eodem modo Valentinianus I. & II. Impera-

peratores facti. Et postquam iterum, absque dubio approbante exercitu vel Senatu, Theodosius imperium Romanum quoad administrationem inter filios divisisset, atque utrique suas assignasset partes administrandas, paulo post intercessit iterum exercitus & consensu militum Avitus aliique plures Augusti facti. Imo adeo pertinaciter & obstinate hanc sibi facultatem usurpatam milites reservarunt, ut quandoque in gratiam Augusti sive Imperatoris sui ne latum quidem unguem a jure suo recedere voluerint. Nec etiam populus vel Senatus, quamvis sæpius violatum & vi ademptum sibi jus eligendi Imperatorem, ullam unquam prætermittebat occasionem, quotiens sibi data, jure hoc vetustissimo, utpote quod ab ipsis reip. incunabulis obtinuerant, utendi. Cujus nobis exemplar Maxentius, quem Romæ vulgus &

turmæ prætorianæ Imperatorem confirmarunt, quamvis Galerius Maximinianus, a Diocletiano antea Cæsar creatus, Victor. Argumentum quod invito populo, Senatu vel exercitu imperatoria majestas & dominationis insignia nemini deferri & proinde multo minus imperium dividi ac in partes distractum, pluribus dari tanquam separatum & proprium patrimonium, quod transfertur in heredes sanguine proximos vel ab intestato vel testamento sive ultima voluntate, aut donatione inter vivos, vel alia quacunque dispositione alienationis vim habente vel proprietatem transferente poterat pro lubitu possessoris viventis. Hinc Maximus, Imperator factus, ad exercitum omnem in planitiem quandam convocatum verba faciens, inter alia admonuit milites, ut fidem populo Senatuique servarent & Imperatoribus,
Quos

Quos, inquit, a nobilitate & rebus gestis, longaue serie generis, quasi per gradus quosdam provectos, pari iudicio S. P. Q. R. elegerunt. Neque enim unius tantum hominis peculiaris possessio principatus est, sed communis antiquitus totius populi Romani. Siquidem in illa urbe sita est imperii fortuna, nobis autem dispensatio tantum atque administratio principatus una vobiscum demandata est. Herodian. lib 8. & idem paulo ante, Quibus ipsi acclamantes, etiam hortabantur exercitum, ut agnoscerent, salutarentquè & lætis exciperent vocibus, quos S. P. Q. R. Imperatores elegisset. Quamobrem Metius Falconius Nicomachus vir consularis in Senatu de Tacito Imperatore faciendo interrogatus hæc verba sententiæ suæ addidit, Gratias igitur Diis immortalibus ago atque habeo,
&

& quidem pro universa republ. te Tacite Auguste convenio, petens obsecrans, libere pro communis patriæ legibus deposcens, ne parvulos tuos, si te citius fata prævenerint, facias Romani imperii heredes! ne sic rempubl. patresque conscriptos populumque Romanum, ut villulam tuam, ut colonos tuos, ut servos relinquas. Vopisc. in Tacit. Scias civium non servitutem tibi traditam esse, sed tutelam, nec rempub. tuam esse, sed te reip. de Clem. Seneca. Et vitio vertitur Floriano, quod proprio motu imperium, quasi esset hereditarium, arripuisset. Non inficior Imperatores suo arbitrio potuisse creare Cæsares vel liberos naturales, vel quos in suam adoptaverant familiam, vel etiam extraneos, & eo designare quos maxime optarent sibi successores. Verum eo nihil detractum juri, quod populo vel
Senatui

Senatui quæsitum & concessum cum fundata respub. nisi & ipse Senatus vel populi consensu Cæsar dictus, quod aliquando factum ex veterum monumentis perspicui posse mihi videtur. Præsertim postquam mos introduxisset, ut, qui hoc cognomine appellarentur, tanquam futuri heredes & candidati imperii haberentur. Quippe non semper eadem fuit hujus cognominis significatio nec vis. *Cæsar*is cognomen primus *Augustus* a *Julio Cæsare* adoptatus assumpsit jure testamenti & adoptionis. Inde factum, ut postea *Cæsares* dicerentur, qui erant successuri imp. sed id fluxit primum ex consuetudine assumendorum nominum in adoptionibus, Robertel. de cognom. & appellat. imp. Eodem sensu *Cajus* & *Lucius* *Cæsares* appellati fuerunt. Nam genitos *Agrippa* *Cajum* & *Lucium* in familiam *Cæsarum* induxerat
Au-

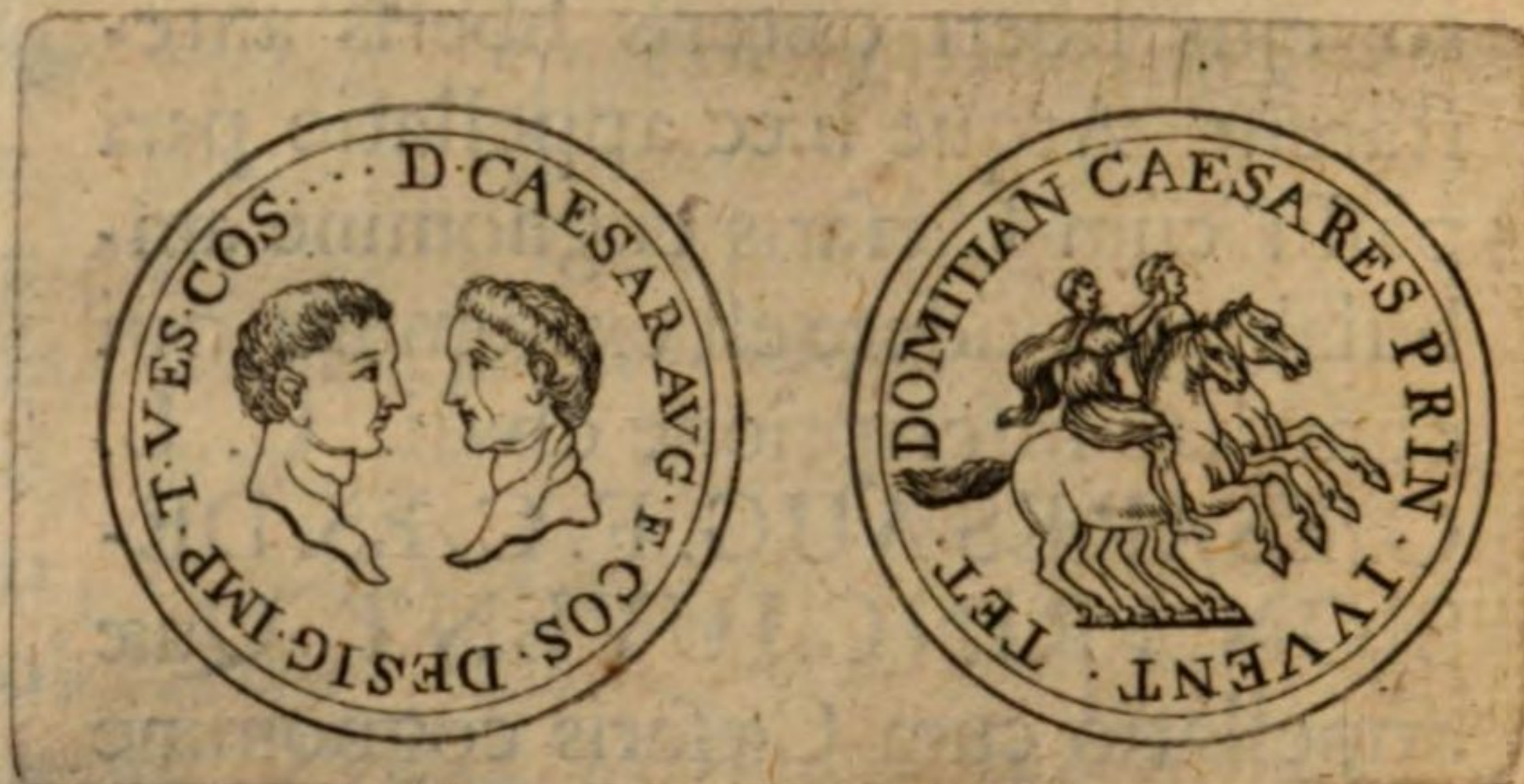
Augustus, teste Tacito. Quod veteres dicebant asciscere in nomen familiæ. Atque hoc modo Cæsaris nomen assumptum ab Octavio, deficiente Cæsarum progenie, quoque defecit, quod contigit Nerone mortuo, teste Suetonio in *Galba*. Qui tamen & ipse deposito legati suscepit Cæsaris nomen, scil. cum imperio, quasi cum eo cognomen illud pari passu ambularet; postea qui heredes imperii constituti ab Imper. adhuc vivente, ita dici cœperunt, consensu tamen populi vel Senatus, ut opinor, accedente. Quamobrem Capitolin. in *Severo* Cæsarem Bassianum Antoninum a Senatu appellari iussit. Decretis, scil. a Senatu, Imperatoribus insignibus. *Et in Pertinace*, Senatus ejus filium *Pertinacem Cæsarem* appellavit, sed *Pertinax* nec uxoris *Augustæ* appellationem recepit, & de filio dixit
cum

cum meruerit. Senatus itaque & populus appellationes dabat, Imperat. attamen non omnes recipiebant, ut hic patet. Initio enim cum nudum esset cognomen nullam tribuens potestatem, sed generis seu stirpis tantum successionem significans, ut inquit Dion. l. 53. p. 345. (Quamobrem de Octavio lib. 46. *Deinde secundum instituta majorum in Cæsaris familiam*, non imperii societatem vel confortium, vel in spem ejusdem futuri heredis, *adoptatus est*, nomenque mutavit, ac Cælius Julius Cæsar Octavianus dictus est. Sic enim institutum est, ut qui adoptatur, ab adoptante appellationem accipiat, nomen tamen eorum, quæ prius gessit aliquod aliter paulo formatum servet.) nihil intererat Senatus vel populi, quinam hoc cognomine appellarentur. Verum cum interjecto tempore tanquam futuri imperii heredes haberentur,

rentur, maxime intererat Senatus
populique, quinam Cæsares diceren-
tur; non ad nomen familiæ obti-
nendum, sed principatum. Quamob-
rem ne quis sibi invito obtruderetur
Imperator, quem eligendi populo
aut Senatui jus erat, interveniebat
plerumque ejus auctoritas & consen-
sus. Eodem sensu & Imperatorum fi-
lii *principes juventutis* dici soli-
ti, & alii consanguinei adhuc ad-
olescentes, quamobrem Tacit. lib. i.
*princ. Primo principes juventutis
nondum posita prætexta puerili
appellari cupiverat Agrippa.* Ser-
monem habens de Cajo & Lucio
adolescentibus filiis Agrippæ, quos
adoptaverat Augustus. Neque hac
appellatione ulla potestas indicaba-
tur, sed dignitas tantum quædam,
qua Imperatorum filii usque ab ad-
olescentia cohonestarentur & a cæte-
ris distinguerentur. Principes quasi
primi, juvenum dignissimi. Sic quem-
ad-

admodum Augustus in Senatu, civitatis & reipub. princeps, sic voluit liberos adoptatitios *principes juventutis* appellari, ut quanto ipse patribus cæteris emereret, tanto ejus liberi cæteris liberis antestarent. Atque hæc appellatio pari passu cum Cæsaris cognomine ambulabat, ut videre est ex nummis, qui cum hac inscriptione obvii. C. L. CÆSARES AUG. F. CÆS. DESIGN. PRINC. JUVENT. Quæ appellatio cum Cæsaris cognomine ad omnes postea Cæsarum filios defluxit. Sic TITUS ET DOMITIANUS CÆSARES PRIN. JUVENTUTIS, in nummo, cujus ectypum expressum nobis Reipub. litterariæ summum decus & ornamentum Vir Nobilissimus & Amplissim. omnibus animi dotibus florentissimus Ezechiel Spanhemius, in elegantissimo opere *de præstant. & usu numism.* exhibet. Est
hic

166 *Dissert. de Ortu & Interitu*
 hic nummus percussus æreus &
 quidem rarissimus, in cujus nempe
 anteriori parte illius effigies, in al-
 tera duæ figuræ equitantes cum di-
 cta inscriptione.

Leguntur & apud Gruterum in-
 scriptiones Valentiaë in Hispania re-
 pertæ, in quibus & hæ appellatio-
 nes conjunguntur

Q. HERENNIO ETRUSCO DE-
 CIO NOBILISSIMO CÆS. PRIN-
 CIPIS JUVENTUTIS VALENTI-
 NI VETER. ET VETERES.

C. VA-

C. VALENTI HOSTILIANO
MESSIO QUINTO NOBILISSI-
MO CÆS. PRINCIPI JUVEN-
TUT. VALENTINI VETERA-
NI ET VETERES. & ita quo-
que in uummis

M. OPELII ANTONINI DIA-
DUMENIANI CÆS. PRINCIPIS
JUVENTUTIS C. PERPINIA-
NUS V. C. PRÆF. URB. D. D.

VICTORIOSISSIMO PRINCIPI
JUVENT. M. AURELIO CARI-
NO NOBILISS. CÆSARI COS.
PRO COS.

Erat hæc appellatio quasi se-
quela cognominis Cæsaris, quæ tri-
bui solebat principum sive Impera-
torum filiis, quamvis non omni-
bus ut statim annotavimus, si-
ve

ve naturalibus sive adoptivis, quasi ejusdem familiæ & proinde quoque cognominis heredibus, adoptio enim naturam imitatur, & eosdem fere effectus producit, atque jura tribuit, quæ ex generatione dimanant. Principes quasi primi dignissimi juvenum, quia in familiam Cæsaris cooptati. Primi, quia Imperatoris seu principis, sub quo nomine imperium acceperat, Aug. filii, sic enim princeps civitatis dictus Marcellus, sic apud Quintilianum *Domitius Aper princeps fori*, & *M. Tullius in repub. princeps*. Eodem sensu princeps Senatus, qui a Censoribus legi solitus. Quemadmodum itaque ad Aug: imperio translato tanquam princeps, id est primus erat in repub. ita & adoptivos liberos non quidem ejusdem majestatis, sed tamen honoris participes esse voluit, quamobrem **PRINCIPES JUVENTUTIS** appel-

appellari voluit, ut statim diximus. Quamobrem hanc appellationem non ab Augusto primum excogitatum, sed antea vulgarem fuisse & iis tributam, qui cujusque ordinis, vel societatis primus erat, perhibent monumenta. Sic Equestris ordinis nobilissimi adolescentes *principes juventutis*, quo pertinet illud Juvenal,

Fam princeps Equitum.

Quod minus commode interpretes per magistrum Equitum interpretari docet literatorum princeps Ezechiel Spanhemius *dissert. 7*. Nonnulli viri docti hoc nomen a Trojæ ludicro derivant, ut is, qui præerat ex primariis juvenibus, ductor turbæ puerorum majorum vel minorum principio *juventutis princeps* dictus fuerit. Quamobrem mihi hæc appellatio nihil aliud denotare videtur, nec initio mutationis reip: cum a consulibus ad Imperatores summum imperium translatum,

H

latum,

latum, nec etiam successu temporis aliud significasse quam dignitatem vel præcedentiam, quam Imperatorum filii habuerunt præ omnibus adolescentibus, cujuscunque generis vel familiæ. Itaque nullum jus consequendi imperii tribuisse filiis adoptitiis, nec nomen Cæsaris, quia tantum appellativum, inditum iis, qui in familiam Cæsaris adsciti, ut jam annotatum. Quamobrem nec ex Suetonio, nec Tacito mihi probari posse videtur vel Octavium vel Tiberium ex adoptione vel appellatione Cæsaris, vel hæredis institutione, ullum jus metiri voluisse ad vindicandum sibi imperium, sed quasi consensu civium in se translatum, quod revera vi & metu extorsum, in vulgus disseminare voluere, ut super. dicere incepimus. Quemadmodum enim invaserat rempub. Cæsar, ita & eam occupaverat Augustus, Tiberius dolo, fraude,

fraude, cum vi & crudelitate conjuncta adeptus erat imperium. Quamobrem sermone vulgabatur, *Pietatem erga parentem & tempora reipub. obtentui sumpta. Cæterum cupidine dominandi concitos per largitiones veteranos, paratum ab adolescente privato exercitum, corruptas consulis legiones, simulatam Pompejanarum gratiam partium, extortum invito Senatu consulatum, armaque, quæ in Antonium ceperit, contra rempubl. versa.* Tacit. i. annalium & paulo ante, ubi militem donis, cunctos dulcedine otii pellexit; insurgere paulatim, munia Senatus, magistratum, legum in se trahere nullo adversante: cum ferocissimi per acies aut proscriptione cecidissent, cæteri nobilium (forte metu vel etiam inopia, coacti, vel ambitioni inservientes) quanto quis servitio promptior, opibus &

172 *Dissert. de Ortu & Interitu*
honoribus extollerentur. Verissi-
mum illud Taciti, quod imperium
iisdem artibus quibus partum, fa-
cile retinetur. Inficiari non possum,
præterquam quod a Julio Cæsare
testamento heres ex dodrante scri-
ptus Octavius Aug. etiam in fami-
liam nomenque adoptatum. Sed eo
nullum ipsi jus quæsitum, quo sibi
posset jure vindicare imperium qua-
si hereditarium. Quippe cum non
plus juris in alium posset transfer-
re Cæsar, quam ipse habebat, er-
go quemadmodum ipse vi & ar-
mis rempub. invaserat & occupa-
verat imperium, non poterat tan-
quam legitimus possessor invito Se-
natu vel populo sibi eligere suc-
cessorem, sed quidem commendare
& quasi per adoptionem in fami-
liam Senatui ac populo offerre,
quem sibi successorem optaret. Et
voluit etiam Augustus, ut hoc vi-
tium purgaret, ut ita dicam, vi-
deri

deri potius imperium accepisse sub nomine principatus, quam per successionem in jus defuncti illud sibi vindicasse. Ita quoque Tiberius nullum sibi jus metiri voluit ex institutione vel adoptione in familiam Augusti Cæsaris, sed *dabat famæ, ut vocatus electusque potius a repub. videretur, quam per uxorium ambitum & senili adoptione inrepisse*, ut supr. ex Tacito i. *annal.* annotavimus. Inrepere autem dicitur, qui clam vel latenter, quasi sine jure aliquid occupat vel invadit, sibi que vindicat. Hinc Suet. *in vita Tib. c. 24. Principatum quamvis neque occupare confestim, neque agere dubitasset, & statione militum, hoc est, vi & specie dominationis assumpta, diutamen recusavit impudentissimo animo, nunc adhortantes amicos increpans, ut ignaros; quanta bellua esset imperium, nunc precan-*

174 *Dissert. de Ortu & Interitu*
tem Senatum, & procumbentem
sibi ad genua, ambiguis responsis
& callida cunctatione suspendens.
Tandem quasi coactus, & quærens
miseram & onerosam injungi sibi
servitutem recepit imperium: nec
tamen aliter quam ut depositurum
se quandoque spem faceret. Hinc
Sueton. tradit de reddenda republ.
bis cogitasse Augustum quasi in-
juste eam occupasset. Reddi di-
cuntur, quæ sunt juris alieni,
quæ injuste possidentur, vel ablata
aut precario accepta. Præterquam
quod nulla mihi videtur excogitari
posse ratio, cur voluerit dare fa-
mæ Tiberius se potius electum,
quam per senilem adoptionem ad
imperium pervenisse, si adoptio
quemadmodum nomen Cæsaris, ita
quoque jus ad arripiendum & vin-
dicandum imperium tribuisset, id-
que eo magis, quia ejusmodi ado-
ptio, qualis fuit ea, qua Tiberius
in

in familiam Cæsaris adscitus , fiebat lege Curiata , id est publice , consensu populi interveniente , cuius erat eligere Imperatorem & dare fasces , & coram Pontificibus. Ex omnibus hisce videtur mihi sat manifeste posse perspicui , neque *Cæsaris* cognomen , neque *principis juventutis* appellationem aliud quid denotasse , quam vel per generationem vel adoptionem in familiam Cæsaris transiisse , id est Augustorum sive Imperatorum liberorum in numero haberi , quibus hoc cognomen vel hanc appellationem vel per natales vel adoptionem ipso jure deferre mos introduxerat. Nec alio sensu interjecto tempore , deficiente , jam Cæsarum progenie , sub seqq. Imperatoribus , eorum filii *principes juventutis* appellati , quamvis alio sensu dicti Cæsares . quasi candidati imperii & futuræ majestatis heredes , illud ipsum tamen cognomen reti-

176 *Dissert. de Ortu & Interitu*
nebant, jam imperii participes, vel
Imperatores facti: quippe postero-
ribus temporibus Cæsaris cognomen
duplicem habuit significationem;
vel significabat Imperatorem jam ac-
tu imperium tractantem, vel desi-
gnatum imperii successorem, itaque
& cum imperio transibat nomen
Cæsaris, sic Cæsares dicti omnes
Imperatores, quemadmodum &
Augusti, sic Tacitus quamvis nun-
quam designatus imperii hæres &
proinde Cæsaris cognomen tulisset,
a Senatu militibus suo jure uti ei
permittentibus simul cum imperio,
quod ei delatum, & nomen Impe-
ratoris & Cæsaris & Augusti ad-
eptus, unde in nummis, IMP. C.
M. CL. TACITUS AUG. Sic &
Pertinax ex Senatusconsulto im-
perare jussus hosce simul titulos
accepit cum imperio. Hinc apud
Gruterum inscriptio.

OPI

OPI DIVINÆ

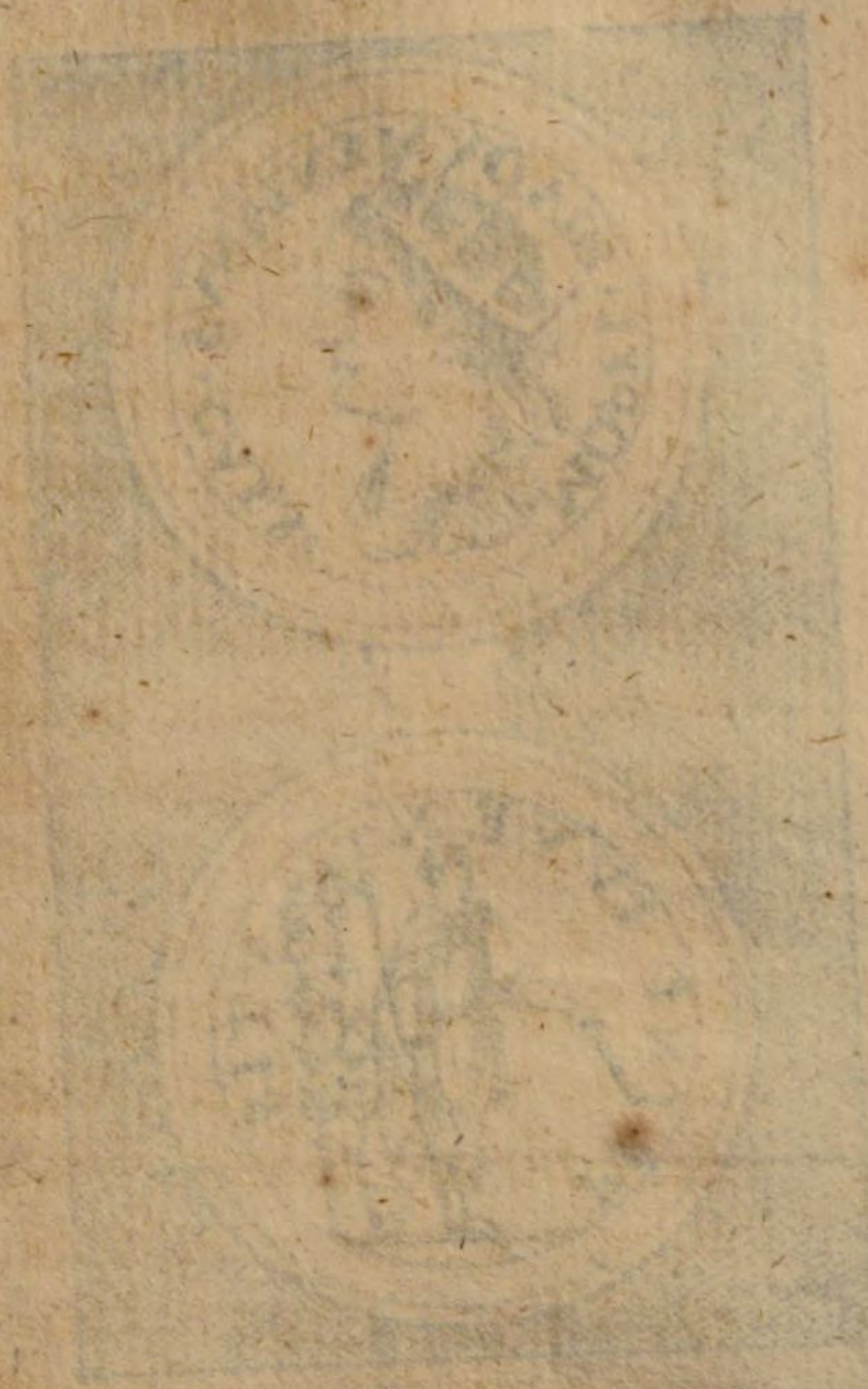
ET FORTUNÆ PRIMIGENIÆ
SACRUM IMP. CÆS. HELVII
PERTINACIS AUGUSTI &c.

Hinc apud Lamprid. *Alexand. Sever. Alexander Auguste, Dii te servent, Cæsar noster, Auguste noster, Imperator noster.* Solebat aliter dignitas Cæsaris tanquam successoris & designati imperii heredis præcedere titulum Imperatoris & Augusti, atque hæc altera Cæsaris significatio. Qui vero hoc modo Imperatores destinabantur, imperatoriis insignibus decorati in publicum procedebant, utebantur pallio coccineo & purpura, sed sine auro: simul itaque cum nomine Cæsaris & imperialia decernebantur insignia, quamobrem Commodus ad Albinum, quem Cæsarem appellari voluerat: *Sane ut tibi insigne aliquod accedat imperialis majestatis, habebis utendi coc-*

178 *Dissert. de Ortu & Interitu*
cinei pallii facultatem me præsente
& ad me & cum mecum fueris, ha-
biturus & purpuram, sed sine auro,
quia ita & proavus meus Verus, qui
puer vita functus est, ab Adriano,
qui eum adoptavit, accepit. Augusti
vero dignitatem sive titulum accipe-
re non solebant, nisi participes impe-
rii facti, quod quandoque uno eo-
demque tempore factum ex vete-
rum constat monumentis, consensu
Imperatoris jam viventis interveni-
ente, siquidem a Senatu vel militi-
bus, quamvis non semper, utpote qui
hanc sibi facultatem, Senatui vel po-
pulo concessam, arrogabant, ut alibi
diximus, renuntiaretur. Quemad-
modum & ab ipsis Imperatoribus di-
cti, sed confirmante plerumque ele-
ctionem vel dignitatis delationem
Senatu, illud exigente Imperatore.
Sic cum Senatus filium Pertinacis
Cæsarem atque uxorem Augustam
appellaverit, recusavit illam appel-
la-

lationem Imperator, atque de filio dixit, quum meruerit. *Jul. Capitol. in Pertinace.* Hinc Severus Imperator quia milites filium Bassianum, qui Cæsar erat factus, i. e. destinatus Imperator, annum jam decimum tertium agentem participem imperii dixerant, iis donativum largissimum dedit, concessa omni præda oppidi Parthici, quod milites quærebant. *Spartian. in Sever.* a quo tempore duo numerari cœperunt Augusti. Atque sic sæpius in confortium imperii vocare solebant Imperatores aliquem e filiis vel uno eodemque tempore, quo Cæsares creabantur, vel per gradus ad summum hoc majestatis fastigium pervenire fatius ducebant. Atque si universam Imperatorum seriem diligenter examinare volumus, perspiciemus plerumque fere Senatum vel populum aut militem vel pro auctoritate, & potestate sibi concessa

180 *Dissert. de Ortu & Interitu*
cessa vel flagitantibus ipsis Impe-
ratoribus Cæsares renunciaſſe, aut
confirmaſſe. Sic Titus & Domi-
tianus Cæsares a Senatu designati
ſunt. Sic Hadrianus mortuo Ælio
Vero, *cum ipſe animo parum va-*
leret, idcircoque deſpectui habere-
tur, ad creandum Cæſarem patres
convocavit, quibus propere accur-
rentibus Antoninum conſpexit ſe-
nis ſoceri, aut genitoris anxios
greſſus levantem manu: quo mire
oblectatus, adoptatum legibus Cæ-
ſarem jubet. Teſte Viſtor. Idem
de Baſſiano annotavimus. Diadu-
menus Cæſar a militibus appella-
tus Viſtor. Et ut teſtatur Lamprid.
cum patre Opilio Macrino Impera-
torem id eſt Aug. dixit exercitus, pu-
erulum adhuc, id eſt nondum de-
poſita puerili prætexta. Cæſarem
vero tantum appellatum tradit He-
rodianus, & Capitolin. in *Macri-*
no, cum inquit, *Sciendum præter-*
ea

ea quod Cæsar fuisse dicatur, non Augustus, Diadumenus puer, quem plerique pari fuisse cum patre imperio tradiderunt. Lampridii vero sententiam amplectitur Eutropius. Atque nihil obstare video, cur non uno eodemque tempore Cæsarem quidem primum, paulo post cum patre Augustum renuntiatum permittente Macrino, vel una eademque proclamatione diceremus. Sed diverso quamvis brevi forte interjecto tempore Augustum esse renuntiatum probare videntur diversi nummi, qui locum Lampridii explicare videntur, & ejus sensum elucidare. In uno caput Diadumeni nudum nullo Augustæ majestatis vel Imperatoriæ dignitatis insigni nec laurea, nec diademate vel corona ornatum. In altero conspicitur radiata cinctum corona. Cæsaribus enim ejusmodi insignibus uti non fuisse concessum

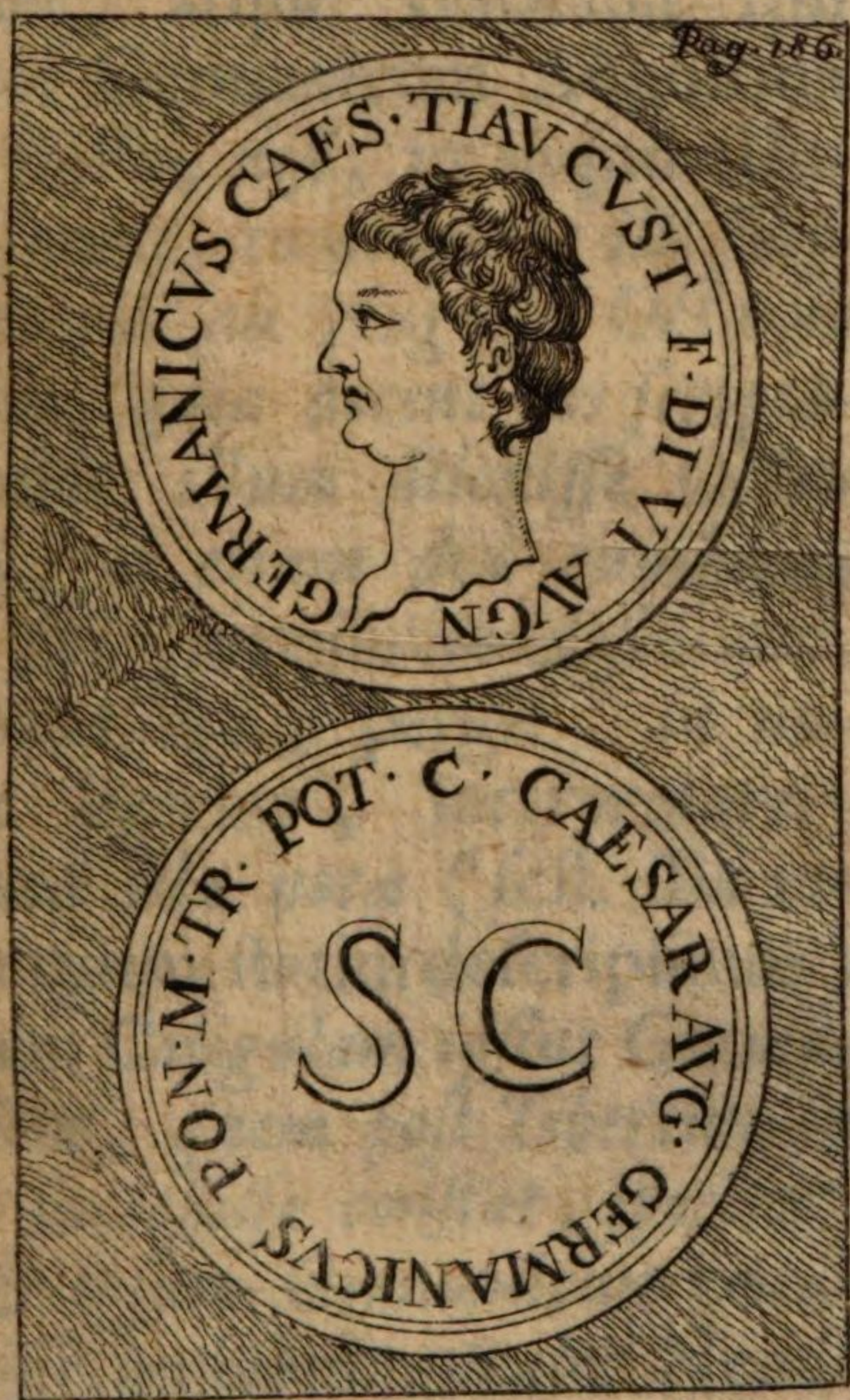
182 *Dissert. de Ortu & Interitu*
eruditorum opinio est, quod hisce
tanquam summæ majestatis & al-
tioris fastigii notis distinguebantur a
Cæsaribus Augusti. Hinc Sozimus,
diadema *παρὰσήμερον* Imperatoriæ di-
gnitatis vocat, & insigne Augustæ
majestatis. Nec silentio hoc discrimen
præterit Ammianus *lib. 20. cap. 4.* cum inquit, de Juliano ser-
monem habens. *Impositusque scu-
to pedestri & sublatius eminens
nullo silente Augustus renuntiatus
jubebatur diadema proferri: ne-
gatque umquam habuisse, uxoris
colli vel capitis poscebatur. Eo-
que affirmante, primis auspiciis
non congruere aptari muliebri
mundo, equi phalera quærebat, uti
coronatus speciem saltem ob-
scuram superioris prætenderet po-
testatis. Sed cum id quoque tur-
pe esse asseveraret: Maurus nomi-
ne quidam, postea Comes, Petu-
lantium tunc Hastatus, abstractum
sibi*

sibi torquem, quo ut Draconarius utebatur, capiti Juliano imposuit confidenter. Sic etiam Constantius postquam comperisset Constantinam Veteranionem Cæsarem fecisse, ne Magnentius Tyrannus imperium omnium sibi vindicare festinaret, ilico Veteranioni diadema misit, tributaque ei imperatoria dignitate referente Philostorgio *lib. 3. cap. 22.* Sic etiam Constantinam a patre Constantino diademate ornata & Augustam nuncupatam tradit eod. loc. Quemadmodum contra Veteranioni mox diadema ademptum abrogato ei imperio ut Socrates *lib. 2.* & Nicephorus *lib. 9. cap. 32.* testantur. Quod si verum, quid ex dictis nummis aliud colligere possumus, quam & Cæsaris & imperatoria dignitate ornatum fuisse Diadumenum, utpote cujus caput corona sive diademate redimitum conspiciamus. Atque in altera par-

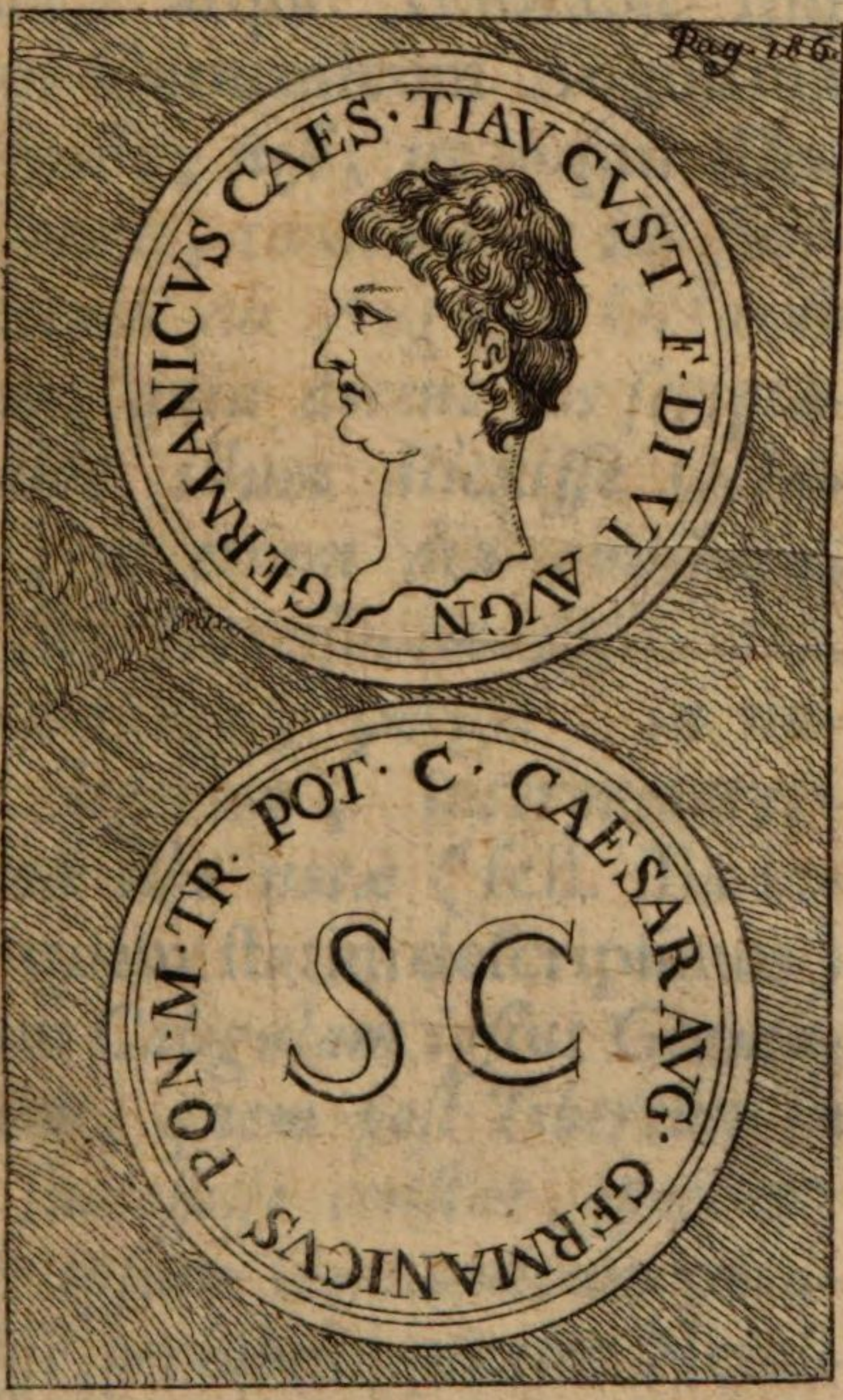
parte inscriptio favere videtur nostræ opinioni, scil. *principes juventutis* non solum illi dicti, qui jam Cæsares renuntiati quasi futuræ majestatis heredes, cujus & hanc appellationem Symbolum quoque fuisse eruditorum est opinio, sed & etiam consortes & participes jam imperii Cæsares, quandoque *principes* appellati, forte juvenes admodum & vivente patre non solum in consortium imperii vocati, sed iisdem quoque condecorati titulis, quasi simul & Imperatores & Augg. filii. Quorum propria erat hæc appellatio. Nec obstat, quod Cæsaris tantum nomen utrique præ se ferant nummi, quippe capitis insigne & ornamentum idem significat, quod in aliis nummis nomen *Aug.* in quibus caput Imperatoris nec laurea, nec diademate vel corona redimitum cernimus. Ut perspicimus ex plurimis nummis Impera-
to-

torum cum florente adhuc cum labente jam imperio Romano percussi. Nihil certi ex insignium horum usu affirmari mihi posse videtur, nisi accedat scriptorum autoritas, quamobrem oportet, ut cum hoc studiorum genere sit conjuncta Historiarum accurata cognitio, ut, quod uni deest, ex altero suppleatur, atque ita sese mutuo adjuvent utraque studia. Temporum mutatio sæpe etiam mores mutat. Sæpius Augustorum caput laureatum, quandoque nudum in nummis conspiciamus, atque nisi inscriptio testatum faceret, vel etiam Historiæ eorum temporum, quibus vixerunt singuli, memoriæ prodidissent, Cæsares tantum vel Imperatores aut Augustos fuisse, ex insignibus vix posset constare. Imo & posset falli utrumque, ut patet ex nummo in honorem Cæsaris Germanici ex Senatusconsulto, quem nobis exhibet

186 *Dissert. de Ortu & Interitu*
hibet Constant. Landius illustriss.
Comes Italus, in suis aliquot
Impp. Romanorum numismatum
expositionibus, percusso, in cujus
posteriori parte C. CÆSAR AUG.
GERMANICUS. PON. M. TR.
POT. *Non enim, inquit, successit*
in imperio post Octavianum Au-
gustum: nec Germanicus Augustus
unquam fuit dictus, apud quem
summa reipub. deferrebatur: nam
Germanicus nunquam dominatio-
nem assumpsit, & si pertinacissi-
me in excessu Octavii Augusti, le-
giones recusantes Tiberium, Ger-
manico deferre vellent. Solo ita-
que Imperatoris nomine decoratus
fuit Germanicus. Quamobrem si
quis sibi huic inscriptioni habenti fi-
dem, Germanicum Augustum nun-
cupatum eo sensu, quo summum
majestatis fastigium penes aliquem
residere significat, persuaderet, ad-
modum sese falleret. Verum in ve-
terum

186 *Dissert. de Ortu & Interitu*
hibet Constant. Landius illustriss.
Comes Italus, in suis aliquot
Impp. Romanorum numismatum
expositionibus, percusso, in cujus
posteriori parte C. CÆSAR AUG.
GERMANICUS. PON. M. TR.
POT. *Non enim, inquit, successit*
in imperio post Octavianum Au-
gustum: nec Germanicus Augustus
unquam fuit dictus, apud quem
summa reipub. deferrebatur: nam
Germanicus nunquam dominatio-
nem assumpsit, & si pertinacissi-
me in excessu Octavii Augusti, le-
giones recusantes Tiberium, Ger-
manico deferre vellent. Solo ita-
que Imperatoris nomine decoratus
fuit Germanicus. Quamobrem si
quis sibi huic inscriptioni habenti fi-
dem, Germanicum Augustum nun-
cupatum eo sensu, quo summum
majestatis fastigium penes aliquem
residere significat, persuaderet, ad-
modum sese falleret. Verum in ve-
terum

terum monumentis versatus atque Cæsarianorum temporum scriptores evolvens hunc errorem facile perspiciet, atque constabit ipsi nunquam Germanicum Augustum dictum fuisse, *nisi*, ut inquit illustriss. Comes, *concedamus illi fuisse hoc nomen ab Augusto Octavio concessum, quia docent nos scriptores, valde illum dilexisse Octavianum, ut etiam diu cunctatus sit, an sibi successorem destinaret. Sed verius ego, pergit, in numismate legerem, interpretarerque, quod illæ notæ (scil. illa inscriptio quam statim descripsimus) ad Cajum Caligulam ipsius Germanici filium, quem post Tiberium in imperio successisse constat, spectent. Nam & ipsum Germanicum vocatum fuisse, perhibent annales. Neminem latere puto Imperatores Romanos nec iisdem insignibus nec inscriptionib. semper usos fuisse, quamvis*
iisdem

iisdem condecorati titulis, præsertim labente imperio, itaque sæpius falleretur, si quis ex illis rerum veritatem eruere se posse putaret, nisi prius sibi comparasset exactam Historiarum scientiam. Testatur enim Suet. Vitellium Germanici nomen recepisse, Augusti distulisse. Cæsar in perpetuum recusasse, Hinc Tacit. *Histor 2. Præmisit in urbem edictum, quo vocabulum Augusti differret, Cæsar non reciperet, cum de potestate nihil detraberet. Sed Histor. 3. testatur tandem Cæsarem se dici voluisse, quamvis aspernatus antea, sed fero sapiebat. Quamobrem quamvis revera summa rerum potitus atque Imperatoris & Augusti fastigii particeps, nomen tamen recusabat, nisi quod ferius tandem assumpserit, quamobrem rariores illi nummi, in quibus expressum *Aug.* cognomen. Sic Hadrianns omisis aliis titulis*

Au-

Augusti tantum nomen assumpsit. Sic Diadumenus Cæsaris titulo contentus aliis abstinuisse videtur, sed ornamentum & insigne, quo caput cinctum Cæsaris non solum dignitatem & Augustæ majestatis successionem, sed cum potestate conjunctam denotat, quippe supra annotavimus duplicem habere significationem hoc vocabulum, ita ut quandoque absque imperio, quandoque cum eo conjunctum accipi debeat. Ipse se in literis, quibus patrem convenisse tradit Lamprid. hoc titulo decoravisse constat, cum ita incipit. *Patri Augusto Augustus filius* &c. Unde capiti ejusmodi insigne inditum, quo & omnes Augusti uti solebant, nisi quod aliquando vel diademate vel laurea coronæ loco caput redimitum in nummis Imperatorum Aug. cernamus, sed eadem quoque Cæsariibus communia, præsertim magis magis-

magisque labente Romano imperio. Ergone insigne illud, quo redimitum caput Diadumeni, aliud quid significare videatur, quam illum juxta inscriptionem Cæsaris tantum dignitate ornatum fuisse? quemadmodum plerique seqq. Cæsares eodem ornamento caput circumdedisse ex nummis perspicimus, ac aliorum scriptorum testimonia confirmant, Ita Claudianus de Honorio nondum Cæsare nondum Augusti fastigii particeps *carmin. 7. vers. 84.*

Et sacro meritos ornat diademate crines.

Ut & alia auctorum loca, quæ adduxit Vir nobiliss. Spanhemius *dissert. 8. de præstant. & usu numism.* Quæ ita, inquit, videntur concilianda, ut statuamus proprium fuisse Augusti insigne, Diadema illud seu coronam auream gemmis contextam, atque de illo Diadema-
te

te seu aurea gemmata corona intelligenda statuit illa auctorum loca, qui Diadema aut Coronam soli Augusto fastigio vindicant. Neque statuendum, pergit, successu temporis, omni corona aut diademate Cæsares ita dictos caruisse, sed habuisse eosdem quod minoris esset pretii ac splendoris, sicut etiam in Bysantinis monumentis legisse memini. Constantio certe parenti Constantini, adhuc Cæsari diadema illi fastigio peculiare diserte tribuit Eusebius, cum inquit, qui initio quidem Cæsarium diademate decoratus. Verum cum non lateret virum iudicio & eruditione florentissimum, hæc turbare alios Cæsarium id genus nummos, in quibus sublato omni discrimine cum gemmato diademate, ante & post consecutum nomen Augusti depinguntur, hunc nodum ita solvit scil. sub Constantino

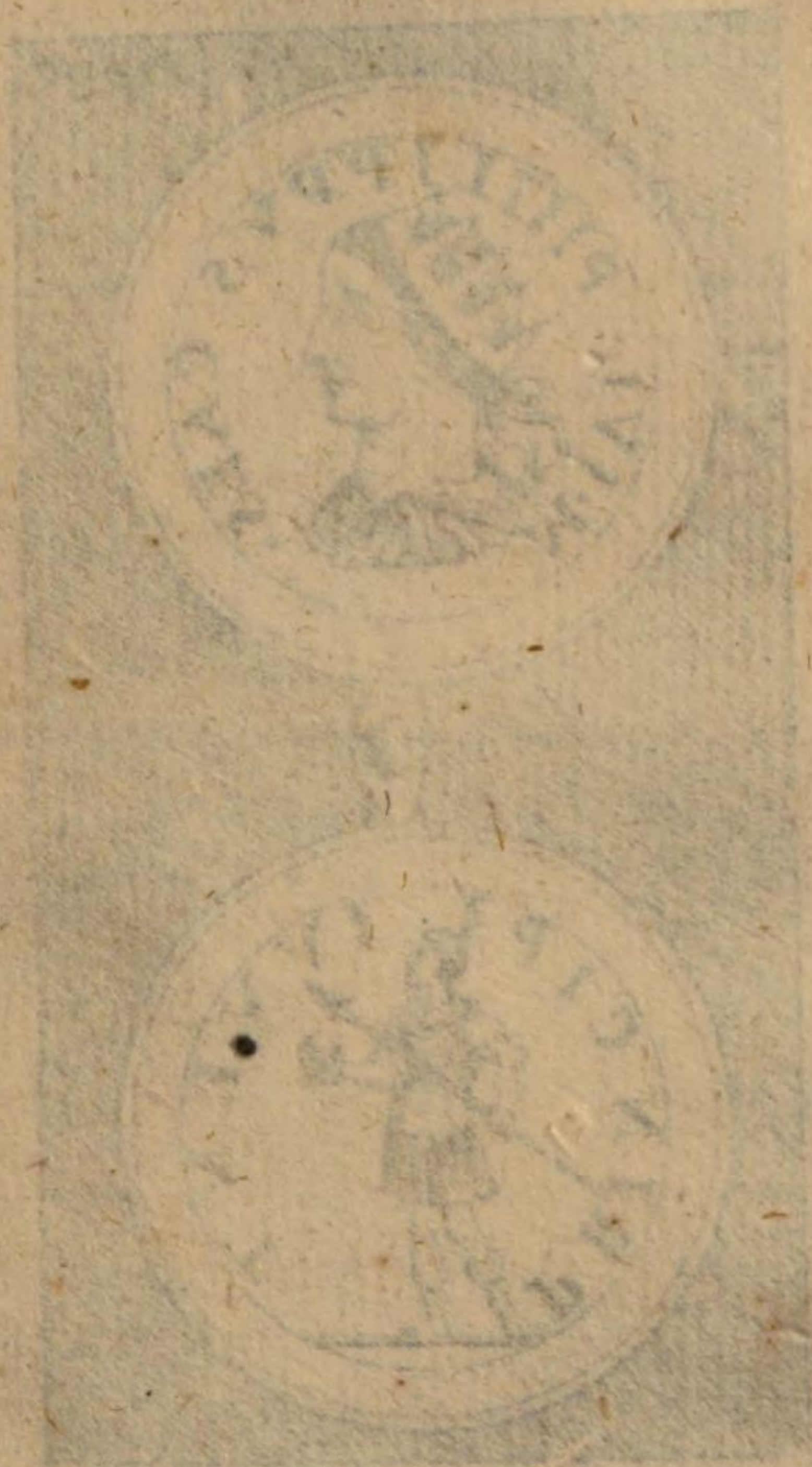
192 *Dissert. de Ortu & Interitu*
tino Magno inductum primum lo-
co laureæ solennis ac ordinarii
usum Gemmati diadematis, quo vel
per aliquot sæcula caruerant Ro-
manorum Imperatores, vel raris-
sime usi conspiciuntur, qualis an-
num primus Caracalla & post eum
Elagabalus, Aurelianus, Carinus:
Admissum autem a Constantino ri-
tu ordinario diadema, quod rursus
nummi ejus arguunt: ita tamen ut
cum aliis honorum insignibus, ejus-
dem etiam usum in filios in par-
tem curarum ac imperii adsum-
ptos derivari pateretur. At non
continuo quæ patris fuerat in li-
beros eadem filii Constantii in con-
sobrinos Gallum & Julianum in-
dulgentia. A quo Cæsares quidem
renuntiati, sed cum modo & men-
sura, nempe sine diademate. Non
inficior eruditissimam hanc esse vi-
ri summi observationem & exposi-
tionem, illud fane constat diade-
omatis

maticis, postquam Constantinus summæ rerum præfuit, frequentiore fuisse usum, quam sub anterioribus Imperatoribus, utpote quorum capita Corona radiata vel laurea redimiri moris fuisse ex nummis satis aperte perspicimus, atque etiam eodem ornamento Cæsarum capita decorata conspiciamus sine ullo discrimine, ut constat ex diversis & Cæsarum & Imperatorum Augusta majestate condecoratorum, numismatis. Itaque facile quem mihi concessurum arbitror vetustiori tempore, quod antecedit imperium Constantini, vix ex capitis ornamentis & insignibus discerni potuisse Augustam majestatem a dignitate Cæsarea. Atque etiam postquam Constantinus summæ rerum potitus, laurea adhuc vel corona radiata non solum Cæsarum, sed etiam Augg. capita redimita, nummi testantur, quo orna-

mento condecoratus ipse Constantinus in nummo, quem in suo selectissimorum nummorum asservat thesauro Vir Amplissimus cum in aliis disciplinis, tum etiam hoc studiorum genere versatissimus, mihi que exhibuit D. *Modè*. Sic in aliis diademate decoratum conspiciamus, quemadmodum utroq; ornamento & insigni Constantini junioris caput ridimitum nummi referunt. Imo neutro ornatum conspiciamus Magnentium. quamvis Aug. Sin autem promiscuus imperio ad Constantinum M. devoluto, atque etiam subseqq. Imperatoribus eorum insignium usus, qui eum exceperunt, non videtur mihi illa diadematis differentia aliquem nobis usum posse præstare ad dignoscendam Augustam a Cæsarea dignitate, majestatem, nisi hic iterum intercedat eorum temporum Scriptorum fides. Non inficior ex inscriptionibus & dignitates perspicere posse,

se , verum quoniam supr. annotavimus , & eas sæpius pro lubitu Imperatorum nummis impressas , tum etiam nec convenire idem dignitatis nomen insignibus & ornamentis , quibus & Aug. & Cæsares variis temporibus condecoratos se in nummis depingi voluere , nec iis fides adhibenda nisi confirmata Scriptorum illorum temporum testimoniis. Quod de dignitate Cæsarea luce meridiana clarius mihi esse persuadeo. Quamobrem duplicem hujus appellationis significationem annotavimus ; unam, quæ convenit designatis imperii heredibus & sub primis Rom. Impp. potissimum obtinuit ; alteram , quæ cum imperio conjuncta Aug. vel saltem imperii participes & in societatem potentiae vocatos denotat. Quorum in numero omnes fere posteriores Cæsares collocandi, qui & Imperatorum atque Aug. insignibus sese

condecorasse nummi testatum faciunt. Quo enim magis magisque labi cœpit Romanum imperium, eo aucta etiam Cæsarum magis potestas. Huic ut satisfaceret objectioni, quæ secundo loco moveri posset, Vir omni eruditionis genere Celeberr. diadematis aliorumque insignium, quibus uti solebant Imp. & Aug. Constantinus, usum etiam concessum Cæsaribus ejus filiis in partem curarum ac imperii adsumptis respondet. Verum vehementer dubito, an ex nummis possit constare, illud perpetuo observatum, quod forte Constantius tanquam commodum aliquod peculiare Imperatorum filiis concessit; tum etiam ex omnicus nummis, qui sub Constantino ejusque successoribus percussi, possit hæc consuetudo affirmari. Sane constat ex nummis *Licinium*, *Delmatium*, iisdem insignibus Cæsarum insignitos quamvis non im-
pe-

peratoris filii, sed nepotes. Sed ut ad Diadumenum nostrum revertamur, videtur capitis insigne favere Lampridio, saltem si non Augustus imperii tamen participem fuisse nullus dubito, & propterea capitis ornamentum eum distinguit ab illis, qui Cæsares appellati quasi destinati ad imperium aliquando suscipiendum, omni prorsus illis rerum administratione interdicta. Eodem modo & plurimi alii Cæsares dicti, atque iisdem insignibus decorati, eadem figuræ nummis impressæ, ita ut si inscriptio non distingueret dignitates, vix conspici posset, quis Cæsar, quis Aug. ut ex contentione Philippi cum Gordiano videri potest. Itaque ut, si absque inscriptione eorundem effigies & insignia cum August. conferantur, vix ulla differentia perspiciatur. Eorum usus primo concessus videtur iis, qui non solum Cæsares nuncu-

I 3 pati

pati, sed etiam participes imperii facti, vel Imperatores electi, sed nondum facti Augg. Hæc etiam distinctio & dignitatis differentia apud autores videre est. Quamvis Augusta dignitas semper cum Imperatoria conjuncta, attamen viceversa qui imperii particeps vel Imperator renuntiatus non semper Aug. Quamobrem salva tanti Viri summa eruditione dixerim, errare mihi videtur Salmasius in notis suis ad locum Spartiani in *Severo Cæsare*, ubi inquit, *Qui jam ante post bellum Parthicum consentiente patre appellatus erat imperii particeps. Qui enim imperii particeps, is omnino & Augustus censebatur, nihil enim medium inter Augusti appellationem & Cæsaris.* Imo revera medium Imperatoria dignitas sive imperii consortium. Atque hæc dignitates sejungit Eutropius, cum inquit,
Hinc

Hinc Licinius Valerianus in Rhætia & Norico agens ab exercitu Imperator, & mox Augustus factus est. Atque paulo post, Claudiusque ei successit a militibus electus, a Senatu Augustus appellatus est. Eadem differentia & perspicui posse videtur, si ea, quæ de Tiberio Tacitus tradit, conferamus cum iis, quæ apud Sueton. in vita Tib. legimus. Tradit enim Tacitus Tiberium in societatem imperii & Tribunitiæ potestatis consortium adsumptum ab Octaviano Augusto. Augusti vero nomen demum mortuo Augusto ipsi testamento delatum, utpote quod sibi uni proprium servare voluerat pater, quoniam in eo vis magna potentiæ ipsius sita erat. Quamobrem neque Imperatorum filii, quamvis in societatem potentiæ Augustæ vocati, statim Augusti facti. Imperatores autem quandoque appellari ex scripto-
I 4 *ribus*

200 *Dissert. de Ortu & Interitu*
ribus constat, qui imperii partici-
pes facti; imo interjecto tempore
Cæsaris dignitas cum imperio con-
juncta fuisse videtur, & proinde
Imperatores etiam Cæsares, quam-
vis hoc titulo abstinuerint publice
se se insignire, quia cum Augusti
dignitate quam arctissime conjun-
cta & quasi pari passu ambulabat,
ita ut sæpius nudum Imperatoris
nomen Augustum denotare apud
Cæsarianorum temporum Scripto-
res inveniamus. Quandoque etiam
& alio sensu occurrit, nam ut di-
cere incepimus, quo magis labi coe-
pit imperium Romanum, eo Cæsa-
rum aucta magis videtur potestas.
Ita ut nonnulla Augustæ majestatis
jura ipsis quoque communicata vi-
deantur, quorum in numero & jus
cudendæ monetæ, quod sibi vindi-
carunt posteriores Cæsares. Sic Im-
peratorem Bassianum Severi filium
jam imperii in consortium vocatum
nun-

nuncupat Victor, non Augustum, si
ejus verba conferamus cum iis, quæ
habet Spartianus. *Nam cum pedi-
bus æger, bellum moraretur, idque
milites anxie ferrent, ejusque fi-
lium Bassianum, qui Cæsar una
aderat, Augustum fecissent, in tri-
bunal se ferri, adesse omnes, Im-
peratorem qui scil. filium Bassia-
num, ac tribunos, centuriones ac
cohortes, quibus auctoribus acci-
derat; sisti reorum modo jussit. Cæ-
sar aderat, & quia cum imperio,
id est confors potestatis erat, etiam
aderat tanquam Imperator: Cæsa-
ris nec Imperatoris nomine appellat
eum Spartianus, utpote qui paulo
ante honores, quibus ornatus per-
mittente patre a militibus, memi-
nerat, Adesse, inquit, deinde om-
nes tribunos, centuriones, du-
ces, & cohortes, quibus auctori-
bus id acciderat! sisti deinde fili-
um, scil. Imperatorem, qui Augu-*

202 *Dissert. de Ortu & Interitu*
sti nomen acceperat, jussit. Quum-
que animadverti in omnes aucto-
res facti præter filium juberet &c.
Sic Carinus & Numerianus quam-
vis Cæsares, imperii tamen confor-
tes, quippe tradit Eutropius duo-
bus annis regnasse cum patre Caro
Augusto. Sic etiam Gordianus
quamvis tantum Cæsar dictus pari-
ter cum Pupieno & Clodio Albi-
no Imperatoribus creatis, a Senatu
& a populo Augustis, Imperator
vocatus, ita enim Capitolin. in *Max.*
Hæc quum Romam nuntiata sunt,
Senatus Maximi & naturalem &
jam necessariam crudelitatem ti-
mens, mortuis duobus Gordianis,
Maximum Pupienum ex præfecto
urbi, & qui plurimos præcipue
gessisset, ignobilem genere, sed vir-
tutibus clarum & Clodium Balbi-
num moribus delicatiorem Impe-
ratores creavit. Quibus a popu-
lo Augustis appellatis, per mili-
tes

Imperi Roman.

254

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

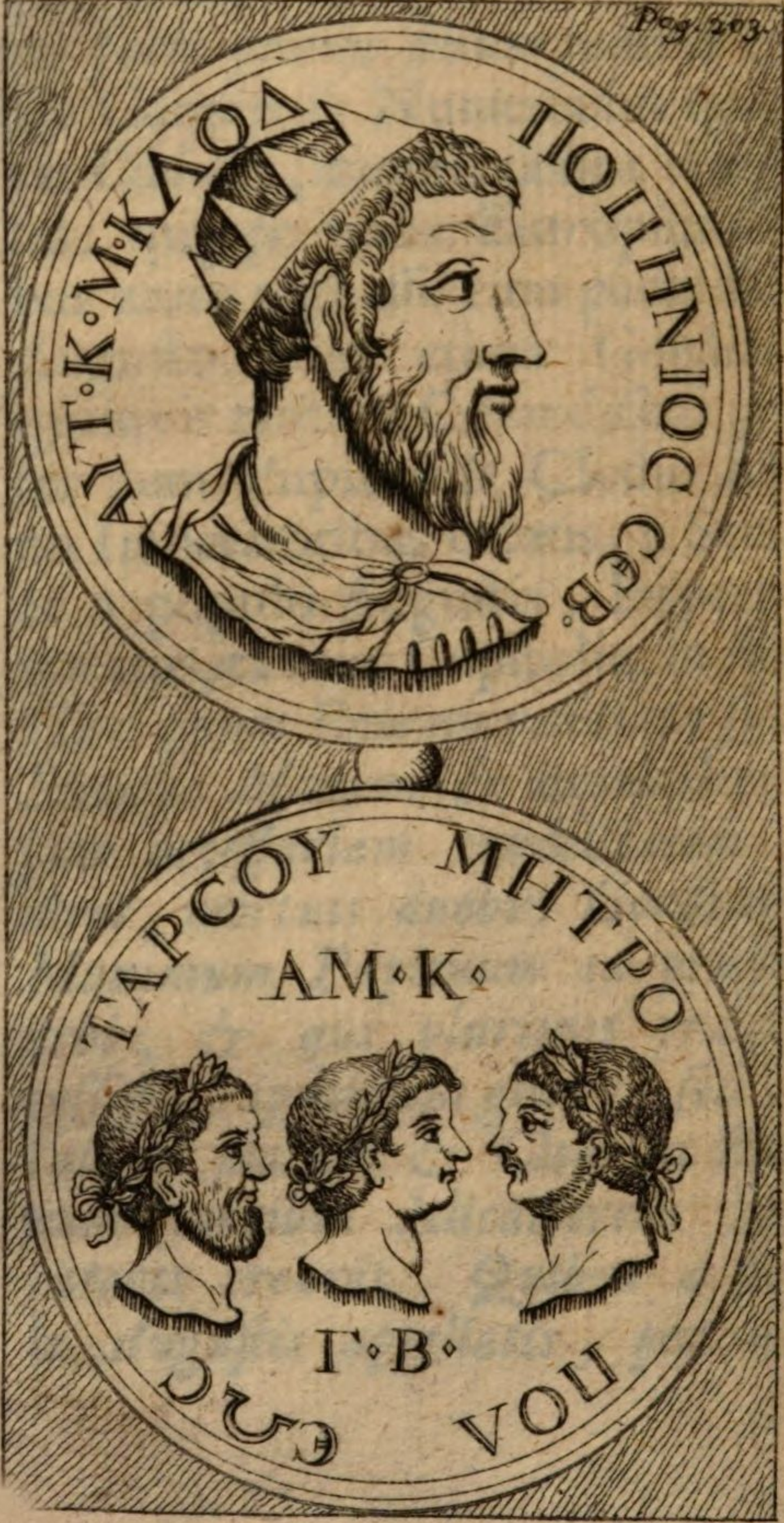
Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

Imperii Roman. Imperii Roman.

tes & eundem populum etiam par-
 vulus nepos Gordiani Cæsar est di-
 ctus. Tribus igitur Imperatoribus
 contra Maximinum respubl. fulta
 est. Atque in hoc rerum statu
 nummum a Tarsensibus cufum ex-
 hibet nobis Vir Illustrissim. & Excel-
 lentissim. D. Maurocenus Senator
 Venetus in suo *numismatum The-
 sauro*, in quo tria Principum Gor-
 diano inter duos Augustos Pupie-
 num & Balbinum medium tenente,
 capita impressa eodem ornamen-
 to circumdata conspiciamus. Hinc
 Imperatorium principatum Cæsaris
 dignitatem vocat Capitolin. in M.
Anton. Philos. Hæc confirmant, quæ
 habet Herodianus *lib. 2. cap. 15.* ubi
 de Severo sermonem habens, filiis
 suis imperium servare cupiente, per-
 spiciens autem Senatus voluntatem
 majorem, circa Clodium Albinum,
 quod esset vir antiquæ familiæ, eum
 astu sibi adjungendum ratus est,

204 *Dissert. de Ortu & Interitu*
quare statuit eum specie quadam
honoris inescare; hinc literas ad
eum per quosdam summi hono-
ris ac summæ affectionis misit,
quibus hortabatur, *ut quoniam oc-*
cisus esset Pescennius Niger, ipse
eum eo fideliter rempubl. regeret.
Eumque Cæsarem appellans, spem
cupiditatemque hominis anticipat
potestate participanda. Obsecrans,
ut ipse imperii potissimum curam
suscipiat. Te quæso, inquit, ut eo
animo rempub. regas, quo dilectus
es frater animi mei, frater impe-
rii. Capitolin in Clod. Albin. in-
fra tamen Augusti potestatem Cæ-
sarianum hoc imperium, ut vocat
illud Vopiscus Carin. Poterat en-
im Augusti arbitrio vel augeri vel
minui. Hinc Vopiscus dict. loc.,
Hic quum Cæsar decretis sibi Gal-
liis atque Italia, Illyrico, Hispa-
niis ac Britanniis & Africa, re-
lictus a patre Cæsarianum tene-
ret

ret imperium, sed ea lege, ut omnia faceret, quæ Augusti faciunt, quod Gallico sermone diceremus, *Com-mender en Chef*. Nullus dubito quin ex hisce perspiciat lector, esse aliquod medium inter *Cæsarem* proprie dictum, id est, destinatum imperii heredem, cui omnis rerum interdicta administratio, & *Augustum*, cui summa rerum delata potestas, scil. imperii consortem, *Cæsarem* esse cum imperio, quo sensu Augusti sibi hunc titulum, jam Augusti facti reservarunt. Aliud est Imperatoria dignitate ornatum esse, sed nondum cum summa maiestate conjuncta, Principem esse reip. sed non Principem Augustum. Inter hasce dignitates multum interfuisse docet Alciatus Senior in suis in *Tacit. annotationibus*, cum inquit. *Cæsares dicti, qui Augustæ maiestatis hæredes designati essent, administratione rerum illis inter-*

17
di-

206 *Dissert. de Ortu & Interitu*
dicta, ni fortasse provinciam Au-
gusti jussu, administrandam ha-
berent. Hinc nulla eis donativi
militibus dandi facultas erat. In
comitatu eos solum habebant, quos
princeps tribuisset. Paulo major
Imperatoris dignitas, qui licet in-
fra Augusti fastigium positus, ejus
arbitrio bella gereret, summam
tamen potestatem in magistratus,
atque milites habebat, jusque illi
indicendi belli erat. Hæc tamen
tantum possidebat precario, per-
missu Augusti, unde Julianus in li-
teris ad Constantium. Præfectos
prætorio, ait, æquitate & meritis
notos tua nobis dabit Clementia.
Residuos ordinarios judices mili-
tiæque moderatores promovendos
meo arbitrio concedi est consenta-
neum, itidemque stipatores. Cui
Constantius per legatos præcepit,
ut se intra Cæsaris potestatem con-
tineret, scil. ne plura sibi arrogaret,
com-

commoda , quam ipsi concessa ,
quamvis forte olim Cæsaribus , qui
imperio ornati , eadem permessa
fuissent. Sane si Cæsaris dignitas
id nudo tantum nomine sita fuisset ,
hujus nominis prærogativam
non præ aliis principatus titulis tantopere
extulisset Justinianus *novel. 30. præfat.* Qua de causa , inquit ,
apud omnes terræ populos nominatissimum CÆSARIS nomen est ,
& nos præter omnes alias Imperatoriae majestatis notas eo gloriamur. Non mirum itaque quod Augustæ majestatis insignibus usi , qui Augusti fastigii quodammodo participes Cæsares , quorum fere par aut æqualis Augustæ , potestas fuit. Non plura citabo Scriptorum testimonia , sed eruditorum , quæ hisce addi possent , examinandum relinquam arbitrio , quorum facile principem Joannem Georgium Grævium Historiarum & Eloquentiæ in Alma Traje-

Trajectina Academia Professore
celeberrimum, ejusque maximum
ornamentum, MAGNI BRITAN-
NIÆ REGIS Historiographum fa-
cundissimum & accuratissimum, ut
solet in cæteris, in causa fuisse, ce-
lare non possum, quod hanc di-
gressionem disputationi meæ, a qua
tamen non plane aliena, inferue-
rim, utpote quicum aliquando de
hac materia sermonem habere mi-
hi jucundissima cum Viro Clariss.
consuetudo occasionem præbuit,
cujus e congressu semper me do-
ctiorem discedere libens profiteor.
Verum possimus videri nondum sa-
tisfecisse objectioni, si posteriorem
nummi Diadumeni partem intuea-
mur, cujus inscriptio videtur fave-
re Capitolino, Herodiano aliisque
Scriptoribus, qui eum Cæsarem
tantum fuisse tradunt: quippe JU-
VENTUTIS PRINCIPEM,
Augustum, imperii consortem, Im-
pe-

peratorem dicere, videtur repugnare ejusdem appellationis & vocabuli energiae & consuetudini illorum temporum, quoniam *Juven-
tutis Principes* eos appellari ex historiis constat, qui designati imperii heredes, & ejusdem candidati, quibus hoc indebatur nomen tanquam symbolum futuræ successionis, & proinde non imperii translati, sed transferendi erat testimonium & indicium. Sed hisce quædam superreponere incepimus, quibus addi potest illud ipsum non insolitum fuisse, ut perspicui potest ex quibusdam Imperatorum sive Cæsarum, qui imperii participes facti, nummis. Eadem appellatione Philippus, quem in consortium imperii in itinere Philippus pater adsciverat, ut testatur Victor, *Sumpto in consortium filio Philippo, rebus ad Orientem compositis, conditoque Arabiam Philippi oppido, Romanam*

210 *Dissert. de Ortu & Interitu*
mam venit. Unde etiam caput co-
 rona redimitum in nummis conspi-
 cimus, ut jam ostensum. Sic etiam
 in nummo, cujus mihi copiam fe-
 cisse Virum Ornatissimum *D. Modè*
 paulo ante dixi, caput Constan-
 tini laureatum, cum inscriptione
 IMP. CONSTANTINUS P. F.
 AUG. in altera parte figura stans
 inter duo signa militaria cum in-
 scriptione, PRINCIPI JUVEN-
 TUTIS.

Quem in honorem alicujus e Con-
 stantini filiis percussum statuebat
 Vir Ampl. propterea quod Impera-
 torum filii & successores sæpe sole-
 rent *Principes juventutis* appellari,
 quod

quod verissimum. Verum & moris erat eorum imagines imprimere nummis, quorum in honorem percussi erant. Cui etiam accedit, quod caput figuræ inter signa militaria stantis diademate redimitum non simplicem Cæsaris dignitatem, sed vel Aug. vel in imperii societatem ac consortium vocatum fuisse, in cuius honorem percussum indicat. Nec obstat quod mortuo patre Constantio Constantinum demum Cæsarem primo renuntiatum tradat Solum. quippe Senatum militesque sæpius hanc appellationem Imperatorum successoribus dedisse historiæ testantur. Sed posset reponi, hanc appellationem non convenire ætati Constantini, qua imperium accepit & Aug. dictus est. Tradit enim Victor eum juveniculum ad patrem in Britanniam pervenisse, & forte iisdem diebus ibidem Constantium parentem, cum morte luctantem invenisse. Eoque
mor-

212 *Dissert. de Ortu & Interitu*
mortuo , cunctis qui aderant anni-
tentibus, imperium accepisse. Quod
& Eutropius affirmat , cum inquit,
Constantio mortuo , Constantinus
ex obscuriore matrimonio ejus fi-
lius , in Britannia creatus est Im-
perator , & in locum patris exo-
ptatissimus moderator accessit. Zo-
simus Cæsaris ei tantum dignita-
tem tribuisse tradit. Verum testa-
tur Victor, eodem tempore, quo
Constantius Constantini pater Au-
gustus appellatus fuit , & Constan-
tinum creatum Cæsarem. Audiamus
Zonaram. *Constans autem, sive Con-*
stantius , undecimo anno in impe-
rio exacto , ex quo Cæsar appella-
tus fuerat , potestate clementer &
humaniter usus ; in Britannia ex-
tremum diem clausit , cum luctu
subditorum , ejus bonitatem desi-
derantium , filio natu majore , Ma-
gno videlicet Constantino ex prio-
re conjuge , imperii successore de-
cla-

clarato. Habuit enim ex secunda quoque Herculii filia Theodora alios filios Constantinum, Anabalianum & Constantium. Sed Magnus Constantinus prælatus est, quod hi patri ad imperium inepti videbantur. Et paulo post. Constantinum pater, adolescentem etiamnum, Galerio dedisse obsidem memoratur, ut interim in re militari exerceretur. Quem cum sibi invidere multis ex indiciis perspexisset Constantinus, nocte cum iis, quibus fidebat, fuga, elapsus ad patrem rediit, eoque pacto & periculum evasit, & paterno imperio potitus est. Vid. Aurel. Viêt & quare non Augusti nomen assumpsisset patrum jam adeptus imperium, utpote qui eodem titulo insignitus partito quasi cum Galerio imperio, quod in Constantinum patre mortuo a militibus translatum. Viêt. Eutrop. Quod si hæ rationes vel etiam conjecturæ

jecturæ non satisfaciant, literarum cultoribus & antiquitatibus examinandis & diligenter indagandis operam navantibus, possem reponere, non omnium, quæ a majoribus constituta, & consuetudine & moribus introducta sunt, rationem reddi posse. *l. 20. ff. de ll.* Sed libenter hanc quæstionem examinandam & diligentius discutiendam relinquo, qui excolendis hisce studiis sese devoverunt, & quotidie enixe dant operam. Hoc saltem ex iis, quæ de translatione imperii in Constantinum tradunt Authores, constat, non suo motu illud arripuisse, sed accepisse a militibus sibi delatum, & proinde etiam confirmant, quæ paulo ante dicere incepimus, scil. Imperium Romanum non hereditarium, sed electione translatum, vel a Senatu vel populo, vel militibus hanc potestatem sibi arrogantibus, ut ex exemplis a nobis ad-

ad-

adductis perspici potest. Sic Diadumenus vel Diadumenianus ut jam diximus Cæsar a militibus dictus. Eodem modo P. Septimius Geta a militibus communi eorum consensu Cæsar renuntiatus, quamobrem numisma, quod exhibet D. Francisc. de Champs, *in numism. select.* & cujus interpretationem ibidem tradit Vir in hoc studiorum genere florentissimus D. Vaillant, in ejus memoriam Severus pater cudi curavit, in cujus una parte Geta puer adhuc nudo capite Cæsaris titulo insignis exhibetur, ex altera parte Dea Concordia, ornata stola, ut matrona Romana stans, dextra signum militare apprehendit, duobus aliis ante eam stantibus, & tribus pone, cohortium & legionum symbolis, cum lemmate **CONCORDIA MILITUM**, ad indicandum inquit, Getam filium non a se Cæsarem fuisse

fuisse appellatum , sed a militibus communi eorum consensu renuntiatum. Quippe observandum sæpius Cæsares ab ipso Imperatore patre renuntiatos , sed ut ejusmodi electio firma esset , ratam eam habere solebat Senatus , & hac non subsecuta , non habebatur tanquam legitimus successor imperii , quamobrem vel Senatus vel miles interveniebat aliquando , & imperium non in Cæsarem tanquam designatum imperii heredem , sed in eum , quem ipsi probabant , cum imperio & Cæsaris & Imperatoris ac Augusti dignitatem conferebat , ut supr. de Maxentio annotavimus , Atque notandum , quod sæpius Cæsares a patre dicti vocabantur . qui illam appellationem a Senatu interveniente commendatione Cæsaris Augusti patris viventis , acceperant , ut probant ea , quæ paulo ante annotavimus , & Trajani a Nerva ad-
optio

optio facta, qua in familiam ad-
sciscebatur, nomenque Nervæ assu-
mendi facultatem nanciscebatur,
unde in Trajani nummis NERVA.
CÆSAR. NERVÆ. AUG. F.
TRAJANUS. In Senatu vero Cæ-
sarem ab Imp. Nerva designatum te-
statur, Dion. Xiphil. in Nerva. Eo-
dem sensu Imperatoriis nominibus
Tiberium Neronem & Claudium
Drusum privignos auxisse Augustus
apud Tacitum dicitur, cum ex Sena-
tus decreto iisdem nominibus augen-
dos curaverit. Quasi ipse fecisset,
quod ex Senatus decreto factum.
Si Cæsaris dignitas a populo, Se-
natu, vel militibus aliquando con-
ferebatur, multo magis Augusti
nomen & titulum, utpote cum sum-
mo imperio conjunctum, a populo
vel Senatu seu exercitu conferri mo-
ris fuisse dicendum, qui aliquando
vel unum vel plures suo pro arbi-
trio Imperatores seu Augustos dixe-
runt

218 *Dissert. de Ortu & Interitu*
runt, ut perspicimus ex Historiis, &
sup. a nobis ostensum. Itaque ve-
rissimum nec hæreditarium im-
perium Romanum quasi patrimo-
niale, nec ejus transferendi ar-
bitrium penes singulos Imperatores
fuisse & eligendi sibi successorem
facultatem habuisse, nisi vi & ar-
mis usurpatam & ad evitandum
majus malum a populo & Senatu
quandoque tacite comprobata, &
quemadmodum exempla a nobis
adducta docent. Verum Augusti
cognomen hereditarium fuisse &
propterea illud communicasse te-
stamento suo Augustum tam Tibe-
rio quam Liviae ex Tacito perspi-
cimus. *Heredes instituit primos,*
Tiberium ex parte dimidia & sex-
tante, Liviam ex parte tertia,
quos & ferre nomen suum jussit.
Et Tacit. i. annal. Nihil primo Se-
natus die agi passus nisi de supre-
mis Augusti. Cujus testamentum in-
latum

latum per Virgines Vestæ , Tiberium & Liviam heredes habuit , Livia in familiam Juliam nomenque Augustæ adsumebatur. Inficias iri nequit Augustum nomen hoc , tum & Imperatoriam majestatem hereditariam voluisse efficere , atque de illa disponendi quasi de bonis propriis , sibi arrogasse facultatem , verum an jure id fecerit indagandum. Et dicendum videtur per adoptionem in familiam & nomen Juliæ potuisse adsciri , cum Liviam tum Tiberium in Augustæ vel Augusti nomen jure adsumi non poterant , quia cognomen hoc amplissimum honoris causa ipsi a Senatu datum , quamobrem honorificum hoc nomen Senatui reddendum potius , qui suo ex arbitrio principi bene merenti conferret , ut in creando principe postea solenne fuit , quam illud quasi privata auctoritate communicare invito Sena-

tu heredibus testamento scriptis. Quamobrem videtur Tiberius in urbe hoc cognomento abstinuisse, vel saltem raro fuisse usus. Quippe ut inquit Suet. *Ac ne Augusti quidem nomen, quanquam hereditarium, ullis, nisi ad reges & dynastas, epistolis adjecit.* Nec puto alio sensu a Suetonio hoc nomen hereditarium dici, quam quod eodem modo, quo de bonis suis, ita etiam de hoc nomine testamento cavisset, ut ad heredes scriptos transfiret. Si autem hereditarium Romanum non fuisse imperium constet ex illis, quæ ex veterum monumentis delibavimus, nulla fane ratione adstrui potest eorum opinio, qui vel sub Floriano & Probo, vel posterioribus temporibus divisum imperium in Orientale & Occidentale fuisse statuunt, ita ut in tot partes divulsus, alteri illud, alteri hoc cederet tanquam proprium patrimonium, de quo pro lubitu

bitu quisque disponere potuerit & ad suos transferre heredes proximos, ut dictum a nobis, ubi de imperii inter Constantini filios divisione sermonem habuimus. Non eo inficias, postea Valentianum cum fratre Valente Oriente Occidenteque diviso, hunc sibi retinuisse, illi socio imperii facto Orientem concessisse, & militum etiam copias cum eo partitum, Marcell. *lib.* 26. Verum sibi semper tanquam sui heredes succedebant Augusti in commune regnum, divisum quoad administrationem. Quamobrem non tam divisum imperium, quam exercitium & dignitas Imperatoria communicata pluribus. Post paucorum annorum decursum ad solum Theodosium universum rediit imperium, qui & ipse iterum illud divisit suisque filiis assignavit partes: Arcadio Orientem, Honorio Occidentem relinquens, cuncta ta-

men communi nomine velut unum
esset imperium administrabant. Le-
ges conjunctim promulgarunt, ar-
ma conjunxerunt, ac simul consules
crearunt, quorum alter Romæ, al-
ter Constantinopoli residebat, ut
duo dimidia conjuncta viderentur
imperia, Pancirol. *notit. imp: Oc-
cid.* Ob duplicem vero administra-
tionem magistratus geminari oport-
uit. Qui similes fere & iidem ut-
robique creabantur. Quoties ve-
ro imperium in unum coalescebat,
eodem Romano nomine veniebat.
Inficiari tamen non possum post
Arcadii & Honorii ætatem multum
Occidentis imperii detractum maje-
stati, quo Constantinopoli Romam
mittebantur Imperatores Occiden-
tis. Quamobrem Sydonius *carm. 2.*
Salve sceptrorum columnen, regina
Orientis,
Orbis Roma tui, rerum mihi prin-
cipe misso.

Jam

*Jam non Evo solum veneranda
Quirini*

*Imperii sedes , sed plus pretiosa
quod extas*

Imperii genetrix.

Quoniam Romani Imperatores cre-
abantur ab Imperatoribus Constan-
tinopolitanis , Roma ait *carm.7.*

— *Excussa populi jura atque
Senatus*

*Quod timui , incurri , sum tota in
Principe , tota*

*Principis. Et fio lacerum de Cæ-
sare regnum*

Quæ quondam regina fui.

Atque continuata est hæc divisio
usque ad Valentianum 3. & Martia-
num, sub quibus Impp. Hunni, Go-
thi , Wandali aliæque nationes
Barbaræ imperium occidentale in-
vaserunt & quasi inundarunt 4. & 5.
seculo , atque imperium tunc tem-
poris misere est dilaceratum, dis-
cerptumque , imo funditus deletum

224 *Dissert. de Ortu & Interitu*
detur, extincto fere populo, formaque non solum regiminis accidentalī, sed essentiali corporis mutata. *Eo imperante Occidentale imperium, quod desiderare sub Honorio cæperat, labi, ut dixi ab initio, cæpit. inquit Sig. Hist. de Occident. imp. lib. 13. in fin. Et idem lib. 14. princ. Valentianum inde Imperatores illi per tempora exceperunt, quibus dominantibus fæda ac miserabilis ipsa demum Occidentalis imperii labes est subsecuta. Hi sunt enim, qui ipsas prorsus Occidentis provincias amiserunt; hi sunt, qui Romam iterum, atque iterum a Barbaris captam, atque incensam viderunt: hi, qui Italiæ dominatione exuti nomen, gloriamque Romanam funditus everterunt, hi denique, qui clarissimum imperii Romani lumen, atque inveteratam populis nobilissimæ gentis auctoritatem penitus extinxerunt. Nam*
Bar-

Barbaris jam late omnia ditione, libidineque tenentibus, non solum antiqua imperii majestas, sed vetus etiam literarum, atque ingenii dignitas evanuit. Sic Rhadagifus Gothorum Princeps cum quadragintis millibus, teste Zosimo, vel ducentis, ut tradit Grotius, totam inundavit Italiam An. 405. omniaque longe lateque vastavit, cui sese imparem sentiens Honorius, alios populos Barbaros in belli societatem sollicitare necessum habuit. Sed antequam ad manus ventum panico terrore correptus, sese in fugam conjecit. Post illum Alaricus ejusdem nationis Rex, ad quem mortuo Rhadagiso, imperium descendebat, Romam expugnavit. Quamobrem Claud. de bello Getico.

*Rumpe omnes Alarice moras: hoc impiger anno,
Alpibus Italiae ruptis, penetra-
bis ad urbem.*

Ab Ataulpho demum, cum quo Alaricus affinitatem contraxerat A. D. 412. devastata & depopulata, Oros. 7. c. 39. Jornand. Atque postmodum imperium in varias partes divisum & partitum per horum Barbarorum incursiones & devastationes, ita ut singulæ fere regiones & provinciæ suos habuerint Reges ac Principes, quibus paruerunt. Britanni quippe Vortimerum, Saxones Hengistum, Franci Childericum, Burgundiones Guntherum, Visigothi Theodoricum, Vandali Gensericum, Aleman- ni Sumanum, Ostrogothi Theodo- mirum, Græci Martianum, & sic etiam alii populi suos habuere reges. Quod deinceps Carolus M. devictis Longobardis, sibi jure belli imperi- um Romanum vindicaverit, inficias iri nequit, sed titulo & nomine te- nus. Populus Romanus idem situ scil. & loco, non genere, non mori- bus vel legibus (Gothicis enim Ala- rici legibus abrogatum erat jus Ro-

manum & capite sancitum, ne quis leges illas coram iudice alleget) potentia aut splendore, non eadem magistratuum nomina nec functiones civiles. Corpore dissoluto, cætera quoque collapsa, vi distracta corporis ratione coire non potuit. Non denegamus Carolo M. titulum, nomen Imperatoris, ac maiestatem Augustalem, nec etiam Imperatori optimo, qui summæ rerum præest hodie jure competere, verum nec translatione, nec successionis jure imperium Romanum in Carolum conferri potuisse statuimus. Quoniam non amplius integrum erat corpus sublata consociatione & communitate ejusdem imperii & juris. Debellatis a Carolo M. Longobardis, nullum veteris reipub. fere apparebat vestigium, sublata corporis specie, dissolutis omnibus ejus partibus atque distractis a se invicem, desinit esse,

interiit simul imperium, evanuit
majestas. Titulum tamen assumere
voluntatis est, atque merito illud
sibi vindicavit Carolus, redacta I-
talia a Longobardis occupata. Nec
opus itaque, ut transactionem Ca-
roli cum Irene, a Nicephoro ejus
successore ratam habitam, tanquam
modum & titulum translati in Ca-
rolum M. imperii adducamus, quo-
niam ex antedictis perspicimus im-
perium Romanum a Constantino
non potuisse divelli a corpore, id est,
populo Romano, & ad aliam gen-
tem vel nationem transferri, cum
habendi imperii modum & causam
non potuerint mutare Imperatores,
ut ait Grotius. Nemo plus juris in
alium transferre potest, quam ipse
habet, atqui deleta per invasionem
Barbarorum Romano imperio, non
potuit transferri, quod non erat in
rerum natura. Ejusmodi transa-
ctionis, qua Carolo cessit imperium
Occi-

Occidentis Irenes, tum postea successor Nicephorus, Irene in insulam Lesbum relegata, regale solium conscendens, mentionem apud nonnullos factam invenio Authores, alii cum Nicephoro ejusmodi foedus iniisse Carolum accepta corona tradunt. Cum Irene transegisse tradit Plat. & Egnat *lib. 3. Roman. princ.* Et postea cum Nicephoro, ut alter Occidentis, alter Orientis principatum obtineret, nec hujus in illius ditiones juris quicquam remaneret tradit Sabell. 8. Ejusdem foederis, meminit Pius Papa *comment. lib. 3.* Sonar. Ann. *tom. 3.* Sed tradit Onuphrius Panvinus *de Com. Imp. part. 1. cap. 4.* per conventionem inter Carolum M. & Nicephorum de finibus imperii determinandis, titulum Imperatoris transiisse, quem, pulsis Longobardis Italia, sibi vindicare potuisse jam diximus, ita enim inquit, *Haud ita multo post,*
K 7 *Irene*

Irene Augusta imperio deturbata, atque in insulam relegata, Nicephorus Orientis imperium occupavit, inter quem & Carolum Magnum amicitia & pax his legibus & conditionibus facta, ut ambo fratres, ambo Imperatores, more majorum ambo Augusti dicerentur: Occidentis quidem Carolus Magnus, Orientis vero Nicephorus: utriusque imperii terminus esset urbs libera Venetorum. Vid. & Blondus Flavius de Gestis Venetor. Cuspin. in vita Carol. Magn. Quemadmodum enim anima e corpore suo non potest transire in corpus alterum, nisi dissoluto toto, quod ex partibus suis necessariis compositum repræsentat quod est, nec etiam qualitates corporis vel cujusdam rei propriæ, propter certam & peculiarem mutuam convenientiam alteri communicari queunt; ita nec imperium Romanum

num quatenus & esset ac viveret in populo, in illa societate, cuius Romulus fundamenta jecerat, coalitionem perfecerat, prius ab eo accepto imperio, & regia maiestate ornatus, a Constantino divelli potuit ab eodem Corpore, & in Græciam transferri salva rep. Potuisset populus conjunctim demigrare, & imperii Romani sedem Constantinopolim transferre, tum etiam urbi conditoris sui nomen imponere, ut sup. annotavimus, & idem corpus manere. Verum invito populo aliud rerum & imperii caput constitui, unde iussa & leges dimanarent, tanquam a populo principe, quibus obtemperare necessum haberet etiam ipsa Roma, sive populus Romanus, quasi pars vel provincia subiecta imperio Orientis, non potuit, nisi cum corporis interitu. Quo sublato non Romanum magis dici potest imperium
rium

rium, quam imperium Assyriorum, Medorum, & Persarum, eodem nomine appellari potuit, postquam subacti a Romanis, alieno imperio paruerunt. Aut foederatum nostrum Belgium Hispanicæ conditionis esse dici potest, postquam nosmetipsos in libertatem vindicavimus, nostrique juris facti, proprium caput, propriumque habentes imperium, proprio etiam nomine *Fœderati Belgii*, a cæteris provinciis Hispaniarum Regis imperio subiectis distinguimur, tanquam corpus jam separatum, & ex septem partibus, quarum singulæ provinciæ integram partem efficiunt, compositum, proprias suas leges habens, proprio jure utens, ad regiminis formam accommodato. Huic etiam accedit, ut dicere incepimus, quod ejusmodi imperii translatio non dependet a facultate & arbitrio Principis, sed popu-

populi, cui acceptum ferre debet non ipsum imperium, sed ejus exercitium, quod quidem Imperatoris personæ cohæret, ita ut ubi Imperator est, ibidem quoque sit imperium, verum non imperii corpus, in quo radicaliter consistit. Quemadmodum itaque jure non potuit privative imperium Romanum transferri in Græciam, ita dici non potest transiisse ad Germanos, consensu & ratihabitione vel Irenis, vel Nicephori ejus successoris interveniente. Quippe, ut dicere incepimus, quod non refedit penes antecessores vel jure dominii, vel concessionis, non potuit transferri in successores. Quamobrem si nullum possessionis suæ Imperatores possent allegare titulum, quam transactionem & consensum Nicephori, imperium Romanum in Carolum transferentis, admodum lubrico niteretur fundamento Imperatoria

134 *Dissert. de Ortu & Interitu*
toria dignitas atque majestas. Præ-
terquam quod ea tempestate, cum
fasces imperii Orientis arripuisset
Nicephorus, imperium Romanum
jam devastatum, & deletum a
populis istis Barbaris, ita ut nullum
prisce imperii & veteris reip. vesti-
gium reliquum esset. Corpore enim
sublato & nomen & cetera, quæ
cum eo inseparabiliter conjuncta
erant, interiere. Si occidit gens Ro-
mana, si deleta resp. si urbs ipsa ejus
domicilium diruta, quod vix aliter
contingere potest; nisi cum interitu
vel dispersione incolarum, dissolu-
tione corporis, in quo est imperium,
quo nihil verius, sequitur *populum*
Romanum non eundem esse, qui ol-
im fuit. Quamobrem perperam
statuit Grotius *Quæ olim potuit*
facere populus antequam Impera-
tores regnarent Romani, idem jus
habuisse faciendi ut quisque Impe-
rator mortuus erat, alio nondum
exi-

existente. Quamobrem cum Byzantini Quirites fœminæ Irenes subiissent Imperium, merito, inquit, populus Romanus illam concessionem sive tacitam revocavit, & per se Imperatorem elegit, ac voce primi civis, id est Episcopi sui, pronuntiavit. Fuit autem hæc electio personalis in Carolum Magnum & quosdam ejus successores. qui ipsi jus imperii quod habebant in Francos, ut & in Longobardos a jure imperii in Romanos, ut nova ex causa quæsito, sollicitè distinxerunt. Populum vero Romanum eundem dici non posse, qui olim fuit, ex iis quæ disputavimus clarescatis constare mihi persuadeo, ac proinde cum ejusdem interitu concidisse imperium Romanum negari nequit, universa fere Italia devicta Longobardorum armis, quam, denuo pulsas, reliqui Imperatores Constantinopolitani sui fecerunt

runt plane juris, quorum imperio quum graviter premerentur Itali, tum etiam Romani, a territorio & urbis, quam inhabitabant, domicilio, nomen habentes, non quasi veteris populi propago esset, nisi forte pro exigua admodum parte (diu enim obsoleverant leges, quibus cum servis, Latinis, peregrinis, connubium non esse sancitum erat. Ulp. *fragm. tit. 5. l. 3. Cod. de ince: nupt.*) primum ad Pepinum patrem Caroli M. detulerunt, mox etiam Carolum sollicitarunt, ut vellet se in pristinam vindicare libertatem, & remp. prope perditam restituere, ne Italorum nomen penitus deleri & eradicari atque exterminari ex ipsa Italia Italos, qui restabant, pateretur. Quod Carolus ita præstitit, ut Italia fere omnis, pulsis Longobardis, ipsorumque capto rege Desiderio, cujus ipse filiam in matrimonium acceperat

ceperat , in Francorum potestatem devenerit. Alii tradunt , quod verosimile , ab ipso Pontifice , quem infestabat maxime Rex Longobardorum , Carolum imploratum in Italiam properasse ; atque ipsum Desiderium captum in Galliam abduxisse *ann. 774.* qua ratione finem Longobardorum regno imposuit , quod duraverat *an. 206.* P. Diaconus *de Gestis Longob.* & Acciajoli *in Carolo M. Sigon. de Regno Italiae lib. 3. 4.* Atque ita non electione , sed belli jure imperium in Carolum translatum. Non mirum quod Italiae Principes, quorum multi ex ipsa Longobardorum gente trahebant originem, sese submiserint armis victricibus Caroli, eumque tanquam Romanorum Imperatorem salutarint necessitati cedere coacti. Sed in quo statu tum res Romana, populusque fuerit, subacta a Longobardis Italia , perspicui potest

238 *Dissert. de Ortu & Interitu*
test ex iis, quæ a Gregorio in ex-
positione Ezechielis, descripta le-
gimus. Cum in hæc verba prorum-
pit: Ubique luctus adspicimus,
undique gemitus, destructæ ur-
bes, eversa sunt castra, depopu-
lati agri, in solitudinem terra re-
ducta est. Nullis in agris agri-
cola, pene nullus in urbibus habi-
tator remansit. Et tamen parvæ
humani generis reliquiæ adhuc
quotidie & sine cessatione feriun-
tur. Alios in captivitatem duci,
alios detruncari, alios interfici vi-
demus. Ipsam autem, quæ aliquan-
do mundi domina videbatur, Ro-
mam conspiciamus immensis dolori-
bus multipliciter attritam, desola-
tione civium, impressione hostium,
frequentia minarum, jam de illa
omnes potentes ablati sunt. Ubi
enim Senatus, ubi jam populus,
omnis in eo dignitatum ordo extin-
ctus, & tamen nos ipsos paucos,
qui

qui remansimus , adhuc quotidie gladii , quotidie innumeræ tribulationes premunt , & postquam defecerunt homines , etiam parietes cadunt. Ubinam terrarum populus Romanus , ubi imperium , corpore extincto , num in urbis ædificiis vel potius ruinis civitas consistit , ubi Senatus autoritas , populi majestas , distracta vi civitate & alieno imperio subacta ? Quo jure imperium Romanum in Carolum conferri potuit , imperio suo orбата , si qua civium Romanorum exigua pars reliqua , admixta Barbaris , & subiecta eorum imperio. Quid potuisset transferri juris & imperii in ea , quæ parta jure belli , quis primus civis , ubi nullus civium ordo , & quid deferret civitatis nomine , ubi nullum penes populum imperium , & si quædam imperii umbra penes tunc temporis Italiæ ac Romanæ civitatis

tatis incolas reliqua, non Romanum merebatur dici imperium corpore vetere extincto, imperii fonte ac urbe ejusdem domicilio toties diruta ac devastata, quod contingere nequit, nisi cum dispersione incolarum, atque societatis dissolutione. Et licet omnia in eodem fuissent Romæ statu, ita ut, eodem corpore subsistente, idem adhuc imperium continuari videretur, & pulsus Barbaris, quasi in integrum restituta esset civitas, eadem leges, iidem magistratus mansissent, ejusdem imperii, & juris communis usu civi cum cive intercedente, veluti jure postliminii respubl. iterum reviviscere cœpisset, attamen nec populi, nec Senatus electione, nec confirmatione voce primi civis pronuntiata. imperium Carolus obtinuisse, sed jure belli, suis armis, & proinde suo jure illud sibi quæsisse & vindicasse dicendus. Quamvis

vis tamen salvo adhuc corpore imperii, potuisset tanquam Imperator Romanus aut Rex Italiæ populi nomine veteres possessiones, provincias, regiones, & quæcunque populi Romani fuerunt, neque partitionibus, aut derelicti occupatione, aut victoriæ jure in aliorum populorum imperium concesserunt, vindicare, atque hac ratione jura & majestas imperii sese non latius extendit, quam victricia circumferuntur arma, atque in eas sibi victor regiones & provincias imperium vindicat, quas jure belli tenet ac ditioni suæ adjecit, & proinde eas proprio, non populi nomine possidet, de quibus pro lubitu disponere potest, tanquam de proprio patrimonio, neque consensu vel approbatione populi interveniente. Quod secus quod ad illa regna, quæ electione vel successione deferuntur; quemadmodum populi nomine imperium

L

perium exercet, ita & eodem titulo sub se habet, quæcunque sunt populi, cujus Princeps est, sive, quod idem, primus civis. Extincto vero populo & imperium & jura imperii evanescunt, possessiones, provinciæ, tanquam domino carentes, primo occupanti & victori cedunt. Ex quibus perspicimus admodum a vero aberrare doctissimum Grotium, dum statuit Carolum Magnum acceptum ferre oportere populo Romano imperium. Ipse imperii vindex & restaurator Carolus non veteris Romani, sed in veteres possessiones, Italiæ regnum, & proinde Romanam urbem vel ejus rudera, ejusque incolas cujuscunque generis imperium sibi quæsit. Neque populum sibi illud jus arripere voluisse vel ex ipsa fausta ejusdem acclamatione, qua excepit principem victorem, patet. *Carolo Augusto a Deo coronato,*
magno

magno & pacifico Imperatori Romanorum vita & victoria. Acquisivit sibi Romanum imperium eadem ratione, qua Nimrodus Babylonem, Alexander Græciam. Quamobrem apud Paul. Æmyl. *de reb. Gestis Franc. lib. 3.* nobis occurrunt, quæ sequuntur. *Solum imperii velut a numine infessum, quasi numine offerente, Regi Franco dandum, summis in religionem meritis id debitum: eum victoriarum gradibus ad id culmen conscendisse, ut summus Regum summum rerum humanarum titulum obtineat.* Ostendebat populus fausta acclamatione gratum sibi regem vel Imperatorem, verum titulum nullum possessionis defererebat, quasi sine ejusmodi consensu sive approbatione, per acclamationem testata, Imperatoris Romani titulum sibi non potuisset adscribere Carolus, nisi quatenus tanquam novi corporis ipse

auctor, voluit hunc sibi titulum, quem suo jure sibi potuisset vindicare, a populo & Pontifice sibi cum aliqua solennitate deferri, quasi vetus adhuc subsisteret imperii majestas. Quamobrem Sleidan. *Romanum igitur imperium, quod est ad Occidentem solem, varie dilaceratum, præsertim ab eo tempore, postquam Cæsares domicilium atque sedem Constantinopolim sibi delegerunt, a Carolo Cæsare redintegratum est, ac veluti novum corpus colorem atque speciem resumpsit, tot tantisque Provinciis, ad unius principatum reductis.* Quamobrem & successores Caroli inconsulto populo Romano, & inconsulto Papa ipsi per se & inter se ita comparaverunt, ut penes alium Gallia, penes alium Germania & Italia regnum cum nomine imperii Romani esset, ut annotavit doctiss. Gronov. *in notis suis*

suis. Mirari itaque fatis nequeo Pontificis Romani arrogantiam, qui sibi ex proprio capite non solum approbationem, sed etiam deferendi Romani imperii facultatem ac potestatem vindicat, utpote cujus potestas, si haberet aliquam, (nullam autem, nisi usurpatam, ipsi concedimus) neutiquam confundi debet, cum seculari potestate, consistens in administranda societate civili, quatenus ab ejusdem conservatione pendet vitæ hujus transcendendæ beatitudo. Præterquam quod nulla in repub. ut diximus, potestas Ecclesiastica independens sed pars imperii civilis, quamvis diversum ejus objectum & finis, ac scopus ad quem collimat, deman data quibusdam personis sacris curandis a summo imperante destinatis. Qua igitur ratione in alios conferre potest imperium, qui nec ipse illud habet, atque etiamsi habe-

ret jus aliquod, alii acceptum ferre deberet, neque etiam concerneret civilem administrationem. Atque cum ipse civis atque subjectus & membrum societatis, summum imperium privata autoritate teneret, quare deferendi illud in alium sibi facultatem arrogare non posset, nisi ab universo populo se accepisse demonstraret. Verum diximus atque etiam probasse me spero corpus illud, in quo imperium Romanum, tanquam suo subjecto, erat ac vivebat, jam dudum interiisse, ita ut nulla ejus species reliqua, & proinde cum eo imperium evanuisse: deinde Carolum Magnum jure belli sibi titulum, quo Imperator vocatur, quæsisse. Ab usurpatione itaque derivanda ampla, quam exercet Pontifex, potestas, cujus ab Imperatorum & Principum consensu & benevolentia pendet continuatio. Quamobrem vana & ridicula, quæ olim jactavit

Adria-

Adrianus Pontifex in sua ad Fredericum Imperatorem Romanum Epistola 1. *Romanum imperium a Græcis translatum esse ad Alemannos, ut Rex Teutonicorum non appellaretur Imperator, antequam ab Apostolico coronaretur. Ante coronationem Rex, post Imperator. Unde igitur habet imperium, nisi a nobis? ex electione Principum habet nomen Regis: ex consecratione nostra habet nomen Imperatoris & Augusti & Cæsaris, ergo per nos imperat. Recolite antiqua, Zacharias promovit Carolum, fecit ei grande nomen, ut esset Imperator & Advocatus Sedis Apostolicæ, ut Romano Episcopo per eum Apulia esset pacata & subiecta, quæ nostra cum urbe Romana est, non Imperatoris Romæ, nostra sedes est, Imperatoris est Aquis in Arduenna, quæ est Sylva Galliæ, Imperator quod habet*

248 *Dissert. de Ortu & Interitu*
bet, totum habet a nobis, sicut Za-
charias transtulit imperium a
Græcis ad Teutonicos: ita nos pos-
sumus ab Alemannis transferre ad
Græcos. Ecce in potestate nostra
est, ut demus illud cui volumus:
propterea constituti a Deo super
gentes & regna, ut destruamus,
& evellamus, & ædificemus, &
plantemus. Miror Reges atque
Principes, qui Romanam religionem
profitentur, adeo æquo animo per-
ferre posse usurpatam hanc potesta-
tem, omni justo titulo destitutam,
suosque fines tam late propagare
permittant Pontificibus, ut quicquid
in orbe Romano est, suo parere im-
perio tanquam supremo mundi Do-
mino prætendere non erubescant.
Hinc Dei nomen sibi vindicavit
Gratianus decret. lib. I. dist. 46. can.
7. Quemadmodum unus Deus in
Cœlis, sic solus Deus dicitur in ter-
ris, supra omnia humana elevatus
ad

ad divinitatem ipsam, neque post
Deum quicquam habens supra se.
Quamobrem olim poëtæ cecinere
de *Sixto* 4.

*Oraculo vocis mundi moderaris
habenas,*

*Et merito in terris, crederis
esse Deus.*

Idem de *Alexand.* 6.

*Cæsare magna fuit, nunc Roma
est maxima Sextus*

*Regnat Alexander, ille vir, iste
Deus.*

Sacrilegii itaque instar habendum,
disputare de potestate & imperio
Pontificis. Spero tamen mihi condo-
naturum, quod in eam adductum
me opinionem fateri necessum ha-
beam, nullum ipsum posse potesta-
tis suæ allegare titulum, nisi me-
ram usurpationem. Quamobrem ad
interrogationem suæ possessionis re-
spondens se possidere, quia possi-
det, i. e. malæ fidei esse possessorem

250 *Dissert. de Ortu & Interitu*
tum urbis, tum imperii. Quo enim
iure prætendis penes te residere jus
transferendi imperii Romani, quo-
modo ad te devolutum, quod de-
letum, extinctum, & in rerum na-
tura esse desinit, ubinam popu-
lus Romanus, ubi Roma urbium
Princeps, in qua principatus for-
tuna erat, fons imperii, ubi cor-
pus, in quo radicaliter fundatum
imperium? Evanuerunt omnia, nil
nisi nomen restat, locus, & situs
conspicitur, cum gente ipsa urbs
deleta, nil nisi rudera veteris urbis
imaginem quandam referunt. Ubi
magistratus, ubi fasces imperii, ubi
populi majestas, Senatus autori-
tas, ubi leges, & jura, quibus
fundata resp. imperii majestas con-
servata? Quamobrem non abs ra-
tione Costalius J. C. tus fatetur se
nescire *An sit & ubinam sit Roma-
num imperium.* Quod & Sleida-
num in hæc verba prorumpere ef-
fecit.

fecit. Quod quidem imperium Romanum occidit & dissipatum est, ut tria illa, quæ ordine præcesserunt ipsum: nam ad Orientem & Occidentem solem latissime regnavit, quidquid in Asia tenuit, & quicquid in Africa, totum est amissum. Maximam Europæ & fertilissimam partem possedit; nunc autem ex illa veluti mole creverunt alia multa regna, prorsus ab ipso corpore separata, & nihil omnino reliquum est præter titulum & Nomen, quod adhuc Germania retinet, ad quam postremo est delata potestas creandi Cæsares: qui tamen adeo nulla ex parte conferri potest cum veteribus illis Romanorum Imperatoribus, ut ne sedem quidem ipsam Cæsarum avitam & priscum domicilium urbem Romam teneat. Cui convenit Beroaldi responsio, qui interrogatus, quid in causa fuisset, cur in commentariis

252 *Dissert. de Ortu & Interitu*
suis ad Apulejum, Imperatorem
Germanorum Maximilianum di-
xisset, rescripsit, *Appellando Ma-*
ximilianum Imperatorem Germa-
norum, non Romanorum, secutus
sum rem, non verba. Censeo quoque
honorificentius esse Imperatorem
Germanorum, quam Romanorum,
cum hoc sæculo Romana nobilitas
decoxerit, & fece & quisquiliis
superstitibus; Germania vero sit
viris, opibus ac magnitudine floren-
tissima. Præterea vero *vocare*
Regem Romanorum eum, qui Ger-
manis imperet, credidi convenire
ambitiosis, non simplicibus scripto-
ribus. Habeo quoque *persuasissi-*
imum sacratissimum Maximilia-
num non minus libenter audire, ut
dicatur Germanorum Imperator,
quam Rex Romanorum, cum al-
terum re ipsa fulciatur; alterum
titulo tenus blandiatur. Quam-
obrem Sleidan. *Hæc usque veluti*
præ-

præfatus de Germanis deque Carolo, paucis percurram, deinceps & ostendam, quemadmodum hæc imperii Romani pars, quæ est ad Occidentem solem, a Carolo vix demum restituta & recollecta rursus interierit, & in varias divisa provincias facta sit multorum ditionis, qui veluti peculium suum illas possident, nec fontem ipsum, unde manarunt, agnoscunt, ita quidem ut illud Augustum & tantopere celebratum imperii Romani fastigium, nihil aliud sit hodierno die, quam tenuis quædam magni corporis umbra, postquam ex tam immensa mole redactum est ad unicam Europæ particulam Germaniam. Nam quemadmodum in hoc mundo nihil stabile, nihilque quod mutari non possit, invenitur, sic imperia quoque magna Deus pro nutu & voluntate, (sue divinitatis arcanis causam solum

254 *Dissert. de Ortu & Interitu*
reservans) modo dat, modo aufert:
regna & principatus variis casi-
bus de uno in alium transfert,
utiturque pro infinita sua sapientia,
bonitate & justitia variis viis ad
præmia distribuenda & iræ suæ
ultionem immittendam. Quod in
tanta hujus imperii mutatione vi-
dere licet. Quæ enim harum re-
rum fortunæ (si loqui sic mihi per-
missum) major instabilitas, vel quod
divinæ iræ manifestius signum,
quam quod tanta imperii magni-
tudo & majestas evanuerit: tot
opes & divitiæ in unum cumulatæ
alio translatae: tantus urbis Ro-
mæ splendor conciderit, tot tri-
umpho, tot legiones & tot exerci-
tus perierint? periit quoque Ro-
mana potestas: unumque quondam
imperii corpus, dissectis & pro-
tractis hinc inde membris misere
lacerum pro dolor conspiciamus in-
quit. J. B. Lambertinus Dominus
de

de Crus-hoven *Theatr. Reg.* Occidit itaque, concidit, evanuit cum vetus imperii corpus, toties direpta & devastata a Barbaris urbe, disperso populo & in captivitatem redacto, tum etiam novum formatum & restauratum armis a Carolo, ita ut hodie nil restet, nisi titulus & nudum nomen, ab urbis veteris potius reliquiis seu novæ instauratione, quam antiqui populi corpore ejusque propagine derivandum. Sed unde ad Papam illud transferendi imperii nomen ac titulum potestas pervenit. Sit domicilium ejus Roma, quemadmodum cæterorum civium, habitaculum quoque est, ubi lares suos ac penates constituerunt, quo titulo sibi in urbem, in subjacentes quasdam regiones summum imperium vindicat, quo jure sibi arrogat potestatem conferendi Imperatoris titulum in Regem Romanum, quasi Imperator dici nequirit

ret ante coronationem a Pontifice factam, ita ut eo se non posset insignire, antequam a summo Pontifice ipsi delatus. Mera hæc est usurpatio, cui favere ex metu & vana quadam superstitione capti atq; decepti Principes nonnulli voluere, non omnes tamen. Diximus sup. Caroli posteros inconsulto & Populo & Papa inter se convenisse, ut cum Germaniæ & Italiæ regno conjunctum maneret nomen imperii Romani, quod suis armis sibi quæsit Carolus, & in posteros transmisit. Quamobrem teste *Avent. lib. 7. anal.* Cum Clemens 6. Pontifex postulasset, ne Ludovicus 4. Imp. antequam a se coronatus, titulo Imperatorio uteretur, Academia Parisiensis & Bononiensis hoc postulatam Pontificis iniquum & omniratione a jure destitutum judicarunt. Non fugit me Baronium, Bellarminum aliosque Pontificiæ majestatis

statis ac potestatis egregios adula-
tores objicere, moris fuisse atq; etiam
ab immemoriali tempore obtinuisse,
ut Imperatores Orientis a Patriar-
chis, Occidentis a Pontifice inau-
gurarentur & coronarentur, atque
hac ratione in Sede Imperatoria col-
locarentur, quemadmodum *Leo III.*
successor *Adriani Carolum M.* pro-
movit, ejusque capiti coronam im-
posuit, atque eum Imperatorem
Romanum subsecuta populi fausta
acclamatione pronunciavit. Verum
& hunc ipsum titulum defugere co-
natus fuit Imperator, re ipsa con-
tentus; scribit enim *Eginhard.* ad
oblatus Augusti nomen ita ex-
horruisse, ut in hæc verba prorum-
peret, *se, si id præscire potuis-
set tempore, eo die ingredi noluis-
se.* Quia fortasse exosum nomen
Imperatoris eo tempore, atque
olim nomen Regis. Coronam qui-
dem imposuit *Leo Pontifex*, impe-
rium

rium non dedit: oblatam a populo vel ejus nomine Pontifice dignitatem accepit, non quasi ipsi aliquid novi deferretur, sed ad captandam benevolentiam vulgi spernere non voluit, quod veluti grati animi testimonium offerebatur. Hinc olim Fredericus I. Adriano Pontifici, qui Imperium tanquam beneficium Imperatorem a sua manu accepisse scripsisset, respondit, *Se coronam nemini acceptam referre, excepto Deo & Principibus Germaniæ.* Et Fredericus II. ad Innocentium, Papam quidem in spiritualibus habere potestatem, ut peccatores quoslibet possit absolvere & ligare, nusquam tamen legi, quod Papa divina vel humana lege concedente posset transferre pro libitu imperium. Consecratio & coronatio adhiberi possunt, nulla autem ea adhibendi necessitas. Non tam defertur per coronationem

nem

nem imperium , quam quidem eo declaratur & designatur translatum per electionem id esse in eum , cui imponitur corona. Quamobrem non est de essentia acquirendi imperii , sed acquisiti testimonium. Velut inquit Jean Sueur *Hist. di l' Eglise & de l' Empire An. 800. de N. S.* Que les Empereurs de Constantinople estoient souvent couronné & sacre par le Patriarche de la ville , de là il ne s' ensuiroit nullement , que l' Empereur tinst sa puissance du Patriarche , encor moins que le Patriarche fust son souverain. Si nos Rois , & d' autres Rois Chrétiens sont couronnés & sacrés par la main de quelque notable Prelat , il ne s' ensuit point du tout que leur autorité dependent du Prelat. C'est seulement une auguste ceremonie qu' on observe avec de prieres publiques , pour obtenir la benediction du Dieu
sur

260 Dissert. de Ortu & Interitu
sur la personne & sur la domina-
tion du Souverain, qui est sacre, &
pour le faire mieux reconnoistre,
respecter & obeir par son peuple.
Bien loin que ce que Leon a con-
ronné Charlemagne pour être Em-
pereur, puisse donner de l'avan-
tage au Pape, qu' au contraire
cela s' assujettissoit avec son Siege
& sa ville Rome à l' Empereur.
De là vient, dit il, que comme
nous lisons dans la vie de Charle-
magne publiée par Mr. Pithou, &
dans les annales de Pepin & de
Charles jusques à li an 80. Char-
lemagne avant que de partir de
Rome donna ordre aux affaires de
la ville, du Pape & de toute l' Ita-
lie, non seulement aux publiques,
mais aussi aux Ecclesiastiques &
aux particulieres, et ne fit autre
chose tout l' hyver. Verum an non
rationi repugnat, ut, qui ipse &
civis ac subiectus imperii, quod
Ro-

Romanum dicitur, illud conferat in superiorem. Populus quidem inferior post translatum imperium, quatenus semetipsum sponte subjecit imperio ejus, quem reipub. administrandæ præfecerunt, sed quatenus est commune subjectum, in quo imperium radicaliter est, tanquam superior illud contulit in inferiorem, scil. membrum ejusdem societatis, sed per successionem in locum universæ societatis, cujus vicem & personam sustinet, superior factus & caput civitatis, cui cæteri obtemperare necessum habent. Papa autem ejusmodi imperii in se translationem factam, illudque in alterum deferendi vel a populo, vel ab eo, qui proprio jure sibi in urbem Romanam eique adjacentes regiones imperium arripere potest, concessam potestatem, nunquam demonstrabit. In populo Israelitico Prophetæ Reges inungebant-
nec

nec tamen a Prophetis translatum in Reges regnum existimare licebit. Licet nonnulli Imperatores a Pontificibus nec consecrati nec coronati fuerint, justo tamen titulo tenere imperium, & Imperatores appellati. Imperator enim dicitur imperium tenere a nemine, nisi immediate a Deo, interveniente tamen facto humano, id est, consensu vel approbatione eorum, penes quos radicaliter imperium hodie residere videtur, qui corpus Germaniæ repræsentant, ut sunt Electores imperii. Itaque postquam aliquis electus Imperator ab Electoribus imperii vel majori parte eorundem, statim sola electione est verus Imperator nominandus & censendus. Ita ut sola tantum electio ad substantiam Imperatoris pertineat, reliqua ad solennitatem, ut sunt inunctio, consecratio, coronatio. Adeoque Impe-

perator absque consecratione & coronatione Papæ sola electione omnia jura imperii consequi dicendus, quod ex constitutione Ludovici Bavari, quam refert Aventinus *Annal. lib. 8.* patet, quæ quamvis fat proluxa, attamen eam describere nobis placuit, ut cuique constet, quantum juris reservatum Papæ ejusque successoribus. Verba ita sese habent. *Licet juris utriusque testimonio manifeste declaretur imperialem dignitatem & potestatem immediate in filio Dei ab antiquo processisse, & Deum per Imperatorem & Reges mundi jura humano generi aperte tribuisse, atque Imperatorem ex sola electione eorum, ad quos pertinet, verum effici Imperatorem, nec alterius aliqujus egere confirmatione seu approbatione, cum in terris quoad temporalia superiorem non habeat, sed eidem gentes subsint, & nationes:*
et

264 *Dissert. de Ortu & Interitu*
et ipse Dom. noster Christus man-
darit, quæ sunt Dei, Deo, quæ
Cæsaris, Cæsari reddenda, quia
tamen nonnulli avaritiæ & ambi-
tionis cæcitate ducti, divertentes
a tramite recti sensus, in quædam
iniqua & prava commenta & as-
sertiones detestabiles prorumpunt,
fallaciter asserentes Imperialem
dignitatem & potestatem esse a Pa-
pa, electumque in Imperatorem
non esse verum Imperatorem, nec
Regem, nisi prius per Papam, si-
ve Sedem Apostolicam confirmetur,
approbetur, et coronetur: per hu-
jusmodi pravas assertiones, et pe-
stifera dogmata hostis antiquus
movet lites, jurgia suscitatur, et
seditiones procurat. Ad tantum ma-
lum evitandum, de consilio et con-
sensu Electorum et aliorum Prin-
cipum imperii declaramus impe-
rialem dignitatem et potestatem a
solo Deo pendere: esseque tam de
jure,

jure, quam de consuetudine appro-
batur, ut, postquam aliquis eligi-
tur in Imperatorem sive Regem
ab his, quorum interest, statim
ex sola electione sit verus Rex &
Imperator Romanorum censendus,
eidemque ab omnibus imperio sub-
jectis sit obediendum. Quum admi-
nistrandi jus cæteraque faciendi,
quæ ad verum Imperatorem per-
tinent, plenariam habeat potesta-
tem: nec Papæ sive Sedis Aposto-
licæ, aut alicujus alterius appro-
batione, confirmatione, autorita-
te consensuque indigeat. Et ea pro-
pter hæc in perpetuum valitura
lege decernimus: ut electus in Im-
peratorem concorditer, vel a ma-
jori parte Electorum, ex sola el-
ectione censeatur & habeatur ab
omnibus pro vero & legitimo Im-
peratore, & eidem ab omnibus sub-
jectis imperio debeat obediri: quum
administrationem, & jurisdictio-

266 *Dissert. de Ortu & Interitu*
nem imperialem & imperialis di-
gnitatis plenitudinem habeat : &
ita habere , & obtinere ab omni-
bus censeatur & firmiter asseratur
&c. Quamobrem recte Maximilia-
nus I. teste Bodino de repub. lib. 2.
cap. 6. Cum ad Ordines imperii or-
ationem haberet , coronam impe-
rialem a Romano Pontifice accipe-
re minime necessarium sibi videri
dixit , cum imperii maiestatem in
ipsis Ordinibus inesse intelligeret.
Atque neminem fugere potest nec
Ferdinandum, nec Maximilianum II
nec Rudolphum II. nec Mathiam
coronatos , attamen omnes & sin-
gulos ab omnibus. cum subiectis,
tum etiam Regibus ac Principibus,
Imperatores habitos. Sic Caro-
lum V. quamvis a Clemente Pon-
tifice An. 1530. Bononiæ coronatus
fuerit , nihilominus electi Impera-
toris titulo , tam post , quam ante
coronationem Imperialem usum, te-
statur

statutur *Limn. de jur. publ, tom. i. lib. 2. cap. 4.* Atque affirmante Moli-
næo in *consuet. Paris. tit. i. de fieff. num. 73. fol. 30.* Omnes docti ita tenent, quod Rex vel Imperator etiam ante coronationem suam, omnem habet potestatem & administrationem. Atque ita etiam ab antiquo semper obtinuisse, solosque Advocatos consistorii Papæ contrarium scribere testatur. *Quibus, inquit, nullo modo credendum est.* Idem jam se vidisse judicari & teneri per principes testatur Hostiens. in *c. super quibusdam v. sign.* Quod scil. Rex Romanorum post electionem concordem habet omnem potestatem, quam Imperator, & quod unctio nihil addit. Hinc Fredericus ad imperii Principes scripserat. *Cum per electionem Principum a solo Deo regnum & imperium nostrum sit, cumque Petrus Apostolus hac doctrina mundum infor-*
M 2 *mave-*

268 *Dissert. de Ortu & Interitu*
maverit ; Deum timete , Regem ho-
norificate , quicumque nos imperia-
lem coronam pro beneficio a Do-
mino Papa suscepisse dixerit , Di-
vinæ institutioni & doctrinæ Pe-
tri contrarius est , & mendacii
reus erit. Imo tradit Eginhart ,
in vita Caroli M. Imperatorem Ca-
rol: in extremo vitæ temp. evoca-
tum a se Ludovicum Aquitanie
regem , qui solus filiorum Hilde-
gardis supererat , congregatis so-
lenniter de toto regno Francorum
Primoribus , cunctorum consilio ,
consortem sibi totius regni & im-
perialis nominis heredem consti-
tuisse. Impositoque capiti ejus dia-
demate , Imperatorem & Augu-
stum appellari jussit. Sic iterum
Ludovicus facta inter filios regno-
rum suorum divisione , Lothario
dedit titulum & nomen Imperato-
ris , tanquam primogenito. Nec ipse
quoque summus Grotius , quamvis
Papæ

Papæ blandiri voluisse videatur, hanc transferendi imperii facultatem suo nomine & quasi proprio jure sibi assumere posse negat, dum quicquid juris sibi circa electionem & confirmationem ac approbationem Imperatoris arrogat, id ipsum possidere tanquam primum civem statuat, ita ut quidquid fecerit Papa, id populum, non Papam, qua talem, fecisse dicendum, quemadmodum plurima negotia, quæ corporis regimen & gubernationem spectant, expediuntur per eum, cui populus ea demandavit. Sed populo dissoluto, extincto corpore, imperio in varias partes distracto, reip. specie sublata, quid juris competit populo Romano, qui hodie urbem novam incolit, ex tot Barbarorum propagatus & coalitus reliquiis, a quibus toties vi distractus, atque in captivitatem abductus, ut coire non potuerit & in unum corpus coale-

scere direpta urbe, ut contigit anno 955. quo, teste Procopio, Gensericus Wandalorum Rex classe vectus ex Africa in Italiam cum ingenti militum copia, & in bellifocietatem Mauris tractis, urbem prope desertam ab omnibus cepit, eaque direpta captivi sat magno numero Carthaginem deportati sunt, & sic deinceps variis cladibus populo Romano a Barbaris affecto, periit tandem corpus reipubl: & cum eo imperium interiit. Et quamvis ipsa Roma aliquamdiu superstes, antiquæ civitatis tamen nullam speciem ac formam referebat, deserta ab incolis veteribus, ac etiam deletis civibus, eversa reipub., legibus, magistratu, interioribus structuræ vinculis solutis, sublata omni sive juris sive imperii communitate, titulus reliquus vix, & tenuis imago corporis veteris conspiciebatur,, donec ad nostratem-

tempora perventum, quibus & ipsa imago evanuit, ita ut nullum veteris reipub. vestigium reliquum. Quamobrem quantum a vero deflectit Grotius, cum idem esse populum Romanum hodie statuat, qui fuit olim, & proinde fontem adhuc esse imperii, sicuti reipub. primordio, cum adhuc subsisteret corpus integrum, intactum & illibatum, fundatum suis legibus, proprium habens caput ac regimen, cujus participes ejusdem corporis membra. Errorem vero errore cumulat, dum a populi Romani consensu pependisse affirmat conjunctionem illam Imperii Romani cum Germanis, atque inde etiamnum ipsi reservatum jus approbandæ electionis, quantum scil. ea res ad se pertinet. Qualem approbationem per Episcopum edici & solenniter testatam fieri peculiari coronatione solitum fuisse tradit. Quippe a

M 4 nobis

nobis jam demonstratum, quod imperium non potuerit transferri a Romanis ad Græcos, subsistente corpore reipub. in quo imperium inerat & vivebat, ad quod omnia, quæ erant Romani imperii, suam habebant relationem, quamdiu consistebat, sed eo sublato atque distracto, omnes quoque partes conciderunt, interierunt, non quoad substantiam & essentiam, sed ejusmodi relationem & titulum, quo dicebantur esse Romani imperii, & juris, quia ejusdem corporis membra. In Carolum transiit imperium titulo quidem Romanum, sed corpore destitutum, extincto fere populo, & sublata specie corporis. Imo illud ipsum imperium, quod in Carolum M. translatum, ne quidem a consensu populi Romani, qui tunc temporis Romam incolebat, quam imperii fontem a suis inhabitatum civibus, ejusdem

eiusdem imperii vinculo sibi devinctis, eadem jura, easdem leges pro agendorum norma habentibus, ut dixi, derivandum statuo, sed belli jure quæsitum, atque in posteros ejus devolutum jure successionis quasi proprium patrimonium, donec, Carolina stirpe extincta, mortuo Ludovico IV. sine liberis masculis, convenerint Proceres imperii Germanici, titulum Imperatoris, nulla habita ratione voluntatis vel consensus Romani populi aut ejus primi civis, conferre in Othonem Saxoniae Ducem, qui se imparem imperio tractando videns, rogavit ut in sui locum surrogarent Conradum Franconiae Ducem, quod factum, qui, cum & ipse gravi morbo implicatus, convocatos ex nobilitate Primos orabat, ut Othonis filio Henrico imperii fasces deferre vellent, teste Sigisberto, Luitprando *lib. 2.*

cap. 7. Is est Henricus , qui auceps dictus , qui invitatus a Pontifice ad coronam Imperii suscipiendam , respondit : sibi sufficere, quod ex gratia Dei sit Rex Romanus , & quod Germaniam ab infidelium incursione defendat. Quamobrem non consecratus fuit teste Crantzio *lib. 3. cap. 4.* Testimonium quanti momenti fuerit auctoritas & voluntas populi Romani per primum civem ejus Episcopum coronationem testatam fieri , aut approbari , vel confirmari. Etsi forte ipsis quid juris in eligendo Imperatore concessum, id ipsum plane ademptum ab Othone III. Senatusconsulto facto , quo constitutum, ut solis certis Germanis Principibus vel Proceribus eligendi Cæsaris vel Romani Imperatoris , illoc e sanguine orti , facultas competeret . cum exclusione cæterarum nationum, imo & ipsius Romani.

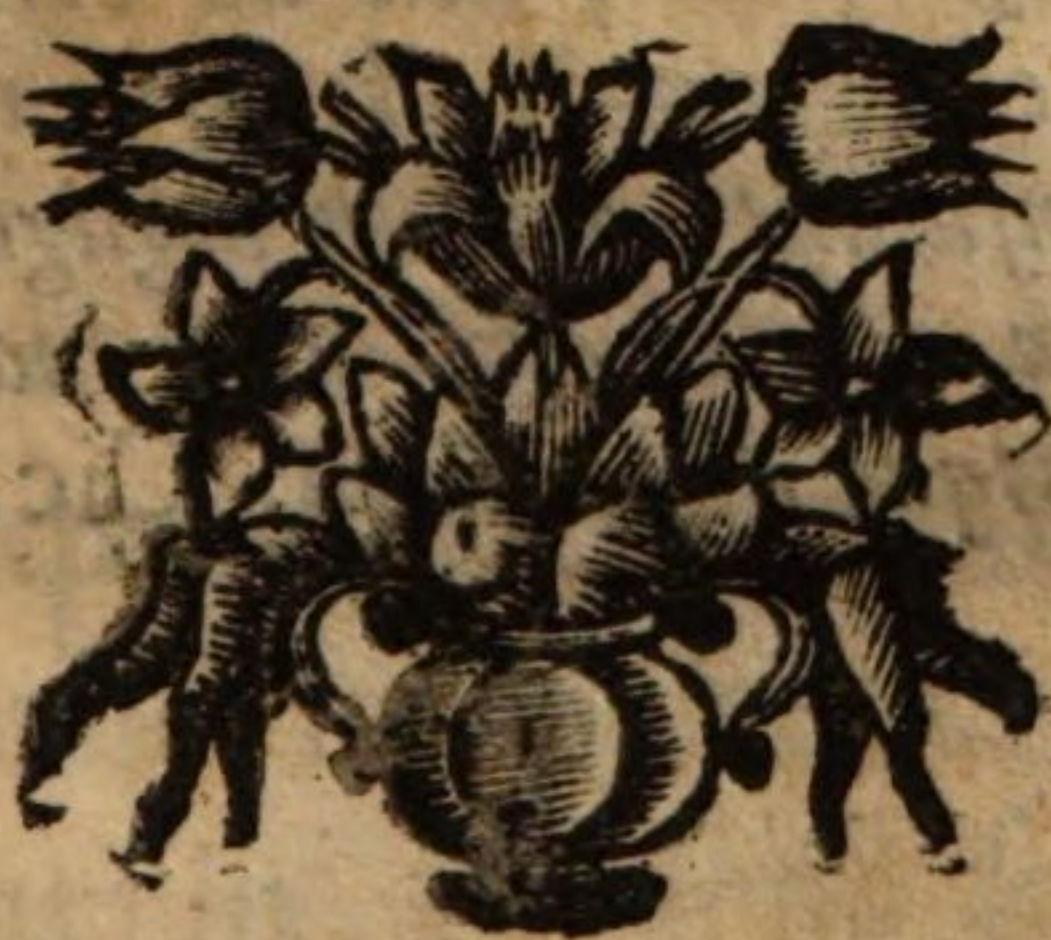
mani populi, Pontifexque nemini Cæsaris declarandi potestatem haberet, nisi quem Principes ad maiestatis hujus fastigium communi consensu & voto provexissent. Neve idem circa ea, quæ creationem Cæsaris vel Imperatoris spectarent, ampliorem haberet potestatem, quam eam edicendi solenniter. Itaque nullæ jam hodie in eligendo & creando Cæsare populi Romani vel Episcopi partes, adeo ut merito usurpata omnia, quæ sibi deinceps & hodie arrogarunt jura. Quale itaque corpus hodie Romana respub.? sine anima, Germania, non Roma, imperii fons, quamobrem non amplius pro peculiari civitate, sed parte accessoria regni populique Germanici haberi debet, cui jus quæsitum creandi Imperatoris inconsulto Papa & populo Romano, quod ad hæc usque tempora intactum atque illibatum

Electores, tanquam imperii corpus repræsentantibus, reservatum, quod ipsis diu incolume ut maneat, spero.

FINIS.

G. V. M.
DISSERTATIO
DE
SANCTITATE SUMMI
IMPERII CIVILIS,
QUA EXAMINATUR

*An summo imperanti quibusdam
in casibus resistere, eumque
imperio exuere, & debel-
lare civibus liceat.*

TRAJECTI ad RHENUM,
Apud HERMANNUM BESSELING,
M D C C X X V I I I.

Salus populi suprema lex est.

Omnes qui reipub. præfuturi sunt, duo Platonis præcepta teneant: Unum ut utilitatem civium sic tueantur, ut quaecunque agunt, ad eam referant, obliti commodorum suorum: Alterum, ut totum corpus reipub. curent, ne dum partem aliquam tuentur, reliquas deserant. Ut enim tutela sic procuratio reipub. ad utilitatem eorum, qui commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. Qui autem parti civium consulunt, partem negligunt, perniciosissimam rem in civitatem inducunt, seditionem atque discordiam. Cic. 2. Off.

PRÆFATIO.

Eminem credo fore
hominem , quin
præsentem rerum
humanarum faciem
summoperè admirari debeat ,
quod tam brevi vix duorum
mensium spatio , tantas con-
tigisse rerum viderit revolu-
tiones , quantas accidisse cre-
di vix posset , nisi ab iis , quo-
rum ætas in præsens seculum
incidit.

Revoluciones , quæ christia-
no-

P R Æ F A T I O.

norum populos tot tantisque cumularunt beneficiis, quanta in se redundatura ab humano imperio ne quidem sperare fuissent ausi, nisi benignissimo placuisset Deo, christiano orbi donare Principem, qui præsidium & solatium esset oppressis, atque Europæ perpetuæ imminentis servitutis dissolveret vincula.

Orbis enim imperium jamdudum tibi LUDOVICE destinaveras, grandia fanè & magna, sed quæ exequi, non unius videbantur ætatis, moliebaris facinora: laude digna, si justa & æqua. A ratione forsan tibi alienum videbatur,
ut

P R Æ F A T I O.

ut plures quam unus sol terrarum orbi præfideret, qui quemadmodum inter cælestia emicat lumina, ita & inter terrarum principes eminere voluisti, cujus radii ultimas terrarum plagas habitantes gentes illuminarent. Et quemadmodum unus è cælo fulminat Jupiter, cui cedunt quicunque Deorum numero adscripti sunt libenter, ita in terris eundem tenere gradum voluisti, cujus purpuram ceteri terrarum Dii adorarent.

Sed êheu nimis fero expertus es, quantum fortuna in res humanas dominatur, cum aliunde videris oriundum si-
dus,

P R Æ F A T I O.

duſ, cujus apparitionem duos
potentiſſimos reges eo tempo-
re, in ſummum terrorem con-
jeciſſe, ſacri tui Palatii abditi
reſonant recessus; quodque Gal-
liæ & Britanniaë faucibus in-
hærens ſuo interventu omnem
ſolis videtur abſorbuiſſe ſplen-
dorem, eumque Ecclypſin ſub-
ire effecit.

Benigniſſimum Europæ Si-
dus, tibi imprimis Britannia,
utpote cujus vi, quam ad te
voluit deſcendere, liberata e
manibus eorum, qui in ſervi-
tutem te trahere in animum
induxerant, in eo jam ſis col-
locata ſtatu, ut univerſam Eu-
ropam in libertatem vindicare
debeas.

Dig-

P R Æ F A T I O.

Dignum hoc pietate tua Serenissime Princeps, dignum Serenissima Arausionensium familia, quæ tanquam Asylum & certissimum semper refugium patuit oppressis, ruenti in servitutem Europæ temet opponere, sublevare populos, & ita justitiæ & æquitatis cultorem & defensorem te præbere acerrimum: non concupiscere aliena, sed suum cuique tribuere, quæ virtutes verè heroicæ adeo publicis tuis actionibus prælucent, ut omnes non solum in tui admirationem rapias, sed & te tanquam exemplum in illustri mundi theatro positum intuean-

P R Æ F A T I O.

tueantur , unde quid imitandum , quid vitandum capiant & discant , qui imperium tractant.

Non fugit me , calumniari a quibusdam felicissimam juxta & admirandam toti Europæ expeditionem tuam , tanquam contra socerum & Germanum susceptam nepotem. scil. ab iis, qui nulla admittunt jura , quam ea quæ ex utilitate metiuntur, præterquam quod illustres & admirandæ actiones graves invidias , & acres calumnias conflare soleant.

Cum enim naturam cognitionem quandam inter homines constituisse ipsi testantur
gen-

P R Æ F A T I O.

gentiles , quid justitiæ , quid æquitati magis consentaneum est , quam socio opem petenti succurrere , quod adeo latè patet officium , ut non vacet injustitia , si quis a socio , cum possit , non propulset injuriam.

Hoc præscripsit natura , ut homo homini , quicumque sit , ob eam ipsam causam quod is homo sit , consultum velit inquit Cic. 3. Off. Et Tusc. 1. Quæ est (inquit) in hominum genere natura melior quam eorum , qui senatos ad homines servandos arbitrantur. Optime Seneca : Si justus es non solum non nocabis sed nocentes etiam prohibebis. Hinc legimus Prover. 24.
Eri-

P R Æ F A T I O.

*Eripe raptos ad mortem, nam a
declinantibus ad necem an cobi-
beres te.*

Calumniæ itaque quâs su-
perstitioso laborans delirio ce-
cinit Poëta Gallus

*Bella movet socero gener impius,
inque parentis*

*Germanum, vertit perfidus arma
nepos.*

Non cujusquam jus armis
attentat, non animo bellum
inferendi alieni appulit ora reg-
ni; sed ut suum cuique tri-
buat, justitiam administrat,
pro cuius tutela accepit gla-
dium, exaudirentur leges, qua-
rum auxilium irritum redde-
re quidam machinabantur, ve-
nit

P R Æ F A T I O.

nit in auxilium iis, qui jure opem ejus implorabant, adversus quosdam impostores, qui nihil aliud meditabantur, quam regni evertere statum: qui jura, judicia religionem, libertatem legibus & juramento stabilitam & confirmatam, ab unius pendere nutu & voluntate volebant, & ita arbitrarium introducendo imperium intolerabile ab omni ævo libero populo servitutis jugum imponere conabantur. Quales erant, qui novis ex rebus lucrum sperantes, quotidie disseminabant in vulgus, summam potestatem nullam oportere esse alligatam legibus arbit-

P R Æ F A T I O.

bitria principum pro legibus
esse, quibus obedire boni ci-
vis est officium. Contuma-
cem & læsæ criminis majesta-
tis reum, qui jussa principis
non promptè & sine mora exe-
quitur, cujus est determinare,
quid justum quid injustum
sit, & consequenter ab ejus
non civis pendere arbitrio,
quid faciendum quid fugien-
dum est. Cæcam a civibus tan-
tum exigi obedientiam Limi-
tari conditionibus non posse,
id ipsum naturæ summi impe-
rii contrarium esse, ideoque
positis quibusdam conditioni-
bus sive legibus vi imperii se
iis principem liberare posse,
alias.

P R Æ F A T I O.

aliasque reipub. perniciosas opinioniones summorum imperantium auribus insusurrant: qui, cum simus natura proclives ad ambitionem, ejusmodi libentissime amplectuntur potestati amplificandæ inservientes opinioniones.

Sed quarum tristes experimur esse exitus. Quippe licet absolutissimam (ut ita dicam) vellemus principi tribuere potestatem, nulla potestas tanta est, quæ legitima vocatur, quæ nullis legibus seu pactis, quæ fundamentalia dicuntur, esset alligata atque circumscripta; qui hisce solum fingunt potestatem, im-

N

portu-

P R Æ F A T I O.

portunam dominationem introducere in animo habent: cui impunè non paretur & adversus quam cuique licet sui suscipere defensionem. Quemadmodum imperandi ita & optemperandi est modus, inquit Cicero. Salus populi suprema lex esse debet & fundamentalis societatis civilis, quæ a rege neglecta, civibus dat facultatem quibuscumque eam tueri mediis, non adversus principem qua principem, & consequenter cui debemus obedientiam & reverentiam, sed tanquam publicum hostem, qui luculentis & luce clarioribus iteratis factis, & actionibus

bus

P R Æ F A T I O.

bus rempub. ab eo deserui testatus est, atque hostilem in eam prodidit animum.

Qui societatis dissolvendo leges fundamentales & societatem evertit, & consequenter ejus membra vel saltem maximam eorum partem in capitis vocat discrimen.

Quod de regum arbitriis apud *Justinum* aliosque antiquorum monumentorum auctores pro legibus fuisse legimus, non de quibuscvis, sed æquis & justis & ad communem societatis salutem, conservationemque pertinentibus intelligendum, quæ quemadmodum legum fundamentali-

P R Æ F A T I O.

um, ita & arbitriorum scopus
& finis est, ad quem colli-
mare deberent. Quæ etiamsi
scriptis legibus non erat con-
firmata, tacitè tamen illa con-
ditio imperii delationi inerat.
Qua conditione nititur volun-
tas & consensus populi in
unum vel summum vel plures
deferentis imperium: non ad-
impleta autem conditione, qua
in ipsum contulere imperium,
ipso jure cadit imperio, quia
eo casu deficit voluntas popu-
li, quæ imperii causa est, de-
ficiante autem causa tollitur
quoque effectus: sublato vero
imperio, tollitur quoque obe-
diendi obligatio, quæ delatio-
ni

P R Æ F A T I O.

ni necessario inest , quoniam
sine ea vanum & ridiculum
esset imperii exercitium , &
sui fit juris populus. Est
enim inter principem & ci-
ves reciproca obligatio , quæ
postulat mutuam , id est ab
utraque parte præstationem
ejus , ad quod quisque sese ne-
cessario vel expresse vel tacite
obligasse præsumitur ; frustra
autem quis a me comple-
mentum obligationis exigit ,
qui eam a sua parte implere
recusat.

Quam opinionem in hac
dissertatiuncula paulo altius re-
petere animus est , ut eam vin-
dicarem a quibusdam calum-

P R Æ F A T I O.

niis , quibus eam persequun-
tur quidam adulescentes , qui
pestiferis suis consiliis princi-
pes impellunt , ad quæcunque
patranda perniciosissima in rem-
pub. facinora , ex plenitudine
ut dicunt summæ potestatis ,
quæ eos iusti & iniusti arbi-
tros fecit , quorum partes con-
sistunt in imperando , civium
in obediendo. Quæ potesta-
tis amplificatio sæpissime fuit
in causa , ut nulla sancta so-
cietas nec fides regni fuerit,
Declaravit id multorum impe-
rantium temeritas , qui divina
atque humana jura perverte-
runt , propter eum , quem sibi
opinionis errore fingunt abso-
lu-

P R Æ F A T I O.

lutissimum nullis legibus vel pactis alligatum principatum, competere. Probant id innumerabilia, quæ ex antiquis colligimus monumentis, exempla, probant & hodierna. Delenda, itaque ex animis hæ perniciosissimæ opiniones, imo extirpandi e repub. earum auctores, tanquam societatis civilis perturbatores, qui vel eam misere dilacerant: vel ejus gubernatores tandem pessumdant. *Non est Princeps supra leges, sed leges supra principem.* Plinius in Panegy: *Digna vox est majestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri.* Adeo de auctoritate ju-

P R Æ F A T I O.

*ris nostra pendet auctoritas. Et
revera majus imperio est sub-
mittere legibus principatum. In-
quit Imperator Justinianus l. 4.
cod. de leg. Elegantissimum
summis imperantibus exempli,
ad quod sese formare debeant,
documentum.*

DIS.

DISSERTATIO
DE
SANCTITATE SUMMI
IMPERII CIVILIS

QUA EXAMINATUR

*An summo imperanti quibusdam
in casibus resistere, eumque
imperio exuere, & de-
bellare subditis liceat.*

§. I.

Uemadmodum
summum impe-
rium est institu-
tum, ad incolu-
mitatem & con-
servationem ge-
neris humani, & ad infinitas tol-
lendas

lendas misérias, quibus mortales in statu naturæ degentes, erant obnoxii; ita & illud sacrosanctum esse & inviolabile ab omnibus haberi, generis humani quam maxime interest.

Hinc neminem in dubium revocaturum arbitror, quin magnum in se admittant peccatum, qui abjecto omni divini numinis metu, obliti officii, quod naturalis ab iis postulat ratio, summis imperantibus, per legitimos tramites, ad ad hoc majestatis fastigium provectis, morem gerere recusant, & propterea gravissimè in eos consulendum, & tanquam perturbatores societatis civilis, ex qua omnis nostra dependet salus & vitæ humanæ beatitudo, è Societate ac Civitate ejiciendos, & penitus extirpandos esse, nullus dubito, quin omnes, quibus mens sana est, mecum censeant. Quis enim mortali-
lium

lium est, cui vitæ tranquillitas, fortunarum quieta possessio, periculorum in statu naturali singulis imminentium remotio, jucunda libertatis usura, tum denique commune cuique patriæ solum, non sit carum atque jucundum.

Hisce vero commodis perfrui nobis non licet, nisi majestas atque auctoritas ejus intacta atque illibata ab improborum hominum fordibus concussionibus conservetur, cui cura commissa est, nequid Societas detrimenti capiat, & nos in quietâ harum deliciarum possessione perturbemur.

Quemadmodum Olympi cacumen Poëtæ sémper quietum esse ajunt, propterea quod altius sit, quam ut eò ventorum tempestatumque vis perveniat: ita majestas atque auctoritas eorum, qui summo imperio ornati sunt, sublimior atque excelsior esse debet, quam

ut furentium & perditorum hominum pestiferis flatibus, & improbis conatibus labefactari, aut concuti debeat.

§. 2. Verum quemadmodum (ut dixi) summum aliquod imperium est constitutum, ut ab omnibus periculis immunes ac liberati, tranquillè possimus vitam transigere: constans & luce clarius est, ut summus imperans illud ita moderari debeat, ne ab isto fine, quo homines impulsī in civitatem coivere, recedat, talemque mortalibus præstet securitatem & utilitatem, qualem sibi in civitatem coalituris pollicebantur; eumque in finem ei satis amplam concesserunt potestatem, quam validam judicarunt, ad arcenda ab iis ea incommoda, quæ in statu naturali singuli depellere non poterant; ita ut illa securitas, quam sibi proposuerunt, considerari debeat tanquam finis, imo & tacita conditio,
ob

ob quam in unum vel plures naturali libertati renuntiantes, summum contulerunt imperium : & consequenter quoties huic fini vel conditioni (quâ tanquam basi nititur potestas) non respondeant summi imperantis actiones, id est, quoties ex evidentissimis argumentis, factis, testimoniis constat, eum non communis societatis commoda, sed propria & privata procurare, non ad communem salutem conservandam sed propriam promovendam, non ad securitatem societatis, sed potestatem amplificandam incumbere, societatis seu civitatis subvertendo leges fundamentales, quibus ciues aliquam primævæ libertatis reservarunt sibi partem, vel quibus societatis fabrica atque structura tanquam suo fundamento ac basi nititur, communis pax ac tranquillitas defenditur conservaturque, toties imperio abutitur, imo cadit impe-

rio, cives obedientia solvuntur, & jus pristinum redit, ita ut unusquisque propriæ salutis omnibus modis consulendi recuperet facultatem, alium in ejus locum substituere, si lubet, liceat: præsumuntur enim ea conditione semetipsos principi obligare & obedientiam præstare voluisse, ut ejus regimen, fini, quem sibi in societate erigenda, & conferendo in eum imperio, propofuere, respondeat? quo non præstito corruunt omnia: quis enim ita infanus præsumi posset, qui, quod in sui commodum & securitatem introduxit vel statuit, postea in sui damnum abuti permetteret; dum nihil humanæ naturæ convenientius sit, quam ut unusquisque studeat se conservare in eo statu, in quo a Deo constitutus est, & a se depellere ea, quæ sibi videantur nocitura.

Quemadmodum a populo imperium

rium habet originem, ita non debet illud latius extendi, quam patet mens conferentis & æquitati consentaneum fuisse videtur? nihil autem magis intentioni & voluntati primi constituentis vel primorum constituentium consentaneum, quam quod ex innatâ & propensâ, qua quisque erga semetipsum afficitur inclinatione, coëundo in civitatem sibi voluerint consulere; hinc semper illud imperium referri debet ad securitatem & utilitatem conferentium, tanquam finem, cujus intuitu introductum est: quod inferius latius explicabimus.

§. 3. Verum oppugnant nonnulli hanc sententiam, tanquam perniciosam generi humano, ejusque propugnatores dicunt homines improbos, novarum rerum cupidos, qui omnes suas cogitationes ad regna, respub. perturbandas atque dilacerandas, ad omnia denique
tum

tum sacra, tum profana permiscenda convertunt; bella intestina avidissimè exoptantes, ut cædibus ac rapinis domestica sanarent vulnera, & inexplebili satisfacerent imperandi cupiditati, qui per fas & nefas imperii gubernacula invadere conantur. Quam ob rem jactant summo imperanti potestatis suæ limites excedenti, (nullum enim imperium tam absolutum, quin habeat suos limites) jure resisti posse, imo dignitate exui, & imperio privari, cujus arbitrium penes populum residere traduut: quo contigit, ut multa principum facta pro injuriis traducantur, quæ nullam præferunt injuriæ speciem. scil. quod cum civium non consentit judicio, id tanquam malefactum damnatur, & quemadmodum Jupiter neque serenus neque pluvius omnibus arideat, sic etiam propter ingenii humani imbecillitatem, multorumque

que malè composita desideria fieri non potest, ut reipub. administratio æque omnibus placeat, itaque si quis id pro injuriâ statim haberi velit; quod ipsi displicet, vel civitatis everfionem sive interitum cupit, vel in se imperii fata vertere conatur, & non paucis ea querelarum causa, quod ipsi imperii habenas non teneant.

Quoniam non desunt ejusmodi adulatores, qui populo seu civibus omnem resistendi facultatem eripiunt, atque principi adeo absolutum tribuunt imperium, ut quicquid rex vel princeps agat, fas justumque putari debeat, ita ut, quod ei libet, liceat; summum quippe rei arbitrium dii ipsi dederunt, nobis obsequendi tantum relictâ gloria! *Indigna digna habenda sunt, Rex quæ facit.* Ut inquit Seneca: ita ut nullo prætextu cives resistendi licentiam sibi reservatam quibusdam in
cas-

casibus pretendere queant. *Æquum atque iniquum regum imperium feras.*

Quoniam dico hodie absolutum tale imperium, quod nullos habet limites, principi quidam attribuunt, quales sunt, qui inde honores, dignitates, lucrum, civium devorando facultates sperant, hanc disputationem, æquitati & rectæ rationis dictamini subjicere atque cum internâ societatis fabricâ conferre, animum induxi: neque illud ipsum a ratione alienum putavi, præsertim quoniam præsens rerum humanarum facies occasionem suppeditasse videtur, quæ nos ad hanc quæstionem paulo altius repetendam invitat.

§. 4. Ut autem quantum possu-
rectam disputandi rationem obser-
vemus; primo, ut superius ince-
pimus dicere, pro certo habendum,
summum imperium originem suam
ex populi consensu tanquam ex fon-
te

te suo derivare: unde *humanam ordinationem* vocat Petrus: ideoque falsissimum est, populum esse propter Regem, quasi non liberi sed servi nati essemus, & tanquam principis supellex vel accessorium aliquod considerandi. Contrarium certissimum est, principem esse propter populum, id est, quia placuit populo princeps est, populi voluntas ac placitum causa est dignitatis, principatus, ac imperii, quod eum inter cætera societatis membra eminare facit, quantum lenta solent inter viburna cupressi; & eandem habet relationem ad societatem, quam caput ad corpus ejusque membra; quemadmodum in eo animam suam sedem finxisse verosimile est, quæ totum corpus ejusque singula regat membra, ita tanquam reipub. ac societatis anima princeps, universam regit civitatem, ac singulorum membrorum ad ejus utilitatem dirigit

git actiones. Quia autem populi consensus est causa summi imperii; hinc quoties de jure supremæ potestatis disputatur, examinandus est iste consensus, quousque sese extendit; veniunt & examinandæ rationes, quibus illa in societatem coëuntium hominum multitudo mota fuerit, ad constituendum summum aliquod imperium, quod se suasque possessiones in securitatem assereret, quæ assecuratio patebit causam fuisse istius consensus seu voluntatis; ex quo sequitur, quod illa voluntas, siue istius multitudinis in societatem civilem unanima conspiratio, ita explicari debeat, ut nunquam obfit, verum semper profit civitati: id est, summa potestatis jura non explicanda sunt, ut inde civitas damnum sentiret, quippe, quod in utilitatem alicujus introductum est, non debet in ejus damnum verti. Cum autem judicarint societatem civilem summum-

mum.

mumque imperium ad conserva-
 tionem & vitæ & corporis, aliarum-
 que rerum, quæ ad sustentationem
 & vitæ cultum pertinent, necessa-
 rum, consequenter summum hoc
 imperium, quo societas tanquam
 suo fundamento & basi superstructa
 est, semper commodo societatis in-
 servire debet tanquam fini, cujus
 respectu introductum est, ideoque
 ejus exercitium & moderamen nihil
 aliud spectat, quam salutem & con-
 servationem totius structuræ, quæ
 est conservatio singulorum mem-
 brorum : unde concludo, si velle-
 mus hoc imperium tam latè expli-
 care vel extendere, ut non prodes-
 set, verum obesset civitati, ejusque
 fabricam subverteret, insana & ab
 omni ratione alienissima esset inter-
 pretatio sive extensio. Hæc enim
 conservatio est conditio, sine qua
 nunquam mortales libertatem natu-
 ralem abjicientes, semetipsos im-
 perio

perio subjecissent : fuit enim illud ex amore tenerrimo , quo homo erga semetipsum afficitur , qui naturæ ejus nullius rei studium altius implantavit , quam studium conservandi sui ; hinc omnia , quæ huic inservire videntur , vehementer appetit , quæ vero sibi nocitura arbitratur , ab iis semper abhorret , & quantum potest , declinat. Unde Taurus apud Gellium inquit ; *Natura omnium rerum quæ nos genuit , induit nobis inolevitque , statim in ipsis principiis , quibus nati sumus , amorem nostri & caritatem ; ita prorsus , ut nihil esset quicquam carius pensiusque nobis , quam nosmetipsi.* Unde omnis natura vult esse conservatrix sui , & tu salva sit , & in genere conservetur suo. Quis hisce animo perpenſis sibi persuadere posset , hominem , qui ex naturæ vi & innata inclinatione fertur in conservationem sui , adeo ab humanâ naturâ degeneratum

tum fuisse , ut aliquid velle potuerit, quod sibi damnosum atque perniciosum esset futurum. Nullum enim animal, quin simulatque natum est , sibi concilietur, ita ut quæcunque salutis suæ inserviunt petat , atque læsura formidet, & quantum potest declinet.

§. 5. Quanto autem magis id de homine præsumendum, qui, præterquam quod ex innatâ inclinatione sibi consulere velle præsumendus, rationis particeps, ex lumine naturali sive rectæ rationis dictamine, mentis discursu adhibito, perspicit hunc amorem, qui unumquodque individuum ad sui conservationem impellit, continere obligationem necessariam a Deo creaturis impositam, cui cæteræ creaturæ impetus naturales sequendo satisfaciunt : homo vero, quia summum agnoscit legislatorem seu obligationis authorem, ex innatâ erga semetipsum propensione, deducit ad
fui

fui conservationem se esse obligatum, quæ obligatio ab ipso natiuitatis vel essentiæ, seu existentia momento sibi incumbit, quia & ipsæ naturæ implantata, ideoque ut lex seu naturalis obligatio immutabilis considerari debeat; ex quo mentis discursu derivat primam ac fundamentalem legem naturæ primumque esse officium, ut se quis conservet in naturæ statu, propriæ salutis & conservationi incumbat: ideoque quanto fortius sese vidit ligatum, tanto minus præsumendus illum sui conservationem velle negligere.

Ex qua lege hæc quoque fluit ratiocinatio, ut etiamsi homines absolutissimum in principem contulissent imperium, illud tamen secundum legis jam descriptæ tenorem explicandum esse, scil. quod ad conservationem & salutem societatis, & consequenter singulorum membrorum

brorum sit introductum , nam si huic non inserviat , cadit summa potestas , tanquam , contra leges introducta , quod enim contra leges fit , ipso jure nullum est ; quid si summa potestas cadat ipso jure , solvuntur quoque ipso jure obedientia cives : quod si expressè nullam sibi reservarint resistendi licentiam , sed cæcam promiserint obedientiam , tacitè tamen delationi imperii inest. Quippe non possunt ampliore in aliquem conferre potestatem , quam ipsi habent , potestas autem , quam habent , tendit ad conservationem sui , non vero destructionem vel damnum , ita ut non liceat sævire in semetipsum , & consequenter in alterum eam potestatem transferre : nemo est dominus membrorum suorum , nisi quatenus iis utatur ad consequendum quod sibi utile est. Ita ut illa absoluta imperii delatio , quæ

O

civi-

civibus omnem eriperet resistendi licentiam, ficta & cerebrina sit, neque ullius possit esse utilitatis, quoniam etiamsi expressè id pactum sit, tamen semper possint ab eo rescilire, tanquam contra leges inito, ideoque ipso jure nullo, ut statim diximus. Contra delationi semper inest pactum tacitum, ut summus imperans societatis conservationem quantum potest conservet atque procuret, quamobrem ipsi promittunt obedientiam: quia id ipsum fuit ex natura societatis & summi imperii. Optime inquit Modestinus in *lege 25. ff. de ll.* *Nulla juris ratio aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem.*

§. 6. Quod populus nunquam in eum, quem societati tuendæ præ-

præfecerunt , tam amplum neque
 expresse neque tacite contulere
 imperium , ut pro lubitu & arbi-
 trio , nulla sibi resistendi reservatâ
 facultate , quando necessitas eam
 ipsis extorqueret , illud excercere
 posset , probare conabimur. Et
 quidem primo , ut jam dicere ince-
 pimus , ex causa , quâ hominum
 civitati proportionata multitudo
 ad constituendam societatem , ac
 summum aliquod stabiliendum im-
 perium , quod singulorum mem-
 brorum actiones ad salutem socie-
 tatis dirigeret ac moderaretur , in-
 ducta fuerit , est *Sui conservatio* ,
 fundamentalis naturæ lex , quæ ho-
 minem adeo arctè obligat , ut nun-
 quam ei posset renunciare : quip-
 pe cum à natura procedat obli-
 gatio , nullam admittit dispensa-
 tionem , sed ubique quacunque oc-
 casione , loco , tempore , condi-
 tione ac statu eandem obtinet vim

& necessitatem, quoniam causa obligationis sit perpetua & æterna nulli mutationi obnoxia: cujus autem naturæ est causa ejusdem quoque debet esse effectus, immediatè inde profluens. Causa autem obligationis est Dei voluntas, constans & immutabilis: cui placuit hominem creare ut esset, creatus, ut existeret, quod placitum continet obligationem, quâ tenetur unusquisque semetipsum conservare, quoniam conservatio sui est medium necessarium, quo existendi continuatio acquiritur; eaque perpetua est, scil. unumquodque individuum obligat dum est atque existit, omnia sibi quærit remedia, quæ ad sui conservationem pertinere judicat: contradictorium plane ac absurdum esset, velle ut aliquid esset & existeret, & ei denegare media, quæ essentiam & existentiam conservant. Itaque fuit ex divina voluntate illa obligatio, quâ

quâ tenemur nosmetipsos conserva-
 re, essentiam & existentiam, vitam
 & corpus tueri. Atque hæc obli-
 gatio seu lex respicit hominem in
 abstracto, id est sine respectu vel
 relatione ad alios sui similes, itaque
 citra societatem naturalem vel civi-
 lem; quamobrem de eâ nequic-
 quam imminui nec detrahi potest,
 cum sit necessaria, quæ neque di-
 minutionem neque detractionem pa-
 titur; & quia necessaria mutari ne-
 quit, quippe necessitas excludit om-
 nem mutationem, quia mutatio tol-
 lit id, quod necessitas vult, ut adsit,
 & quidem eodem modo atque in eo-
 dem statu, quo fuit, cum rei impone-
 retur. Per statum intelligo primæ-
 vam hominis conditionem, quæ ho-
 mini jus ac facultatem tribuit sibi ac-
 quirendi omnia, quæ ad sui conser-
 vationem pertinent, eique dedit po-
 testatem judicandi, quid ei inserviat
 nec ne. Quam facultatem sibi adi-

mere & in alium transferre nequit, neque alter in alterum acquirere jure potest. Nam ut statim diximus & etiam dubio caret, Lex illa de conservatione sui continet & jus acquirendi ea, quibus vitam & corpus tuemur, & depellendi, quæ nobis nocitura videantur, quæ unumquemque sine respectu ad proximum respicit, ideo ea cujusque arbitrio relicta sunt. Hæc autem media ejusdem naturæ sunt, cujus lex seu obligatio, scil. necessaria & immutabilia, quæ actionibus humanis non subsunt, ideoque extra hominum commercium posita, & consequenter ab iis immutari nequeunt.

§. 7. Quæ cum ita sint, non satis admirari possum, qui vir doctissimus H. Grotius in opere suo *de Jur. Bell. & P. lib. 2. cap. 1*, ubi de defensione sui & rerum disputat, in illum potuerit incidere errorem, ut
defen-

defensionem deneget adversum eos, quorum officium est ab aliis vim arcere. *Contra* inquit *evenire potest, ut quia invasoris vita multis sit utilis, occidi is sine periculo nequeat: nec id tantum ex vi legis divinæ, sive veteris, sive novæ, de quibus egimus supra, cum regis personam sanctam esse ostendimus, sed ipso etiam jure naturæ.* Cum ex eo contrarium deducamus, affirmante Vafquo. Quoniam palam sit contra jus naturale jam ante relatum, quod sui unicuique custodiam, & defensionem conservationemque, (cujus defensio potissima pars est, qua obtinetur) præcipit: eam itaque humano generi eripere velle, non impium modo, verum nefas quoque videri debet; neque suadet id charitas, quæ à se ipso incipere debet, si bene sit ordinata. *Nemo tam demens est, tamque parum de se cogitans, qui alienam vitam magis quam*

quam suam diligat, teste Cicerone. Quisque sibi proximus est. Itaque nihil ad rem pertinet, quod ille aggressor sit Dux vel princeps, cuius civis sum, quippe non potest a me plus requirere, quam in ipsum transtuli vel conferre potui. Eodem momento, quo me invadit, transfilit limites sui imperii, & definit esse princeps ipso facto; itaque sese reddit inhabilem ad recipienda a me officia, quæ in illum tanquam principem, a me tanquam cive proficisci debuissent; utique illum considero tanquam hominem privatum, atque me in statu naturæ constitutum; quippe ubi agitur de conservatione mei ipsius, idem jus mihi competit, quod, antequam membrum societatis essem, jus naturæ mihi concessit, & id ipsum recta docet ratio, quippe id in causa fuit, quod me summo imperanti subjecerim, & libertatis natura.

turalis jacturam fecerim, ut me in
 securitatem assererem : absurdissi-
 mum itaque esset, si hominem ea
 mente se in fidem summi imperantis
 permittentem, deterioris facere vel-
 lemus conditionis, quam fuit, cum
 in statu naturali degeret : quippe
 licet vitæ ejus multa imminerent
 pericula, quibus in civitatem re-
 ceptus non est obnoxius, poterat
 tamen, semetipsum contra quascun-
 que injurias defendere, atque hac
 ratione eas repellere, quam potesta-
 tem ipsi a naturâ concessam adim-
 unt jam civitatis membro, quicunque
 contrariam amplectuntur senten-
 tiam : atque ita multo deteriorem
 ejus faciunt conditionem, quam
 antequam civis factus erat : cum
 luce meridiana clarius sit, parenti-
 um potius quam imperantium causa,
 coëuntes populos sibi regem fecisse,
 & regem esse propter populum, non
 populum propter regem, ut supe-

rius diximus, hinc naturalis inferit ratio, non omnem a principe ferendam esse injuriam: atque naturæ congruit, quum quis quem tutorem & defensorem suum esse existimabat, venatorem & hostem videat, adversus eum suam promat defensionem, qua relevari queat: Cujac. *lib. 18. observat. 34.* quod si ipsi resistendo aliquod damnum inferam, sibi imputet, quod non manferit intra limites sui imperii, damnum enim, quod quis suâ culpâ sentit, damnum non est: ideoque nulla ipsi querendi de injuriâ sibi illatâ causa: cum adversarius seu civis utitur jure suo; transgrediens limites imperii non magis gaudere potest istis privilegiis seu juribus, quæ regiæ majestati adhærent, atque civibus resistendi licentiam dene-
gant, quamdiu inter eos versatur.

§. 8. Verum rejicit Clarissimus Grotius illam Vasquii sententiam,
cum

cum ait: *Principem, qui innocentem insultet, desinere esse principem ipso facto. Nam sicut dominia, inquit, ita & imperia non amittuntur delinquendo, nisi lex id statuat. Quæ autem hæc de imperiis statueret lex, ut delicto in privatum amitterentur, nusquam reperta est, nec repertum iri credo: summam enim rerum confusionem induceret. Imo amittit delinquendo imperium respectu ejus, quem in capitis vocavit discrimen, eatenus, quatenus se ipsum reddit inhabilem, ut recipiat civis officia, & ipso facto desinit esse princeps, ita ut invasus ipsi resistens atque semet opponens, semetipsum defendendo, jure suo utatur, & ita culpa vacuus, legis pœnam, quæ in reum criminis læsæ majestatis statuta est, subire non meretur. Quippe quemadmodum extra territorium jus dicenti impunè non pareretur, ita summus imperans transiens*

O 6

liens

liens limites imperii, consideratur
 tanquam extra dignitatem, & ma-
 jestatem constitutus, ut privatus,
 id est cæteris æqualis, adversus
 quem impuè licet suam promere
 defensionem, eique resistere, atque
 ita vim vi repellere, non tanquam
 principi, cui obedientiam debeo,
 nam illa dignitate semetipsum exuit
 me innocentem invadendo; sed tan-
 quam privato, qui non plus juris
 in me habet, quam ego in illum.
 Non sufficit hic lex expressa posi-
 tiva, cum ipso facto seu jure naturæ
 eo privetur, quæ unicuique con-
 cedit jus semetipsum defendendi
 adversus quemcunque ob sui conser-
 vationem, nisi quod quis dicat, eam
 obtinere in statu naturali, ubi omnes
 æquales sunt. Verum consideran-
 dum, quod superius diximus, quod
 obligatio, quæ ex hac lege provenit,
 immutabilis sit, ideoque ei neque re-
 nunciari, neque status mutatio eam
 im-

immutare potest. Quid aliud est quæ-
 so, quod nos obligat Principi non re-
 sistere, quam quod ob conservatio-
 nem nostri voluerimus constituere
 societatem civilem, munitam tali po-
 testate vel imperio, quod a nobis ar-
 cere atque depellere posset ea in-
 commoda, quibus in naturæ statu ex-
 positi eramus: quoniam autem illud
 imperium satis validum esse nequit,
 nisi voluntates singulorum unius vo-
 luntati submittantur, ut iis posset uti
 ad conservationem societatis, neces-
 saria erat resistendi facultatis renun-
 ciatio, quia ab illa voluntatum &
 animorum concordia sine dubio so-
 cietatis & consequenter singulorum
 salus & conservatio. Quamdiu ita-
 que summus imperans potestate sua
 utitur ad consequendum finem, qui
 fuit in causa, quod in societatem coi-
 vère mortales, omnem potest a civi-
 bus exigere obedientiam, inobedien-
 tes puniendi & ad officium quacun-

que ratione revocandi ipsi est facultas : hæc enim media delationi imperii insunt tanquam necessaria ad obtinendum finem , & eatenus certum est homines nullam resistendi sibi reservasse licentiam , quoniam sine illa renunciatione summa oriretur confusio , & civitas ad pristinum relaberetur chaos id est statum belli. Ita ut quicumque Principi intra limites potestatis versanti resistit , non solum Dei ordinationi resistat , ejusque in se provocet iram , verum tanquam perturbatorem societatis & læsæ majestatis reum è Repub. eum tollere Princeps possit , & tanquam membrum humano generi perniciosum ense recidere , ne pars sincera trahatur , omnia permittunt jura. Quid autem ? si incipiat in civium sævire corpora , eorumque devoret facultates , ita ut vix semetipsos tueri queant , exigendo immensa ab iis tributa , societatis

com-

communem negligat salutem, privata publicis anteponat commoda, civitatis labefactare conetur fundamenta, aliaque comittat facinora atque delicta, quæ societatis interitum ac ruinam portendunt, nonne ipsa dictat ratio, ut quisque suæ salutis consulat, & principem imperio exuant, quo se reddit indignum, antequam tota corruat civitas, & summa rerum oriatur confusio. Melius est prævenire in tempore, quam post vulneratam causam remedium quærere; deficit hic consensus populi, ergo & potestas atque auctoritas, cui obedire obligati cives, donec conservationi societatis incumbit princeps: quippe illa & causa & finis collocati in eum imperii, quousque itaque sese extendit consensus, eo usque obediendi quoque necessitas, sublata autem qualitate principis, cuius officium consistit in procuranda

randa societatis salute & conserva-
 tione, tollitur consensus, sublato
 consensu, solvuntur obedientia ci-
 ves, & pristinum inanciscuntur ac
 recuperant jus sibi metipsis consu-
 lendi. Quod si autem princeps so-
 cietatem deferat, & propria tantum
 procuret commoda, civium negli-
 gat salutem, ex principe fit potius
 hostis, *Imperium* enim ut ait Am-
 mianus *cura salutis alienæ est*. Po-
 testate abutitur & a fine deviat, &
 delinquendo cadit potestate; &
 quidem ipso facto, quia destitui-
 tur consensu populi, a quo tenet
 imperium. Quod si enim initio
 scivissent, ejusmodi in societatem
 admissurum delicta, nunquam eum
 societati præfecissent, verum quia
 eum societatis commoda procura-
 turum arbitrati fuere, unanimo
 consensu in eum contulere impe-
 rium, cui delationi inest conditio
 tacita sive potius obligatio ab utra-
 que

que parte obligatoria, qua tenetur Princeps secundum mentem deferentis imperio, cujus moderamen ipsi concedunt, ad salutem & conservationem societatis uti, atque ea conditione ipsi obedientiam, & iuxta nulla sibi resistendi reservata licentia impigrè exequi promittunt, illæ præstationes ab utraque parte adimplendæ, quæ si non præstentur ab imperante, frustra à civibus exigunt obedientiam, quippe non adimpleta conditione a sua parte, corrumpitur ab altera parte obligatio, & semetipsum exuit qualitate, cujus respectu ipsi obedientiam debent, eamque ab iis queat exigere: quo contingit, ut populus iterum sit sui juris, recuperetque facultatem aliunde sibi quærere auxilium: & in ejus locum alium substituere, qui imperii habenas moderatur, & saluti civitatis tuendæ præest. Verum latius de hoc inferius disputabimus, ubi nobis

nobis decidenda erit quæstio: num summus imperans in civitatem delinquere possit: num populo competat jus judicandi de principis delictis, quoniam omne in eum contulerunt imperium.

§. 9. Alterum argumentum, quo probare conor, homines non ita abdicativè imperium in aliquem transtulisse, ut nullam sibi reservarent resistendi licentiam, deducimus ex amore hominis, quo conatur se conservare in naturæ statu, quæ est status libertatis, unde quoque ista inclinatio ad conservandam libertatem naturalem, quam in ipsa creatione Deus ipsi largitus est, qui ipsum liberum, nullius nisi creatoris arbitrio subjectum creavit, eumque & arbitrum & moderatorem rerum suarum esse voluit; cui recta ratio, quâ a brutis potissimum distinguitur, norma esset ac regula actionum suarum, secun-

secundum quam eas dirigeret , & & cum aliis viveret atque commercium haberet. Hinc nulli vehementiores stimuli, quam illi, quibus continuo incitantur mortales ad libertatem acquisitam non solum conservandam, sed & perditam recuperandam, nisi fortior ratio, scil. conservatio & defensio sui, ipsis suadeat, satius esse ejus facere jacturam, quam continuo semetipsos suasque possessiones innumeris exponere periculis, atque omnibus momentis anxios & sollicitos esse, ne quis invasorum & perditorum hominum conjurata manus in eorum advolet perniciem, & vitam ac caput in summum vocet discrimen. Itaque hæc incommoda admodum periculofam faciebant conservacionem libertatis.

Ea autem omnes ex æquo gaudebant, quoniam in statu naturæ nulla datur personarum distinctio,
nisi

nisi mariti & uxoris, patris & filii, (servorum & liberorum postea ex jure belli introducta) omnes scil. familiæ: quippe constans est mortale genus ante institutam societatem civilem in familias divisum, segrege traduxisse vitam; verum quot familias tot personas confidero, quoniam paterfamilias tanquam caput, repræsentabat omnia familiæ membra, atque ex illis familiis, quæ singulæ tanquam tot personæ debent considerari conflata civitas. Quoniam autem homines ejusdem sunt conditionis, sibi invicem quoque sunt æquales, & hinc nemo alteri aliquam libertatis partem jure potest eripere, & impedimento esse, ut non sit liber arbiter & moderator rerum & actionum suarum. Hinc Quint. declam: 13. *Quis non liberum natura genuit? Taceo de servis, quos bellorum iniquitas in prædam victoribus dedit, iisdem legibus, eadem necessitate, eadem for-*

fortuna natos. Ex eodem cælo spiritum trahunt; nec natura ullis, sed fortuna dominum dedit. Et Ulpianus in l. 4. ff. de just. & jur. inquit, Jure naturæ omnes homines liberos nasci. Hæc naturalis libertas dicitur a Cicerone potestas vivendi ut velit; a Justiniano definitur, facultas naturalis ejus quod cuique facere libet; sed addit, nisi quis vi aut lege prohibeatur: habet enim illa suos limites, quos transilire vetant in statu naturæ, naturæ leges: in civili, leges civiles: hoc cum discrimine, quod in illo mihi ipsi præscribam regulas, quæ mihi sunt norma agendorum, meoque vivam arbitrio, atque quid decet quid dedecet ipse judico: attamen incumbit mihi necessitas, a lege naturæ mihi imposita, ut illæ regulæ sint consentaneæ dictamini rectæ rationis. In societate civili summi imperantis est civium actiones dirigere,

re, quid bonum quid malum sit in actionibus ipse statuit, quid societatis saluti inserviat vel ei noceat, ipse judicat, denique dictis, factis, sive actionibus singulorum modum & regulas præscribit. Itaque multum de libertate naturali detractum, postquam in societatem coaluere mortales. Hæc vero libertas homini adeo cara esse debet, ut nonnulli censere eam nisi cum anima simul amittendam. Verum quid non valet sui conservatio, amor enim adversus semetipsum vincit omnes ad quascunque res inclinationes. Hinc non abs ratione est, quod ejus fecerint jacturam propter conservationem sui, qua conservatione facile recompensatur amissio libertatis. Verum examinandum nobis incumbit, qualem renunciationem fecerint, & comperimus non in totum ei renunciasse, verum pro parte, scil. ejusmodi, quam societatis

tis civilis fabrica atque structura postulat, de qua quædam præmittenda, antequam ad ipsam perveniamus quæstionem.

§. 20. Societas civilis, omiſſis aliis definitionibus, ita commodè definiri vel potius deſcribi poſſe mihi videtur. *Quod ſit hominum multitudo natura æqualium, qui, ut innumerabilia evitarent pericula, quibus in ſtatu naturali viuentes erant obnoxii, certis quibuſdam legibus ac pactis inter ſe initis, quibus naturalem libertatem ſuis quaſi limitibus includerent, uni eidemque imperio ſeſe ſubjecerunt, ut ita coadunatis viribus omnia pericula a ſe arcere valerent, quibus depellendis ſinguli in ſtatu naturæ degentes impares erant: qui itaque potius metu, ex tot ſibi imminentibus periculis orto, coacti, quam naturali inclinatione impulſi, libertati naturali renunciantes, in ſocietatem coaluere.*

aluere. Origo itaque deducenda ex metu periculorum, qui hominem ad constituendam societatem impulit: hinc semper strictè interpretari illa libertatis renunciatio, quia est res admodum odiosa, verum ob conservationem sui maximè necessaria. Postquam enim aureâ delapsâ ætate, quæ non ineleganter perfectum hominis statum, cum erat integer vitæ scelerisque purus, significat, ferrea prodiisset, omnium scelerum ac vitiorum mater.

Protinus irrumpit venæ peioris in ævum

Omne nefas: fugere pudor, verumque, fidesque:

In quorum subiere locum, fraudesque dolique

Insidiæque & vis & amor scelertus habendi.

ut canit Ovidius.

Statim nefanda invaluere vitia ac scelera, quæ quasi contagio mortale cor-

corruperunt genus : homo homini
 lupus erat, nefanda in se invicem
 moliebantur facinora, atque in mu-
 tuam advolabant perniciem, vive-
 batur ex rapto, non hospes ab hos-
 pite tutus erat, quod cuique præ-
 dæ fortuna obtulerat, tanquam
 suum persequebatur; nullæ rerum
 possessiones certæ, sed singulis mo-
 mentis aliorum invasioni erant ex-
 positæ. Ignota mei & tui vocabu-
 la, si quis occupatione rem sibi ac-
 quisivisset, & in suum destinasset
 usum, non poterat eam jure domi-
 nii tranquillè possidere, verum
 oportebat eum paratum esse ab iis
 rebus, quibus res suas adversum
 alios, qui ex jure, quod in omnia
 cuique competeat, possessori eri-
 pere meditabantur, defenderet :
 quippe cum ex propria sententia
 æstimabat quisque, quid sibi erat
 utile & bonum, & jus habebat ac-
 quirendi, quod sibi utile judica-
 verat,

verat, alterius occupatio illam sibi non poterat eripere facultatem rem acquisitam persequendi jure naturæ, dum æquales omnes, æquale ad omnia unicuique jus competebat. Neque possessor queri poterat de injuriâ sibi illatâ propter rem ablatam; quippe cum omnia communia erant, ipsi nullum competebat privilegium, ut rem, quæ communis est, ejusque usum privati posset facere juris, & suo arbitrio me privare jure, quod a natura mihi ad rem ab illo occupatam concessum est

— *Pervium cunctis iter est.*

Communis usus omnium rerum fuit.
 Senec. Tragic. in *Octavia*. Quamobrem statum naturæ statum belli vocarunt nonnulli. Tot præliis, tot tantisque incommodis tandem fatigati mortales, semetipsos suasque possessiones ac facultates, quæ quotidie improborum hominum
 pra-

pravis & nefariis cupiditatibus expositæ erant, in securitatem asserere elaborarunt.

§. 11. His vero malis mederi non potuerunt, nisi ab ipsis hominibus, id est ab ipsa mali origine remedium peterent : illud autem potissimum remedium, scil. ut quis in societatem sui traheret alios, quorum associatione aliorum impetum & invasionem, sibi æqualium, adeo periculosam reddat, ut satius sibi esse putent manus cohibere, quam conferere, & pace agitare, quam bello laceffere alterum. Cum enim, ut superius diximus, nullius rei studium homini altius insitum sit a natura, quam studium conservandi sui, non facile quis semetipsum periculo objiciet, quando illud declinare potest : quamobrem non ita facile oppugnabit illum, quem sine morte dubia debellare dubitat. Talem vero securitatem accessio duor-

um vel plurium præstare nequit, propterea quod ab altera parte additio vel conspiratio unius vel paucorum iterum incitaret adversarium, viribus suis fidentem ad faciendum impetum. Quare oportet, ut numerus in mutuam societatem conspirantium tantus sit, ut exiguam manum facile possint repellere. Hinc societas definitur multitudo hominum, scil. talis, qualis sufficit ad alios ab impetu deterrendum. Verum licet numerus jam satis validus sit, nihil tamen efficiet, si singula societatis membra libertatem naturalem reservare vellent, hinc animorum & virium unio summoperè necessaria, quippe si unusquisque suo arbitrio propriam vellet suscipere defensionem, nullaque esset animorum concordia, sibi invicem essent impedimento, quominus communis utilitas & salus promoveretur. Hæc enim unio arctissimum

mum societatis vinculum est, quo dissoluto tota corrui societatis fabrica.

Quemadmodum vis unita fortior, ita distracta debilior est : Itaque ut hæc incommoda declinarent, necesse erat, ut singulorum actiones ad unum eundemque finem ac scopum collimarent, omniumque esset una voluntas, quod commodè fieri non poterat, nisi aliquem elegissent, qui summum in omnes haberet imperium, qui statueret & judicaret, quod communis postularet salus, cujus voluntati singula societatis membra suam voluntatem subiciebant, ita ut ejus voluntas esset pro voluntate omnium, & quicquid ille statuisset de rebus ad societatis salutem pertinentibus, id cæteri obligati erant habere ratum & exequi.

Quemadmodum in familia patris tantum conspicitur majestas, ejus-

que curæ incumbit familiæ salutem quantum potest tueri, cæterorum partes consistant in obediendo; ita in civitate summi imperantis tantum auctoritas atque majestas veneranda est: ejus est mandata dare, negotia civibus imponere, singulorum actiones ad bonum commune dirigere, leges, quibus societatis utilitas promovetur, condere. Boni autem civis officium jussa sine mora exequi. Ex hac enim submissione voluntatum, summus imperans satis validam acquirit potestatem, qua communem pacem & salutem intactam & illibatam ab improborum hominum machinationibus conservare queat, quod si quis morem gerere recusat, in eum ex vi summi imperii potest animadvertere.

Submissioni quippe voluntatis quasi annexum est pactum, si non expressum, saltem ex ipsa submissione immediatè & necessariò resultans,

tans; quo unusquisque præsumitur unicuique cæterorum sese obligare voluisse, de non resistendo voluntati illius, in quem summum contulerunt imperium, quippe hoc est medium necessarium, quo obtinetur finis, ob quam in civitatem coivere: id cum fecerint, societatis princeps tantas habet vires ac opes, ut terrore earum singulorum voluntates ad concordiam reducere queat, quæ voluntatum unio, ut superius diximus, societatis arctissimum & necessarium est vinculum.

Ex hisce perspicimus, quænam conditio proveniat apud eos, qui in societatem coivêre; quam aliena hæc debet esse ab hominis natura, qui tanto ardore amat libertatem naturalem, ut eam vitam juxta æstimet, & consideret tanquam ornamentum, decus ac præstantiam generis sui præ cæteris creaturis, quas Deus ejus dominio subjecit, ut de

iis tanquam propriis bonis dispo-
 ret, recta ratione semper in consi-
 lium adhibita : quam plurima alicui
 jam societatis membro imponuntur
 facienda, a quibus in statu naturæ
 abhorreret, omittenda, quæ sum-
 mo cum desiderio appeteret : ita ut
 plurima in se debeat suscipere ad
 communem salutem & utilitatem
 promovendam, quæ cum libertate
 naturali repugnant, promptè tamen
 obdiendum, quoniam sese ad prin-
 cipis exequenda jussa, ad commu-
 nem salutem & conservationem per-
 tinentia, obligavit. Unde facile
 constat non spontè & libera ex vol-
 untate, verum coacti necessitate
 in societatem coaluisse mortales :
 ideoque nihil rationi & æquitati
 convenientius, quam quod tantum
 de naturali libertate detrahere vol-
 uerint, quantum societas, quam
 excitare in animum induxerant,
 postulabat ; cætera autem libertatis
 jura,

jura, quæ cum ejus natura & fabrica convenirent, sibi servasse integra. Hinc concludo nullum imperium adeo absolutum esse, quod suos non habeat limites, etsi nullis legum, quas in ipsa delatione imperii concedere potuissent, cancellis sit circumscriptum: quippe illa reservatio, quæ necessario fuit ex voluntate deferentis, intra aliquos coercet limites, quos ubi princeps transfuerit, consideratur tanquam jus dicens extra territorium, cui impunè non paretur *l. ult. ff. de jurisdictione*. omne enim imperium ex submissione est, ubi nulla submissio, ibi alter in alterum nullum jus habet, sed quisque sui juris est & manet in naturæ statu. Itaque tantum Principi concessum imperium credere debemus, quantum societas civilis requirebat: cum autem societatis finis sit vitæ bonorum aliorumque, quæ ad nosmet pertinent, conservatio

P §

vatio hinc illud imperium, quod summum vocamus, tantum circa illa versatur, quibus illam conservati-
onem consequimur: Huc spectat legum condendarum potestas, in earum transgressores animadvertendi jus, jus vitæ & necis in homines facinorosos, aliaque id genus, eum in finem imperanti concessa, quia sine legibus & pœnarum metu societas civilis summumque imperium nullam mortalibus præstaret utilitatem: Impunitatis enim spes maxima peccandi illecebra est. *Quid erit homine truculentius, quid immitius, si dempto metu superiore, vim legum aut fallere potuerit, aut contemnere.* Lactant. *Respicite ait Phalaris apud Lucian. ad legum scriptores, etiam irrogandarum pœnarum rationi & consuetudini plurimum tribuentes, quasi cæterarum nulla utilitas spectanda sit, nisi metus malefactoribus sit proposita,*

sita, ac certa spes constituta luendi pro suppliciis flagitii. Itaque maxime interest civitatis delicta, ne nimium serperent, & tranquillitatem ac pacem reipubl. perturbarent, coërceri *l. 51. ff. ad ll. Aquil.* Ut uno dicemus verbo, omnia Principi præsumi debent jura concessa, quæ sunt tanquam media necessaria, quibus obtineri finis necesse est. Cui enim *jurisdictio data est*, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus *jurisdictio explicari non potest l. 2. ff. de jurisdict. concessio* consequenti, consequenter conceduntur etiam omnia antecedentia necessaria, vid. *l. 56. 62. ff. de procurat.*

§. 12. Quoniam itaque externa hominis beatitudo, quæ conservatio essentia & existentia est, finis societatis & objectum summi imperii est, cujus intuitu sit introductum, semper circa illud versari de-

bet. Quia vero illa haberi nequeat sine hominum commercio & inter-ventu, hinc Principis partes potissimum consistunt in dirigendis civium actionibus ad bonum commune; ita ut quicquid agant, ad communem salutem & utilitatem promovendam referatur, nam totum curando reipub. corpus, singulorum saluti quoque consulitur. Itaque quisque civis tanquam membrum hujus societatis obligatus est actiones suas formare ad illas regulas, quas summus imperans reipubl. utiles esse civibus præscripsit; voluntas principis pro lege est, cui obedire nostrum est. Quod enim Principi placuit legis habet vigorem, cui obtemperare boni civis est.

Verum explicari debet hoc axioma cum reservatione libertatis naturalis. Et ex eo deducimus primum argumentum, quo probamus non omnimodo, & abdicativè mortales

tales libertati renunciaſſe, neque renunciare potuiſſe; notandum itaque illud axioma ſano ſenſu intelligendum, & ad illa debet referri, quæ honeſta, bonis moribus conſentanea, & communi ſaluti conjuncta ſunt: ideoque non omnia, quæ Principi placuere, legis ſtatim habent vigorem. Quippe ſi quid ſtatuerit, quod ab æquitate ſeu recta ratione, vel jure divino morali recedit, eique repugnat, id ipſum obligare cives non poteſt, quoniam talis obligatio excederet finem & ſcopum, cujus intuitu homines in ſocietatem coaluere, & libertati renunciavere; ejus enim poteſtas tantum pertinet ad ea, quæ diſpoſitioni hominis ſubjecta ſunt, quæ mutabilia ſunt & adiaphora, ad externam hominis beatitudinem, id eſt civilem ſtatum relativa. Quæ autem immutabilia ſunt, & ab æterna cauſa originem derivant, ut na-

turæ jura, & ea quæ ad salutem internam scil., animæ spectant, de qua inferius, rerum divinarum instar extra commercium sunt, & humano non subsunt imperio, eorum respectu princeps & civis ejusdem sunt conditionis, eodem juris vinculo obstricti. Itaque cum Apostoli dixerunt Deo magis obedendum quam hominibus, ad illas provocarunt leges, quæ omnium mentibus inscriptæ sunt, quarum Rex ipse minister esse debet, non arbiter; quod si quid nobis imponitur faciendum hisce contrarium, obedientiâ soluti impunè non paremur. Contra erga Deum, & propriam peccaremus conscientiam, si imperata legibus naturæ contraria exqueremur, earumque enim respectu nullum imperium agnoscimus nisi Dei, cui humanæ potestates subjiciuntur, quippe cum sint ordinationes divinæ, interveniente popu-

populi consensu vel facto, contrariæ esse voluntati divinæ nequeunt; esset enim absurdissimum, ut subiectus disponderet de facultate principis vel supremi legislatoris, & Majestati at sanctitati divinæ planè contrarium quid statueret.

§. 13. Quare absurdissimum & falsissimum illud Hobbessii, *Doctrinam obedientiæ civili repugnantem esse docere, quicquid facit civis contra conscientiam peccatum esse*; quæ doctrina ab eo nascitur, quod iudices se faciant homines boni & mali: cujus cognitionem penes solum imperantem vult residere. Reges quæ imperant iusta facere imperando, quæ vetant, iniusta vetando. Justitiæ & iniustitiæ ante civitates institutas ignota fuisse nomina, cum imperiis & lege civili cæpisse. Jus in statu naturæ sola potentia cupiditate vel appetitu determinat, & juris mensuram

ram utilitatem appellat secundum illa Carneadis philosophi; *jura homines sibi utilitate sanxisse varia promoribus: jus autem naturale esse nullum.* Quod qui statuunt omnem tollunt divinitatem, quam juris fontem olim prædicarunt gentiles. Oportet itaque alterutrum amplecti vel Deum esse vel non: atqui extra omne ponitur dubium dari aliquod ens summum, a quo omnia sunt & dependent ac conservantur, ita ut nulla gens adeo extra leges moresque projecta sit, quin suos habeat Deos: ergo pro certo habemus esse Deum, a quo cælum & natura habet originem & dependet. Probat id satis perfectissima universi hujus fabrica, summa constructa sapientia, ita ut quoties hanc mundi machinam contemplemur, statim convicti, nihil eorum, quæ videmus, temerè & fortuito nasci; sed arte aliqua effici

clara

clara testemur voce : Cum enim singula in fines suos ferri videamus, statim nobiscum ratiocinamur, id ipsum fieri oportere vel suo vel alieno consilio : suo autem consilio fieri nequit, cum intellectu & ratione careant ergo fit alieno, qui singulorum utilitatem noscens, ex suo consilio & ratione in fines naturæ cujusque individui conformes impellit, atque is est, quem vocamus summum numen, cui omnia visibilia & invisibilia suam debent essentiam. Quod autem omnium principium est, necessario est ens simplicissimum, independens, perfectissimum. *Simplicissimum*, quia si ex partibus constaret, illæ partes essent priores composito, quod naturæ summi & simplicissimi entis repugnat, & contradictionem involvit. *Perfectissimum*, quia est prima causa, ideoque nulla potest orbari perfectione, Non aliunde, quia

quia a se ipso dependens ab aliarum rerum actionibus nil patitur. Neque a se, quoniam omnis natura appetit perfectionem suam. Si summe perfectum, ergo omni labe purum, nullis maculis adpersum, nullo defectu, nullis vitiis laborat, omnium virtutum fons & origo. Ex hac perfectione derivatur summa sanctitas, ita ut necessario amet virtutes, abhorreat a vitiis. Ex sanctitate proficiscitur jus naturale si-
ve morale & divinum necessarium. Quod consistit in jubendo, vetando, & puniendo, quæ jubentur bona, & quia bona imperantur, quæ vetantur mala, & quia mala prohibentur, ideoque habet bonum in se obligationem necessariam facien-
di, malum abstinendi! profluit enim illa ex boni & mali natura, ideoque necessaria; quia necessaria, perpetua, si perpetua, ergo immutabilis, quia ex ipsa Divinâ naturâ immed-
diatè

diatè profluit. Sanctitas enim nihil aliud est, quam recta ratio in Deo imperans bona, prohibens contraria. Quemadmodum ita est impossibile, quod bonum non sit bonum, ejusque contrarium malum, ita quoque impossibile est, hominem non teneri ad faciendum illud, hoc fugiendum: bonum comitatur præmium, malum pœna: ex quibus requisitis lex formatur, cujus subjectum est homo, qui particeps rationis Deum esse novit, ejus virtutes & attributa perspicit, ex quibus illationes & consequentias format, easque sibi applicat: quippe cum virtutum & vitiorum ideam habeat, eaque distinguere valeat, utriusque naturam non ignoret, concludit illam obligationem, quæ ex eorum profluit natura, nullam posse relationem habere quam ad hominem, quia obligatio requirit subjectum rationis capax, cujus vi bonum a malo, justum

justum ab justo secernit ac separat,
 atque ita ex consequentiis & illa-
 tionibus leges sibi format, & con-
 sequenter quid facere, quid fugere
 debet, ipsi constat. Quod fit secun-
 dum hasce conclusiones sive potius
 leges, *justum* dicitur, quod ab iis
 alienum, injustum vocatur, atque
 hic justitiæ & injustitiæ dari in sta-
 tu naturæ nomina, negari nisi ab
 atheo potest; quoniam sublata ju-
 stitia tollitur sanctitas; sublata san-
 ctitate tollitur ipsa divina essentia:
 Quippe vellem, ut mihi quis dice-
 ret, quomodo alicujus virtutis pos-
 sit habere ideam, quam non ex ip-
 sa divina natura, ut causa istius
 ideæ & objecti, circa quod medi-
 tando versatur, derivat. Hinc cer-
 tissimum est esse in naturæ statu
 naturæ leges, esse jus naturæ, quod
 nobis agendorum norma est: harum
 legum quædam spectant hominem
 abstractivè, id est, sine respectu
 ad

ad focium vel proximum, quædam relationem habent ad proximum, in quem a me proficisci debent quædam officia: quippe cum natura inter homines quandam focietatem & cognationem constituerit, voluit, ut mutatione officiorum naturalis focietas inter homines conservaretur. Unde præceptum *honeste vivere* hominem considerat sine relatione ad focium: *alterum non lædere*, & *suum cuique tribuere* ad proximum pertinent & publicam pacem & tranquillitatem spectant ac conservant.

Quæ præcepta five naturæ leges in statu naturæ five focietate naturali habent illam vim, quam leges civiles in statu civili, in hoc ultor peccatorum est imperans non exclusa Dei vindicta, in illo solus Deus, conscientia vindice. Quod si erga eas peccem, conscientia me statim convincit injustitiæ & injurius

rius sum erga proximum, licet nullo inter me & illum intercedit pactum expressum, quo me ipsi obligavi, satis est illa naturalis obligatio, quæ illud pactum naturale includit, & me reddit obligatum proximo, ut in ipsum conferam illa officia, quæ dictat præstanda ratio naturalis, & quæ a me postulat, ut alteri tribuam, quod ipsi debeo, mihi, quod naturalis amor, secundum rectæ rationis dictamen ordinatus, a me exigit. Sunt enim præstationes personales, quas sibi invicem præstare debent, licet nulla dominia in statu naturæ fuere distincta.

§ 14. Ex hisce itaque præmissis sequitur primo esse Deum, summum ens, summe perfectum, & sanctum, ex sanctitate derivandas esse necessario leges, & quidem ratione originis æternas & immutabiles, & quia immutabiles,
nul-

nullam admittunt dispensationem. Quia æternæ, statim hominem tanquam subiectum, ad quod relationem habent, ab ipsa creatione ligarunt, ad operandum secundum rectæ rationis dictamina, & leges naturales; ideoque quod bonum erat est justum; quia immutabiles in quocunque statu obligant, & ab hominum actionibus nullam patiuntur mutationem. Itaque ratione *æternitatis & originis* juris naturæ, falsum, *homines sibi jura ad utilitatis mensuram finxisse*. Quasi nullum jus esset homini innatum, quod ipsi esset pro norma & regula vivendi. Et consequenter quoque absurdum *sola cupiditate vel appetitu jus determinatum*, ideoque *justitiam vel injustitiam in naturæ statu non dari*, nomina hæc cum imperio ac pactis vel lege civili cæpisse. Falsissimum vero & absurdissimum, ratione immutabilitatis & durationis, *civem*
exe-

exequendo imperata principis rationi rectæ sive conscientiæ dictamini contraria, non peccare contra conscientiam. Quasi postquam in civitatem coaluere homines, boni & mali cognitionem non haberent, verum ea tantum penes principem resideret, & ita leges naturales divinas & æternas dependere facimus a potestate humana. Unde sequitur imperantem lege civili nequicquam jubere contra legem naturæ, cui itaque obsequendo pariter nos conscientiæ satisfacere affirmandum. Quo nihil absurdius & rectæ rationi magis contrarium excogitari possit. Quippe cum constans sit, obligationem, quæ ex dictamine rectæ rationis sive legibus naturæ descendit, perpetuam & æternam esse, cum ex æterna & immutabili pro-
 maneant causa, eamque hominem ligare tanquam subiectum rationis capax, ideoque fecernendi bonum
 a ma-

a malo, justum ab injusto facultate
 præditum, consequenter competit
 tali subjecto licentia & potestas ju-
 dicandi, quid juri naturæ consen-
 taneum sit, nec ne. Quæ potestas
 consistit in distinctione objectorum,
 & contentione unius cum altero,
 quæ animo ad prima & innata justii
 & decori principia, tanquam ad
 lydium lapidem examinanda repræ-
 sentantur, ut cuique possit constare,
 quid sequi, quid fugere debeat,
 quæ quatenus intus fiunt ad forum
 externum non pertinent. arg. l. 18.
ff. de pænis. l. 225. de verb. sig. ubi
 vero ex signis externis internoſcitur
 judicium, de facto quidem imperans
 animadvertere potest in eum, qui
 iudicio suo obsequens, iussa princi-
 pis tanquam æternæ legi contraria
 exequi recusaverit, jure autem ne-
 quaquam. I. Quod etiamsi quis sit
 membrum civitatis, huic judicandi
 libertati nunquam renuntiaverit,
 Q neque

neque renuntiare potuerit, ita ut
 brutorum instar cæcâ obedientiâ,
 nullo mentis discursu in consilium
 adhibito, imperantis jussa exequere-
 retur, quemadmodum imperandi ita
 & obtemperandi est modus Cic. 3.
de leg. 2. Illa conditio adveniens,
 non potest illum facere indepen-
 dentem a Deo, tanquam a causa
 prima, cui essentiam ejusque con-
 servationem debet. Quoniam hæc
 dependentia est necessaria, necessa-
 rio quoque illum reddit subjectum
 imperio divino, cui semetipsum
 nunquam subducere potest, quia
 numquam potest esse independens:
 Illa vero subjectio illam necessita-
 tem imponit subdito, ut voluntati
 imperantis, quæ ipsi pro lege esse
 debet, obtemperet. Vero notan-
 dum non omnes obligationes, quæ
 ex divino imperio descendunt, ejus-
 dem esse naturæ: quædam enim
 immediate & necessario ex Divina
 pro-

proficiscuntur voluntate, ideoque immutabiles & perpetuæ sunt; quædam respectu cujusdam occasionis, temporis feruntur & positivæ sunt ideoque mutari queunt: perpetuæ sunt, ut diximus, omnes obligationes morales, utpote quæ ex ipsa divina profluunt natura, quæ semper & ubique in omni vitæ genere hominem obligant, talis est obligatio illa universalis & generalis atque immutabilis, qua tenemur fugere malum & bonum sequi. Universalis, quia in omnibus vitæ partibus obtinet, & quia immutabilis, nulla conditio extrinseca hominî adveniens, eam immutare queat, quia generalis versatur circa omnes hominis actiones, itaque requirit, ut eorum omnium, quæ a nobis peraguntur, habeamus rationem, num legibus naturæ repugnant nec ne, quod examen nobis dat jus, ut judicandi nostra facultate utamur in

omnibus actionibus, quæ a nobis proficiscuntur, & consequenter quemadmodum non possumus renuntiare obligationi nobis a naturæ legibus impositæ, ita nec judicandi facultati, quæ est medium necessarium, quo nobis innotescit quid facere, quid fugere debemus. Verum notandum homini non eandem competere libertatem in exequendo, quam habet in judicando, judicium potest versari tam circa civilia quam moralia, exequendi facultas tantum ad ea pertinet, quorum honestas vel turpitudine moralis hominem obligat vel facere aliquid vel omittere. Ita ut summa potestas nobis nequeat esse impedimento, ut faciamus, quæ recta ratio jubet, omittamus, quæ vetat, licet a principe nobis injungantur. Quæ vero societatem spectant civilem, de iis judicare quidem licet, num ejus utilitati inserviant nec ne, cogita-

gitationes enim extra legis pœnam sunt, quia sunt fori interni, verum tenemur actiones nostras conformare judicio imperantis, ideoque non possumus, quæ princeps vetuit, facere, quæ imperavit, omittere, quia ejusmodi libertas civitatem dissolveret, & summam induceret confusionem, semel huic libertati renuntiavimus, nostram voluntatem subjiciendo arbitrio & voluntati summi imperantis, ut, prout salutis civitatis expedire judicaret, de ea disponderet. Semper præsumitur voluisse ea nobis injungere, quæ judicavit utilia fore civitati, donec contrarium ex indiciis luce clario-ribus probetur. Cum autem in facto versamur alieno, facile errare possumus, præsertim quia interiora & arcana regni non omnibus revelantur, facile de iis erroneum judicium ferimus, quæ reipubl. regimen spectant, summum ipsi datum arbitrium,

bitrium, nobis obsequendi relicta gloria. Generale *pactum est* inquit Augustinus *societatis humanæ, regibus obedire.* Publicæ scil. pacis & ordinis causa, quippe si quisque quod ad ea, quæ ad rempub. pertinent, suo viveret arbitrio, & nullam præstaret jussis imperantis obedientiam, nisi cum judicio suo consentiant, non amplius erit civitas, sed dissociata multitudo, confusa turba, nemo ubi audit neminem, quod a voluntate & mente populi, ex cujus consensu imperium originem habet, alienissimum est. vid. quæ superius diximus.

§. 15. Eadem libertas, quæ homini jam membro civitatis competit circa moralia, ipsi quoque a natura concessa circa ea, quæ animæ salutem spectant, quippe cum Deus voluerit, ut quisque salutem in timore & tribulatione operetur, cujusque reliquit arbitrio, quibus
id

id vellet efficere mediis ; media sunt illa , quæ conscientia mihi dictat ad obtinendam salutem necessaria , ita ut humanæ potestati non competat jus civibus præscribendi regulas , quibus unumquemque vult alligatum , ut iis salutem operetur , contrarias illis mediis , quæ conscientia cuique dictat. Notandum respectu salutis meæ , non arctius me esse obligatum principi , quam ratione legum naturalium sive moralium , ita ut si quid imperet conscientia dictamini contrarium , impune ejus potestatem non agnoscam , quoniam versatur extra limites imperii , & consequenter obedientiam ei non debeo , & hinc rejicimus illud Hobbesii , *qui simpliciter vult obediendum principi in materia religionis , & cultus divini , etiam ei , cui conscientia dictat lege divina aliter determinatum.* Leviat. cap. 42. 43. quia singulis civibus

judicium de cultu divino & religionem denegat. Quod absurdissimum & falsissimum. Injustum potius, quia usurpatum vocamus dominium, quod in animum & conscientiam sibi arrogare velint principes. Revera usurpatum, quia nunquam ipsis concessum, neque concedi potuerit. Injustum merito dicitur, quia omni justo destitutum est possessionis titulo. Ubi autem deest justus titulus, ratio juris prohibet possidentes dominium quærere *l. 24. ff. de rei vind. l. 7. Cod. de acquir. possess.* Cum autem nullus domini vel imperii possit excogitari titulus, quam populi consensus & voluntas, consequenter ubi hæc deest, deficit domini justus titulus, atque ratione domini, quod in animum & conscientiam hominis quidam summis imperantibus tribuunt, deficit voluntas populi, ergo deest justus domini & impe-

imperii titulus & consequenter nullum sibi possunt imperantes imperium vel dominium in civium arrogare conscientiam, & si de facto aliquod exercere velint, usurpatum & injustum est, quod jure abjicere conantur cives. Minor ex iis, quæ de delatione imperii, & mente ac intentione illud deferentis, facile probari potest, cum ex certissimis, ut arbitror, & recta ratione subnixis argumentis deduxerimus, homines non voluisse majus imperium conferre in principem, neque majorem libertatis naturalis amittere partem, quam ad obtinendum finem, quo impulsæ civitatem excitarunt, necesse erat: quoniam vero iste finis ad externam pertinet hominis beatitudinem, quæ conservationem vitæ & corpus spectat, ultra illum finem extendere imperium, nec ratio nec juris æquitas patitur, itaque quo subsistit voluntas populi

li, eo & imperium debet subsistere. Imo ponamus homines imperium ulterius voluisse extendere, & quoque in conscientiam dominium transferre, obstat delationis impossibilitas, quoniam tale imperium sit extra hominis commercium, ideoque neque consensu, neque pacto, neque contractu, vel præscriptione, vel aliquo justo domini acquiriti titulo in aliquem conferri nequit, quia, *Quod nullius esse potest, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere* l. 182. ff. de R. J. *nemo enim plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet.* l. 54. ff. de R. J. Itaque deficit hic voluntas *ratione impotentiae, & ratione intentionis*: quia autem princeps imperium, quod possidet, a populo habeat, non potest majus possidere dominium, quam habuit populus, a quo imperium in ipsum transiit arg. l. 175. ff. de R. J. vid. etiam

etiam quæ superius de dependentia hominis a Deo disputavimus.

§. 16. Ex hisce tamen non inferendum, nullum prorsus imperium Principi circa divinum cultum vel religionem competere, maximè: quippe cum in societate civili vel repub. necessarius sit Dei cultus & religionis exercitium requiratur, ut populus discat Deum venerandum, ejus ordinationibus obediendum, itaque non resistendum imperantibus, Deo dandum quod Deo, Cæsari quod Cæsari debemus, colendam justitiam, pacta servanda, quæ omnia ad tranquillitatem & pacem communem conservandam multum conferunt. Itaque spectat ad imperium principis, cui cura societatis commissa est, religionem sive publicum Dei cultum introducere ac stabilire, non solum ut imbuantur dogmatibus, quæ quodammodo ad societatis civilis spectant

salutem, sed etiam iis, quibus æternam comparari beatitudinem arbitratur, ita tamen ut ad ea dogmata, quæ saluti animæ inserviunt amplectenda non cogantur, sed ea ipsis persuadeantur. Non debent injici mentibus vincula, voluntates ad studium veræ religionis allici & invitari debent, non cogi, sed doceri, non imperari sed suaderi, quæ ad fidem & animi salutem pertinent; coactio enim includit imperium, suasio includit libertatem, quæ unicuique in materia fidei concedi debet, ut amplectetur ea, quæ cum conscientia sua conveniant, contraria rejiciat, suaduntur, quæ imperari nequeunt, suadet focio focius, æqualis æquali, cum alter in alterum non habeat imperium. Hinc inquit Theodosius & Valentianus l. i. C. de summa Trinit. decere arbitramur nostrum imperium subditos
nostros

nostros de religione commonefacere.
 Hinc apud Eusebium Constantini
 legimus dictum. *Omnes quidem sub-*
jectos suos Christianos optasse, co-
gisse autem neminem. Argumentum
 de civis officio, quod in obedien-
 tia consistit, petitum, nullius est
 momenti, quia ratione salutis suæ
 nunquam libertati naturali renun-
 tiavit: Ita ut esset obligatus am-
 plecti religionis dogmata, quæ ma-
 gistratum vel principis auctoritate
 sunt comprobata, cæco quodam
 impetu, rectâ ratione non in con-
 siliū adhibita, vel conscientia re-
 pugnante.

Verum non debet quis hac liber-
 tate abuti, id est non debet oppug-
 nare religionem, quæ usu recepta
 & publica auctoritate confirmata
 vel introducta est, aut nova in
 vulgus disseminare dogmata, quæ
 religionem publicam & consequen-
 ter communem pacem perturbarent,

ita ut totius societatis salus in discrimen vocaretur. Quippe necesse est, si cuique liceat suo arbitrio religionem introducere, & nova fidei divulgare dogmata, ut summa oriatur confusio, unde sæpissime intestina foveantur bella, quibus respub. miserè dilacerata, funditus aliquando evertitur: vult enim ordo, & reipub. tranquillitas, ut una tantum vigeat religio, cujus usus atque exercitium publicum, quia a publica auctoritate introductum, ejus professionem facere possunt, quicunque per externum cultum interiora religionis dogmata probant, cæteri qui ea improbant, quia conscientia & interna fidei repugnant, ad publicam per externum cultum sive sacrorum usum, receptæ religionis professionem faciendam cogi non debent. Magnum enim admittit peccatum, qui coram hominibus circa cultum divinum

quid

quid aliud profitetur, quam credit corde. *Quicumque me negat coram hominibus inquit SALVATOR NOSTER, ego negabo illum coram patre meo, qui est in cælis.* Non oportet in religionis materia quid aliud in pectore clausum, aliud in lingua habere promptum.

Itaque nihil laudabilius, & humanæ societati utilius, quam cuique conscientiae concedere libertatem, fides enim est donum Dei, a divina solummodo voluntate pendens. Modo ut diximus hæc libertas ita limitata sit, ne nimis evagando publicam, quam regiam vocamus religionem ejusque usum, & consequenter ordinem & communem societatis pacem perturbet.

§. 17. Sed oritur hic quæstio, an liceat religionem Christianam, qua talis, vi & armis defendere & propagare, ideoque principi subditum ad amplectendam religionem

con-

conscientiæ suæ dictamini contrariam cogenti resistere. Quippe cum sit doctrina, quæ nos docet tolerantiam & patientiam, quodammodo nos obligat, ad perferenda potius, si quæ nobis propter eam inferuntur mala, quam vi depellenda, ideoque videtur violenta defensio & propagatio illicita christianis. Sciendum non idem licere circa propagationem, quæ circa defensionem: propagatur suadendo, docendo: non intruditur pietas, sed instillatur mentibus; non impingitur, sed infunditur; non imperatur, sed suadetur, & docetur. Non a vi, armis vel metu, sed divina dependet voluntate, quæ hominum corda præparat et ad recipiendam doctrinam reddit idonea; hinc non coactum sed voluntarium militem elegit Christus: verum quoad defensionem, quia est juris naturæ, quæ semper iusta est, ubi
offen-

offensio injusta, quin ea, quemadmodum propter conservationem corporis, ita quoque propter animi salutem posset institui, si nulla alia sit occasio expediendæ salutis, nullus dubito, quanto animus corpore præstantior, tanto favorabilior ejus defensio, ideoque extendenda magis quam restringenda. Scio a Christo discipulis suis, & omnibus, qui christianorum sacris initiati sunt, commendari tolerantiam & patientiam, tanquam virtutes, quæ illum characterem, quo se a gentilibus distinguebant, maxime decorabant, hinc docet, ne *obstemus injurioso, & cædenti in dextram maxillam, alteram quoque obvertamus*: voluit enim homines ad tolerantiam magis magisque adhortari, & ostendere regnum suum non esse de hoc mundo, neque doctrinam, quam Ethnici Imperatores persequiebantur, ullam redolere seditionis.

ditionem, vel homines ad tumultum, & intestina incitare bella, sed esse pacificam, imperare patientiam, & obedientiam: Immo non erat consultum Apostolis eorumque discipulis violenta defensione magis irritare principes Ethnicos, sub quorum imperio tam miserè cruciabantur, hinc ex duobus malis eligendum minimum, & pati fatius erat, quam obstinata defensione persecutiones aggravare. Necessitati cedere & temporibus inservire semper sapientis habitum est. Præterea Christus voluit, ut sanguis martyrum esset semen Ecclesiæ, summaque patientiâ, tolerantia, & admirabili perseverantia convincerentur gentiles de veritate religionis christianæ: considerandæ itaque circumstantiæ, tempora, loca, & distinguenda suasio, sive doctrina aliqua a præcepto, & lege; hæc involvit necessitatem & obligationem, illa adhorta-

hortationem & consilium , a quo
abest omnis coactio & imperium ;
consilium sequi possumus , quod
præcipitur exequi & facere debe-
mus.

§. 18. Hæc a me disputata sunt,
ad refellendam opinionem eorum,
qui putant christianam religionem
non qua talem , verum quatenus
ejus usus & exercitium , tanquam
præcipuum quoddam populo con-
cessum est commodum, publicis seu
pactis, vel contractibus & legibus
confirmatum & corroboratum, vi
& armis defendi posse adversus
eum, qui ejus usuram nobis conatur
eripere, quia tum ejusdem est na-
turæ, cujus cætera sunt jura, ideo-
que idem circa illam civibus jus
competit, secundum illud, quod
ubi eadem est ratio, idem obtinere jus
debeat. Verum talis concessio le-
gibus confirmata nihil aliud est,
quam confirmatio illius juris, quod
a na-

a natura mihi circa religionem ejusque proffessionem competit. Nisi quod princeps huic constitutioni ita alligatur, ut ipsi non liceat circa ejus usum vel exercitium aliquid innovare, atque etiam successor est impedimento, quod salvo jure populi immutare nequeat religionem, quæ publica erat, cum ipsi a civibus vel magistratibus vicem eorum gerentibus, diadema imponeretur; nisi ipsi tempore inaugurationis non concedantur nova quædam jura, alioquin tanquam successor tantum succedit in jus defuncti, quod tempore mortis habuit, licet nullo se adstrinxerit juramento vel promiserit, se antecessoris cum civibus inita pacta, atque celebratos contractus servaturum: quippe accipiendo fasces imperii, nulla eorum mentione facta, tacitè videtur consensisse in illas conditiones & leges, quibus populus nul-

la

la facta circa eas innovatione, summum imperium ipsi detulisse præsumitur. Quas si non servet, tanquam non præstitâ conditione, quæ in causa fuit, quod in ipsum contulerint imperium, jus pristinum recuperant cives, id est, sui juris fiunt, & si quod prætendat in eos majus imperium, parata ipsis defensio, quam natura omnibus tribuit.

§. 19. Quæ hucusque disputavimus de jure summi imperii, cum ex rectæ rationis dictamine, ex præsumpta & quidem necessaria voluntate populi, tum ex societatis structurâ & fine deduximus. Verum cum nulla sit societas vel resp., quæ non habet leges, quæ fundamentales vocantur, quibus tanquam fundamento suo nititur, & quemadmodum pacta dant formam contractibus, ita leges & conditiones imperio adjectæ varias ei induunt formas, a quibus foruis varie denominatur.

natur. Unde aliud imperium vocant absolutum & plenum, aliud limitatum & minus plenum, hinc quædam de legibus istis dicenda restant. Sunt qui volunt nunquam casum existere posse, quo licet resistere principi. Alii certo eventu, scil. si quædam conditiones & leges imperanti præscriptæ sunt, quæ imperium limitant, quas ubi non observat, resistere ei licitum affirmant. Qui in illam adducti sunt opinionem, putant nullum imperium conditionibus vel legibus circumscribi posse, quippe contradictorium videtur summum in societate habere imperium, & alligatum esse certis conditionibus vel legibus. Quoniam alligatus obligatur alliganti, & consequenter ex vi obligationis ei subicitur, & tenetur obedire vel præstare aliquod factum, quæ est subjectionis species. Hinc nemo summus imperans & simul

mul a populo legibus latis subiectus
 est: præterquam quod cum omnem
 populus in eum transtulerit pote-
 statem, ac ejus voluntatem pro sua
 esse voluit, persona populi extinc-
 ta esse videtur post delatum impe-
 rium, & velle creditur, quod vult
 imperans, qui cum jam est una ea-
 demque persona, ideoque imperans
 sibi obligaretur, quod contrarium
 est naturæ obligationis. Primo in-
 tuitu videri possent hæ ratiocina-
 tiones veri speciem præseferre, ve-
 rum detracta larva, constabit fal-
 sas & a principum adulatoribus fic-
 tas & excogitatas esse. Primo ad-
 versarii nobis facile concedent, ho-
 minem nasci liberum, ideoque sta-
 tum naturalem esse statum liberta-
 tis, quæ libertas nullis est circum-
 scripta limitibus, nisi illis, qui ex
 recta rationis dictamine derivantur.
 Itaque in statu naturali quisque sui
 est juris, & liber moderator & ar-
 biter

biter rerum suarum ; itaque de semetipso ac rebus suis disponit prout lubet, modo sit juri naturæ conveniens. Nam *ea quæ lædunt pietatem, verecundiam, existimationem nostram, & ut generaliter dixerim, contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse credendum est.* l. 15. ff. de cond. instit. Libera autem hæc dispositio mihi concedit facultatem, ut de re mea contracturus, tales leges vel pacta adjicere possim contractui, quibus celebrare eum volo. *Potest enim, qui jus suum alienat, jus pactis imminuere.* Grot. de J. B. & P. lib. 1. cap. 4. Unde sequitur, quod homines liberi in civitatem coalituri, invicem semetipsos talibus legibus & pactis obligare poterint, quæ ad conservationem & salutem societatis, & consequenter singulorum membrorum pertinere judicabant, & si quem præ cæteris potestate & imperio ornare voluerint,

rint, qui tuendæ societati præesset, illud talibus conditionibus & legibus in eum potuerunt transferre, quales putabant societati fore utiles & conformes, quæ pacta fundamentalia vocantur, quia regiminis forma iis nititur: & quemadmodum princeps indispensabili obligatione tenetur salutem civitatis procurare, ita quoque ejusdem juris vinculo obligatus est ad observandas illas conditiones & leges, tanquam societatis saluti maxime consentaneas: itaque vel imperium, quod ab eorum dependebat arbitrio & voluntate, vel diminuere, limitare & principem talibus alligare legibus, vel illud augere potuerunt, prout ipsis visum fuerit reipub. utile fore. Sunt itaque *leges fundamentales conditiones quædam, quibus populus principi defert imperium, & princeps ab eo accipit, sub promissione se eas servaturum, juramen-*

R

ramento confirmatâ. Unde reciproca oritur obligatio inter principem & populum, scil. ab utraque parte promissis standum, populus tenetur principi præstare obedientiam, princeps conditiones, quibus imperium accepit, implere. Itaque quæ fuerunt voluntatis ut delatio & acceptilatio, postea fiunt necessitatis intercedente pacto reciprocam obligationem continente, ut a parte civium obediendi necessitatem, a parte imperantis promissorum executionem. Delationi quippe necessario inest obediendi, acceptilationi promissa exequendi voluntas; quoniam imperium esset vanum & inutile sine obedientia, leges autem & conditiones irritæ sine executione promissorum. Itaque notandum non absolutam & cæcam, sed legibus & conditionibus consentaneam subditos promisisse obedientiam.

§. 20. Talis vero limitatio non
re-

repugnat naturæ summi imperii, quasi esset contradictorium, summum esse in repub. & alligatum esse legibus, & populo aliquo modo subiectum, cuius voluntas post institutam societatem, adeo subiecta est voluntati imperantis, ut propter illam unionem persona imperantis & populi tanquam una persona est, & consequenter voluntas imperantis considerari debeat ut voluntas populi, ita ut peccans erga semetipsum peccaret, quod esset contradictorium & ridiculum. Verum videtur Hobbesium volens ac sciens errare voluisse, ut sibi confunderet. Summum non vocatur imperium quia absolutum, nullis legibus alligatum est, verum quia est excellens, eminens, cui nullum in repub. æquale, quod princeps habet in cives, & secundum leges & conditiones, quibus delatum & acceptum est, exercet in subditos eorumque

rumque bona, prout reipub. utile
 judicaverit. Si Hobbesii sententia
 esset vera, omnis penitus sublata
 esset differentia inter dominatio-
 nem, sive injustum, illegitimum &
 usurpatum, & imperium justum &
 legitimum. 1. Quia voluntas sive
 populi consensus est causa imperii,
 voluntatis autem finis sui conser-
 vatio, hinc voluntas secundum le-
 ges naturæ, quæ sui conservatio-
 nem imperant, interpretari debet, &
 quemadmodum ipsa populi volun-
 tas est alligata legibus, ita quoque
 imperium iisdem esse debet adstric-
 tum, iisdemque circumscriptum
 limitibus, quia semper relativum
 est ad consensum, tanquam effec-
 tus ad causam, a qua producitur;
 ideoque non latius patere potest
 imperium, quam consensus populi,
 unde habet originem. Quod extra
 hosce limites pretendit & sibi arro-
 gat, injustum, illegitimum & usur-
 patum

patum est, quia destitutum est consensu & voluntate populi, quæ vel expressa vel præsumta, semper debet esse justus titulus vel acquisiti vel acquirendi imperii. Ratione autem libertatis naturalis, quæ cuique dat facultatem, de se suisque rebus disponendi pro lubitu, non repugnat quoque, ut coëuntes in civitatem cives, leges vel conditiones quasdam faciant, quibus vel augment vel diminuunt imperium: illæ autem conditiones, quarum respectu quis dici posset aliquo modo subiectus, non pertinent ad principem qua principem, verum qua privatum & ceteris æqualem, qui imperium accipiendo sese obligavit tanquam privatum. Quippe princeps qua princeps nunquam delinquit, vel peccat erga populum, quia quamdiu exercet imperium prout ipsi delatum est, tamdiu a populo consideratur ut princeps & legitimus

imperans, cui obedientiam & submissionem debent; itaque jus, quod legibus sibi reservavit populus, dum demum exequitur, cum extra imperii transfiliat limites, ideoque non habeatur pro principe a populo, quia destitutus est consensu, & consequenter non delinquit ut imperans, sed tanquam privatus, ut injustus dominator, ut usurpator, dum plus juris sibi arrogare velit, quam ipsi concessum est, adversus quem cuique liberum est suscipere defensionem. Quemadmodum si Rex partem habeat imperii, partem alteram populus aut senatus, regi in partem non suam involanti, vis justa opponi poterit, quia eatenus imperium non habet Grot. *lib. 1. cap. 4. de J. B. &c.*

§. 21. Itaque cum defertur & accipitur imperium, duo debent considerari personæ contrahentes, qui sibi invicem sunt æquales, liberi, quo-

quorum neuter alteri obligatus est; qui defert imperium est populus, cui defertur, est quidam vel e populo vel aliunde accersitus; dum accipit imperium a populo ipsi delatum, certis quibusdam conditionibus, quas se servaturum promittit, privatus est, & cæteris æqualis, qui ex contractu cum socio inito tenetur præstare ea, quæ promisit, quibus non præstitis, alteri, qui cum contraxit nascitur actio ad persequendum, quod sibi ex contractu debetur; itaque persona populi ex illa submissione non penitus extincta est, verum eatenus, quatenus subiecit voluntatem suam voluntati imperantis quo ad ea, quæ ad imperium, quod in eum est translatum, relativa sunt. Omnia autem ipsi concessa videri debent, sine quibus exerceri imperium non posset, vel quæ populus expressis conditionibus non reservavit, vel legibus na-

turæ alligatus in ipsum transferre potuit. Si princeps repræsentat personam populi, ejusdem quoque debet esse conditionis, id est, ampliore non potest excercere potestatem, quam universo competit populo. Notandum, quia monarcha est, id est unus personâ, qui imperium tractat, & summæ rerum præest, id ipsi non largiorem tribuit potestatem, quam si plures imperium excercerent: nulla enim differentia inter imperium Monarchicum, & Aristocraticum five Democraticum, nisi quod per plures potuisset fieri, jam ab uno peragitur. Quod si voluissent, ut penes universum populum resideret summa potestas, ita ut singulis esset jus deliberandi de salute & conservatione civitatis, sibi invicem semetipsos potuissent obligare pactis ut quibusdam conditionibus & legibus imperium moderaretur, quæ
con-

conventiones nihil officerent imperio, sed tantum ad imperii habendi modum spectarent: quod autem populus inter se potuisset facere, jam transigunt cum eo, quem summo imperio destinarunt. Quæ cum ita sint, absurdum & falsum est, quod statuit Hobbes. *limitari imperium conditionibus non posse, quia positis conditionibus, principem se liberare iis posse vi imperii*: quod verum est de facto, de jure ne quaquam, ita ut vim vi repellere liceat civibus: (subsistit imperium, quo incipiunt limites & conditiones, quibus tanquam cancellis includitur) actus imperii reddere nullos & vi obligandi destituere; omnes enim actus contra leges ipso jure nulli sunt, & consequenter obligandi vim non habent. Sublato autem imperio, tollitur obedientia, sublata obedientia, quisque sui fit juris, & pristinam recuperat libertatem, quæ cui-

que dat facultatem sibi quocunque modo consulendi, & propriam conservationem tuendi.

§. 22. Verum quæri hic posset, utrum Rex contra aliquod legis caput vel articulum, vel aliquam legem e numero legum fundamentalium peccans, cæteras quoque infringat, & ita jure possit exui imperio, quod videtur affirmandum; quippe cum una tantum contineantur obligatione diversa legum capita, & diversæ conditiones, quas uno eodemque juramento se servaturum promittit, peccando contra aliquod legis caput, peccat contra reliqua: populus ea conditione in eum contulit imperium, non ut singulas leges & singula legum capita, sed omnes tanquam in unum collectas corpus observaret, atque impleret conditiones. Quippe infringendo singulas omnes paulatim redderet irritas. Consideran-

derandum omnes leges & conditiones quæ fundamentales, collectivè sumtas, adeo necessario requiri ad talem constituendam & conservandam, qualem Regi deferunt, imperii formam, ut una sublata, tota corruat societatis fabrica, & imperii forma subsistere nequit, itaque eadem obligatione, qua tenetur illam imperii formam, quam a populo accepit, conservare, tenetur quoque observare omnes leges & conditiones imperii formam & civitatis structuram spectantes; quam obligationem in se suscepit, accipiendo imperii fasces. Quemadmodum unus tantum intervenit obligandi actus, ita una tantum contrahitur obligatio, quæ universalis est ad singulas sese leges extendens, & earum respectu æquali obligatione imperans se eas servaturum promisit & juramento confirmavit, ita singulæ ejusdem sunt momenti

& ponderis, tamque arcto inter se junctæ juris vinculo, ut una infracta, ceteræ quoque irritæ factæ videantur: nam cum universalis est obligatio, universalis quoque debet esse observatio & eorum, quæ legibus continentur, præstatio atque executio, qua non præstita amittit jure imperium. Quæ clausula licet non sit expressa, tacitè tamen inest delationi imperii; quemadmodum imperii delatio fit sub conditionibus legibus expressis, ita obediendi necessitas sive obligatio, quæ necessariò delationi inest, quoniam sine eâ imperium esset vanum & ridiculum, *imperii enim vis in consensu obedientium est.* ut inquit, Livius. conditionalis est, & tamdiu obligat populum, quamdiu durat imperium, quo sublato, evanescit quoque obligatio; tamdiu autem subsistit & durat, quamdiu observat leges & conditiones, quibus
bus

bus imperium princeps sibi delatum accepit. In conventionibus maxime contrahentium voluntatem inspiciamus *l. 219. ff. de verb. sig.* Nec id solum voluisse dicuntur contrahentes, quod expressum est, sed etiam, quod de natura contractus, & negotii, quod inter eos gestum est, pro expresso haberi debet. Quod si autem clausulâ expressâ sit constitutum, ut Rex vel princeps infringere & abrogare volens leges fundamentales cadat imperio, & tamen populus non testatur signis externis se improbare actus imperii, neque principem declarant secundum clausulam delationi imperii adjectam, summa potestate exutum, actus imperii, quos exercet vim possunt habere obligandi, non ex ipsius jure, sed ex eo, quod quamdiu populus non declarat contrariam voluntatem, præsumitur interim malle, ut rata

sint, quæ princeps gerit, quam legibus, judiciis, & omni sublato imperio, summam oriri confusio-
nem; quia enim ista clausula in
ejus favorem est adjecta, ab ejus
dependet voluntate, si velit uti
jure suo clausula illa sibi reserva-
to, vel non, renunciare autem
præsumitur, quoties non constet
de contraria voluntate. Nihil ma-
gis naturale est, quam unumquod-
que eo modo dissolvi, quo colliga-
tum est, quemadmodum populi
consensu princeps seu Rex creatur,
ita ejusdem consensu & volunta-
te imperio exuitur. Quod rationi
maxime conveniens, quoniam qui
habet facultatem sub conditione
imperium conferendi, eidem com-
petit jus conditione non impleta
imperium revocandi. Cui jurif-
dictio conceditur, ei simul conce-
duntur media, sine quibus illa
explicari nequit, sic etiam si-
quis

quis lege vel conditione sibi extra imperium jus quoddam reservavit, non sunt ei deneganda media ad persequendum, quod ex illa conditione sibi debetur, necessaria.

§. 23. Quod si populus jure sibi reservato uti & Regem vel principem regia dignitate & summo privare imperio velit, qua sese indignum reddidit, consideratur tanquam in naturali statu constitutus, pristinamque recuperat libertatem, & quasi manumissus sui iterum fit juris, adeoque liberam & de se & bonis rebusque suis pro lubitu disponendi facultatem nanciscitur: Ideoque in principis civiliter mortui & capitis diminuti locum alium possunt eligere tali lege & conditione, qua ipsi placet, si displicet prioris imperii forma, possunt eam mutare, & aliam constituere, si vitia quædam

dam detegerunt, ea corrigunt, priores leges vel conditiones abrogant, novas condunt, quibus conservationi & saluti societatis melius consultum iri putant, principis potestatem vel augere vel diminuire, sibi imperii partem retinere, vel totum cedere in ejus est arbitrio: unum vel plures societati tuendæ destinare, idque in perpetuum vel in tempus, ne potestas mora vel solitudine corrumpatur, ab ejus dependet consensu. Qualem constituunt imperii formam, talem observare summorum imperantium officium est, quoniam voluntatis est delatum imperium accipere, necessitatis eo modo, quo accepit, tractare vel sese eo abdicare. Quod si in populi jus involat, vis justa opponi potest, ut diximus superius: imo non solum jure ei resistunt cives, sed & jure eum persequuntur ad reparan-

randum damnum, quod ab injusta
 ejus dominatione passi sunt : com-
 petit enim cuique in statu naturæ
 jus persequendi, quod sibi debe-
 tur, in quali statu constitutus est
 populus sublato imperio. Quod
 si clausula delationi imperii & pa-
 ctis fundamentalibus adjecta pœ-
 nalis est, jure etiam ad pœnam
 tenetur, & populus ex vi obli-
 gationis sive contractus fit ju-
 dex. Nisi initio convenerint,
 de modo conveniendi eo casu,
 & certum aliquod constituerint
 consilium, penes quod judican-
 di potestatem residere voluere,
 ut omnis confusio & tumultus evi-
 tetur, ubi nullum sit certum judi-
 cium, naturalem de repub. confu-
 lendi facultatem recuperat popu-
 lus. Lacedæmone ex conventio-
 ne, si peccet in leges & Rempu-
 blicam summus imperans, non
 tantum vi potest repelli, sed &
 ad

ad capitis vocari iudicium, & morte puniri. Plut. *Lysand.* præterquam quod ubi nullus est superior, & iudicia cessant, quisque sui iudex est recta dictante ratione. Atqui non solum regnum commissum declarant, sed & poenam delicto proportionatam, si nulla certa sit legibus statuta, ei infligere possunt. Quod quamvis durum videatur, æquitati tamen non repugnat, nullaque principi quærelarum causa, superest injuriam enim non facit, qui jure suo utitur, neque damnum est, quod quis sua culpa sentit: sibi imputare debet, quod volens & sciens semetipsum in hunc statum conjecerit. Non ignorabat conditionem suam, neque ejus qui cum contraxerat.

§. 24. Verum adhibendæ sunt cautiones, ne temere & inconsulto ad extrema perveniamus, cuncta

Etia sunt prius tentanda remedia,
 antequam ad violenta confugimus,
 Admonitiones, preces, patientia,
 primum debet esse refugium: Op-
 time Tacitus *lib. 4. Hist. cap. 74.*
Quomodo sterilitatem aut nimios
imbres, & cætera naturæ mala,
ita luxum & avaritiam dominan-
tium tolerate: vitia erunt donec
homines, sed neque hæc continua,
& meliorum interventu pensan-
tur. Non requiritur autem patien-
 tia ad quævis mala perferenda, sed
 moderata & æquitati consentanea.
 Prudentis est levis injuriæ patien-
 tia defungi, adeoque de jure suo
 aliquid remittere, quam supremam
 majestatem ilico pedibus conculca-
 re. Summa enim dignitas non in-
 ter Divos collocat principem, eum-
 que ab erroribus & vitiis, quibus
 homines obnoxii sunt, immunem
 præstat, quamvis Rex sit, attamen
 homo natus est, ideoque nihil
 hu-

humani ab eo alienum. Hinc non culpanda in Principe mediocria vitia, sed humanæ imbecillitati condonanda. Ideoque si quosdam actus imperii exercuit summus imperans legibus quibusdam contrarios, non statim ad arma convolare, & principi resistere debemus. Semper enim nitimur in vetitum, atque negata cupimus: leges non adeo stricte debent interpretari, quoniam feruntur cum sensu humanæ imbecillitatis. Quoniam autem nihil humano generi est perniciosius, quam in naturæ id est belli statu vivere, non facile tollendum imperium, quod licet non omnem & talem, qualem initio imperii nobis pollicebamur, præstet utilitatem, præstat tamen aliquod esse imperium, quam ut sublato imperio, ad primam confusionem relaberetur respub.; quare lento gradu procedendum ad imperii mutationem; dum

dum sæpiissime admodum periculosa sit, & immedicabile reipub. infligit vulnus. Verum ubi ipsa imperii fundamenta & civitatis statum omnino evertere in animum induxisse luce clarius principis testantur facinora, si leges infringat, judicia ex suo nutu pendere faciat, quorum invalido auxilio, omnia in præceps ruere necesse est, populi jura & commoda legibus & juramento confirmata irrita reddere cupiat, omnis honesta suadet ratio, ut ea nobis auxilia quæramus, quibus rempublicam ac consequenter nosmetipsos, liceat per multa pericula & rerum discrimina, in portum salvos reducimus. Servitus injusta dominatione sive tyrannide introducta, longe statu naturæ deterior, in eo enim quisque sui juris, suo arbitrio propriam suscipit defensionem, ubi autem omnia ex unius nutu & arbitrio pendent, qui
omnia

omnia ad se rapit, vita & bona non solum exponuntur ejus libidini, verum & nullo usui sunt illæ partes, quas ad nostri tutelam natura nobis concedit. Optime Cicero offic. *Nulla nobis societas cum Tyrannis, sed potius summa distractio est, neque est contra naturam spoliare eum si possis, quem honestum est necare, atque hoc omne genus pestiferum atque impium ex hominum communitate exterminandum est. Etenim ut membra quædam amputantur, si & ipsa sanguine, & tanquam spiritu carere cæperunt, & nocent reliquis partibus corporis, sic ista in figura hominis feritas & immanitas belluæ a communi tanquam humanitate corporis segreganda est.*

INDEX

Rerum Memorabilium, quæ in Dissertatione de Ortu & Interitu Romani Imperii continentur.

A.

aron. pag. 41. 47.

Abjathar. pag. 42.

Abraham pag. 38.

Academia Parisienis. pag. 256.

Academia Bononiensis. pag. 256.

Adoptio. pag. 168.

Adriani Pontificis epistola ad Fredericum
Imp. exploditur. pag. 247. 248.

AEneas. pag. 87.

Agrippa M. pag. 161. 164.

Alaricus Gothorum Rex. pag. 225.

Alexander VI. Pontifex. p. 249.

Annius Verus. p. 149.

Antenor. pag. 86. 87.

Antoninus Imp. pag. 149.

Antoninus Verus Imp. pag. 149.

Antiochus Rex. pag. 86.

Arca-

I N D E X.

Arcadius. pag. 221. 222.

Aristocratia. pag. 13. 15. 89.

Affur. pag. 86.

Augustus Cæsar. 19. 36. 78. 102. 121.
123. 124. 144. 147. 161. 164. 170---
174.

Augustum inter & Cæsarem quod discrimen. pag. 205. 206. 207.

Augusti nomen a senatu delatum. pag.
217. 218.

a populo. ibid.

etiam ab Exercitu. ibid.

& dein hæreditarium fiebat. pag.
218. 219. 220. 221.

Aurelianus Imp. pag. 150.

B.

B Albinus Imp. pag. 149.

Bassianus. pag. 180. 201. 202.

Belgium Fœderatum. pag. 232.

Beroaldi responsum memorabile. pag.
251. 252.

Byzantium Roma nova. pag. 139.

C.

Cæsaes ab Imperatoribus Romanis
creati & qui? pag. 160.

Sena-

I N D E X.

Senatus vel populi consensu. pag. 161.
162.

dein tanquam candidati imperii habiti.
pag. 161. 162. 203.

An imperatoriis insignibus decorati.
pag. 177. 178. 180. 182. 183. 192.
195. 196.

in consortium imperii sæpius vocati.
pag. 179.

Cognominis hujus duplex significatio.
pag. 176. 177. 189. 195.

quando & a quo primo assumptum p. 161.
initio quid denotarit. pag. 163.

& quid interjecto aliquo tempore. pag.
163. 164.

Quidnam potestatis tribuerit. pag. 163.
164.

Cæsarem inter & Augustum quod discrimen. pag. 205. 206. 207.

Cajus Cæsar & Princeps juventutis. pag.
161. 164. 165.

Caligula Imp. pag. 124. 147.

Cantores & artifices Scenici a Romanis
magni habiti. pag. 142. 143.

Capua. pag. 83. 84. III.

Carinus Cæsar. pag. 202.

Carolus Magnus an translatione Imperium
Romanum obtinuerit? p. 102. 108. 109.

226--242.

S

Ti-

I N D E X.

- Titulum sibi merito & quomodo vindicarit. pag. 228. 229.
- ejus Transactio cum Irene. pag. 228. 229.
- ejus conventio cum Nicephoro. pag. 229. 230.
- ad Italiam vindicandam sollicitatus. pag. 236.
- a Pontifice in auxilium imploratus. pag. 237.
- Desiderium Longobardorum Regem captivum in Galliam abduxit. pag. 236. 237.
- Longobardorum regno finem imposuit. pag. 237.
- Jure belli Rom: Imperium obtinuit. pag. 237. 239. 240. 241. 272. 273.
- Italiae vindex non Imperii Romani. pag. 242.
- Imperium acquisivit eadem ratione, qua Nimrodus Babylonem. pag. 243.
- Imperatoris Romani titulum a populo & Pontifice sibi deferri voluit. pag. 243. 247.
- a Pontifice coronatus. pag. 257. 258.
- Lndovicum Aquitaniae Regem in consortium imperii sumebat. pag. 268.
- ejus successores imperium in diversa regna

I N D E X.

regna nomine imperii Romani divi-
fere. pag. 244. 256.

Quæ interjectio temporis interiere pag.
253. 255.

Celeres. pag. 23.

Eorum etymon. ibid.

Trecenti numero ad ministerium Regis
denominati. ibid.

eorum Dux. ibid.

Civis ab imperii vinculo nunquam liber.
pag. 5.

Civitas Cain. pag. 6.

ejus coetus pag. 7. 8.

Civitas. pag. 6. 75. 81.

definitur. pag. 88.

a populo appellatur. pag. 86.

in quo consistat. pag. 92.

Si dividatur, quæ mutatio intercedat.
pag. 99.

Discessione in Colonias an mutetur.
pag. 99. 100. 101. 102.

Civitates duæ, si in unum coeant corpus
an nova civitas excitetur. pag. 96.

97. 98.

earum essentia non mutatur unione.

pag. 97. 98.

tollitur tamen confociatio imperii. p. 97.

Civitatum nomina diversa unde? pag. 12.

I N D E X.

- Claudius Imp. pag. 100. 101.
Clemens II. Pontifex. pag. 44.
Clemens VI. Pontifex. pag. 44. 256.
Clodius Albinus Imp. pag. 202---204.
Cœtus perfectus quis? pag. 7.
 ejus vinculum. ibid.
Colonia. pag. 99. 100. 101.
Coloniæ Juris Italici quæ? pag. 101.
 Duodetriginta per Italiam & quo jure
 deductæ. pag. 102.
Colloniarum deducendarum mos a quo
 institutus. pag. 99. 100.
 annuam pensionem pendere debueret.
 pag. 100.
 quandoque remissa pensio. pag. 100. 101.
Collegium Ecclesiasticum. pag. 46.
 ei cura sacrorum demandata. pag. 46. 48.
 Pastoris electio concessa. pag. 46.
 sed cum ratihabitione Magistratus. ibid.
 jurisdictioni Magistratus subest. pag.
 46. 48.
Collegia Synodalia & Classicalia. pag. 45.
Comitia quando instituta. pag. 115.
 duo eorum genera. ibid.
 Hæc quousque in usu fuere. ibid.
Comitiorum centuriatorum causæ tres.
 pag. 116.
 His creabantur Magistratus, Consules,
 Præ-

I N D E X.

- Prætores, & Censores. *ibid.*
 Concordia. pag. 11. 14. 35. 45.
 in Monarchia maxime speranda. p. 14. 15.
 Concilium Constantinopolitanum secundum. pag. 139.
 Conradus Francorum Dux. pag. 273.
 Confociatio Imperii essentia pag. 92. 94. 95.
 ejus fundamentum. pag. 93. 94.
 Constantinus Imp. pag. 152. 155. 156.
 193. 194. 210--214.
 Constantius. pag. 153. 183. 192. 196. 206.
 211. 212. 213.
 Consulum Majestas. pag. 62. 63.
 Curia pag. 29.
 Triginta erant numero. pag. 29. 32.
 Decem perficiebant Tribum. pag. 29.
 Curiones unde dicti. pag. 29.
 Curiositas nimia ingenii detestabilis. p. 61

D.

- D**avid. pag. 42.
 ejus civitas. pag. 6.
 Decuria. pag. 29.
 Decuriones unde dicti. pag. 30.
 Democratia. pag. 13. 15. 89.
 Diadema gemmatum quando inductum.
 pag. 129.
 Diadumenus. pag. 180. 181. 189. 190. 197.
 208. 215.

I N D E X.

- Diocletianus Imp. pag. 142.
Disciplina Magistralis. pag. 1.
Distinctio familiarum. pag. 30.
Doctoreculi umbratici juris publici. pag. 1.
eorum de statu naturali doctrina. pag. 1. 2.
vulgo arroganter falsa pro veris obtru-
dunt. pag. 2. 3.
Domitianus Imp. pag. 165. 180.

E.

- E**cclesiæ regimen inseparabile a politi-
co & cur? pag. 44. 45. 48.
jurisdictioni Magistratus subest. pag. 46.
ejusdem in partes distractio unde eve-
niat? pag. 51.
Egeria Dea. pag. 60.
Episcopus Constantinopolitanus. pag. 139.
Ezechias. pag. 42.

F.

- F**ama. pag. 42.
Familia civitatis repræsentat imagi-
nem. pag. 58.
ejusdem duæ causæ. pag. 56.
Ferdinandus Imp. pag. 266.
Florianus Imp. pag. 150. 151. 152. 160. 220.
Forma quid. pag. 73.
per eam Philosophi quid intelligant. pag.
73. 74.

I N D E X.

- Jurisconsulti quid? pag. 74.
Frederici I. Imp. responsum Adriano Pontif: datum. pag. 258.
Frederici II. Imp. Epistola Innocentio papæ scripta. pag. 258.
Frederici ad Principes Imperii rescriptum. pag. 267. 268.

G.

- G**allienus Imp. pag. 149.
Generis humani præstantia. pag. 3.
Gentes Antiquæ Imperium Regibus tribuere. pag. 16.
Germanicus Cæsar. pag. 186. 187. 188.
Gordianus Cæsar. pag. 149. 202. 203.
Grævius notatus. pag. 207. 208.
Gratianus Imp: pag. 36.
Gratianus Dei nomen sibi vindicavit. pag. 248. 249.
Gregorius VI. Pontifex. pag. 43.
Gregorius VII. Pontifex. pag. 44.
Gronovius notatus. pag. 244.
Grotius notatus. p. 102. 103. 131. 137. 169.
Refellitur. p. 103---111. 234. 235. 242.

H.

- H**adrianus Imp. pag. 37. 180. 184. 185.
Henricus II. Imp. pag. 43. 44.
Henricus auceps. pag. 274.
ejus responsum Papæ datum. pag. 274.

I N D E X.

Homo primus. pag. 3.

ei omnia subiecta. pag. 4.

Honorius. pag. 190. 221---225.

I.

Ilienses. pag. 100. 101.

Imperium domesticum. pag. 4.

non civile dici potest. ibid.

Monarchicum deprædicatur. Ibid.

Imperium paternum non civile. pag. 7.

ex eo civile derivatur. pag. 94.

Imperium principio rerum penes reges

erat. pag. 16. 19.

Imperium sua temporum patitur interval-

la. pag. 18. 50.

Imperium radicaliter in populo consistit

tanquam in toto. pag. 90. 91. 92. 133.

cujus pars præcipua princeps. p. 90. 91.

non evanescit principe mortuo. pag. 91.

sed redit ad populum. pag. 92.

Imperium forma accidentali non mutatur

pag. 88. 90. 92. 93.

Imperii forma accidentalis quæ? pag. 88.

89. 90. 93.

Imperii Essentia consociatio. pag. 92.

cum ea forma regiminis nihil commu-

ne. pag. 92. 93.

Imperium Romanum. pag. 16.

ejus Subjectum. pag. 17. 66.

ini-

I N D E X.

initio penes Reges erat. pag. 18. 19.
 ejus fundator. pag. 20. 65.
 bellis intestinis dilaceratum. pag. 20.
 Sub unius regimine in unum corpus
 coivit. pag. 20.
 dein ad populum devolutum. pag. 64. 65.
 non mutato Reipublicæ corpore. pag. 64.
 ejusdem genuina definitio. pag. 70.
 Quamdiu duraverit & idem dici potuerit
 pag. 72. 79. 80. 105. 106. 141. 144. 147.
 Quamvis divisum nihilominus unum
 mansit. pag. 139. 140.
 Quod & nummis Imperatorum com-
 probatur. pag. 140.
 inter filios Constantini M. divisum.
 pag. 139.
 quæ Constantio obvenerant Romanæ
 ditionis manebant. pag. 139.
 ejus Majestas ac dignitas imminuta &
 quomodo pag. 140. 141. 142. 143.
 144. 149. 150.
 Nova regiminis forma quando intro-
 ducta. pag. 174.
 Sub Trajano Imp. ampliatur. pag. 148.
 Sub Hadriano Imp. usque ad Euphra-
 tem contractum. pag. 148.
 a duobus & tribus Imp. Aug. admini-
 stratum. pag. 151.

I N D E X.

Quando divisum. pag. 152.

Non erat hæreditarium. pag. 154. 155.

156. 158. 172. 214. 218.

quando evanuerit? pag. 144. 147. 226.

227. 228. 234. 235. 238. 239. 269.

270. 271.

An idem de præsentī, quod olim fuit.

102---111. 226. 227. 234. 235. 236.

239. 240. 246. 250. 251. 253. 254.

255. 271. 272.

Imperans summus unde potestatem. pag. 12.

ei & cura Sacrorum commissa & cur?

pag. 33. 34. 35. 36. 42. 43.

ideo M. Pontificis dignitate ornatus.

pag. 36. 37.

Imperatores Orientis. pag. 43.

a Patriarchis coronati. pag. 257.

Occidentis a pontifice pag. 257.

Quæ coronatio non de essentia; sed te-

stimonii & solemnitatis instar. pag.

259---268.

Quare multi Imper: se coronari non

permittebant. pag. 262. 266. 267.

Imperatores Romani a populo electi. pag.

114. 115. 117. 118. 123. 128. 155.

157. 179.

a Senatu pag. 118. 119. 121. 123. 125.

128. 135. 155. 157. 179. 180.

etiam

I N D E X.

- etiam a Militibus & legionibus. pag. 121.
 122. 125. 127. 151. 154. 155. 156.
 157. 158. 179. 213. 214. 215. 216.
 Imperatores Romani liberos naturales vel
 adoptivos Cæsares creare potuerunt.
 pag. 160.
 Senatus vel populi interveniente con-
 sensu. pag. 161. 162.
 Imperator de præsentis a quo imperium ob-
 tineat. 262.---266. 274. 275. 276.
 Inrepere vocis significatus. pag. 173.
 Job. pag. 38.
 Josaphat. pag. 42.
 Jovianus Imper. pag. 156.
 Julianus. pag. 182. 206.
 Julius Cæsar. pag. 120. 121. 147. 161.
 170. 172.
 Jurisdictio. pag. 24. 66.
 Juris vocabulum elucidatur. pag. 71. 72.
 Jus gladii. pag. 41.
 Jus monetæ cudendæ. pag. 200.
 Jus populi Romani non imminutum, quod
 Imperatores Constantinopoli habita-
 vere. pag. 137. 152.
 nec per violationem & usurpationem
 pag. 137. 138.
 Jus Romanum quando abrogatum. pag.
 226. 227.

I N D E X.

L.

Lacedæmonii Senatores senes vocabantur. pag. 32.

Legatum civibus relinquere quomodo intelligendum. pag. 88.

Leo I. Pontifex. pag. 43.

Leo III. Pontifex. pag. 257.

Libertas naturalis. pag. 2. 3.

Ludovici Bavari constitutio. pag. 263-266.

Ludovicus IV. Imp. 256. 273.

Lucius Cæsar Princeps juventutis. pag. 161. 164. 165.

M.

Magistratus. pag. 24. 25.

est nutritius Ecclesiæ. pag. 42.

ei cura sacrorum commissa p. 38. 40. 41. 42.

dein demandabat sacra curare. pag. 42.

sibi reservata potestate. ibid.

Magistratus Sacerdotes & Dei Ministri vocati. pag. 38.

Dii nominati. pag. 41.

Magistratui Cura Sacrorum non deneganda & cur? pag. 44. 45. 52. 53.

eidem potestas indivisa competit. 48. 49.

eiusdem Auctoritas intacta servanda. pag. 59. 61.

Ma-

I: N: D: E: X:

Magistratus propter populum creatus. p. 67.

Majoranus Imp. pag. 125.

Matrimonium. pag. 72.

Maxentius Imp. pag. 157. 158.

Maximinianus pag. 158.

Maximinus. Imp. pag. 127. 203.

Maximi Imp. ad Exercitum oratio. pag.
158. 159.

Melchisedek. pag. 37.

Metii Falconii responsum memorabile.
pag. 159. 160.

Ministri verbi divini. pag. 46.

qui ab hoc munus promovendi. p. 54. 55.

a Magistratu dependent. pag. 46--50.

ne plus juris sibi arrogent, quam de-
mandatum, cavendum. pag. 46. 47.

Magistratus Auctoritatem ne spernant.
pag. 47. 48.

Ministri qui ad dilacerationem Ecclesiæ.
pag. 50. 51. 55.

qui ad ædificationem. pag. 56---60.

Horum auctoritas intacta servanda. p. 58.

Monarchia. pag. 13. 14. 89.

Moses. pag. 41.

N.

Nero Imp. pag. 147. 162.

Nerva Imp. pag. 121.

I N D E X.

quæ facultas ut usurpata considerata.

pag. 245. 246. 249. 250. 256.

ejus Domicilium (Roma videlicet) uti
aliorum Civium habitaculum est.

pag. 255.

Populus non propter Magistratum. pag. 67.

non ab urbe vel regione denominatur.

pag. 86.

quamdiu idem esse censendus. pag.

74---77.

Prætores quibus comitiis creati. pag. 116.

Primogenitura. pag. 38.

ejus prærogativa. pag. 38. 39. 40.

Primogenita Esau quæ? pag. 39.

Primogeniti Sacerdotali munere fungebantur. pag. 38. 39. 40.

Primum esse quidnam supponat. pag.

134. 135.

Princeps caput Imperii. pag. 91. 95.

Subjectum formale. pag. 91.

Princeps, Principatus voces generales. pag.

133. 134. 135.

diversæ significationis. pag. 168.

Principes Juventutis qui appellati. pag. 164.

Hæc appellatio non potestatem aliquam,
sed dignitatem tantum indicabat. pag.

164. 165. 168.

cum Cæsaris cognomine Nummis in-
sculpta.

I N D E X.

- sculpta. pag. 165. 166. 167.
erat quasi sequella cognominis Cæsaris.
pag. 167.
An ab Augusto Imp. excogitata. pag.
169.
Quid proprie denotet. pag. 169. 170.
175. 209.
Principes juventutis in consortium Impe-
rii sæpius vocati. pag. 209.

Q.

Quirites Byssantini qui. pag. 138.

R.

- R**atio pag. 3. 4.
Regimen politicum inseparabile ab
Ecclesiastico & cur? pag. 44. 45.
Regiminis formæ variæ. pag. 12. 13.
ejusdem electio penes populum. pag.
13. 14.
Monarchica omnium perfectissima. pag.
14. 15. 17.
ab omnibus antiquis gentibus recepta.
pag. 15. 16.
Religio. pag. 35.
ejus cura ad Magistratum pertinet. pag. 50.
Respu-

I N D E X.

Respublica Romana. pag. 16.

ejus origo. pag. 17.

ejus fundator. pag. 17. 20. 65.

Sub imperio regio nata. pag. 17. 19.

quatuor ejusdem gradus & processus.
pag. 18. 19. 78. 79. 144. 145. 146.

debellata. pag. 19.

sub unius imperio renata. pag. 20.

ejus potestas ad populum devoluta. pag.
64. 65.

non mutato tamen corpore pag. 64.

formam Monarchicam elegit. pag. 68.

ejusdem civitates liberæ quæ - pag. 85.

Quamdiu duraverit & eadem dici po-
tuerit. pag. 72. 79. 80. 105. 106. 141.
144. 147.

Sub Gallieno Imp. maximis cladibus af-
fecta. pag. 149. 150.

Quando everfa & penitus abolita. pag.
270. 271. 272.

Reipublicæ conservatio & salus. pag. 25.
26. 34. 35. 36.

ejusdem dissolutio & interitus. pag. 28.
44. 45.

ejusdem partes diversæ. pag. 26. 27.

Quid maxime ei nocivum. pag. 31.

In quo ejus consistat potestas. pag. 89. 90.

quæ mutatio, ut eadem Resp. esse desinat,
effi-

I N D E X.

- efficere possit. pag. 72--77. 85. 86.
87. 88. 90. 129.
- Rex pag. 23.
Imperii partes demandare solet. pag. 23.
dependentem tamen ab ejus arbitrio. pag.
23. 24.
- Reges pastores populi appellati. pag. 67.
- Reges Judæorum religionem ordinavere.
pag. 42.
- Reges Angliæ jus investiendi Episcopos
antiquitus habuere. pag. 44.
- Roma. pag. 17. 19. 20. 79. 81. 86. 101.
102. 129. 130. 131. 132. 142. 143.
146. 222. 223. 225. 240. 250. 251.
255. 271. 275.
- Romulus. pag. 17.
- Romæ conditor pag. 20.
- Imperii Rom. fundator. pag. 20. 21.
65. 68.
- jura sanxit, quomodo, & in quem finem.
pag. 21. 22. 23. 66. 67.
- ejusdem ad populum oratio. pag. 22.
- responsum ei a populo datum. p. 22. 23.
- Rempubicam ordinavit. pag. 26. 56.
- facultatem populo eligendi Reipub: for-
mam tribuit. pag. 22. 68.
- Populum in tres partes dividit. p. 27. 28.
- Has in minores dispescit. pag. 29.
- Has.

I N D E X.

Has in decem minores partitus. *ibid.*
Singulis Præfectum præposuit. *ibid.*
Populum dignitate divisit. pag. 30.
familias inter se distinxit. *ibid.*
munia cuique sua distribuit. pag. 31.
secum Patritios ad imperium admini-
strandum adhibuit. pag. 31.
Patricii ordinem iterum partitus. *ibid.*
centum eorum in ordinem Senatorium
allegit. *ibid.*
Sui absentia uni urbanarum rerum re-
gimen commisit. pag. 32.
Centenarium Senatorum numerum ex-
plevit, & quomodo. pag. 32.
Suo arbitrio Præfectum ducem deno-
minavit. pag. 32.
ad sui custodiam trecentos juvenes legit.
pag. 33.
Honores in singulos ordines distribuit.
pag. 33.
Sibi principatum sacrificiorum & sa-
crorum vindicavit & cur? pag. 33. 34.
legum custodiendarum curam suscepit.
pag. 62.
De gravissimis delictis cognoscendi sibi
facultatem reservavit. pag. 62.
leviora permisit Senatui. *ibid.*
in concionem populum advocare sibi so-
li reservavit. *ibid.* Sen

I N D E X.

Sententiam quo modo edixerit. pag. 63.

Quæ munia Senatui tribuerit. ibid.

Plebi quæ commisserit. ibid.

Omnia a nutu suo dependere voluit
conditione adjecta pag. 66. 67.

S.

Sabini. pag. 76. 98.

Sacerdotes antiquitus cum Principibus
commune nomen habuere. pag. 38.

Veteris fœderis sub Regum & Synedrii
potestate erant. pag. 48.

Sadoc. pag. 42.

Salmasius notatus. pag. 193.

Salomon. pag. 42.

Senatores centum. pag. 32.

unde appellati. ibid.

omnes Patricii. ibid.

a curiis electi. ibid.

Senatus Auctoritas. pag. 63. 64.

de plebis-Scitis non decernebat. pag. 64.

Seleucus Rex, pag. 101.

Seleucia unde appellata. pag. 86.

Septimius Severus Imp. pag. 125.

Sion. pag. 6.

Sleidanus notatus. pag. 251. 252.

Societas Civilis. pag. 2. 4. 5. 9. 65. 69.

94. 95.

cui

I N D E X.

- cui introducta. pag. 5. 8. 10.
 ejus ortus. pag. 5. 6. 9. 11. 17. 20. 23.
 65. 81.
 quid per eam denotetur. pag. 7.
 quare sæpius corruerit. pag. 11.
 quomodo reunita. pag. 11. 12.
 unum corpus repræsentabat. pag. 11.
 27. 28.
 ejus nomini omnia Imperia subsunt.
 pag. 13.
 ejus vinculum. pag. 14. 28. 35. 44. 45.
 65. 130.
 ejus dissolutio. pag. 44. 45. 81. 82. 84.
 Duplex est. pag. 82.
 Societatis cum imperio conjunctio. pag.
 28. 71. 72.
 Societatis civilis diversa Collegia. pag. 45.
 quæ omnia subordinata. ibid.
 Subordinatio. pag. 24. 25.

T.

- T**acitus Imp. pag. 121. 122. 159. 160.
 176.
 Tarquinius Superbus. pag. 115.
 Theodosius Imp. pag. 154. 155. 156.
 157. 221.
 Theologiæ Professura non cuique conce-
 denda.

I N D E X.

denda. pag. 52. 53. 54.

ad eam qui promovendi. pag. 53. 54.

Tiberius Imp. pag. 121. 137. 147. 170.

171. 173. 174. 199. 217. 220.

Titus Imp. pag. 165. 180.

Trajanus Imp. pag. 19. 79. 145. 148. 217.

Tribus. pag. 28.

Ex decem Curiis constabat. pag. 29.

Tribus populum componebant. ibid.

Tribuni unde dicti. pag. 29.

Troja. pag. 87.

V.

Valentinianus. pag. 156.

Valentianus Imp. pag. 125. 221. 224.

Valerianus Imp. pag. 121.

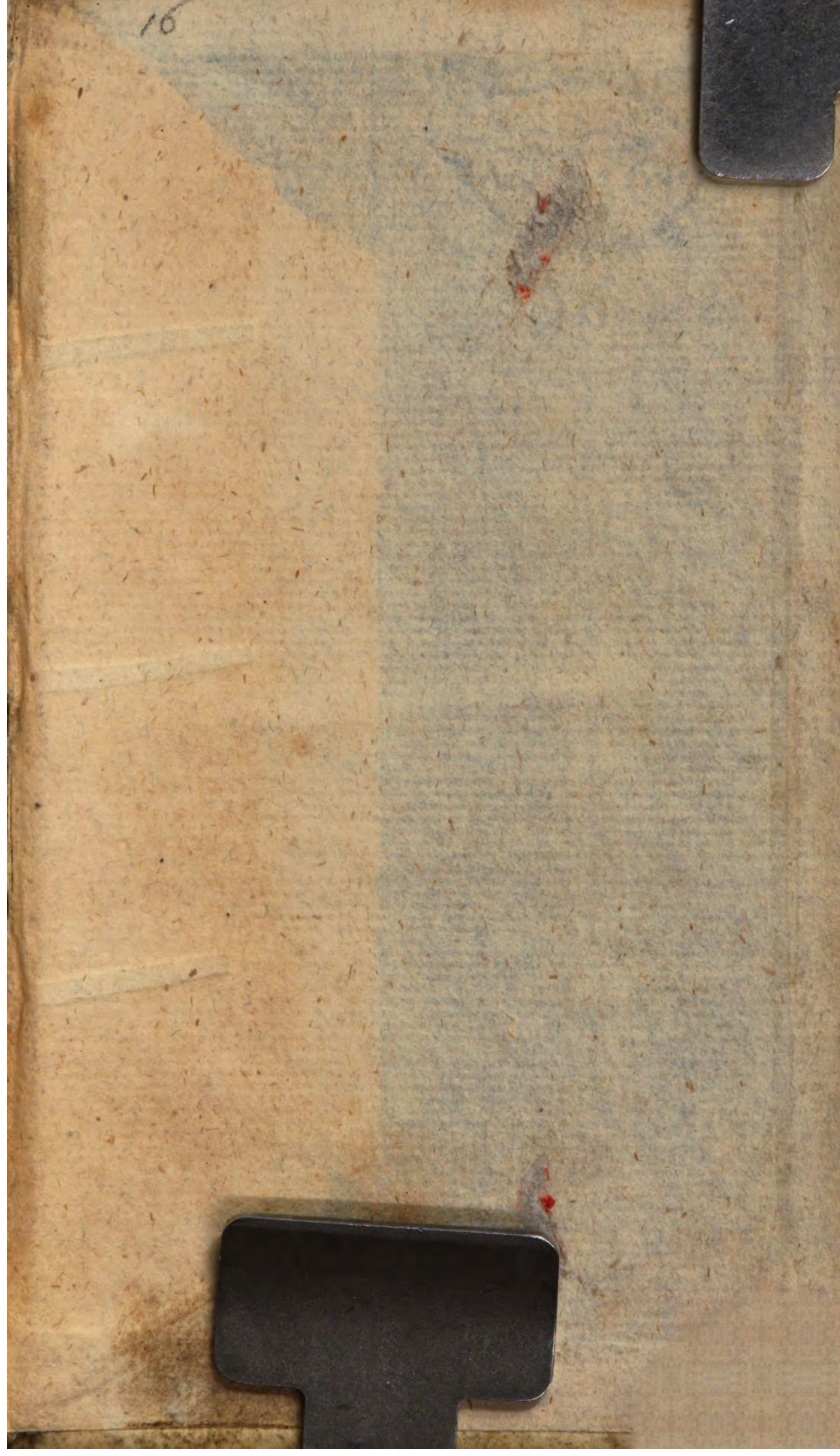
CORRIGENDA.

In Prima Dissertatione.

In Præfat. pag. 4. l. 16. leg. omnibus.
Pag. 79. l. 3. leg. præter p. 98. l. 4. leg. uniri.
p. 133. l. 22. leg. summo. p. 143. l. 20. leg. Imperatores. p. 167. l. 6. leg. nummis. p. 178. l. 4. leg. meus. p. 185. l. 21. leg. posset.

In Secunda Dissertatione.

Pag. 10. l. 18. leg. possumus. p. 14. l. 19. leg. ut. p. 15. l. 17. leg. conservationem. p. 17. l. 21. leg. Dominus. p. 46. l. 5. leg. auctoritas. p. 48. l. 12. leg. obediendum. p. 51. l. 1. leg. propositus p. 55. l. 6. leg. ac p. 60. l. 1. leg. injusto. p. 87. l. 22. leg. rectæ.

Meulen, Gerardus van der

Dissertatio de ortu et interitu Imperii Romani Accedit dissertatio de
sanctitate Summi Imperii civilis

Ultrajectum 1738

Res/H.ant. 379 a

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10919195-5